Tattvavada ELib

A NON PROFIT LIBRARY

॥ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରାନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନମ୍ ॥

ନାରାଯଣଂ ନିଖିଲପୂର୍ଣଗୁଣୈକଦେହଂ ନିର୍ଦୋଷମାପ୍ୟତମପ୍ୟଖିଲୈଃ ସୁୱାକ୍ୟୈଃ
ଅସ୍ୟୋଦ୍ଭୱାଦିଦମଶେଷୱିଶେଷତୋଽପିୱନ୍ଦ୍ୟଂ ସଦା ପ୍ରିଯତମଂ ମମ ସନ୍ନମାମି ॥01॥

ତମେୱ ଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରଭୱଂ ପ୍ରଣମ୍ୟ ଜଗଦ୍ଗୁରୂଣାଂ ଗୁରୁମଞ୍ଜସୈୱ ।
ୱିଶେଷତୋ ମେ ପରମାଖ୍ୟୱିଦ୍ୟାୱ୍ୟାଖ୍ୟାଂ କରୋମ୍ୟନ୍ଧ୍ରି ଚାହମେୱ ॥02॥

ପ୍ରାଦୁର୍ଭୂତୋ ହରିର୍ୱ୍ୟାସୋ ୱିରିଞ୍ଚଭୱପୂର୍ୱକୈଃ ।
ଅର୍ଥିତଃ ପରୱିଦ୍ୟାଖ୍ୟଂ ଚକ୍ରେ ଶାସ୍ତ୍ରମନୁତ୍ତମମ୍ ॥03॥

ଗୁରୁର୍ଗୁରୂଣାଂ ପ୍ରଭୱଃ ଶାସ୍ତ୍ରାଣାଂ ବାଦରାଯଣଃ ।
ଯତସ୍ତଦୁଦିତଂ ମାନମଜାଦିଭ୍ୟସ୍ତଦର୍ଥତଃ ॥04॥

ୱକ୍ତୃଶ୍ରୋତୃପ୍ରସକ୍ତୀନାଂ ଯଦାପ୍ତିରନୁକୂଲତା ।
ଆପ୍ତୱାକ୍ୟତଯା ତେନ ଶ୍ରୁତିମୂଲତଯା ତଥା ॥05॥

ଯୁକ୍ତିମୂଲତଯା ଟୈୱ ପ୍ରାମାଣ୍ୟଂ ତ୍ରିୱିଧଂ ମହତ୍ ।

ଦୃଶ୍ୟତେ ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରାଣାମେକଧାଽନ୍ୟତ୍ର ସର୍ୱଶଃ ॥06॥

ଅତୋ ନୈତାଦୃଶଂ କିଞ୍ଚିତ୍ ପ୍ରମାଣତମଶିଷ୍ୟତେ ।
ସ୍ୱଯଂକୃତାଽପି ତଦ୍ୱ୍ୟାଖ୍ୟା କ୍ରିଯତେ ସ୍ପଷ୍ଟତାର୍ଥତଃ ॥07॥

ତତ୍ର ତାରାଥମୂଲତ୍ୱଂ ସର୍ୱଶାସ୍ତ୍ରସ୍ୟ ଚେଷ୍ୟତେ ।
ସର୍ୱତ୍ରାନୁଗତତ୍ୱେନ ପୃଥଗୋକ୍ତ୍ରିଯତେଽଖିଲୈଃ ॥08॥

ପ୍ରଥମୋଽଧ୍ୟାଯଃ ॥1॥
ପ୍ରଥମଃ ପାଦଃ ॥1-1॥

॥ଜିଜ୍ଞାସାଧିକରଣମ୍॥

ଓତତ୍ୱାଚୀ ହ୍ୟୋଙ୍କାରୋ ୱକ୍ତ୍ୟସୌ ତଦ୍‌ଗୁଣୋତତାମ୍ ।
ସ ଏୱ ବ୍ରହ୍ମଶବ୍ଦାର୍ଥୋ ନାରାଯଣପଦୋଦିତଃ ॥09॥

ସ ଏୱ ଭର୍ଗଶବ୍ଦାର୍ଥୋ ୱ୍ୟାହୃତୀନାଂ ଚ ଭୂମତଃ ।
ଭାୱନାଙ୍ଗୈୱ ସୁତ୍ୱାଚ୍ଚ ସୋଽଯଂ ପୁରୁଷ ଇତ୍ୟପି ॥10॥

ସ ଏୱ ସର୍ୱୱେଦାର୍ଥୋ ଜୀଜ୍ଞାସ୍ୟୋଽଯଂ ୱିଧୀଯତେ ।
'ଜ୍ଞାନୀ ପ୍ରିଯତମୋଽତୋ ମେ' 'ତଂ ୱିଦ୍ୱାନେୱ ଚାମୃତଃ' ॥11॥

'ୱୃଣୁତେ ଯଂ ତେନ ଲଭ୍ୟଃ' ଇତ୍ୟାଦ୍ୟୁକ୍ତି ବଲେନ ହି ।
ଜିଜ୍ଞାସୋନ୍ମଜ୍ଞାନଜାତ୍ ତପ୍ରସାଦାଦେୱ ମୁଚ୍ୟତେ ॥12॥

'ଦ୍ରୱ୍ୟଂ କର୍ମ ଚ କାଲଶ୍ଚ ସ୍ୱଭାୱୋ ଜୀୱ ଏୱ ଚ ।
ଯଦନୁଗ୍ରହତଃ ସନ୍ତି ନ ସନ୍ତି ଯଦୁପେକ୍ଷଯା' ॥13॥

'ନର୍ତେ ତ୍ୱତ୍କ୍ରିଯତେ କିଞ୍ଚିତ୍' ଇତ୍ୟାଦେର୍ନ ହରିଂ ୱିନା ।

ଜ୍ଞାନସ୍ୱଭାୱତୋଽପି ସ୍ୟାନ୍ମୁକ୍ତିଃ କସ୍ୟାପି ହି କ୍ୱଚିତ୍ ॥14॥

ଅଜ୍ଞାନଂ ଜ୍ଞାନଦୋ ୱିଷ୍ଣୁର୍ଜ୍ଞାନିନାଂ ମୋକ୍ଷଦଶ୍ଚ ସଃ ।
ଆନନ୍ଦଦଶ୍ଚ ମୁକ୍ତାନାଂ ସ ଏୱୈକୋ ଜନାର୍ଦନଃ ॥15॥

ଇତ୍ୟୁକ୍ତେର୍ବନ୍ଧମିଥ୍ୟାତ୍ୱଂ ନୈୱ ମୁକ୍ତିରପେକ୍ଷତେ ।
ମିଥ୍ୟାତ୍ୱମପି ବନ୍ଧସ୍ୟ ନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୱିରୋଧତଃ ॥16॥

ମିଥ୍ୟାତ୍ୱଂ ଯଦି ଦୁଃଖାଦେସ୍ତତ୍ୱାକ୍ୟସ୍ୟାଗ୍ରତୋ ଭୱେତ୍ ।
ମିଥ୍ୟାଯାଃ ସାଧକତ୍ୱଂ ଚ ନ ସିଦ୍ଧିଂ ପ୍ରତିୱାଦିନଃ ॥17॥

ତଚ୍ଚ ମିଥ୍ୟାପ୍ରମାଣେନ ସତା ୱା ସାଧତେ ତ୍ୱୟା ।
ସତା ଚେଦ୍ ଦ୍ୱୈତସିଦ୍ଧିଃ ସ୍ୟାନ୍ନ ସିଦ୍ଧିଂ ଚାନ୍ୟସାଧନମ୍ ॥18॥

ସାଧକତ୍ୱଂ ସତସ୍ତେନ ସାକ୍ଷିଣା ସିଦ୍ଧିମିଚ୍ଛତା ।
ସ୍ୱୀକୃତଂ ହ୍ୟୱିଶେଷସ୍ୟ ସାଧସାଧକତା ପୁନଃ ॥19॥

ତଚ୍ଚାୱିଶେଷମାନେନ ସାଧମିତ୍ୟନୱସ୍ଥିତିଃ ।
ଅନଙ୍ଗୀକୁର୍ୱତାଂ ୱିଶ୍ୱସତ୍ୟତାଂ ତନ୍ନ ୱାଦିତା ॥20॥

ତସ୍ମାଦ୍ ୱ୍ୟୱହୃତିଃ ସର୍ୱା ସତ୍ୟେତ୍ୟେୱ ୱ୍ୟୱସ୍ଥିତା ।
ୱ୍ୟାୱହାରିକମେତସ୍ମାତ୍ ସତ୍ୟମିତ୍ୟେୱ ଚାଗତମ୍ ॥21॥

ୱ୍ୟୱହାରସତଶ୍ଚାପି ସାଧକତ୍ୱଂ ତୁ ପୂର୍ୱୱତ୍ ।
ସତ୍ତ୍ରୈୱିଧଂ ଚ ମାନେନ ସିଦ୍ଧ୍ୟେତ୍ କେନେତି ପୃଚ୍ଛ୍ୟତେ ॥22॥

ତସ୍ୟାପ୍ୟୁକ୍ତପ୍ରକାରେଣ ନୈୱ ସିଦ୍ଧିଃ କଥଞ୍ଚନ ।
ୱୈଲକ୍ଷଣ୍ୟଂ ସଦସତୋରପ୍ୟେତେନ ନିଷିଦ୍ଧ୍ୟତେ ॥23॥

ୱୈଲକ୍ଷଣ୍ୟଂ ସତଶ୍ଚାପି ସ୍ୱଯଂ ସଭେଦୱାଦିନଃ ।

ଅସତଶ୍ଚାପି ୱିଶ୍ୱସ୍ୟ ତେନାନିଷ୍ଟଂ କଥଂ ଭୱେତ୍ ॥24॥

ଯଦୁଚ୍ୟତେଽପି ସର୍ୱସ୍ମାଦିତି ସଭେଦସଂସ୍ଥିତିଃ।
ସନ୍ମାତ୍ରତ୍ୱଂ ବ୍ରହ୍ମଣୋଽପି ତସ୍ମାତ୍ ତଦପି ନୋ ଭୱେତ୍ ॥25॥

ଜ୍ଞାନବାଧତ୍ୱମପି ତୁ ନ ସିଦ୍ଧଂ ପ୍ରତିୱାଦିନଃ।
ୱିଜ୍ଞାତସ୍ୟାନ୍ୟଥା ସମ୍ୟଗ୍ ୱିଜ୍ଞାନଂ ହ୍ୟୱ ତତ୍ତତମ୍ ॥26॥

ଅସଦ୍ୱିଲକ୍ଷଣଜ୍ଞପ୍ତ୍ୟୈଜ୍ଞାତୱ୍ୟମସଦେୱ ହି ।
ତସ୍ମାଦସପ୍ରତୀତିଶ୍ଚ କଥଂ ତେନ ନିୱାର୍ଯତେ ॥27॥

ଅନ୍ୟଥାତ୍ୱମସତ୍ ତସ୍ମାଦ୍ଭ୍ରାନ୍ତାୱେୱ ପ୍ରତୀଯତେ ।
ସତ୍ତ୍ୱସ୍ୟାସତ ଏୱଂ ହି ସ୍ୱାକାର୍ଯୈୱ ପ୍ରତୀତତା ॥28॥

ତସ୍ୟାନିର୍ୱଚନୀଯତ୍ୱେ ସ୍ୟାଦେୱ ହ୍ୟନୱସ୍ଥିତିଃ ।
ନିର୍ୱିଶେଷେ ସ୍ୱୟମ୍ଭାତେ କିମଜ୍ଞାନାୱୃତଂ ଭୱେତ୍ ॥29॥

ମିଥ୍ୟାୱିଶେଷୋଽପ୍ୟଜ୍ଞାନସିଦ୍ଧିମେୱ ହ୍ୟପେକ୍ଷତେ ।
ନ ଚାୱରଣମଜ୍ଞାନମସତ୍ୟେ ତେନ ଚେଷ୍ୟତେ ॥30॥

ଅପ୍ରକାଶସ୍ୱରୂପତ୍ୱାଜ୍ଜଡେଽଜ୍ଞାନଂ ନ ମନ୍ୟତେ ।
ଅଜ୍ଞାନାଭାୱତଃ ଶାସ୍ତ୍ରଂ ସର୍ୱଂ ୱ୍ୟର୍ଥୀଭୱିଷ୍ୟତି ॥31॥

ଅଜ୍ଞାନସ୍ୟ ଚ ମିଥ୍ୟାତ୍ୱମଜ୍ଞାନାଦିତି କଲ୍ପନେ ।
ଅନୱସ୍ଥିତିସ୍ତଥା ଚ ସ୍ୟାଦନ୍ୟୋନ୍ୟାଶ୍ରଯତାଽଥୱା ॥32॥

ସ୍ୱଭାୱଜ୍ଞାନୱାଦସ୍ୟ ନିର୍ଦୋଷତ୍ୱାନ୍ନ ତଭୱେତ୍ ।
ଅୱିଦ୍ୟାଦୁର୍ଘଟତ୍ୱଂ ଚେତ୍ ସ୍ୟାଦାତ୍ମାଽପି ହି ତାଦୃଶଃ ॥33॥

ଅତୋଽଧିକାରିୱିଷଯଫଲଯୋଗାଦିୱର୍ଜିତମ୍ ।

ଅନନ୍ତଦୋଷଦୁଷ୍ଟଂ ଚ ହେଯଂ ମାଯାମତଂ ଶୁଭୈଃ ॥34॥

ସତ୍ୟତ୍ୱାତ୍ ତେ ନ ଦୁଃଖାଦେଃ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେଣ ୱିରୋଧତଃ ।
ନ ବ୍ରହ୍ମତାଂ ୱଦେଦ୍ୱେଦୋ ଜୀୱସ୍ୟ ହି କଥଞ୍ଚନ ॥35॥

ଯଜମାନପ୍ରସ୍ତରତ୍ୱଂ ଯଥା ନାର୍ଥଃ ଶ୍ରୁତେର୍ଭୱେତ୍ ।
ବ୍ରହ୍ମତ୍ୱମପି ଜୀୱସ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷସ୍ୟାୱିଶେଷତଃ ॥36॥

ସାର୍ୱାଜ୍ଞାଦିଗୁଣଂ ଜୀୱାଭିନ୍ନଂ ଜ୍ଞାପଯତି ଶ୍ରୁତିଃ ।
ଈଶଂ ତାମୁପଜୀୱ୍ୟୈୱ ୱର୍ତତେ ହ୍ୟୈକ୍ୟୱାଦିନୀ ॥37॥

ଉପଜୀୱ୍ୟୱିରୋଧେନ ନାସ୍ୟାସ୍ତତ୍ତ୍ୱାନତା ଭୱେତ୍ ।
ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟେ ଚ ୱିଶିଷ୍ଟତ୍ୱେ ସ୍ଥାନମତ୍ୟୈକ୍ୟଯୋରପି ॥38॥

ସାଦୃଶ୍ୟେ ଚୈକ୍ୟୱାକ୍ ସମ୍ୟକ୍ ସାୱକାଶା ଯଥେଷ୍ଟତଃ ।
ଅୱକାଶୋଦ୍ଧିତା ଭେଦଶ୍ରୁତିର୍ନାତିବଲା କଥମ୍ ॥39॥

ଅଜ୍ଞାନାସମ୍ଭୱାଦେୱ ମିଥ୍ୟାଭେଦୋ ନିରାକୃତଃ ।
ଅଥୋ ଯଥାର୍ଥବନ୍ଧସ୍ୟ ୱିନା ୱିଷ୍ଣୁପ୍ରସାଦତଃ ॥40॥

ଅନିୱୃତ୍ତେସ୍ତଦର୍ଥଂ ହି ଜିଜ୍ଞାସାଽତ୍ର ୱିଧୀଯତେ ।
ଯଥା ଦୃଷ୍ଟ୍ୟା ପ୍ରସନ୍ନଃ ସନ୍ ରାଜା ବନ୍ଧାପନୋଦକୃତ୍ ॥41॥

ଏୱଂ ଦୃଷ୍ଟଃ ସ ଭଗୱାନ୍ କୁର୍ଯାଦ୍ବନ୍ଧୱିବେଧନମ୍ ।
କାର୍ଯତା ଚ ନ କାଚିତ୍ ସ୍ୟାଦିଷ୍ଟସାଧନତାଂ ୱିନା ॥42॥

କାର୍ଯଂ ନ ହି କ୍ରିଯାୱ୍ୟାପ୍ୟଂ ନିଷିଦ୍ଧସ୍ୟ ସମତ୍ୱତଃ ।
ନ ଭୱିଷ୍ୟତ୍କ୍ରିଯା କାର୍ଯଂ ସ୍ରକ୍ଷ୍ୟତୀଶ ଇତି ହ୍ୟପି ॥43॥

କାର୍ଯଂ ସ୍ୟାନ୍ନୈୱ ଚାକର୍ତୁମଶକ୍ୟଂ କାର୍ଯମିଷ୍ୟତେ ।

ସାମ୍ୟାଦେୱ ନିଷିଦ୍ଧସ୍ୟ ତଦିଷ୍ଟଂ ସାଧନଂ ତଥା ॥44॥

କାର୍ଯଂ ସାଧନମିଷ୍ଟସ୍ୟ ଭଗୱାନିଷ୍ଟଦେୱତା ।
ମୁଖ୍ୟେଷ୍ଟଂ ୱା ସୁମନସାଂ 'ପ୍ରେଯସ୍ତତ୍' ଇତି ଚ ଶ୍ରୁତିଃ ॥45॥

'ପ୍ରାଣବୁଦ୍ଧିମନଃଖାମ୍ଦେହାପତ୍ୟଧନାଦଯଃ ।
ଯତ୍ସମ୍ପର୍କାତ୍ ପ୍ରିଯା ଆସଂସ୍ତତଃ କୋ ନ୍ୱପରଃ ପ୍ରିଯଃ' ॥46॥

ଇତ୍ୟାଦିୱାକ୍ୟୈରାକାଙ୍କ୍ଷା ସନ୍ନିଧ୍ୟୋଗ୍ୟତା ଯତଃ ।
ତସ୍ମିନ୍ନେୱ ସମସ୍ତସ୍ୟେତୀଷ୍ଟେ ୱ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିରିଷ୍ୟତେ ॥47॥

ଅତ୍ୟପୂପାଂସ୍ତୱ ଭ୍ରାତେତ୍ୟାଦାୱାୱାପତୋଽପି ଚ ।
ଉତ୍ପାପାବ୍ୱର୍ତମାନତ୍ୱାଦାକାଙ୍କ୍ଷାଦିବଲାଦପି ॥48॥

ବାଲୋ ୱ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିମପ୍ୟେତି ନାନଯେତ୍ୟାଦିୱାକ୍ୟତଃ ।
ଆନୀଯମାନଦୃଷ୍ଟ୍ୟେୱ ୱ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତେଃ ସମ୍ଭୱେ ସତି ॥49॥

ଏଷ୍ୟଦାନଯନାଯାଯଂ କୁତ ଏୱ ପ୍ରତୀକ୍ଷତେ ।
ୱ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନୋ ୱର୍ତମାନେ ତୁ କ୍ରିଯାଶବ୍ଦେ ଭୱିଷ୍ୟତି ॥50॥

ପୁନର୍ଦୃଷ୍ଟ୍ୟେୱ ଶବ୍ଦଶ୍ରୁତ୍ ପଶ୍ଚାଦ୍ୱ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିମେଷ୍ୟତି ।
ୱର୍ତମାନମତୀତଂ ଚ ଭୱିଷ୍ୟଦିତି ଚ କ୍ରମାତ୍ ॥51॥

ଆକାଙ୍କ୍ଷାଦିଯୁତଂ ଯସ୍ମାଦ୍ୱିର୍ଧେର୍ୱ୍ୟୁତ୍ପାଦନଂ କୁତଃ ।
ଦୃଷ୍ଟ୍ୟାଜ୍ଞାତପଦାର୍ଥସ୍ୟ ସ୍ୟାଦାକାଙ୍କ୍ଷା ଭୱିଷ୍ୟତି ॥52॥

ୱ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ପ୍ରଥମା ତସ୍ମାଦ୍ୱର୍ତମାନେଽଗତେ ତତଃ ।
ଇଷ୍ଟମାକାଙ୍କ୍ଷତେ ସର୍ୱୋ ନ ପ୍ରୱୃତ୍ତିମପେକ୍ଷତେ ॥53॥

ଅପରୋକ୍ଷଂ ପରୋକ୍ଷଂ ୱା ଜ୍ଞାନମିଷ୍ଟସ୍ୟ ସାଧନମ୍ ।
କ୍ୱାପି ଚେଷ୍ଟା ତଦର୍ଥା ସ୍ୟାଦଉିର୍ହି ରସୱିଉଯେ ॥54॥

ୱାକ୍ୟାର୍ଥଜ୍ଞାନମାତ୍ରେଣ କ୍ୱଚିଦିଷ୍ଟଂ ଭୱେଦପି ।
ନ ଚ ସ୍ରୁକ୍ ସ୍ରୁୱଧ୍ୱ୍ୟାଦାୱତାପୂର୍ଯଂ ଶ୍ରୁତେର୍ଭୱେତ୍ ॥55॥

ଯତ୍କିଞ୍ଚିତ୍କରଣସ୍ୟାପି ଯଜ୍ଞତୈୱାଽନ୍ୟଥା ଭୱେତ୍ ।
ତସ୍ମାଦୁପାସନାର୍ଥଂ ଚ ସ୍ୱାର୍ଥେ ତାପୂର୍ଯୱଭୱେତ୍ ॥56॥

ଇତିଶବ୍ଦୋନ୍ନଯେଽପ୍ୟାୱିତ୍ୟପ୍ୟୁନ୍ନୀତେ ସ୍ମୃତିର୍ଭୱେତ୍ ।
ଇତିଶବ୍ଦୱ୍ୟପେତାନି ହ୍ୟପି ସନ୍ତି ୱଚାଂସ୍ୟଲମ୍ ॥57॥

ଆତ୍ମାନମେୱେତ୍ୟାଦୀନି ଯୋଗେଽପ୍ୟାୱପି ତତ୍ସମମ୍ ।
ଏକୱାକ୍ୟତ୍ୱଯୋଗେ ତୁ ୱେଦସ୍ୟାପି ହ୍ୟଶେଷତଃ ॥58॥

ୱାକ୍ୟଭେଦୋ ନ ଯୁକ୍ତଃ ସ୍ୟାଦ୍ୟୋଗଶ୍ଚ ସ୍ୟାତ୍ଲହାଫଲେ ।
ଇତି ବ୍ରୁଯାଦିତି ୱଚୋ ଗତମଗ୍ନୀ ସମୀପଗମ୍ ॥59॥

କଲ୍ପନାଗୌରୱଂ ଚେତ୍ ସ୍ୟାତ୍ ପୃଥକ୍ ତାପୂର୍ଯକଲ୍ପନେ ।
କଲ୍ପନାଗୌରୱାଦେୱ ପଦାର୍ଥା ନ ସ୍ଯୁରେୱ ହି ॥60॥

ପ୍ରମାଣାୱଗତତ୍ୱଂ ଚେତ୍ ତାପୂର୍ଯାଣାଂ ତଥୈୱ ହି ।
ତସ୍ମାତ୍ ପଦାର୍ଥେ ୱାକ୍ୟାର୍ଥେ ତାପୂର୍ଯମୁଭଯତ୍ର ଚ ॥61॥

ପୃଥଗେୱ ଚ ୱାକ୍ୟତ୍ୱଂ ପଥଗନ୍ୱଯତୋ ଭୱେତ୍ ।
ଅୱାନ୍ତରତ୍ୱାଦ୍ୱାକ୍ୟାନାଂ ୱାକ୍ୟଭେଦୋ ନ ଦୂଷଣମ୍ ॥62॥

ଅଙ୍ଗୀକୃତତ୍ୱାଦପି ତୈଃ ପଦାନାଂ ତୁ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ।
କ୍ରିଯାପଦେନାନ୍ୱଯସ୍ୟ ୱାକ୍ୟଭେଦୋ ହି ଦୂଷଣମ୍ ॥63॥

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଦିୱିରୋଧେ ତୁ ଗୌଣାର୍ଥସ୍ୟାପି ସମ୍ଭୱାତ୍ ।
ଅତାପ୍ୟର୍ଥଂ ପଦାର୍ଥେଽପି ନ କଲ୍ପ୍ୟମୱିରୋଧତଃ ॥64॥

ଅତୋ ଜ୍ଞାନଫଲାନ୍ୟେୱ କର୍ମାଣି ଜ୍ଞାନମେୱ ହି ।
ମୁଖ୍ୟପ୍ରସାଦଦଂ ୱିଷ୍ଣୋର୍ଜୀଜ୍ଞାସାଯାଶ୍ଚ ତଦ୍ଧେତ୍ ॥65॥

କର୍ତୱ୍ୟା ତେ ନ ଜିଜ୍ଞାସା ଶ୍ରୁତିପ୍ରାମାଣ୍ୟଯୋଗତଃ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୱଚ୍ଚ ପ୍ରାମାଣ୍ୟଂ ସ୍ୱତ ଏୱାଗମସ୍ୟ ହି ॥66॥

ଅନୱସ୍ଥାଽନ୍ୟଥା ହି ସ୍ୟାଦପ୍ରାମାଣ୍ୟଂ ତଥାଽନ୍ୟତଃ ।
ମିଥ୍ୟାଜ୍ଞପ୍ତିପ୍ରଲମ୍ଭାଦେସ୍ତେନ ୱେଦୱିରୋଧି ଯତ୍ ॥67॥

ନ ମାନମପି ୱେଦାନାମଙ୍ଗୀକାର୍ଯା ହି ନିତ୍ୟତା ।
ନ ହି ଧର୍ମାଦିସିଦ୍ଧିଃ ସ୍ୟାନ୍ନିତ୍ୟୱାକ୍ୟଂ ୱିନା କ୍ୱଚିତ୍ ॥68॥

ଅୱିପ୍ରଲମ୍ଭସ୍ତଜ୍ଜ୍ଞାନଂ ତତ୍କୃତତ୍ୱାଦଯୋଽପି ଚ ।
କଲ୍ପ୍ୟା ଗୌରୱଦୋଷେଣ ପୁଂୱାକ୍ୟଂ ଜ୍ଞାପକଂ ନ ତତ୍ ॥69॥

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଃ କସ୍ୟଚିଦ୍ଧର୍ମୋ ୱସ୍ତୁତ୍ୱାଦିତି ଚୋଦିତେ ।
ନ ବୁଦ୍ଧୋଧର୍ମଦର୍ଶୀ ସ୍ୟାତ୍ ପୁଂସ୍ତ୍ୱାଦିତ୍ୟନୁମାହତିଃ ॥70॥

ଅଧର୍ମୱାଦିନୋ ୱାକ୍ୟମପ୍ରଯୋଜନମେୱ ହି ।
ଧର୍ମାଭାୱୋଽପି ନୋ ତେନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାୱଗତୋ ଭୱେତ୍ ॥71॥

ଅତଃ ସଂଶଯସମ୍ଭୌ ୱାକ୍ୟଂ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୱତ୍ ପ୍ରମା ।
ଶକ୍ତିଶ୍ଚୈୱାନ୍ୱିତେ ସ୍ୱାର୍ଥେ ଶବ୍ଦାନାମନୁଭୂଯତେ ॥72॥

ଅତୋଽନ୍ୱିତାଭିଧାଯିତ୍ୱଂ ଗୀରୱଂ କଲ୍ପନେଽନ୍ୟଥା ।
ନ ଚାଶକ୍ତ୍ୟାଭିଧାଯିତ୍ୱଂ ପ୍ରୱୃତ୍ତିଶ୍ଚ ଦ୍ୱିଧାଽନ୍ୟଥା ॥73॥

ଏତତ୍ସର୍ୱଂ ତର୍କଶାସ୍ତ୍ରେ ବ୍ରହ୍ମତର୍କେ ହି ୱିସ୍ତରାତ୍ ।
ଉକ୍ତଂ ୱିଦ୍ୟାପୃଥକ୍ତ୍ୱାତ୍ ତୁ ସଙ୍କ୍ଷେପେଣାତ୍ର ସୂଚିତମ୍ ॥74॥

ପ୍ରମାଣାନ୍ୟାଯସଚ୍ଛିକ୍ଷା କ୍ରିଯତେ ତର୍କଶାସ୍ତ୍ରତଃ ।
ମାନନ୍ୟାଯୈସ୍ତୁ ତତ୍ତ୍ୱିର୍ମୀମାଂସା ମେଯଶୋଧନମ୍ ॥75॥

ବ୍ରହ୍ମତର୍କଂ ଚ ଭଗୱାନ୍ ସ ଏୱ କୃତୱାନ୍ ପ୍ରଭୁଃ ।
ପଞ୍ଚଶତ୍କୋଟିୱିସ୍ତାରାନ୍ନାରାଯଣତନୌ କୃତାତ୍ ॥76॥

ଉଦ୍ଧୃତ୍ୟ ପଞ୍ଚସାହସ୍ରଂ କୃତୱାନ୍ ବାଦରାଯଣଃ ।
ଅତସ୍ତଦର୍ଥଂ ସଙ୍କ୍ଷେପାଦତ ଇତ୍ୟଭ୍ୟସୂଚଯତ୍ ॥77॥

ଯତୋଽନୁଭୱତଃ ସର୍ୱଂ ସିଦ୍ଧମେତଦତୋଽପି ଚ ।
ଦେୱୈଶ୍ଚ ଦୁର୍ଗମାର୍ଥେଷୁ ୱ୍ୟାପୃତୋ ନାତିୱିସ୍ତୃତିମ୍ ॥78॥

ଚକାରୈତା ହ୍ୟୱଜ୍ଞେଯା ଯୁକ୍ତଯଃ ପ୍ରତିପକ୍ଷଗାଃ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେକ୍ଷାକ୍ଷମଃ ପକ୍ଷଂ କମେୱାତ୍ରାଭିୱୀକ୍ଷତେ ॥79॥

ତସ୍ମାଦକ୍ଷମପକ୍ଷତ୍ୱାନ୍ନୋକ୍ଷଶାସ୍ତ୍ରେଽଭ୍ୟୁପେକ୍ଷିତଃ ।
ସ୍ୱଯଂ ଭଗୱତା ୱିଷ୍ଣୁବ୍ରହ୍ମେତ୍ୟେତତ୍ ପୁରୋଦିତମ୍ ॥80॥

'ସ ୱିଷ୍ଣୁରାହ ହୀ' ତ୍ୟନ୍ତେ ଦେୱଶାସ୍ତ୍ରସ୍ୟ ତେନ ହି ।
ଆଦ୍ୟନ୍ତମ୍ ଦେୱଶାସ୍ତ୍ରସ୍ୟ ସ୍ୱଯଂ ଭଗୱତା କୃତମ୍ ॥81॥

ମଧ୍ୟଂ ତଦାଜ୍ଞଯା ପୈଲଶେଷାଭ୍ୟାଂ କୃତମଞ୍ଜସା ।
ଅତସ୍ତ୍ରୈୱ ୱିଷ୍ଣୁତ୍ୱସିଦ୍ଧେର୍ବ୍ରହ୍ମେତ୍ୟସୂଚଯତ୍ ॥82॥

ଦୋଷାରଚ୍ଛିଦ୍ରଶଦ୍ଧାନାଂ ପର୍ଯାଯତ୍ୱଂ ଯତସ୍ତତଃ ।
ଗୁଣା ନାରା ଇତି ଜ୍ଞେଯାସ୍ତଦ୍ୱାନ୍ ନାରାଯଣଃ ସ୍ମୃତଃ ॥83॥

ବ୍ରହ୍ମଶବ୍ଦୋଽପି ହି ଗୁଣପୂର୍ତିମୋୱ ୱଦତ୍ୟଯମ୍ ।
ଅତୋ ନାରାଯଣସ୍ୟୈୱ ଜିଜ୍ଞାସାଽତ୍ର ୱିଧୀଯତେ ॥84॥

ସିଦ୍ଧିତ୍ୱାଦ୍ ବ୍ରହ୍ମଶବ୍ଦସ୍ୟ ୱିଷ୍ଣୌ ସ୍ପଷ୍ଟତଯା ଶ୍ରୁତୌ ।
'ଅୟସ୍ୟପାର' ଇତ୍ୟୁକ୍ତୋ ନାରାଯଣପଦୋଦିତଃ ॥85॥

'ଆପା ନାରା' ଇତି ହ୍ୟାହ ସ ଏୱାପ୍ସ୍ୱନ୍ତରୀରିତଃ ।
କାମତୋ ୱିଧୃରୁଦ୍ରାଦିପଦଦାତ୍ର୍ୟାସ୍ୱଯଂ ଶ୍ରିଯା ॥86॥

ଯୋନିତ୍ୱେନାମ୍ନୋ ୱିଷ୍ଣୋସ୍ତିଷ୍ଠନ୍ତୀତ୍ୟୁଦିତସ୍ୟ ଚ ।
ଯସ୍ମିନ୍ ଦେୱା ଅଧୀତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୱା ସମୁଦ୍ରଂ ସ୍ଥାନମେୱ ଚ ॥87॥

ନାମ ଚାକ୍ଷରମିତ୍ୟେୱ ଋଚ ଇତ୍ୟୁଦିତଂ ତୁ ଯତ୍ ।
ଯତଃ ପ୍ରସୂତେତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୱା ଚ ତଦେୱ ବ୍ରହ୍ମ ଚାବ୍ରୱୀତ୍ ॥88॥

॥ଜନ୍ମାଧିକରଣମ୍॥

ଅନ୍ତଃସ୍ଥମୁଦ୍ରଗଂ ୱିଶ୍ୱପ୍ରସୂତେଃ କାରଣଂ ତୁ ଯତ୍ ।
ସୂକ୍ତୋପନିଷଦାଦ୍ୟୁକ୍ତଂ 'ଜନ୍ମାଦ୍ୟସ୍ୟେ' ତି ଲକ୍ଷ୍ୟତେ ॥89॥

ସୃଷ୍ଟିଃ ସ୍ଥିତିଶ୍ଚ ସଂହାରୋ ନିଯତିର୍ଜ୍ଞାନମାୱୃତିଃ ।
ବନ୍ଧମୋକ୍ଷାୱପି ହ୍ୟାସୁ ଶ୍ରୁତିଷୂକ୍ତା ହରେଃ ସଦା ॥90॥

'ଯଂ ନାମାନି ୱିଶନ୍ତ୍ୟବ୍ଧା' 'ଯୋ ଦେୱାନା' ମିତି ହ୍ୟପି ।
ଶ୍ରୁତେର୍ନାମାନି ସର୍ୱାଣି ୱିଷ୍ଣାରେୱ ଯତସ୍ତତଃ ॥91॥

ଅତୋ ନ ମୁଖ୍ୟତୋ ନାମ ତଦନ୍ୟସ୍ୟ ହି କସ୍ୟଚିତ୍ ।
ଗୁଣାଃ ଶ୍ରୁତା ଇତି ହ୍ୟସ୍ମାନ୍ନ ଦୋଷୋଽର୍ଥଃ ଶ୍ରୁତେର୍ଭୱେତ୍ ॥92॥

ପ୍ରୀତ୍ୟା ମୋକ୍ଷପରତ୍ୱାଚ୍ଚ ତାତ୍ପର୍ଯଂ ନୈୱ ଦୂଷଣେ ।
ସର୍ୱେଷାମପି ୱାକ୍ୟାନାଂ ମହାତାତ୍ପର୍ଯମତ୍ର ହି ॥93॥

ତଦ୍ୱିରୋଧେ ନ ମାନତ୍ୱଂ ଫଲଂ ମୁକ୍ତିର୍ହି ୱାକ୍ୟତଃ ।
ନ ପୁରାଣାଦିମାନତ୍ୱଂ ୱିରୁଦ୍ଧାର୍ଥେ ଶ୍ରୁତେର୍ଭୱେତ୍ ॥94॥

ଦର୍ଶନାନ୍ତରମୂଲତ୍ୱାଦ୍ବୋହାର୍ଥଂ ଚାଜ୍ଞୟା ହରେଃ ।
ନ ସର୍ୱନାମତାଽନ୍ୟେଷାଂ ଶ୍ରୁତାୱୁକ୍ତା ହି କୁତ୍ରଚିତ୍ ॥95॥

ଅଦୋଷୱଚନାଚ୍ଚୈୱ ନିଯମେନ ହରେଃ ଶ୍ରୁତୌ ।
ଅଜ୍ଞାନଂ ପାରତନ୍ତ୍ର୍ୟଂ ଚ ପ୍ରଲଯେଽଭାୱ ଏୱ ଚ ॥96॥

ଅଶକ୍ତିଶ୍ଚୋଦିତାଽନ୍ୟେଷାଂ ସର୍ୱେଷାମପି ଚ ଶ୍ରୁତୌ ।
'ଜନ୍ମାଦ୍ୟସ୍ୟ' ତି ତେନୈତଦ୍ୱିଷ୍ଟାରେୱ ସ୍ୱଲକ୍ଷଣମ୍ ॥97॥

ଅସ୍ୟାଭୱାଦିହେତୁତ୍ୱଂ ସାକ୍ଷାଦେୱ ସ୍ୱଲକ୍ଷଣମ୍ ।
କୃଷ୍ଣଧାନଚ୍ଛଲେନୈୱ ସ୍ୱଯଂ ଭାଗୱତେଽବ୍ରୱୀତ୍ ॥98॥

ଅତୋ ଜୀୱୈକ୍ୟମପି ସ ନିରାଚକ୍ରେ ଜଗଦ୍ଗୁରୁଃ ।
ନ ହି ଜନ୍ମାଦିହେତୁତ୍ୱଂ ଜୀୱସ୍ୟ ଜଗତୋ ଭୱେତ୍ ॥99॥

ହିତାକ୍ରିଯାଦିଦୋଷଂ ଚ ୱକ୍ଷ୍ୟତ୍ୟେୱ ସ୍ୱଯଂ ପ୍ରଭୁଃ ।
ନିର୍ଗୁଣତ୍ୱଂ ଚ ତେନୈୱ ନିଷିଦ୍ଧଂ ପ୍ରଭୁଣା ସ୍ୱଯମ୍ ॥100॥

ଭେଦେନୈୱ ତୁ ମୁଖ୍ୟାର୍ଥସମ୍ଭୱେ ଲକ୍ଷଣା କୁତଃ ।
କଥଂ ନିତ୍ୟଗୁଣସ୍ୟାସ୍ୟ ସ୍ୟାଦୈକ୍ୟଂ ଗୁଣହାନତଃ ॥101॥

ସଦୈୱ ଗୁଣୱତ୍ତ୍ୱେଽସ୍ୟ ଭିନ୍ନଂ ସ୍ୟାଦ୍ଗିର୍ଗୁଣଂ ସଦା ।

ନ ଚ ମିଥ୍ୟାଗୁଣତ୍ୱଂ ସ୍ୟାଦନିର୍ୱାଚ୍ୟସ୍ୟ ଦୂଷଣାତ୍ ॥102॥

ନିର୍ଗୁଣତ୍ୱଂ ତଦା ଚ ସ୍ୟାଦାସୁରତ୍ୱଂ ନ ଚାନ୍ୟଥା ।
ଲକ୍ଷ୍ୟଲକ୍ଷଣଯୋର୍ଭେଦୋଽଭେଦୋ ୱା ଯତି ୱୋଭଯମ୍ ॥103॥

ଇତି ପୃଷ୍ଟେ ତଦୈକ୍ୟସ୍ୟ ଗତିରେୱ ନ ୱିଦ୍ୟତେ ।
ଐକ୍ୟାଭେଦେ ନ ଶାସ୍ତ୍ରେଣ ଜ୍ଞେଯଂ ତତ୍ ସ୍ୱପ୍ରକାଶତଃ ॥104॥

ଭେଦେ ମିଥ୍ୟାତ୍ୱତୋ ଭେଦସତ୍ୟତ୍ୱଂ ସ୍ୟାଦ୍ଦଲାଦପି ।
ଭେଦାଭେଦୌ ଯଦି ତଦା ସ୍ୟାଦେୱ ହ୍ୟନୱସ୍ଥିତିଃ ॥105॥

ସ୍ୱନିର୍ୱାକତା ଚେତ୍ ସ୍ୟାଦ୍ୱାହ୍ୟଂ ୱାହକମିତ୍ୟପି ।
ପର୍ଯାଯୋ ଭେଦୱାନ୍ ୱା ସ୍ୟାଦନୱସ୍ଥୋଭଯତ୍ର ଚ ॥106॥

ସତ୍ୟଜ୍ଞାନାଦିକେଽପ୍ୟେୱଂ ନ ୱ୍ୟାୱୃତ୍ତ୍ୟା ପ୍ରଯୋଜନମ୍ ।
ୱ୍ୟାୱୃତ୍ତସ୍ୟାୱିଶେଷତ୍ୱେ ତଦଖଣ୍ଡଂ ଚ ଖଣ୍ଡିତମ୍ ॥107॥

ନିର୍ୱିଶେଷତ୍ୱମେତେନ ମୂକୋଽହମିତିୱଦ୍ ଭୱେଦ୍ ।
ଅଭିନ୍ନେପି ୱିଶେଷୋଽଯଂ ବଲାଦାପତତି ହ୍ୟତଃ ॥108॥

ୱିଶେଷତଦ୍ୱତୋଶ୍ଚୈୱ ସ୍ୱନିର୍ୱାହକତା ଭୱେତ୍ ।
ଭେଦହୀନେ ତ୍ୱପର୍ଯାଯଶବ୍ଦାନ୍ତରନିଯାମକଃ ॥109॥

ୱିଶେଷୋ ନାମ କଥିତଃ ସୋଽସ୍ତି ୱସ୍ତୁଷ୍ୱଶେଷତଃ ।
ୱିଶେଷାସ୍ତେଽପ୍ୟନନ୍ତାଶ୍ଚ ପରସ୍ପରୱିଶେଷିଣଃ ॥110॥

ସ୍ୱନିର୍ୱାହକତାଯୁକ୍ତାଃ ସନ୍ତି ୱସ୍ତୁଷ୍ୱଶେଷତଃ ।
ଅତୋଽନନ୍ତଗୁଣଂ ବ୍ରହ୍ମ ନିର୍ଭେଦମପି ଭଣ୍ୟତେ ॥111॥

॥ଶାସ୍ତ୍ରଯୋନିତ୍ୱାଧିକରଣମ୍ ॥

ଏୱଂ ଧର୍ମାନିତି ଶ୍ରୁତ୍ୟା ତଦଭେଦୋଽପ୍ୟୁଦୀର୍ଯତେ ।
ଶୈୱାଦ୍ୟାଗସଂପ୍ରାପ୍ତଦୃଷ୍ଟଗେନ ଫଲେନ ତୁ ॥112॥

ତଦ୍ୱାକ୍ୟାପମଯାଽନ୍ୟଚ୍ଚ ପ୍ରମାଣତ୍ୱେଽନୁମୀଯତେ ।
ଈଶୱାକ୍ୟତ୍ୱତ୍ ଇତି ଚେତ୍ତଦ୍ଭୱ୍ୟଭିଚାରିଣା ॥113॥

ଅପ୍ରାମାଣ୍ୟାନୁମା ଚ ସ୍ୟାତ୍ ନ ପୃଥକ୍ ଚାନୁମେଶ୍ୱରେ ।
ପୁଂସ୍ତ୍ୱହେତୁବଲାଦେୱ ପୂର୍ୱୋକ୍ତେନୈୱ ୱର୍ତ୍ମନା ॥114॥

ଶ୍ରାସ୍ତ୍ରଯୋନିତ୍ୱମେତେନ କାରଣସ୍ୟ ବଲାଭୱେତ୍ ।
'ନାୱେଦୱିତ୍' 'ନତର୍କେଣ ମତି'ରିତ୍ୟାଦିୱାକ୍ୟତଃ ॥115॥

ତର୍କୋ ଜ୍ଞାପଯିତୁଂ ଶକ୍ତୋ ନେଶିତାରଂ କଥଞ୍ଚନ ।
ୱନକୃତ୍ୱାଦିରୂପେଣ ପକ୍ଷଭୂତସ୍ୟ ଚେଶିତୁଃ ॥116॥

କିଞ୍ଚିଜ୍ଜତ୍ୱଂ ପୁଂସ୍ତ୍ୱେନ ଶକ୍ୟଂ ସାଧଯିତୁଂ ସୁଖମ୍ ।
'ୱୃକ୍ଷକୃନ୍ନାଖିଲଂ ୱୃକ୍ଷଂ ୱେତ୍ତି ପୁଂସ୍ତ୍ୱାଦ୍ଧି ଚୈତ୍ରୱତ୍' ॥117॥

ଇତ୍ୟାଦ୍ୟନୁମଯା ସ୍ପର୍ଧି ନାନୁମାନଂ ପରେଶିତୁଃ ।
ଶକ୍ତଂ ୱିଜ୍ଞାପନେ ଚାତିପ୍ରସଙ୍ଗୋଽନୁମଯେଦୃଶା ॥118॥

ୱସ୍ତୁତ୍ୱାତ୍ ତୁରଗଃ ଶୃଙ୍ଗୀ, ପୁଷ୍ପୱତ୍ ଖଂ, ସୁତୈର୍ଯୁତା ।
ଚିତ୍ରିଣା ଚ, ରସଃ ଷଷ୍ଠୋ ରସତ୍ୱାତ୍ ସୋଽରୋ ଭୱେତ୍ ॥119॥

॥ସମନ୍ୱଯାଧିକରଣମ୍॥

ଉପକ୍ରମାଦିଲିଙ୍ଗେଭ୍ୟୋ ନାନ୍ୟା ସ୍ୟାଦନୁମା ତତଃ ।
ତ ଏୱାନ୍ୱଯନାମାନଃ ତୈଃ ସମ୍ୟକ୍ ପ୍ରୱିଚାରିତେ ॥120॥

ମୁଖ୍ୟାର୍ଥୋ ଭଗୱାନ୍ ୱିଷ୍ଣୁଃ ସର୍ୱଶାସ୍ତ୍ରସ୍ୟ ନାପରଃ ॥

॥ଇକ୍ଷତ୍ୟଧିକରଣମ୍ ॥

ଈକ୍ଷଣୀଯତ୍ୱତୋ ୱିଷ୍ଣୁର୍ୱାଚ୍ୟ ଏୱ ନ ଚାନ୍ୟଥା ॥121॥

ଲକ୍ଷ୍ୟତ୍ୱଂ କ୍ୱାପି ଦୃଷ୍ଟଂ ହି କିଂ ତଦିତ୍ୟନୱସ୍ଥିତିଃ ।

ମାଧୁର୍ଯାଦିୱିଶେଷାଶ୍ଚ ତଚ୍ଛବ୍ଦୈରୁଦିତାଃ ସଦା ॥122॥

ୱାକ୍ୟାର୍ଥୋଽପି ହି ୱାକ୍ୟାର୍ଥଶବ୍ଦେନୈୱୋଦିତୋ ଭୱେତ୍ ।

ନାୱାଚ୍ୟଂ ତେନ କିଞ୍ଚିତ୍ ସ୍ୟାଦ୍ ଯତ ଇତ୍ୟାଦିକୈର୍ୱଦନ୍ ॥123॥

ଅୱାଚ୍ୟତ୍ୱଂ କଥଂ ବ୍ରୂଯାନ୍ମୂକୋଽହମିତିୱତ୍ ସୁଧୀଃ ।

ଯେନ ଲକ୍ଷ୍ୟମିତି ପ୍ରୋକ୍ତଂ ଲକ୍ଷ୍ୟଶବ୍ଦେନ ସୋଽୱଦତ୍ ॥124॥

ଏକସ୍ୟାପି ହି ଶବ୍ଦସ୍ୟ ଗୌଣାର୍ଥସ୍ୱୀକୃତୌ ସତାମ୍ ।

ମହତୀ ଜାଯତେ ଲଜ୍ଜାଯତ୍ର ତତ୍ରାଖିଲା ରୱାଃ ॥125॥

ଅମୁଖ୍ୟାର୍ଥା ଇତି ୱଦନ୍ୟସ୍ତତ୍ମାର୍ଗାନୁୱର୍ତିନାମ୍ ।

କଥଂ ନ ଜାଯତେ ଲଜ୍ଜା ୱକ୍ତୁଂ ଶାବ୍ଦତ୍ୱମାତ୍ମନଃ ॥126॥

ଆତ୍ମବ୍ରହ୍ମାଦଯଃ ଶବ୍ଦାଃ ସାକ୍ଷାତ୍ ପୂର୍ଣାଭିଧାଯିନଃ ।

ଜନ୍ମାଦିକାରଣଂ ବ୍ରହ୍ମ ଲକ୍ଷିତଂ ଚ ଯଦା ତଦା ॥127॥

ୱନ୍ଧ୍ୟାପୁତ୍ରୋପମଂ ମାଯାଶବଲଂ ୱାଚ୍ୟମିତ୍ୟପି ।

କଲ୍ପଯିତ୍ୱା ୱିନା ମାନଂ ଲକ୍ଷ୍ୟଂ ଶୁଦ୍ଧଂ ୱଦନ୍ ପଦୈଃ ॥128॥

ଆତ୍ମଶବ୍ଦୋଦିତସ୍ୟୈୱ ଜ୍ଞାନଂ ମୁକ୍ତାୱସାଧନମ୍ ।

ଆହ ଶ୍ରୁତପରିତ୍ୟାଗଃ ସ୍ୟାଚ୍ଚାସ୍ୟାଶ୍ରୁତକଲ୍ପନା ॥129॥

ସ୍ୟାତ୍ ସର୍ୱତ୍ର ଚ ଯତ୍ରୈକମପି ଲୋକୋ ଜୁଗୁପ୍ସତେ ।
ନିଯମେନୋଭଯଂ ସ୍ୟାଦ୍ଧି ଯସ୍ୟ ସ୍ୱପରଯୋର୍ମତେ ॥130॥

ଅଲଙ୍କୃତଃ ସଦ୍ୱୈୱାଯଂ ଦୁର୍ଘଟୈରେୱ ଭୂଷଣୈଃ ।
ଅନ୍ଧନ୍ତମୋ ନିତ୍ୟଦୁଃଖଂ ତସ୍ୟ ସ୍ୟାଦ୍ ୱସନଦ୍ୱଯମ୍ ॥131॥

'ଆନନ୍ଦା ନାମ ତେ ଲୋକା ଅନ୍ଧେନ ତମସା ୱୃତାଃ ।
ତାଂସ୍ତେ ପ୍ରେତ୍ୟାଭିଗଚ୍ଛନ୍ତି ଯେଽୱିଦ୍ୱାଂସୋ ବୁଧୋ ଜନାଃ ॥132॥

'ଅସୁର୍ଯା ନାମ ତେ ଲୋକା ଅନ୍ଧେନ ତମସା ୱୃତାଃ ।
ତାଂସ୍ତେ ପ୍ରେତ୍ୟାଭିଗଚ୍ଛନ୍ତି ଯେ କେ ଚାତ୍ମହନୋ ଜନାଃ ॥133॥

ଇତ୍ୟାଦିଶ୍ରୁତଯୋ ମାନଂ ଶତଶୋଽତ୍ର ସମନ୍ତତଃ ।
ହେଯତ୍ୱାୱଚନାଚ୍ଚୈୱ ନାତ୍ମା ଗୌଣଃ ଶ୍ରୁତୌ ଶ୍ରୁତଃ ॥134॥

'ତମେୱୈକଂ ଜାନଥାନ୍ୟା ୱାଚୋ ମୁଞ୍ଚତ' ଚେତି ହ ।
ଉକ୍ତ ଆତ୍ମା କଥଂ ଗୌଣୋ ହେଯପକ୍ଷେ ହ୍ୟସୌ ଶ୍ରୁତଃ ॥135॥

ପରିୱାରତଯା ଗ୍ରାହ୍ୟା ଅପି ହେଯାଃ ପ୍ରଧାନତଃ ।
'ପୂର୍ଣସ୍ୟ ପୂର୍ଣମାଦାଯ ପୂର୍ଣମେୱାୱଶିଷ୍ୟତେ ' ॥137॥

ପଦଂ ଚ ନିର୍ଗୁଣ ଇତି କଥଂ ଗୌଣଂ ୱଦିଷ୍ୟତି ।
ଗୁଣାଭାୱୋପଲକ୍ଷ୍ୟଂ ଚେତ୍ ପଦଂ ତଦପି ୱାଚକମ୍ ॥138॥

ଅତୋଽନୱସ୍ଥିତିମୁଖସର୍ୱଦୋଷମହାସ୍ପଦମ୍ ।
କଥମେତଦ୍ଧତଂ ସଦ୍ଦିରାଦ୍ରିଯେତ ୱିଚକ୍ଷଣୈଃ ॥139॥

ନ ଚ ସାଙ୍ଖ୍ୟନିରାକୃତ୍ୟୈ ସୂତ୍ରାଣ୍ୟେତାନ୍ୟଚୀକ୍ଲୃପତ୍ ।
ଭଗୱାନ୍ ନ ହ୍ୟଶଦ୍ଧତ୍ୱଂ ପ୍ରଧାନେଽଙ୍ଗୀକରୋତ୍ୟସୌ ॥140॥

ସମନ୍ୱୟୋ ପ୍ରତିଜ୍ଞାତେ ଶବ୍ଦଗୋଚରତୈୱ ହି।
ପ୍ରଥମପ୍ରତିପାଦ୍ୟାସ୍ୟାତ୍ ତଦଭାୱେ କୁତୋଽନ୍ୱୟଃ॥141॥

କଥଂ ଚ ଲକ୍ଷଣାୱାଦୀ ବ୍ରୂଯାଦ୍ବ୍ରହ୍ମସମନ୍ୱୟମ୍ ।
ଯୋଽସୌ ଶବ୍ଦସ୍ୟ ମୁଖ୍ୟାର୍ଥସ୍ତତ୍ରୈୱ ସ୍ୟାତ୍ ସମନ୍ୱୟଃ॥142॥

ଜନ୍ମାଦିକାରଣେ ସାକ୍ଷାଦାହ ଦେୱଃ ସମନ୍ୱୟମ୍ ।
ଉକ୍ତଂ ତଦେୱ ଜିଜ୍ଞାସ୍ୟଂ କ୍ୱାୱକାଶୋଽତ୍ର ନିର୍ଗୁଣେ॥143॥

କଥଂ ଚାସମ୍ଭୱସ୍ତସ୍ୟ ମୁଖ୍ୟାର୍ଥସ୍ୟ ନିରାକୃତୌ ।
ମାନେନ କେନ ୱିଜ୍ଞେଯମୱାଚ୍ୟାଜ୍ଞେଯନିର୍ଗୁଣମ୍॥144॥

ଅମେଯଂ ଚେନ୍ନ ଶାସ୍ତ୍ରସ୍ୟ ତତ୍ର ୱୃତ୍ତିଃ କଥଞ୍ଚନ ।
ତସ୍ମାଚ୍ଛାସ୍ତ୍ରେଣ ଜିଜ୍ଞାସ୍ୟମସ୍ମଦୀଯଂ ଗୁଣାର୍ଣୱମ୍॥145॥

ୱାସୁଦେୱାଖ୍ୟମଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱଂ ପରଂ ବ୍ରହ୍ମାଖିଲୋତ୍ତମମ୍ ।
ୱିଜ୍ଞେଯୱାଚ୍ୟଲକ୍ଷ୍ୟତ୍ୱପୂର୍ୱାଶେଷୱିଶେଷତଃ॥146॥

ନିର୍ଗତଂ ମନସୋ ୱାଚୋ ଯଦି ତତ୍ ସ୍ୟାଦଗୋଚରମ୍ ।
ଅସ୍ତୁ ତନ୍ନା ୱଦେଦ୍ୱାଦୀ ନ ଚାସ୍ମ ଚ୍ଛାସ୍ତ୍ରଗଂ ତୁ ତତ୍॥147॥

ଅୱାଚ୍ୟଂ ୱାଚ୍ୟମିତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୱା କିମିତ୍ୟୁନ୍ମତ୍ତୱନ୍ମୃଷା ।
ଅସ୍ମଚ୍ଛାସ୍ତ୍ରସ୍ୟ ଚୌର୍ଯାଯ ଯତତେ ସ୍ୱୋକ୍ତିଦୂଷକଃ॥148॥

ଜନ୍ମାଧିକାରଣଂ ଯତ୍ ତତ୍ ସାକ୍ଷାନ୍ନାରାଯଣାଭିଧମ୍ ।
ୱଦନ୍ତି ଶ୍ରୁତଯୋ ବ୍ରହ୍ମ ଶାସ୍ତ୍ରଂ ଚୈତତ୍ ତଦର୍ଥତଃ॥149॥

ପ୍ରୱୃତ୍ତମସ୍ତ୍ୱୱାଚ୍ୟଂ ତେ ନୈୱଂ ବ୍ରୂଯାଃ କଥଞ୍ଚନ ।
ସର୍ୱଶବ୍ଦୈରୱାଚ୍ୟଂ ତଦୁକ୍ତ୍ୱା ତଦ୍ୱିଷଯଂ ପୁନଃ॥150॥

ଶାସ୍ତ୍ରଂ ୱଦନ୍ତମୁନ୍ମୁଉଂ କଥଂ ଲୋକୋ ନ ୱାରଯେତ୍ ।
ମ ୱଦୋ ମା ୱିଜାନୀହି ତ୍ୟଜାସ୍ମଚ୍ଛାସ୍ତ୍ରଚୋରତାମ୍ ॥151॥

ୱଯଂ ତ୍ୱାଂ ଶ୍ରୁତିଯୁକ୍ତିଭ୍ୟାଂ ବଦ୍ଧ୍ୱାଽସ୍ମଚ୍ଛାସ୍ତ୍ରମଞ୍ଜସା ।
ୱିଚାରଯାମଃ ଶ୍ରୁତିଭିର୍ଯୁକ୍ତିଭିଶ୍ଚୈୱ ସାଦରମ୍ ॥152॥

ଅଦ୍ଭୁତତ୍ୱାଦୱାଚ୍ୟଂ ତଦତର୍କ୍ୟାଞ୍ଚେଯମେୱ ଚ ।
ଅନନ୍ତଗୁଣପୂର୍ଣତ୍ୱାଦିତ୍ୟୁଦେ ପୈଙ୍ଗିନାମ୍ ଶ୍ରୁତିଃ ॥153॥

ଅୱାଚ୍ୟମିତି ଲୋକୋଽପି ୱକ୍ତ୍ୟାଶ୍ଚର୍ଯତମଂ ଭୁୱି ।

॥ଆନନ୍ଦମଯାଧିକରଣମ୍ ॥

ଏୱଂ ଶାସ୍ତ୍ରାୱଗମ୍ୟତ୍ୱେ ୱିଭାଗେନ ସମନ୍ୱଯମ୍ ॥154॥

'ଆନନ୍ଦମଯ' ଇତ୍ୟାଦିନାଽଧାଯେନ ୱଦତ୍ୟଜଃ ।
ତତ୍ରାନ୍ୟତ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧାନାଂ ୱିଷ୍ଣାୱେୱ ସମନ୍ୱଯମ୍ ॥155॥

ଶବ୍ଦାନାଂ ପ୍ରଥମେ ପାଦେ ଗୁଣିସାମାନ୍ୟୱାଚିନାମ୍ ।
ଗୁଣୱାଚିନାଂ ଚ ପ୍ରଥମମାହ ଦେୱଃ ସମନ୍ୱଯମ୍ ॥156॥

ସମୁଦ୍ରଶାଯିନଂ ସର୍ୱପ୍ରସୂତିପ୍ରଭୱଂ ଶ୍ରୁତିଃ ।
'ତଦେୱ ବ୍ରହ୍ମ ପରମମ୍' ଇତି ସାୱଧୃତିର୍ଜଗୌ ॥157॥

ଯତୋଽତୋ ବ୍ରହ୍ମଶବ୍ଦସ୍ୟ ତତ୍ରୈୱ ନିଯତତ୍ୱତଃ ।
'ଯେଽନ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମେତ୍ୟାଦିରୂପାଦଭ୍ୟାସାତ୍ ତୈତ୍ତିରୀଯକେ ॥158॥

ଅନ୍ୟାସୁ ଚୈତଦ୍ରୂପାସୁ ଶାଖାସ୍ୱପି ସହସ୍ରଶଃ ।

ଆନନ୍ଦମଯ ଇତ୍ୟାଦ୍ୟୈଃ ଶବ୍ଦୈର୍ଶ୍ଚାଚ୍ୟୋ ହରିଃ ସ୍ୱଯମ୍ ॥159॥

ଉପଲକ୍ଷଣତ୍ୱଂ ଶବ୍ଦାନାମାନନ୍ଦମଯପୂର୍ୱିଣାମ୍ ।
ସୂତ୍ରସ୍ୟାଲ୍ପାକ୍ଷରତ୍ୱେନ ସର୍ୱଶାଖାୱିନିର୍ଣଯେ ॥160॥

ପୁନଶ୍ଚ ପ୍ରାପକାଦ୍ଧେତୋସ୍ତତ୍ରାଧିକରଣାନ୍ତରମ୍ ।
ସର୍ୱେ ୱେଦା ଆମନନ୍ତି ଯତ୍ପଦଂ ଦ୍ୱିତି ହି ଶ୍ରୁତିଃ ॥161॥

ଆନନ୍ଦମଯରୂପେ ତୁ ବ୍ରହ୍ମଣଃ ପୁଚ୍ଛତୋକ୍ତିତଃ ।
ସମସ୍ତାବ୍ରହ୍ମତାପ୍ରାପ୍ତେରାନନ୍ଦମଯନାମ ହି ॥162॥

ବ୍ରହ୍ମଶବ୍ଦସ୍ୟ ଚାଭ୍ୟାସାତ୍ ପଞ୍ଚରୂପାଦିଷୁ ସ୍ଫୁଟମ୍ ।
ବ୍ରହ୍ମତାଽୱଯୱେଽପି ସ୍ୟାତ୍ ତଥାଽୱଯୱିନି ସ୍ୱତଃ ॥163॥

ଯଥୈୱ କୃଷ୍ଣକେଶସ୍ୟ କୃଷ୍ଣସ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମତାଽଖିଲା ।
ଦର୍ଶିତା ଟୈୱ ପାର୍ଥାଯ ନିଃସୀମାଃ ଶକ୍ତଯୋଽସ୍ୟ ହି ॥164॥

'ଋତଂ ସତ୍ୟଂ ପରଂ ବ୍ରହ୍ମ ପୁରୁଷଂ କୃଷ୍ଣପିଙ୍ଗଲମ୍' ।
ୱିଷ୍ଣ୍ୱାଖ୍ୟମୁକ୍ତମନ୍ୟତ୍ର ହ୍ୟୂର୍ଧ୍ୱରେତଂ ଚ ତତ୍ ପ୍ରତି ॥165॥

ୱିରୂପାକ୍ଷାଖ୍ୟମପରଂ ବ୍ରହ୍ମୋକ୍ତଂ ତଦ୍ୱତେ ସ୍ଥିତମ୍ ।
ସମାନାଧିକୃତତ୍ୱଂ ଚେଦୁତ୍ତରଂ ନୀଲଲୋହିତମ୍ ॥166॥

କୃଷ୍ଣପିଙ୍ଗଲରୂପେଣ ପୁନରୁକ୍ତଂ ଭୱିଷ୍ୟତି ।
'ବ୍ରହ୍ମାଧିପତିରି' ତ୍ୟତ୍ର ତାପନୀଯଶ୍ରୁତୌ ପୁରଃ ॥167॥

ସ୍ୱରିତବ୍ରହ୍ମଶବ୍ଦାନ୍ତଂ ବହୁଶ୍ରୀହିତ୍ୱମେଷ୍ୟତି ।
ସ୍ୱାହେନ୍ଦ୍ର ଶତ୍ରୁୱର୍ଧସ୍ୱ ଯଦ୍ବହୁଶ୍ରୀହିତାମଗାତ୍ ॥168॥

ତସ୍ମାଦସ୍ୟେନ୍ଦ୍ର ଏୱାଭୂଚ୍ଛତ୍ରିତ୍ୟୁତ୍ତରଶ୍ରୁତେଃ ।
ପୂର୍ୱାନ୍ତସ୍ୱରିତେ ପୁଂସୋର୍ବହୁଶ୍ରୀହିତ୍ୱମେଷ୍ୟତି ॥169॥

ମହାୱ୍ୟାକରଣେ ସୂତ୍ରମିତି ସ୍ୱରୱିନିର୍ଣଯେ ।
'ଋତଂ ସତ୍ୟଂ ପରଂ ବ୍ରହ୍ମେ' ତ୍ୱାଦ୍ୟୁଦ୍ଦେଶ୍ୟଦ୍ୱିତୀଯକା ॥170॥

ୱିଭକ୍ତିରୂର୍ଧ୍ୱରେତାଦିଃ ପ୍ରଥମା ରୁଦ୍ରଗୋଚରା ।
ତସ୍ମାଦ୍ୱିଷ୍ଣୁଂ ପରଂ ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରତି ରୁଦ୍ରୋ ୱ୍ରତେ ସ୍ଥିତଃ ॥171॥

ଉର୍ଧ୍ୱରେତା ଇତି ହ୍ୟେୱ ଶ୍ରୁତ୍ୟର୍ଥୋଽୱସିତୋ ଭୱେତ୍ ।
ଋତଂ ସତ୍ୟଂ ପରଂ ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରତି ୱିଷ୍ଣୁଂ ସଦାଶିୱଃ ॥172॥

ଉର୍ଧ୍ୱରେତା ଧାଯତି ହ ଶଙ୍କରୋ ନୀଲଲୋହିତଃ ।
ଇତ୍ୟର୍ଥମେତମେୱାହ ନୀଲଗ୍ରୀୱଶ୍ରୁତିଃ ପରା ॥173॥

ଆଥର୍ୱଣୀ ପରଂ ବ୍ରହ୍ମ ତସ୍ମାଦେକୋ ହରିଃ ଶ୍ରୁତୌ ।
'ତଦେୱର୍ତମି' ପ୍ରାହ କଥମେୱାନ୍ୟଥା ଶ୍ରୁତିଃ ॥174॥

ଅୱଧାରଯନ୍ତୀ ତସ୍ୟୈୱ ହ୍ୟତତ୍ତ୍ୱାଦିକମଞ୍ଜସା ।
'ଏକୋ ନାରାଯଣ ଆସୀନ୍ନ ବ୍ରହ୍ମା ନ ଚ ଶଙ୍କରଃ' ॥175॥

'ୱାସୁଦେୱୋଽଗ୍ର ଏୱାସୀନ୍ନ ବ୍ରହ୍ମା ନ ଚ ଶଙ୍କରଃ ।
ନେନ୍ଦ୍ରସୂର୍ଯୌ ନ ଚ ଗୁରୋ ନ ସୋମେ ନ ୱିନାଯକଃ ॥176॥

ଇତ୍ୟାଦିୱାକ୍ୟତୋ ୱିଷ୍ଣୋରୁତ୍ପତ୍ତିରୱତାରଗା ।
ମୁଖ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମ ହରିସ୍ତସ୍ମାତ୍ ପ୍ରସ୍ତାୱଃ ପରମିତ୍ୟପି ॥177॥

ମୁଖ୍ୟବ୍ରହ୍ମଗ୍ରହେ ଯୁକ୍ତେ ନାମୁଖ୍ୟଂ ଯୁଜ୍ୟତେ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଅସତ୍ୟୱେ ହି ମୁଖ୍ୟସ୍ୟ ଗୌଣାର୍ଥାଙ୍ଗୀକୃତିର୍ଭୱେତ୍ ॥178॥

ପ୍ରାଚୁର୍ଯାର୍ଥାଶ୍ଚ ମଯଟଃ ସର୍ୱେଽତ୍ର ପ୍ରତିପାଦିତାଃ ।
ଭୋଗ୍ୟତ୍ୱମତ୍ର ଚାଦ୍ୟତ୍ୱମୁପଜୀୱ୍ୟତଯା ହରେଃ ॥179॥

ମହାଭୋକ୍ତା ମହାଭୋଗ୍ୟ ଇତ୍ୟର୍ଥୋଽନ୍ନମଯେ ଭୱେତ୍ ।
ମହାପ୍ରାଣୋ ମହାଭୋଦୋ ମହାୱିଜ୍ଞାନୱାନପି ॥180॥

ୱିଶେଷସାମାନ୍ୟତଯା ୱିଜ୍ଞାନଂ ମନ ଇତ୍ୟପି।
ଏକସ୍ୟ ଜ୍ଞାନରୂପସ୍ୟ ହରେରୁକ୍ତିର୍ୱିଭାଗତଃ ॥181॥

ଅଭେଦେଽପି ୱିଶେଷେଣୈୱାନ୍ୟ ଇତ୍ୟୁଦିତୋ ହରିଃ ।
ଭେଦଶବ୍ଦାୱିଶେଷଂ ତୁ ହରାୱନ୍ୟତ୍ର ଭିନ୍ନତାମ୍ ॥182॥

ବ୍ରୂଯୁର୍ହରେର୍ଜୀୱଜଡୈରପି ଭେଦଂ ହି ମୁଖ୍ୟତଃ ।
ବ୍ରହ୍ମତର୍କୱଚୋଽପ୍ୟୱଂ ଅତ ଏକଃ ସ ପଞ୍ଚଧା ॥183॥

ଉକ୍ତୋଽନ୍ନମଯ ଇତ୍ୟାଦି ଭୃଗୋଶ୍ଚୈତଦ୍ୱଦିଷ୍ୟତି ।
ପ୍ରାପ୍ୟତ୍ୱେନ ମଯଟ୍ ପ୍ରୋକ୍ତେର୍ନ ତତ୍ରାପ୍ୟନ୍ୟଦୁଚ୍ୟତେ ॥184॥

ପ୍ରଚୁରାନ୍ନାଦିରେୱାତୋ ହ୍ୟନ୍ନମନ୍ନମଯେତ୍ୟପି ।
ଉଚ୍ୟତେ ହ୍ୟୱିଶେଷେଣ ନାନ୍ୟତ୍ କିଞ୍ଚିଦିହୋଚ୍ୟତେ ॥185॥

ମହାନନ୍ଦତ୍ୱ ଏୱାସ୍ୟ ହେତୁଃ 'କୋଽନ୍ୟାଦି' ତି ସ୍ଫୁଟମ୍ ।
ଉକ୍ତଃ ଶ୍ରୁତ୍ୟନ୍ତରେ ଯସ୍ମାତ୍ ସୁଖଂ ଲବ୍ଧ୍ୱା କରୋତ୍ୟଯମ୍ ॥186॥

କରୋତି ନାସୁଖୀ 'ଭୂମା ସୁଖଂ ନାଲ୍ପେ ସୁଖଂ ଭୱେତ୍' ।
ଇତ୍ୟୁକ୍ତଂ ଯତ୍ପୃଙ୍ଖିଶ୍ଚ ନୃତ୍ତଗାନାଦିକା ସୁଖାତ୍ ॥187॥

ଦୁଃଖାଦ୍ରୋଦାଦିକା ଟୈୱ ସର୍ୱକର୍ତୃତ୍ୱତୋଽସ୍ୟ ଚ ।

ସର୍ୱଶକ୍ତେର୍ନ ଦୁଃଖଂ ସ୍ୟାଦତଃ କେୱଲଲୀଲଯା ॥188॥

ପ୍ରୱର୍ତକୋ ନ ଚେଦେଷ ପ୍ରାଣ୍ୟାଦନ୍ୟାଚ୍ଚ କଃ ପୁମାନ୍ ।
'ବ୍ରହ୍ମୱିତ୍ ପରମାପ୍ନୋତି'ତି ଯତ୍ପୂର୍ଥମସୂଚିତମ୍ ॥189॥

ତଦେୱ ମନ୍ତ୍ରୱର୍ଣେନ ସତ୍ୟଂ ଜ୍ଞାନମନନ୍ତୱତ୍ ।
ଲକ୍ଷିତଂ ତତ୍ର ସତ୍ୟତ୍ୱଂ ସୃଷ୍ଟ୍ୟାଽନ୍ନପ୍ରାଣଯୋରପି ॥190॥

ଉକ୍ତଂ ଜ୍ଞାନଂ ତୁ ମନସା ୱିଜ୍ଞାନେନାପ୍ୟୁଦୀରିତମ୍ ।
ଅନନ୍ତତ୍ୱଂ ତଥାଽଽନନ୍ଦମଯୱାଚାଽପ୍ୟୁଦାହୃତମ୍ ॥191॥

ସଭାୱଂ ଯାପଯେଦ୍ୟସ୍ମାତ୍ ସତ୍ୟଂ ତତ୍ ତେନ କଥ୍ୟତେ ।
ଇତି ସୃଷ୍ଟିରିହ ପ୍ରୋକ୍ତା ଜଗତ୍ସଭାୱଯାପକମ୍ ॥192॥

ବ୍ରହ୍ମେତି ସ୍ଥାପନାଯେୱି ସତ୍ତ୍ୱଂ ଜୀୱନମେୱ ଚ ।
ୱିଶୀର୍ଣତା ଚ ସତ୍ତ୍ୱଂ ସ୍ୟାତ୍ ସନ୍ନମିତ୍ୟାହୁରେୱ ଯତ୍ ॥193॥

ଅତୋଽଦ୍ୟତାଽତ୍ତୁତାଽନ୍ନତ୍ୱଂ ସତ୍ୟଶବ୍ଦାର୍ଥ ଏୱ ହି ।
'ପ୍ରାଣଂ ଦେୱା ଅନୁପ୍ରାଣନ୍ତି ମନୁଷ୍ୟାଃ ପଶୱଶ୍ଚ ଯେ ॥194॥

ଆୟୁଃ ପ୍ରାଣୋ ହି ଭୂତାନାମି'ତି ଯତ୍ସତିଜୀୱନେ
ଉକ୍ତେ ସଦିତି ଧାତ୍ୱର୍ଥୋ ଗତିଶ୍ଚାତୋ ହି ସତ୍ୟତା ॥195॥

ପ୍ରାଣତ୍ୱମୱବୋଧାର୍ଥୋ ମନୁଧାତୁଃ ପ୍ରକୀର୍ତିତଃ ।
'ନାଲ୍ପେ ସୁଖମ୍' ଇତି ପ୍ରୋକ୍ତେୱାନନ୍ଦମଯତୋକ୍ତିତଃ ॥196॥

ଅନନ୍ତତ୍ୱମ୍ ସୁନିର୍ଣୀତଂ ପୂର୍ଣାନନ୍ଦୋ ହି ନାଲ୍ପକେ ।
ଅତୋ ହି ମନ୍ତ୍ରୱର୍ଣୋକ୍ତୱିସ୍ଥିତିସ୍ତୁ ସମସ୍ତଯା ॥197॥

କ୍ରିଯତେ ପରଯା ଯସ୍ମାତ୍ ଇତରୋଽତ୍ର ନ କଥ୍ୟତେ।

ପୁରୁଷଂ ୱେତ୍ତି ଯୋ ମୁଚ୍ୟେତ୍ 'ନାନ୍ୟଃ ପନ୍ଥା ହି ୱିଦ୍ୟତେ' ॥198॥

ଇତି ଶ୍ରୁତେରନ୍ୟୱେଦୀ କଥଂ ମୁକ୍ତିଂ ପ୍ରଯାସ୍ୟତି ।

ପୁରୁଷଃ ପର ଆତ୍ମାଽଜୋ ବ୍ରହ୍ମ ନାରାଯଣଃ ପ୍ରଭୁଃ ॥199॥

ମହାନାନନ୍ଦ ଉଦ୍ୱିଷ୍ଣୁର୍ଭର୍ଗ ଓମ ଇତୀର୍ଯତେ ।

ସ୍ୱଯଂ ନାରାଯଣୋ ଦେୱୋ ନାନ୍ୟସ୍ୟୈତାନି କସ୍ୟଚିତ୍ ॥200॥

'ତସ୍ମାଦୋମିତ୍ୟୁଦାହୃତ୍ୟ ଯଜ୍ଞଦାନାଦି କୁର୍ୱନ୍ତେ' ।

ସୂକ୍ତେନ ପୌରୁଷେଣୈନଂ ଯଜନ୍ତ୍ୟଧ୍ୱାମ୍କୋୱିଦାଃ ॥201॥

ଇତି ପୈଙ୍ଗିଶ୍ରୁତିସ୍ତେନ ନାନ୍ୟଜ୍ଞାନାଦ୍ୱିମୁଚ୍ୟତେ ।

ବ୍ରହ୍ମଶବ୍ଦୋଦିତେ ତସ୍ମିନ୍ନାମ୍ଶବ୍ଦଂ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଚ ॥202॥

ତସ୍ମାଦାକାଶସୃଷ୍ଟିଂ ଚ ପ୍ରୋୱାଚାତ୍ର ଚତୁର୍ୱିଧାମ୍ ।

ଭୂତଂ ଭୂତାଭିମାନୀ ଚ ତଦ୍ଦେହୋଽନ୍ତର୍ନିଯାମକଃ ॥203॥

ହରିଶ୍ଚାକାଶଶବ୍ଦୋକ୍ତୋ ମୁଖ୍ୟତୋ ହରିରେୱ ଚ ।

ଆ ସମନ୍ତାତ୍ କାଶତେ ଯଦାକାଶୋ ମୁଖ୍ୟତୋ ହରିଃ ॥204॥

ବଲଜ୍ଞାନସ୍ୱରୂପତ୍ୱାଦ୍ୱାଯୁରଗ୍ନିରଗଂ ନଯନ୍ ।

ଆପ ଆପାଲନାଚ୍ଚୈୱ ପୃଥ୍ୱୀ ପ୍ରଥ୍ତୋ ଯତଃ ॥205॥

ଉଷ୍ଣାନାମାଶ୍ରଯତ୍ୱେନ ସ ଏୱୌଷଧ୍ୟନାମକଃ ।

ଓଷଧୀଷୁ ସ୍ଥିତୋ ୱିଷ୍ଣୁଃ କ୍ଷୁଧ୍ତୈରାଶ୍ରିତୋ ଭୱେତ୍ ॥206॥

ପୁରି ଶେତେ ଯତଃ ସୋଽଥ ପୁରୁଷଶ୍ଚେତି ଗୀଯତେ ।

କ୍ରିଯାପ୍ରୱର୍ତକତ୍ୱେନ ପ୍ରାଦୁର୍ଭାୱୋ ହରେର୍ଜନିଃ ॥207॥

ଆକାଶାଦିଷ୍ୱ ନାନ୍ୟୋଽସ୍ତିହ୍ୟଭିମାନୋଽଭିମାନିନଃ ।
ଅଭିମାନିଶରୀରସ୍ୟ ସାକ୍ଷାଭୂତସ୍ୟ ଚୋଭୟଃ ॥208॥

ଏୱଂ ଦୋହାଦିପର୍ଯନ୍ତମାଗତଂ ହରିମେୱ ତୁ ।
ପରାମୃଶତି ତସ୍ୟୈୱ ପଞ୍ଚରୂପତ୍ୱୱିଉଯେ ॥209॥

ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ଭୂତାଦିକଂ ସର୍ୱଂ 'ସ ୱା ଏଷ' ଇତି ଶ୍ରୁତିଃ ।
ସ ଇତ୍ୟାତ୍ମପଦୋଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏଷ ଜୀୱଶରୀରିଗଃ ॥210॥

ସାରାନ୍ନମଯ ଏୱାଯଂ ନ ଲୋକାନ୍ନମଯଃ ପ୍ରଭୁଃ ।
ଇତି ତଂ ରସଶବ୍ଦେନ ୱିଶିନଷ୍ଟି ଶରୀରଗମ୍ ॥211॥

ଇଦମିତ୍ୟେୱ ନିର୍ଦେଶୋ ୱସ୍ତୁପ୍ରାୱୃତୱଦ୍ୱିଭୋଃ ।
ଶିରଆଦେର୍ଭୱେଜ୍ଜୀୱଶିରଆଦୌ ୱ୍ୟୱସ୍ଥିତେଃ ॥212॥

ତଂ ୱିଦିତ୍ୱାଽସ୍ୟ ମୁକ୍ତିଃ ସ୍ୟାନ୍ନାନ୍ୟଜ୍ଞାନାତ୍ କଥଞ୍ଚନ ।
ଆଦିତ୍ୟେ ପୁରୁଷେ ଚାଯମିତି ଭେଦୋପଦେଶତଃ ॥213॥

ନାସ୍ୟାଭେଦୋଽସ୍ତି ଜୀୱେନ ନାନୁମା କାମଚାରିଣୀ ।
ୱିମତାନି ଶରୀରାଣି ମଭୋଗାଯତନାନି ଯତ୍ ॥214॥

ଶରୀରାଣୀତ୍ୟାଦିକା ତୁ ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞାନେ ହ୍ୟପେକ୍ଷତେ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଦିୱିରୁଦ୍ଧତ୍ୱାଦକ୍ଷାଗମଭଯୋଜ୍ଝିତା ॥215॥

ଅନୁମା କାମୱୃତ୍ତା ହି କୁତ୍ର ନାୱସରଂ ୱ୍ରଜେତ୍ ।
'ଜଡ ଆତ୍ମେୱ ୱସ୍ତୁତ୍ୱାତ୍' 'ପ୍ରମେଯତ୍ୱାଜ୍ଜଡଂ ଚିତିଃ' ॥216॥

'ଘନ ଆକାଶ' ଇତ୍ୟାଦ୍ୟା ୱାର୍ଯନ୍ତେ କେନ ହେତୁନା ।

ନ ଜୀୱଭେଦସୂତ୍ରାଣାଂ ଶଙ୍କ୍ୟାଽତ୍ର ପୁନରୁକ୍ତତା ॥217॥

ୱାକ୍ୟାନ୍ତରଦ୍ୟୋତକତ୍ୱାତ୍ ପୃଥଗିତ୍ୟତ୍ର ପୂର୍ଣତା ।
ଯୋଗମନ୍ନମଯାଦ୍ୟୈର୍ଯତ୍ତୁଲତ୍ୱେନାସ୍ୟ ଶଂସତି ॥218॥

ସ୍ଥାନଦ୍ୱଯେଽପ୍ୟତଃ କୋଶା ଏତ ଇତ୍ୟତିସାହସମ୍ ।
ଉପସଙ୍କ୍ରମଣଂ ଟୈୱ ଦ୍ୱିତୀଯୋଦ୍ଧେଶିତଂ ପ୍ରତି ॥219॥

ଅତିକ୍ରମଂ ୱଦନ୍ତଂ ତମୁପଶବ୍ଦୋ ନିୱାରଯେତ୍ ।
ଅଶ୍ରୁତସ୍ୟାତିଶବ୍ଦସ୍ୟ ସ୍ଥାନଂ ଦଦ୍ୟାତ୍ କଥଂ ପୁନଃ ॥220॥

ଶ୍ରୁତାଶ୍ରୁତପରିତ୍ୟାଗକଲ୍ପନେ ୱିଗତହ୍ରିଯମ୍ ।
ମୃତାୱେୱ ପରିତ୍ୟାଗଃ କୃତୋ ହ୍ୟନ୍ନମଯସ୍ୟ ଚ ॥221॥

ଯେଽନ୍ନଂ ବ୍ରହ୍ମେତ୍ୟାଦୁପାସାଂ ସାମାନାଧିକରଣ୍ୟତଃ ।
ଉକ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଚସ୍ୱରୂପାଣାଂ ପୁନସ୍ତତ୍ପ୍ରାପ୍ତିୱାଦିନି ॥222॥

ସ୍ଥାନଦ୍ୱଯଗତା ୱେଦୱାଣୀ ତଦପଲାପିନାମ୍ ।
ତମସୋଽନ୍ୟତ୍ର ସଂସ୍ଥାନଂ କଥମୋୱ ସହେତ ୱା ॥223॥

'ଅଧୀହି ଭଗୱୋ ବ୍ରହ୍ମେ'ତ୍ୟୁକ୍ତୋଽନ୍ନପ୍ରାଣପୂର୍ୱକମ୍ ।
ଆହ ବ୍ରହ୍ମ କଥଂ ତନ୍ନ ଦ୍ୱାରଂ ତଦିତିୱାଦିନଃ ॥224॥

ଉପସତ୍ତିଂ କଥଂ ୱିଦ୍ୟୁରୁପସନ୍ନାଯ ହି ତ୍ରିଶଃ ।
ୱକ୍ତୱ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମ ଗୁରୁଣା ଚତୁର୍ୱାରମଥାପି ୱା ॥225॥

ସକୃଦ୍ୱେତ୍ୟାଗମା ବ୍ରୂଯୁଃ ସମ୍ପ୍ରଦାଯୱିଦୋଽପି ଚ ।
ତଦ୍ୟକ୍ତିଞ୍ଚିତ୍ କଥଂ ବ୍ରୂଯାଦୁପସନ୍ନାଯ ଦିକ୍ଷୁତିଃ ॥226॥

ନ ୱଦେଦ୍ ବ୍ରହ୍ମ ଚ କଥଂ ମାଯାୱୀ ନହି ୱାରିରାଟ୍ ।
ଚଷ୍ଟ ଇତ୍ୟେୱ ତଚ୍ଚକ୍ଷୁଃ ଶ୍ରୱଣାଚ୍ଛ୍ରୋତ୍ରମୁଚ୍ୟତେ ॥227॥

ୱଚନାଦେୱ ୱାଗ୍ ବ୍ରହ୍ମ ସୃଷ୍ଟିସ୍ଥିତ୍ୟାଦିକାରଣମ୍ ।
ତଚ୍ଚ ୱାଧୂଲଶାଖାଯାମଷ୍ଟରୂପମୁଦାହୃତମ୍ ॥228॥

ୱିଜ୍ଞାନାନନ୍ଦସହିତଂ ପୃଥକ୍ ସୃଷ୍ଟ୍ୟାଦିଲକ୍ଷଣୈଃ ।
ଆୱାପୋଦ୍ୱାପତଃ ଶାଖା ଯତ ଆହୁଃ ପରଂ ପଦମ୍ ॥229॥

'ଯତୋ ଭୂତାନି ଜାଯନ୍ତେ' ଇତ୍ୟାଦ୍ୟୈର୍ଲକ୍ଷଣୈଃ ସ୍ୱଯମ୍ ।
ଲକ୍ଷିତଂ ଗୁରୁଣା ପଶ୍ଚାତ୍ ତପସୈୱାପରୋକ୍ଷତଃ ॥230॥

ଦୃଷ୍ଟ୍ୱୈକୈକସ୍ୱରୂପଂ ତୁ ସମସ୍ତୋକ୍ତାନୁଦର୍ଶନମ୍ ।
ଇଚ୍ଛତାଽଽଜ୍ଞାଂ ଗୁରୋଃ ପ୍ରାପ୍ୟ ତପସୈୱାପରୋକ୍ଷିତମ୍ ॥231॥

ଅବ୍ରହ୍ମେତ୍ୟେୱ ୱଦତାଂ ଶ୍ରୁତହାନ୍ୟଶ୍ରୁତଗ୍ରହୌ ।
ସାକ୍ଷାଲ୍ଲକ୍ଷଣତାଂ ପ୍ରାପ୍ତାୱିତି ଲଜ୍ଜାତଦୁକ୍ତିଷୁ ॥232॥

ସମୀପେ ସହଭୋଗସ୍ୟ ମୁକ୍ତିତ୍ୱେନୋକ୍ତିତୋଽସକୃତ୍ ।
ଭେଦୋ ଜୀୱେଶଯୋର୍ମିଥ୍ୟେତ୍ୟେୱ ମିଥ୍ୟା ସ୍ୱଯଂ ଭୱେତ୍ ॥233॥

ଏତେନ ମଯଟଶ୍ଚୈୱ ଦ୍ୱୈୱିଧେନାର୍ଥକଲ୍ପନାତ୍ ।
ତଦନ୍ୟେଷାଂ ମତମପି ସହ୍ୟଂସତ୍ସୁ ନ ଭାସତେ ॥234॥

ଅତୋ ନାରାଯଣୋ ଦେୱୋ ନିଃଶେଷଗୁଣୱାଚକୈଃ ।
ଗୁଣିସାମାନ୍ୟୱଚନୈରପି ମୁଖ୍ୟତଯୋଦିତଃ ॥235॥

ଅଧାମ୍ନୈଶ୍ଚ ପ୍ରାଣାଦ୍ୟୈସ୍ତଥୈୱ ହ୍ୟଧିଭୂତଗୈଃ ।
ଅନ୍ନାଦିଶବ୍ଦୈର୍ଭଗୱାନେକୋ ମୁଖ୍ୟତଯୋଦିତଃ ॥236॥

ଜନ୍ମାଦ୍ୟସ୍ୟେତି ସୂତ୍ରେଣ ଗୁଣସର୍ୱସ୍ୱସିଦ୍ଧଯେ ।
ବ୍ରହ୍ମଣୋ ଲକ୍ଷଣଂ ପ୍ରୋକ୍ତଂ ଶାସ୍ତ୍ରମୂଲଂ ଯତସ୍ତତଃ ॥237॥

ଅନ୍ୱଯଃ ସର୍ୱଶବ୍ଦାନାଂ ଗୁଣସର୍ୱସ୍ୱୱେଦକଃ ।
ଶବ୍ଦପ୍ରୱୃତ୍ତିହେତୂନାଂ ତସ୍ମିନ୍ ମୁଖ୍ୟସମନ୍ୱଯାତ୍ ॥238॥

ଅନ୍ୟାର୍ଥେଷ୍ୱଲ୍ପତାହେତୋସ୍ତନ୍ନିମିତ୍ତତସ୍ତଥା ।
ତଦ୍ୱାଚକତ୍ୱଂ ଶବ୍ଦାନାଂ ବହୁଲାତିପ୍ରଯୋଗତଃ ॥239॥

ରୂଢମିତ୍ୟେୱ ସାଧଂ ସ୍ୟାଦ୍ରୂଢିର୍ହି ଦ୍ୱିୱିଧା ମତା ।
ଅୱିଦ୍ୱଦ୍ୱିଦ୍ୱଦାପ୍ତ୍ୟେୱ ମୁଖ୍ୟା ହି ୱିଦୁଷାଂ ତୁ ସା ॥240॥

ୱିଦ୍ୱଦ୍ରୂଢିର୍ୱୈଦିକା ସ୍ୟାତ୍ ସା ଯୋଗାଦେୱ ଲଭ୍ୟତେ ।
ତସ୍ମାନ୍ମୁଖ୍ୟାର୍ଥତା ୱିଷ୍ଣୋରିତି କୃତ୍ୱା ହୃଦି ପ୍ରଭୁଃ ॥241॥

ସମନ୍ୱଯଂ ସାଧଯତି .....।

॥ଅନ୍ତସ୍ଥତ୍ୱାଧିକରଣମ୍॥

.....ଦେୱାନାଂ ତତ୍ର ଶକ୍ତତାମ୍ ।
ଆଶଙ୍କ୍ୟ ତତ୍ର ରୂଢିଂ ଚ ତଚ୍ଛବ୍ଦାନାମପି ସ୍ୱଯମ୍ ॥242॥

ସମୁଦ୍ରାନ୍ତସ୍ଥିତତ୍ୱାଦ୍ୟୈସ୍ତବ୍ଦର୍ମୈର୍ୱିଷ୍ଣୁରୂଢତାମ୍ ।
ସାଧଯିତ୍ୱାଽଭିଦାଂ ତୈଶ୍ଚ ପୁନରେୱ ନ୍ୟୱାରଯତ୍ ॥243॥

॥ଆକାଶାଧିକରଣମ୍॥

ଚେଷ୍ଟା ହି ଚେତନାନାଂ ଯା ସା ଭୱେତ୍ ତପ୍ରସାଦତଃ ।
ଅଚେତନସ୍ୱଭାୱସ୍ତୁ ୱିୱରାଦିଃ କଥଂ ତତଃ ॥244॥

ଇତି ଶଙ୍କାନିୱୃତ୍ତ୍ୟର୍ଥଂ ଆକାଶ ଇତି ନାମ ଚ ।

'ପରତୋଽପି ୱରୀଯସ୍ତ୍ୱ' ପୂର୍ୱାଲ୍ଲିଙ୍ଗାଦ୍ଧରେର୍ଭୱେତ୍ ॥245॥

''ନଭୋ ଦଦାତି ଶ୍ୱସତାଂ ମାର୍ଗଂ ଯନ୍ନିୟମାଦଦଃ ।''

ଇତ୍ୟାଦିୱାକ୍ୟୈଃ..... ॥

॥ପ୍ରାଣାଧିକରଣମ୍॥

.....ଅଧାମ୍ନମନ୍ୟଯୱ୍ୟତିରେକତଃ॥246॥

ପ୍ରାଣାଦିହେତୁତାଦୃଷ୍ଟେରତିଦେଶୋ ହି ତାଦୃଶଃ ।

ଲିଙ୍ଗଂ ବଲୱଦେୱ ସ୍ୟାତ୍ ପ୍ରେରକୋଽସ୍ୟାପି ଯଦ୍ଧରିଃ॥247॥

॥ଗାଯତ୍ର୍ୟଧିକରଣମ୍॥

ନିତ୍ୟତ୍ୱାଦେୱ ଶବ୍ଦସ୍ୟ ତସ୍ୱଭାୱଃ କଥଂ ହରେଃ ।

କଥଂ ପ୍ରସିଦ୍ଧବହୁଲଶବ୍ଦାନାମନ୍ୟଥାର୍ଥତା॥248॥

ଇତି ଚେତ୍ ତଦ୍ଧରେରେୱ ବାହୁଲ୍ୟାଚ୍ଛ୍ରୁତିଲିଙ୍ଗଯୋଃ ।

ତାଦୃଶତ୍ୱାଚ୍ଚ ତଚ୍ଛକ୍ତେଃ..... ॥

॥ଅନ୍ତିମପ୍ରାଣାଧିକରଣମ୍॥

.....ବାହୁଲ୍ୟେ ଶ୍ରୁତିଲିଙ୍ଗଯୋଃ॥249॥

ଅନ୍ୟସ୍ୟ ମୁଖ୍ୟୱାଚ୍ୟତ୍ୱମିତି ତନ୍ନାତ୍ରଗସ୍ୟ ହି ।

ୱିଷ୍ଣୋରେୱ ତୁ ଲିଙ୍ଗାନି ପ୍ରାଣସ୍ଥାନି ତୁ ସର୍ୱଶଃ॥250॥

ପ୍ରାଣସଂୱାଦପୂର୍ୱାଣି ମୁଖ୍ୟତୋ ଜୀୱଗାନି ଚ ।
ଅଭ୍ୟାର୍ଚ୍ଛତୱର୍ଷାଣି ପ୍ରାଣୱଂଶତ୍ୱମିତ୍ୟପି ॥251॥

ତସ୍ମାଦନ୍ୟତ୍ରଗୈଃ ଶବ୍ଦୈରୁକ୍ତନ୍ୟାଯୈଃ ସମନ୍ତତଃ ।
ଏକୋ ନାରାଯଣୋ ଦେୱୋ ଭଣ୍ୟତେ ନାତ୍ର ସଂଶଯଃ ॥252॥

ୱାସୁଦେୱାଦିରୂପେଣ ଚତୁର୍ମୂର୍ତିଶ୍ଚ ସର୍ୱଶଃ ।
ଅଥୱା ପଞ୍ଚମୂର୍ତିଃ ସ ପ୍ରୋକ୍ତୋଽଧିକରଣଂ ପ୍ରତି ॥253॥

ପ୍ରତିସୂତ୍ରଂ ପ୍ରତିପଦଂ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରମଥାପି ୱା ।
ତୈସ୍ତୈର୍ଯୁକ୍ତିଶ୍ରୁତିନ୍ୟାଯୱିଶେଷୈର୍ଯୋଗ୍ୟତା ଯଥା ॥254॥

ବୃହତ୍ତନ୍ତ୍ରପ୍ରମାଣେନ ବହ୍ୱର୍ଥମପି ସଙ୍ଗ୍ରହାତ୍ ।
ଉଚ୍ୟତେ ନରବୁଦ୍ଧୀନାମପି କିଞ୍ଚିତ୍ସୁହାର୍ଥତଃ ॥255॥

ଗ୍ରନ୍ଥୋଽୟମପି ବହ୍ୱର୍ଥୋ ଭାଷ୍ୟଂ ଚାତ୍ୟର୍ଥୱିସ୍ତରମ୍ ।
ବହୁଜ୍ଞା ଏୱ ଜାନନ୍ତି ୱିଶେଷେଣାର୍ଥମେତଯୋଃ ॥256॥

ତସ୍ମାତ୍ସହାଗୁଣୋ ୱିଷ୍ଣୁର୍ନାମ୍ନାମପୁନରୁକ୍ତିତଃ ।

॥ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯ ୱିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରାନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ପ୍ରଥମାଧ୍ୟାଯସ୍ୟ ପ୍ରଥମଃ ପାଦଃ ॥1-1॥

ଦ୍ୱିତୀଯଃ ପାଦଃ ॥1-2॥

॥ସର୍ୱଗତତ୍ୱାଧିକରଣମ୍॥

ଲିଙ୍ଗାମ୍ନାନାଂ ଶବ୍ଦାନାଂ ୱୃତ୍ତିର୍ନାରାଯଣେ ପରେ ॥0 1॥

ଚିନ୍ତ୍ୟତେ ସର୍ୱଗତ୍ୱଂ ତୁ ପ୍ରଥମଂ ପ୍ରୱିଚାର୍ଯତେ ।
ତତ୍ର ତତ୍ର ସ୍ଥିତୋ ୱିଷ୍ଣୁସ୍ତଉଚ୍ଛକ୍ତି ପ୍ରଭୋଦକଃ ॥02॥

ଦୂରତୋଽପ୍ୟତିଶକ୍ତଃ ସ ଲୀଲୟା କେୱଲଂ ପ୍ରଭୁଃ ।
ଇତି ଜ୍ଞାପୟିତୁଂ କର୍ମକର୍ତ୍ରୋରୁତ୍ସର୍ଗତୋ ଭିଦା ॥03॥

ଅଭେଦୋଽପି ୱିଶେଷେ ସ୍ୟାଦ୍ଦଲୀ ସୋଽପ୍ୟନପୋଦିତଃ ।
ଏତଦ୍ଭାୱାବିଧଂ ଲିଙ୍ଗଂ କ୍ରିଯଲିଙ୍ଗେ ତତଃ ପରମ୍ ॥04॥

ଅନ୍ତର୍ଯାମ୍ୟନ୍ତରଶ୍ଚେତି କ୍ରିଯାଭାୱାଖ୍ୟମୁଚ୍ୟତେ ।
ଅଦୃଶ୍ୟତ୍ୱାଦ୍ୟଭାୱାଖ୍ୟଂ ଶ୍ରୁତିର୍ଲିଙ୍ଗାଧିକା ପରା ॥05॥

॥ଅଭୁତ୍ୱାଧିକରଣମ୍॥

ଅନିତ୍ୟତ୍ୱାତ୍ କ୍ରିଯାଣାଂ ତୁ କଥମେୱ ସ୍ୱରୂପତା ।
ଇତି ଚେତ୍ ସ ୱିଶେଷୋଽପି କ୍ରିଯାଶକ୍ତ୍ୟାତ୍ମନା ସ୍ଥିରଃ ॥06॥

ଶକ୍ତିତା ୱ୍ୟକ୍ତିତା ଚେତି ୱିଶେଷୋଽପି ୱିଶେଷୱାନ୍ ।
ଅଭିନ୍ନୋଽପି କ୍ରିଯାଦିଶ୍ଚ ସ୍ୱଭାୱ ଇତି ହି ଶ୍ରୁତିଃ ॥07॥

"ଜ୍ଞାନଂ ନିତ୍ୟଂ କ୍ରିଯା ନିତ୍ୟା ବଲଂ ଶକ୍ତିଃ ପରାତ୍ମନଃ ।
ନିତ୍ୟାନନ୍ଦୋଽୱ୍ୟଯଃ ପୂର୍ଣୋ ଭଗୱାନ୍ ୱିଷ୍ଣୁରଚ୍ୟୁତଃ" ॥08॥

ଇତି ପୈଙ୍ଗିଶ୍ରୁତିଶ୍ଚାହ "ଶକ୍ତିସଭାୱ ଏୱ ତୁ ।
କ୍ରିଯାଦିନିତ୍ୟତା ଜ୍ଞେଯା ତଦନ୍ୟତ୍ର ତ୍ୱନିତ୍ୟତା" ॥09॥

ଇତି ସତ୍ତ୍ୱଚନଂ.....।
॥ଗୁହାଧିକରଣମ୍॥

.....ଦ୍ୱିତ୍ୱଂ ଚୈକସ୍ୟ ଯୁଜ୍ୟତେ ।
ଯଃ ସେତୁରିତି ଚୈକତ୍ୱଚନେନ ୱିଶେଷଣାତ୍ ॥10॥

॥ଅନ୍ତରାଧିକରଣମ୍॥

ଅନ୍ତଃସ୍ଥିତ୍ୱା ରମଣକୃଦନ୍ତରଃ ସମୁଦାହୃତଃ ।
ରମଣଂ ଜାମୃଶଦ୍ଭେନାଦେଯଂ ମାତୀତି ଚୋଚ୍ୟତେ ॥11॥

ୱିଶିଷ୍ଟସୁଖୱତ୍ୱାଚ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମତ୍ୱଂ ଚ ୱିଶିଷ୍ଟତା ।
ଅନ୍ୟୋନ୍ୟନିଯତିଶ୍ଚେଶନିଯମେ ନାନ୍ୟଥା ଭୱେତ୍ ॥12॥

ଚେତନାନାଂ ୱିଶେଷୋ ଯଃ ସ୍ୱଭାୱୋଽପୀଶ୍ୱରାର୍ପିତଃ ।
ଅନ୍ୟୋନ୍ୟନିଯମେ ତସ୍ମାଦନୱସ୍ଥିତ୍ୟସମ୍ଭୱୌ ॥13॥

ଈଶ୍ୱରଶ୍ଚେନ୍ନିଯନ୍ତା ସ୍ୟାତ୍ ସ ଏୱ ପ୍ରଥମାଗତଃ ।
କିମିତ୍ୟପୋଦ୍ୟତେ କସ୍ମାଦ୍ବୃଥାଽୱସ୍ଥିତକଲ୍ପନା ॥14॥

ଦୋଷୱତ୍ତ୍ୟେୱ ତସ୍ମାତ୍ ସା ନୈୱ କାର୍ଯା କଥଞ୍ଚନ

॥ଅନ୍ତର୍ଯାମ୍ୟଧିକରଣମ୍॥

ରମଣଂ ନାତିଯତ୍ନସ୍ୟ ୱିକ୍ଷେପାଦେୱ ଯୁଜ୍ୟତେ ॥15॥

ଇତି ଚେତ୍ ସର୍ୱନିଯମୋ ଯସ୍ୟ କସ୍ମାନ୍ନ ଶକ୍ୟତେ ।
ସ୍ୱାମ୍ନାଽନିଯତଂ ୱସ୍ତୁ ପ୍ରତୀପଂ ହ୍ୟାମ୍ନୋ ଭୱେତ୍ ॥16॥

ସ୍ୱାଧୀନସତ୍ତାଶକ୍ତ୍ୟାଦି କଥମାମ୍ନପ୍ରତୀପକମ୍ ।

॥ଅଦୃଶ୍ୟତ୍ୱାଧିକରଣମ୍॥

ଗୁଣକ୍ରିଯାଦଯୋ ଭାୱା ଯଦି ୱା ସ୍ୟୁରଭେଦନଃ ॥17॥

ଅଭେଦୋଽଭାୱଧର୍ମାଣାଂ ବ୍ରହ୍ମଣା ଯୁଜ୍ୟତେ କଥମ୍ ।

ନାଭାୱୋ ଭାୱ ଇତି ଚ ୱିଶେଷଃ ପ୍ରାଯଶୋ ଭୱେତ୍ ॥18॥

ଅତଭାୱାଽନ୍ୟତା ଚେତି ନ ୱିଶେଷୋଽସ୍ତି କଶ୍ଚନ ।
ଦୋଷଭାୱୋ ଗୁଣ ଇତି ପ୍ରସିଦ୍ଧୋ ଲୌକିକେଷ୍ୱପି ॥19॥

ଅଦୃଶ୍ୟତ୍ୱାଦିକାଂସ୍ତସ୍ମାଦ୍ଗୁଣାନାହ ସ୍ୱଯଂ ପ୍ରଭୁଃ ।
ଭାୱାଭାୱାୱିରୋଧୋଽପି ନ ତୁ ସର୍ୱତ୍ର ୱିଦ୍ୟତେ ॥20॥

ତଦଭାୱୋ ହି ତଭାୱୱିରୋଧୀ ନ ତତୋଽପରଃ ।
ପୃଥକ୍ତ୍ୱାଭାୱତଦ୍ରୂପାନ୍ ଭେଦାଂସ୍ତ୍ରୀନ୍ କଲ୍ପଯନ୍ତି ଚେତ୍ ॥21॥

କଲ୍ପନାଗୌରୱାଦ୍ୟାସ୍ତୁ ଦୋଷାସ୍ତତ୍ର ୱିରୋଧିନଃ ।
ପୃଥକ୍ତ୍ୱାନ୍ୟତ୍ୱଭେଦାସ୍ତୁ ପର୍ଯାଯେଣୈୱ ଲୌକିକୈଃ ॥22॥

ୱ୍ୟୱହ୍ରିଯନ୍ତେ ସତତଂ ୱୈଦିକୈରପି ସର୍ୱଶଃ ।
ଦୃଷ୍ଟହାନିରଦୃଷ୍ଟସ୍ୟ କଲ୍ପନେତ୍ୟେୱ ଦୂଷଣମ୍ ॥23॥

ଯଦା ତଦଧିକୋ ଦୋଷୋ ୱିଦ୍ୟତେ କୋ ନୁ ୱାଦିନାମ୍ ।
ଭାୱାଭାୱସ୍ୱସପାସ୍ତୁ ୱିଶେଷା ଏୱ ୱସ୍ତୁନଃ ॥24॥

ଅଭିନ୍ନା ଏୱ ସଙ୍ଗ୍ରାହ୍ୟା ୱ୍ୟୱହାରପ୍ରସିଦ୍ଧଯେ ।
ଯଥୈକଃ ସମୱାଯୋଽପି ୱେଦାଭେଦୌ ଚ ୱସ୍ତୁନି ॥25॥

ଅଙ୍ଗୀକାର୍ଯା ୱିଶେଷେଣ ସ୍ଥାନେଷୁ ୱ୍ୟୱହର୍ତୃଭିଃ ।
ଅଖଣ୍ଡୱାଦିନୋଽପି ସ୍ୟାଦ୍ୱିଶେଷୋଽନିଚ୍ଛତୋଽପ୍ୟସୌ ॥26॥

ୱ୍ୟାୱୃତ୍ତେ ନିର୍ୱିଶେଷେ ତୁ କିଂୱ୍ୟାୱର୍ତ୍ୟବହୁତ୍ୱତଃ ।
ବହୁଲିଙ୍ଗସମାଯୁକ୍ତୈର୍ବହୁଭୀ ରୂଢନାମଭିଃ ॥27॥

ପ୍ରସିଦ୍ଧୈରନ୍ୟଗତ୍ୱେନ ୱାଚ୍ୟଃ ସାକ୍ଷାଜ୍ଜନାର୍ଦନଃ ।

ୱୈଶ୍ୱାନରାଦୟଃ ଶବ୍ଦା ଅପି ତଦ୍ୱାଚିନସ୍ତତଃ ॥28॥

ତାନି ଲିଙ୍ଗାନି ତେ ଶବ୍ଦା ଅପି ତତ୍ରାହି ସର୍ୱଶଃ ।
ବହୁଲାଽପ୍ୟଙ୍ଗରୂଢିସ୍ତପ୍ରାଙ୍ଗରୂଢିଂ ନ ବାଧତେ ॥29॥

ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯୱିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରାନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ପ୍ରଥମାଧ୍ୟାଯସ୍ୟ ଦ୍ୱିତୀଯଃ ପାଦଃ ॥1-2॥

ତୃତୀଯଃ ପାଦଃ ॥1-3॥

ତତ୍ରାନ୍ୟତ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧାନାଂ ଲିଙ୍ଗାନାମ୍ନାଂ ପୁନର୍ହରିଃ ।
ୱିଶେଷାନ୍ମୁଖ୍ୟତୋ ୱୃତ୍ତିଂ ସ୍ୱସ୍ମିନ୍ନେୱାତ୍ର ୱକ୍ତ୍ୟଜଃ ॥01॥

॥ଦ୍ୟୁଭ୍ୱାଦ୍ୟଧିକରଣମ୍॥

ୱିଷ୍ଠାୱେୱାମ୍ଶବ୍ଦସ୍ୟ ରୂଢତ୍ୱାନ୍ନ ଶିୱାଦିକାନ୍ ।
ଶ୍ରୁତିର୍ୱକ୍ତ୍ୟଖ୍ଲେଶତ୍ୱାତ୍ .....॥

॥ଭୂମାଧିକରଣମ୍॥

.....ଭୂମା ୱିଷ୍ଣୁଃ ସୁଖାଧିକଃ ॥02॥

॥ଅକ୍ଷରାଧିକରଣମ୍॥

ଅତୋ ୱିରୁଦ୍ଧୱଦ୍ଧତମପି ୱ୍ୟାଖ୍ୟାଯ ତତ୍ତ୍ୱତଃ ।
ଯୋଜନୀଯଂ ହରୌ ୱାକ୍ୟଂ ୱିରୁଦ୍ଧୈର୍ଲକ୍ଷଣୈର୍ଯୁତମ୍ ॥03॥

ତ୍ରହ୍ମୈୱ ତାନି ଲିଙ୍ଗାନି ତଦନ୍ୟତ୍ର ତ୍ୱସନ୍ତ୍ୟପି ।
ଅୱିରୋଧେନ ଗୋୱିନ୍ଦେ ସନ୍ତ୍ୟସ୍ଥୂଲାଦିକାନି ଚ ॥04॥

ଅନ୍ୟୱସ୍ତୁସ୍ୱଭାୱାନାଂ ସ୍ଥୌନ୍ୟାଦୀନାମପାକୃତିମ୍ ।

ନାରାଯଣେ ଶ୍ରୁତିର୍ୱକ୍ତି ନ ତୁ ତସ୍ୟାସ୍ୱଭାୱତାମ୍ ॥05॥

ସର୍ୱଧର୍ମା ସର୍ୱନାମା ସର୍ୱକର୍ମା ଗୁଣାଃ ଶ୍ରୁତାଃ ।
ଦୋଷାଃ ଶ୍ରୁତାଶ୍ଚ ନେତ୍ୟାଦ୍ୟା ପ୍ରମାଣଂ ଶ୍ରୁତିରତ୍ର ଚ ॥06॥

॥ୱାମନାଧିକରଣମ୍ ॥

ଲିଙ୍ଗଂ ସାଧାରଣଂ ଶବ୍ଦୌ ସ୍ଥାନଂ ଲିଙ୍ଗମନୁଗ୍ରହଃ ।
ପୁନଃ ଶବ୍ଦାଲିଙ୍ଗଶବ୍ଦୌୱିଚାର୍ଯା ଦ୍ୱିଃ ସ୍ଥିତା ଇହ ॥07॥

ବାହୁଲ୍ୟଂ ଲିଙ୍ଗଶବ୍ଦାନାମନୁକ୍ତିଶ୍ଚ ୱିରୁଦ୍ଧତା ।
ଅଦୃଷ୍ଟିରନ୍ୟଯାଭାୱୋ ୱିପରୀତଶ୍ରୁତିଭ୍ରମଃ ॥08॥

ଲିଙ୍ଗାୱକାଶରାହିତ୍ୟଭ୍ରମସ୍ତାଦୃଗ୍ଭ୍ରଯଂ ତଥା ।
ବହୁତାଦୃକ୍ତ୍ୱମୁକ୍ତସ୍ୟ ୱିରୋଧୋଽର୍ଥାତ୍ ତଥାଗତିଃ ॥09॥

ସମସ୍ତମେତଦିତ୍ୟତ୍ର ପୂର୍ୱପକ୍ଷେଷୁ ଯୁକ୍ତଯଃ ।
ତା ଏୱ ବଲୱତ୍ୟସ୍ଥୁ ଗତ୍ୟନ୍ତରୱିୱର୍ଜିତାଃ ॥10॥

ସିଦ୍ଧାନ୍ତଯୁକ୍ତଯୋ ଜ୍ଞଯା ଦୃଶ୍ୟନ୍ତେ ତାଶ୍ଚ ସର୍ୱଶଃ ।
ମୁକ୍ତୋପସୃପ୍ୟତା ପ୍ରାଣାଦାଧିକ୍ୟଂ ସର୍ୱତସ୍ତଥା ॥11॥

ୱୈଲକ୍ଷଣ୍ୟଂ ସ୍ୱଭାୱସ୍ୟ ପ୍ରେକ୍ଷାପୂର୍ୱା କ୍ରିଯା ତଥା ।
ଅରସ୍ୟ ଣ୍ୟସ୍ୟ ଚେଶତ୍ୱଂ ସୂର୍ଯାଦ୍ୟନୁକୃତିସ୍ତଥା ॥12॥

ୱାମନାଖ୍ୟା ସର୍ୱକର୍ମସ୍ତଚ୍ଛବ୍ଦାନନ୍ୟସିଦ୍ଧତା ।
ଅନାମରୂପତା ଭେଦସ୍ୟୋପଜୀୱ୍ୟପ୍ରମାଣତା ॥13॥

ସର୍ୱୈଶ୍ୱର୍ଯାଦିକାଦ୍ୟାସ୍ତାୱେଦେଶେନ ପ୍ରଦର୍ଶିତାଃ ।
ଅଧିକାରଶ୍ଚ ତଦ୍ଧାନିଃ ପ୍ରସଙ୍ଗାଦେୱ ଚିନ୍ତିତୌ ॥14॥

॥ଦେୱତାଧିକରଣମ୍॥

ତତ୍ଫଲାଯ ୱିଧିଃ ସିଦ୍ଧେ ଚୋପାସାଯ ନିରାକୃତଃ ।
ଯତୋ ଜୈମିନିନାଽନ୍ୟାର୍ଥମସିଦ୍ଧେଽର୍ଥେ ୱିଧିସ୍ତଥା ॥14॥

ୱିଦ୍ୟାଧିରାଜସ୍ୟ ମତମୱିରୋଧସ୍ତଯୋସ୍ତତଃ
ମୋକ୍ଷେ ଫଲୱିଶେଷୋଽସ୍ତି ନ ଚ ସର୍ୱଂ ପ୍ରକାଶତେ ॥16॥

ସର୍ୱଦା ତେନ ଦେୱାନାମପି ଯୁକ୍ତାହ୍ୟୁପାସନା ।
ନିତ୍ୟଂ ୱୃଦ୍ଧିକ୍ଷଯାପେତଂ ୱିଷ୍ଣୋଃ ପୂର୍ଣଂ ତୁ ୱେଦନମ୍ ॥17॥

ସ୍ପଷ୍ଟାତିସ୍ପଷ୍ଟୱିଶଦଂ ବ୍ରହ୍ମଣୋଽଶେଷୱସ୍ତୁଗମ୍ ।
ଅନ୍ୟେଷାଂ କ୍ରମଶୋ ଜ୍ଞାନଂ ମିତୱସ୍ତୁଗତଂ ସଦା ॥18॥

ଇତ୍ୟାଦଯୋ ୱିଶେଷାସ୍ତୁସଦା ୱିଦ୍ୟାପତେର୍ହୃଦି ।
ଜୈମିନ୍ୟାଦ୍ୟାସ୍ତୁ ସାମାନ୍ୟୱେତ୍ତୃତ୍ୱାତ୍ ତତ୍ ତଥାଽୱଦନ୍ ॥19॥

ୱିଦ୍ୟେଶମତମେତସ୍ମାନ୍ନୈୱ ସଦ୍ଦ୍ୱିର୍ରୁଧତେ ।

ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯୱିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରାନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ପ୍ରଥମାଧ୍ୟାଯସ୍ୟ ତୃତୀଯଃ ପାଦଃ ॥1-3॥

ଚତୁର୍ଥଃ ପାଦଃ ॥1-4॥

॥ଅନୁମାନାନିକାଧିକରଣମ୍॥

ଦୁଃଖୱବ୍ଧାୱରାଦ୍ୟାସ୍ତୁ ତଦଧୀନତ୍ୱହେତୁତଃ ॥01॥

ଶବ୍ଦାବ୍ରହ୍ମଣି ୱର୍ତନ୍ତେ ରାଜ୍ଞି ଯଦ୍ୱତ୍ ପରାଜଯଃ ।
ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟଂ ତଦ୍ଗତତ୍ୱଂ ଚ ଶବ୍ଦୱୃତ୍ତେର୍ହି କାରଣମ୍ ॥02॥

ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟଂ ତତ୍ର ମୁଖ୍ୟଂ ସ୍ୟାତ୍ କୁତୋ ରାଜ୍ଞୀ ଜଯୋଽନ୍ୟଥା ।
ନ ହି ଭୃତ୍ୟସ୍ୟ ୱିଜଯିଶବ୍ଦସ୍ତାୱତ୍ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟତେ ॥03॥

ଯାୱଦ୍ରାଜ୍ଞନ୍ୟଗତ୍ୱେଽପି ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟାଭାସମାତ୍ରତଃ ।
ଭୃତ୍ୟବନ୍ଧାଦିକଂ ରାଜ୍ଞି ରାଜ୍ଞୋ ବନ୍ଧାଦିଯୋଗ୍ୟତଃ ॥4॥

କାରଣଂ ସଂଶଯସ୍ୟ ସ୍ୟାଦିତି ନୈୱ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟତେ ।
ଅମଙ୍ଗଲତ୍ୱାଚ୍ଛବ୍ଦାନାଂ ରାଜ୍ଞୋ ଯୋଗାଦମଙ୍ଗଲେ ॥05॥

ଅପ୍ରିଯତ୍ୱାତ୍ ତୁ ଶବ୍ଦସ୍ୟ ସ୍ୟାତ୍ ପ୍ରଯୋଗନିୱର୍ତନମ୍ ।
ଗୁଣାସ୍ତୁତାଦୃଶା ଯତ୍ର ପ୍ରଯୁଜ୍ୟନ୍ତେଽଖିଲା ଅପି ॥06॥

ପୂଜ୍ୟେଷ୍ୱେୱ ୱିଶେଷେଣ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟଂ ମୁଖ୍ୟକାରଣମ୍ ।
ଅତୋ ଦୋଷାତିଦୂରତ୍ୱାତ୍ ସଂଶଯସ୍ୟାପ୍ୟସମ୍ଭୱାତ୍ ॥07॥

ଦୋଷାଣାଂ ୱିଷ୍ଣୁଗତ୍ୱସ୍ୟ ପ୍ରାଜ୍ଞବୁଦ୍ଧିଭ୍ୟପେକ୍ଷଯା ।
ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟାର୍ଥମଭିପ୍ରେତ୍ୟ ଦୋଷଶବ୍ଦାଶ୍ଚ ୱିଷ୍ଣୱି ॥08॥

ୱାସୁଦେୱଶ୍ଚରୁତିଶ୍ଚାହ ନୈୱ ୱିଷ୍ଣାୱମଙ୍ଗଲମ୍ ॥
ମଙ୍ଗଲାମଙ୍ଗଲେଽନ୍ୟତ୍ର ତତୋ ନାମଙ୍ଗଲଂ ୱଦେତ୍ ॥09॥

ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟାପେକ୍ଷଯା ୱିଷ୍ଣୌ ଦୋଷୋ ନାମଙ୍ଗଲୋକ୍ତିତଃ ।
ବହୁଭୁକ୍ତ୍ୱଂ ଯଥା ଦୋଷୋ ନୃଷୁ ନୈୱ ହରୌ କ୍ୱଚିତ୍ ॥10॥

ଏୱଂ ଦୁଃଖ୍ୟାଦିଶବ୍ଦାଶ୍ଚ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟାପେକ୍ଷଯୋଦିତାଃ ।
ନୈୱ ଦୋଷ ହରୌ ତଦ୍ଗୁବୁଦ୍ଧ୍ୟୋକ୍ତା ଦୋଷକାରିଣଃ ॥11॥

ତସ୍ମାତ୍ ତେ ଦୋଷଶବ୍ଦାଶ୍ଚ ତତ୍ରୈୱ ଗୁଣୱାଚକାଃ ।

॥ଜ୍ୟୋତିରୁପକ୍ରମାଧିକରଣମ୍॥

ଜାତମୋତଂ ହରୌ ଯସ୍ମାଜ୍ଜ୍ୟୋତିଃ, ଷଃ ପ୍ରାଣରୂପତଃ॥12॥

ଆଯଚେତଶ୍ଚାଯଜେତୋ, ୱସନ୍ତିଶ୍ଚ ୱସଂସ୍ତତଃ ।
ୱିଗତଚ୍ଛାଦନତ୍ୱାତ୍ ତୁ ଗଚ୍ଛ, ଭୂତକ୍ଷଯଙ୍ଗରଃ॥13॥

ଭୁଞ୍ଜେତ୍ୟୁକ୍ତୋ, ହରିର୍ହୁଂ ଚ ହୁତମସ୍ମିନ୍ ଜଗଦ୍ୟତଃ ।
ସ୍ଫୁଟତ୍ୱାତ୍ ଫଡିତି ପ୍ରୋକ୍ତଃ, କୱ ରକ୍ଷଣ ଇତ୍ୟତଃ॥14॥

କୱଚଂ, ୱର୍ତତେ ଯସ୍ମାତ୍ ଷଡ୍‌ଗୁଣତ୍ୱେନ ସର୍ୱଦା ।
ୱଷଟ୍, ତଦ୍ଭବତସ୍ତେଷାଂ ୱୌଷଡିତ୍ୟେୱ କଥ୍ୟତେ॥15॥

ସ୍ୱୀଯଂ ସ୍ୱୀକୁରୁତେ ଯସ୍ମାତ୍ ସ୍ୱାହେତ୍ୟୁକ୍ତୋ ଜନାର୍ଦନଃ ।
ନମନ୍ତ୍ୟସ୍ମିନ୍ ଗୁଣା ଯସ୍ମାନ୍ନମ ଇତ୍ୟେୱ କଥ୍ୟତେ॥16॥

ଇତ୍ୟଶେଷକ୍ରିଯାନାମଶର୍ୱୈରେକୋ ଜନାର୍ଦନଃ ।
ଉଚ୍ୟତେ ମୁଖ୍ୟତୋ ଯସ୍ମାତ୍ ପଦୱର୍ଣସ୍ୱରାତ୍ମଭିଃ॥17॥

ତସ୍ମାଦନନ୍ତଗୁଣତା ଶ୍ରୁତିତାତ୍ପର୍ଯତୋଽସ୍ୟ ହି ।
ୱିଜ୍ଞାନାର୍ଥତ୍ୱତଃ ସର୍ୱଶବ୍ଦାନଂ ନାସ୍ତି ଦୂଷଣମ୍॥18॥

ଅଙ୍ଗୀକୃତେଽପି ନୈୱାସ୍ତି ଦୋଷୋ ୱାକ୍ୟସମନ୍ୱଯେ ।
ତଦର୍ଥତ୍ୱେନ କର୍ମାଦେଃ ସମ୍ଭୱାଦଲ୍ପବୁଦ୍ଧଯେ॥19॥

"କସ୍ଚନ୍ଦସାଂ ଯୋଗମ୍ " ଇତି ଶ୍ରୁତେର୍ଯୋଗାର୍ଥତତ୍ୱୱିତ୍ ।
ବ୍ରହ୍ମୈକୋ ନୈୱ ଚାନ୍ୟୋଽସ୍ତିକ ଇତ୍ୟସ୍ୟୋଭଯାର୍ଥତଃ॥20॥

ତସ୍ୟାପି ପୂର୍ୱସିଦ୍ଧସ୍ୟ ଜ୍ଞାନମେୱେତି ନିଶ୍ଚଯାତ୍ ।
ନିତ୍ଯଯୋଗୋଽପି ଶବ୍ଦାନାମର୍ଥୈର୍ନୈୱ ନିଷିଧ୍ୟତେ॥21॥

॥ପ୍ରକୃତ୍ୟଧିକରଣମ୍॥

ସ୍ତ୍ରୀଶବ୍ଦାଶ୍ଚ ନିଷେଧାର୍ଥାଃ ସର୍ୱେଽପି ବ୍ରହ୍ମୱାଚକାଃ ।
ୱିରୋଧିସର୍ୱବାହୁଲ୍ୟକାରଣସ୍ତ୍ରୀନିଷେଧିନାମ୍॥22॥

ପୃଥକ୍ ସମନ୍ୱ୍ୟାର୍ଥାନି ସ୍ଥାନାନ୍ୟେତାନି ସର୍ୱଶଃ ।
ସର୍ୱମାନୈର୍ୱିରୋଧଶ୍ଚ ୱ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତେରପ୍ୟଶକ୍ୟତା॥23॥

ପରସ୍ପରୱିରୋଧଶ୍ଚ ୱିରୋଧଃ କାର୍ଯତତ୍ୱତୋଃ ।
ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗତ୍ୱଂ ନିଷେଧଶ୍ଚ ପୂର୍ୱପକ୍ଷେଷୁ ଯୁକ୍ତୟଃ॥24॥

ଦୋଷାତ୍ୟସ୍ପୃଷ୍ଟିନିଯମଃ ଶବ୍ଦାର୍ଥାନେକତା ତଥା ।
ବହୁରୂପତ୍ୱମୀଶସ୍ୟ ୱ୍ୟକ୍ତ୍ୟୱ୍ୟକ୍ତିୱିଶେଷିତା॥25॥

ଉତ୍ପାଦନଂ ସ୍ୱଦେହାଚ୍ଚ ଦୁର୍ଜନାୱ୍ୟକ୍ତତା ତଥା ।
ଇତ୍ୟାଦ୍ୟା ଯୁକ୍ତୟଃ ସାକ୍ଷାତ୍ସିଦ୍ଧାନ୍ତସ୍ଥାପକାଃ ଇହ॥26॥

ଅନ୍ୱୟଃ ସର୍ୱଶବ୍ଦାନାମଶକ୍ୟା ଜ୍ଞାତୁମଞ୍ଜସା ।
ଇତି ଯଲ୍ଲୋକୱୈମୁଖ୍ୟଂ ଜୈମିନ୍ୟାଦିମତଂ ୱଦନ୍॥27॥

ୱିଦ୍ୟାଧିନାଥୋ ଭଗୱାନପାଚକ୍ରେ ସ୍ୱୟଂ ପ୍ରଭୁଃ ।
ସ୍ୱଶିଷ୍ୟାଣାଂ ପ୍ରସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ମତମାମ୍ନାୟମଂଶତଃ॥28॥

ୱିଜ୍ଞାତଂ ତୈର୍ଜଗାଦାତ୍ର ତାରତମ୍ୟଂ ନୃଣାଂ ୱଦନ୍ ।
ତେଷୁ ତେଷୁ ପଦାର୍ଥେଷୁ ରୁଢିରଙ୍ଗୀକୃତା ଯତଃ॥ 29॥

ପ୍ରଯୋଜନବହୁତ୍ୱେନ ତସ୍ୟ ତସ୍ୟାୱିରୋଧତଃ ।
ଉପଦେଶାଦିସାମର୍ଥ୍ୟାଦ୍ୱିଷ୍ଟୀ ଶକ୍ତିଶ୍ଚ ଗୃହ୍ୟତେ॥30॥

ତଥାଽପ୍ୟେତଦ୍ୱିରୋଧେ ତୁ ତଦ୍ୱାଚିତ୍ୱମପୋଦ୍ୟତେ ।
ଅୱିରୋଧେ ତୁ ବହ୍ୱର୍ଥା ଏତନ୍ମୂଲତଯା ମତାଃ ॥31॥

ଇତୋ ହି ରୂଢତାଽନ୍ୟାଶାମୁପଜୀୱ୍ୟତ୍ୱମତ୍ର ହି ।
ତସ୍ଦିଦ୍ଧିସ୍ତଦପେକ୍ଷା ଚ ସାପେକ୍ଷା ଚ ହରୀଚ୍ଛଯା ॥32॥

ତସ୍ମାତ୍ ପରମମୁଖ୍ୟତ୍ୱଂ ୱିଷ୍ଣାୱନ୍ୟତ୍ର ମୁଖ୍ୟତା ।
ଉପଲକ୍ଷଣା ଚ ଗୌଣୀ ଚ ତିସ୍ରଃ ଶବ୍ଦସ୍ୟ ୱୃତ୍ତଯଃ ॥33॥

ପ୍ରୱୃତ୍ତିର୍ହେତୋର୍ବାହୁଲ୍ୟଂ ଜ୍ଞେଯଂ ପରମମୁଖ୍ୟତା ।
ତତ୍ର ପ୍ରଯୋଗବାହୁଲ୍ୟଂ ଯଦି ତତ୍ପରତା କିମୁ ॥34॥

ଉଭଯଂ ଦୃଶ୍ୟତେ ୱିଷ୍ଣୌ ଶବ୍ଦାନାମପି ସର୍ୱଶଃ ।
ପ୍ରଯୋଗମାତ୍ରବାହୁଲ୍ୟଂ ରୂଢିରିତ୍ୟଭିଦୀଯତେ ॥35॥

ପ୍ରଯୋଗଯୁକ୍ତସାଦୃଶ୍ୟଂ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱାଽପ୍ୟମୁଖ୍ୟତଃ ।
ୱୃତ୍ତିହେତୁରିତି ଜ୍ଞେଯଃ ପୂର୍ୱାଯୋଗେଽପରଗ୍ରହଃ ॥36॥

ଏତମେୱ ତଥା ସନ୍ତଂ ଶତର୍ଚୀତ୍ୟାଦିନାମଭିଃ ।
ଆଚକ୍ଷତ ଇତି ହ୍ୟତ୍ର ସନ୍ତମିତ୍ୟୱଧାରଣାତ୍ ॥37॥

ଯୋଗସ୍ୟ ରୂଢେଃ ପ୍ରାବଲ୍ୟମ୍ ୱିଦ୍ୱଦ୍ରୂଢିଂ ଚ ତତ୍ରଗାମ୍ ।
ବହୁଶୋ ଦର୍ଶଯତ୍ୟଜ୍ଞସ୍ତାପୂର୍ୟାତ୍ ସନିରୁକ୍ତିକମ୍ ॥38॥

ଅ ଇତି ବ୍ରହ୍ମ କଥିତଂ ତଦ୍ୱ୍ୟାଖ୍ୟାନାମୃତା ତଥା ।
ଶବ୍ଦାନାମପି ସର୍ୱେଷାଂ ନାମୱିତ୍କୃତକୃତ୍ୟତା ॥39॥

ୱିଷ୍ଣୁନାମାର୍ଥରୂପତ୍ୱଂ ସଂହିତାଦେରଥାବ୍ରୱୀତ୍ ।
ଣକାରଂ ଚ ଷକାରଂ ଚ ବଲଚେଷ୍ଟାତ୍ମକଂ ୱଦନ୍ ॥40॥

ତଜ୍ଜ୍ଞାନପୁର୍ୱକତ୍ୱେନ ସଂହିତାଧ୍ୟୟନଂ ତଥା ।
ଉପସର୍ଗତ୍ୱତୋ ୱେସ୍ଥୁ ତାଚ୍ଛୀଲ୍ୟାର୍ଥାଦୁନସ୍ତଥା ॥41॥

ଣକାରଷ୍ଟ ଷକାରଷ୍ଟ ନାମରୂପତଯା ମତୌ ।
ତସ୍ମାତ୍ ସମନ୍ୱଯୋ ୱିଷ୍ଣୌ ସ୍ୱରୱର୍ଣପଦାମ୍ନଃ ॥42॥

ଅପି ୱେଦସ୍ୟ କିମୁତ ୱାକ୍ୟରୂପେଣ ସଙ୍ଗତିଃ ।
ଘୋଷାଃ ସର୍ୱେଽପି ୱେଦାଶ୍ଚ ସର୍ୱେ ୱେଦାଶ୍ଚ ଯତ୍ପଦମ୍ ॥43॥

ଇନ୍ଦ୍ରମ୍ ମିତ୍ରଂ ୱମିନ୍ଦ୍ରଂ ଚ ପ୍ରଥମଃ ସଙ୍କୃତିସ୍ତଥା ।
ନାମଧାଃ ସର୍ୱେଦେୱାନାମେକ ଇତ୍ୟାଦିକା ଶ୍ରୁତିଃ ॥44॥

ପ୍ରମାଣମୁକ୍ତୱିଷଯେ ତଦେୱୋକ୍ତମୁପକ୍ରମାତ୍ ।
ଇତି ସ୍ୱଯଂ ଭଗୱତା ବ୍ରୁୱତାଽଶେଷମନ୍ୱଯମ୍ ॥45॥

ନ ଶବ୍ଦୱାଚ୍ୟତୈୱାତ୍ର ପ୍ରଧାନସ୍ୟ ନିଷିଦ୍ଧ୍ୟତେ ।
ସର୍ୱେୱେଦେତିହାସେଷୁ ପୁରାଣେଷୁ ଚ ସଙ୍ଗ୍ରହାତ୍ ॥46॥

"ସତ୍ୟଂ ରଜସ୍ତମ ଇତି ଗୁଣାଃ ପ୍ରକୃତିସମ୍ଭୱାଃ ।
ନିବଧ୍ନନ୍ତି ମହାବାହୋ ଦେହେ ଦେହିନମୱ୍ୟଯମ୍" ॥47॥

ଇତ୍ୟାଦିୱାକ୍ୟରୂପେଣ ଯତ୍ରାର୍ଥୋ ନାନ୍ୟ ଇଷ୍ୟତେ ।
ତେଜୋଽବନ୍ନାମ୍ନକଂ ୱାଽପି ଯଦ୍ୟପାଦାନମିଷ୍ୟତେ ॥48॥

ଅନାଦ୍ୟେୱାପରାଧଃ କଃ ପ୍ରଧାନମିତି ଚୋଦିତେ ।
"ଅଜାମେକାମ୍ " ଇତି ପ୍ରାହ ଶ୍ରୁତିରେତାଂ ଯଦା ତଦା ॥49॥

କୋ ଦୋଷଃ ସର୍ୱର୍ଥୈୱାସ୍ତି ପରିଣାମି ଜଡଂ ଯଦି ।
ଅସ୍ମାକଂ ପରମୁଖ୍ୟାର୍ଥୋ ଭଗୱାନେକ ଏୱ ତୁ ॥50॥

ମୁଖ୍ୟମାତ୍ରତଯା ରୂଢଂ ସର୍ୱମଭ୍ୟୁପଗମ୍ୟତେ ।
ସର୍ୱେଷାମପି ଶବ୍ଦାନାଂ ଗୌଣାଦ୍ୟଂ ତଦଯୋଗତଃ ॥51॥

ଅର୍ଥଦ୍ୱଯମଭିପ୍ରେତ୍ୟ ପ୍ରୱୃତ୍ତେ ହରିରୁକ୍ତୱାନ୍ ।
" କାର୍ଯାଣାଂ କାରଣଂ ପୂର୍ୱଂ ଲଚସାଂ ୱାଚ୍ୟମୁତ୍ତମମ୍ ॥52॥

ଯୋଗାନାଂ ପରମାଂ ସିଦ୍ଧିଂ ପରମଂ ତେ ପଦଂ ୱିଦୁଃ " ।
ଇତି ବୁଦ୍ଧୌ ସମାରୋହାଦୁଭଯୋର୍ଯୋଗରୂଢଯୋଃ ॥53॥

ତ୍ୟାଗେ ଚ କାରଣାଭାୱାଦୁଭଯାର୍ଥତ୍ୱମିଷ୍ୟତେ ।
ୱିପରୀତପ୍ରମାଭାୱେ ପୂର୍ୱାହୋହସ୍ତୁକାରଣମ୍ ॥54॥

ସା ଭୱେଦ୍ୟତ୍ର ନ ୱ୍ୟର୍ଥଃ ପୂର୍ୱାରୋହୋ ଭ୍ରମୋ ଯଥା ।
ଅତୋ ଜଗଦୁପାଦାନଂ ପ୍ରଧାନଂ ୱକ୍ତି ସା ଶ୍ରୁତିଃ ॥55॥

‘ଯତ୍ତତ୍ ତ୍ରିଗୁଣମଦ୍ୟକ୍ତଂ ନିତ୍ୟଂ ସଦସଦାତ୍ମକମ୍ ।
ପ୍ରଧାନଂ ପ୍ରକୃତିଂ ପ୍ରାହୁରୱିଶେଷଂ ୱିଶେଷୱତ୍ ॥56॥

ପଞ୍ଚଭିଃ ପଞ୍ଚଭିର୍ବ୍ରହ୍ମ ଚତୁର୍ଭିଦର୍ଶଭିସ୍ତଥା ।
ଏତଚ୍ଚତୁର୍ୱିଂଶତିକଂ ଗଣଂ ପ୍ରାଧାନିକଂ ୱିଦୁଃ ॥57॥

ଇତି ଭାଗୱତେ ପ୍ରାହ ୱିଦ୍ୟାଧୀଶଃ ସ୍ୱଯଂ ପ୍ରଭୁଃ ।
ନ ଚ ପ୍ରକୃତିଶବ୍ଦେନ ବ୍ରହ୍ମୋପାଦାନମୁଚ୍ୟତେ ॥58॥

‘ଅୱିକାରଃ ସଦା ଶୁଦ୍ଧୋ ନିତ୍ୟ ଆତ୍ମା ସଦା ହରିଃ ।
ସଦୈକରୂପୱିଜ୍ଞାନବଲ ଆନନ୍ଦରୂପକଃ ’ ॥59॥

‘ନିର୍ୱିକାରୋଽକ୍ଷରଃ ଶୁଦ୍ଧୋ ନିରାତଙ୍କୋଽଜରୋଽମରଃ ।
ଅୱିଶ୍ୱୋ ୱିଶ୍ୱକର୍ତାଽଜୋ ଯଃ ପରଃ ସୋଽଭିଧୀଯତେ’ ॥60॥

'ନିର୍ୱିକାରମନୌପମ୍ୟଂ ସଦୈକରସମକ୍ଷୟମ୍ ।

ବ୍ରହ୍ମେତି ପରମାତ୍ମେତି ଯଂ ୱିଦୁର୍ଦ୍ୱୈଦିକା ଜନାଃ' ॥61॥

ଇତି ଶ୍ରୁତିପୁରାଣୋକ୍ତ୍ୟା ନ ୱିକାରୀ ଜନାର୍ଦନଃ ।

ପରାଧୀନଶ୍ୱିଶେଷାପ୍ତିରନିୱର୍ତ୍ୟାନ୍ୟଥାଭୱଃ ॥62॥

କ୍ଷୀରାଦିୱଦ୍ୱିକାରଃ ସ୍ୟାନ୍ନୈୱ ସ ସ୍ୟାଦ୍ଧରେଃ କ୍ୱଚିତ୍ ।

ଅପାଦାନତ୍ୱମେୱାସ୍ୟ ଯଦ୍ୟପାଦାନତେଷ୍ୟତେ ॥63॥

ଅଙ୍ଗୀକୃତଂ ତପ୍ତିତ୍ୱନ୍ନ ତୁ ୱିଶ୍ୱାତ୍ମନା ଭୱଃ ।

ନ ଚୋର୍ଣନାଭିଜନିତୃମାତୃଣାଂ ଚ ୱିକାରତା ॥64॥

ଚେତନତ୍ୱାତ୍ ତଦନ୍ନଂ ହି କାର୍ଯରୂପତଯା ଭୱେତ୍ ।

ଅପାଦାନତଯା ୱିଶ୍ୱକର୍ତୃତ୍ୱଂ ବୁଦ୍ଧିପୂର୍ୱକମ୍ ॥65॥

ଉକ୍ତଂ ଭାଲ୍ଲୱିଶାଖାଯାଂ ବ୍ରହ୍ମତର୍କେ ଚ ସାଦରମ୍ ।

'ଇଚ୍ଛାମାତ୍ରାତ୍ ପ୍ରଭୋଃ ସୃଷ୍ଟିରୱିକାରସ୍ୟ ସର୍ୱଦା ॥66॥

ସ୍ୱଭାୱୋଽୟମନନ୍ତସ୍ୟ ରଜୋ ଯେନାଭୱତ୍ସଗତ୍ ' ।

'ସ୍ୱଦେହାଦିଚ୍ଛଯା ୱିଶ୍ୱଂ ଭୁକ୍ତପୂର୍ୱଂ ଜନାର୍ଦନଃ ॥67॥

ସସର୍ଜ ମାତାପିତୃୱଦୂର୍ଣନାଭିୱଦେୱ ୱା ।

ପ୍ରଧାନଂ ପରିଣାମ୍ୟେଶୋ ନିର୍ୱିକାରଃ ସ୍ୱୟଂ ସଦା' ॥68॥

ନ ଚେତନ ୱିକାରଃ ସ୍ୟାଦ୍ୟତ୍ର କ୍ୱାପି ହ୍ୟଚେତନମ୍ ।

ନାଚେତନୱିକାରୋଽପି ଚେତନଃ ସ୍ୟାତ୍ କଦାଚନ ॥69॥

ନ ଚାନ୍ୟସ୍ୟାନ୍ୟରୂପତ୍ୱଂ ୱିକୃତତ୍ୱେଽପି ଦୃଶ୍ୟତେ ।

ନ କ୍ଷୀରାଦନ୍ୟତା ଦଧ୍ନଃ କେନଚିଦ୍ଦୃଶ୍ୟତେ କ୍ୱଚିତ୍ ॥70॥

ସର୍ୱଜ୍ଞାଦ୍ବ୍ରହ୍ମଣୋଽନ୍ୟତ୍ୱଂ ଜଗତୋ ହ୍ୟନୁଭୂୟତେ ।
ଅଭେଦଃ ସତ୍ତ୍ୱମାତ୍ରେଣ ସ୍ୟାତ୍ ଖର୍ୱସ୍ୱର୍ଣଯୋରପି ॥71॥

ଭାଗେନ ପରିଣାମଶ୍ଚେଦ୍ୱାଗଯୋର୍ଭେଦ ଏୱ ହି ।
ଯୋ ଭାଗୋ ନ ୱିକାରୀ ସ୍ୟାତ୍ ସ ଏୱାସ୍ମାକମୀଶ୍ୱରଃ ॥72॥

ଭିନ୍ନାନାଂ ସମୁଦାଯସ୍ୟନାମ ବ୍ରହ୍ମେତି ତଦ୍ଭୱେତ୍ ।
ବ୍ରହ୍ମାପାଦାନତା ନ ସ୍ୟାତ୍ ତଦା ୱିଶ୍ୱସ୍ୟ ହି କ୍ୱଚିତ୍ ॥73॥

ଶୃଙ୍ଗାରୋ, ଽୱିଲୋମଭେଦ୍ୟା ଦୂର୍ୱା, ଗୋମଯତସ୍ତଥା ।
ୱୃଶ୍ଚୀକଶ୍ଚେତ୍ୟେୱମାଦ୍ୟେଷ୍ୱପାଦାନତ୍ୱମିଷ୍ୟତେ ॥74॥

ଉପାଦାନୈକଦେଶତ୍ୱଂ ଯଦ୍ୟପ୍ୟତ୍ର ପ୍ରଦୃଶ୍ୟତେ ।
ଅପ୍ୟପାଦାନତୈୱାତ୍ର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତୋ ବ୍ରହ୍ମଣୋ ଭୱେତ୍ ॥75॥

ନ ହ୍ୟୁପାଦାନତୈୱାତ୍ର ବାହ୍ୟାଽଯଽଗୌରୱାତ୍ ।
ନ ଚାଚେତନତସ୍ତତ୍ର ଚେତନସ୍ୟ ସମୁଦ୍ଭୱଃ ॥76॥

ଉପାଦାନତଯା କିଂ ତର୍ହ୍ୟପାଦାନଂ ହ୍ୟଚେତନମ୍ ।
କାର୍ଯଦେହଗତସ୍ୟାସ୍ୟ ଚେତନସ୍ୟ ପ୍ରଦୃଶ୍ୟତେ ॥77॥

ସଚ୍ଚ ତ୍ୟଚ୍ଚାଭୱଦିତି ନାସ୍ୟ ୱିଶ୍ୱତ୍ୱମୁଚ୍ୟତେ ।
'ତତ୍ସୃଷ୍ଟ୍ୱେ' ତି ଗିରୈୱାସ୍ୟ ପୂର୍ୱଂ ୱିଶ୍ୱସ୍ୟ ସିଦ୍ଧିତଃ ॥78॥

ସତ୍ତ୍ୱାତ୍ ତତେର୍ୱୈଦିକତ୍ୱାତ୍ ସମ୍ୟଗ୍କର୍ତୁମଶକ୍ୟତଃ ।
ଆଶ୍ରଯତ୍ୱାତ୍ ସ୍ୱାଶ୍ରଯତ୍ୱାତ୍ ଜ୍ଞାନତ୍ୱାଦ୍ଦୁର୍ୱିଦତ୍ୱତଃ ॥79॥

ସତ୍ତତେର୍ଯାତନାଙ୍ଗୈଶ୍ଚ ହ୍ୟପ୍ରାପ୍ତତ୍ୱାଚ୍ଚ ଦୁର୍ଜନୈଃ ।
ନିତ୍ୟସାଧୁଗୁଣଶ୍ୟାପ୍ତିଯତ୍ନତ୍ରୁପତ୍ୱତଃ ସଦା ॥80॥

ଜଗତ୍ତତେନ ରୂପେଣ ବ୍ରହ୍ମୈଶ୍ଚ ହି ତଥୋଚ୍ୟତେ ।
ଶ୍ୟକ୍ତିରୁକ୍ତଗୁଣାନାଂ ହି ପୁରୁଷାପେକ୍ଷଯା ନୃଣାମ୍ ॥81॥

ଭଶ୍ଚେଦଭଶ୍ଚଦିତ୍ୟାଦ୍ୟଃ ପ୍ରଯୋଗଶ୍ଚାତ୍ର ଯୁଜ୍ୟତେ ।
ତସ୍ମାଦଶେଷକର୍ତୈକୋ ନିର୍ୱିକାରୋ ରମାପତିଃ ॥82॥

ଶବ୍ଦୈଃ ପ୍ରକୃତିରିତ୍ୟାଦ୍ୟୈଃ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗୈରଭିଧୀଯତେ ।
ବହୁ ସ୍ୟାମିତି ତସ୍ୟୈଶ୍ଚ ହ୍ୟୁକ୍ତମାର୍ଗେଣ ଯୁଜ୍ୟତେ ॥83॥

ତତ୍ତତ୍ତତେନ ରୂପେଣ ତଦର୍ଥଂ ହ୍ୟସୃଜଜ୍ଜଗତ୍ ।
ଯଚ୍ଚାୱିକୃତମେୱୈକଂ ବ୍ରହ୍ମ ୱିଶ୍ୱାତ୍ମନା ମୃଷା ॥84॥

ଦୃଶ୍ୟତେ ମନ୍ଦଦୃଷ୍ଟ୍ୟୈଶ୍ଚ ସ ସର୍ଗ ଇତି କଥ୍ୟତେ ।
ସା ମନ୍ଦଦୃଷ୍ଟିସ୍ତସ୍ୟୈଶ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମଣଃ କିଂ ତତୋଽନ୍ୟଗା ॥85॥

ବ୍ରହ୍ମଣଶ୍ଚେତ୍ କ୍ୱ ସାର୍ୱଜ୍ଞମନ୍ୟଗା ଚେତ୍ ସ୍ୱତୋଽନ୍ୟତା ।
ନଦେହଯୋଗିନୋ ଦୃଷ୍ଟିରିତି ତତ୍କାରଣଂ ସ୍ୱତଃ ॥86॥

ଦେହିନଃ କାରଣଯୁତା ଦେହାଶ୍ଚ ଯଦି ନ ଭ୍ରମାତ୍ ।
କିଂ ଭ୍ରାନ୍ତିକଲ୍ପିତଂ ତତ୍ର ଭେଦୋଽପି ଭ୍ରମଜୋ ଯଦି ॥87॥

ଭ୍ରାନ୍ତେରଜ୍ଞାନମୂଲତ୍ୱାତ୍ ତସ୍ୟ ଭେଦଶ୍ୟପେକ୍ଷଯା ।
ନାଜ୍ଞାନକଲ୍ପକଂ କିଞ୍ଚିଦନ୍ୟୋନ୍ୟାଶ୍ରଯତା ଯତଃ ॥88॥

ଭ୍ରମତ୍ୱେ ଦ୍ୱିଯମୁକ୍ତିଶ୍ଚ ତଦନ୍ତଃପତନାନ୍ନ ହି ।
ଶ୍ୟାୱହାରିକତା ଚାସ୍ୟ ସ୍ୟାଦବାଧତ୍ୱ ଏୱ ହି ॥89॥

ବାଧଂ ନାର୍ଥକ୍ରିଯାକାରି ନ ଚ ସ୍ୱପ୍ନୋଽପି ନୋ ମୃଷା ।
ୱାସନାଜନିତତ୍ୱେନ ତସ୍ୟାପ୍ୟଙ୍ଗୀକୃତତ୍ୱତଃ ॥90॥

"ସ ହି କର୍ତେ " ତି ୱାକ୍ୟାଚ୍ଚ ଜାଗ୍ରତ୍ତ୍ୱମିତି ହି ଭ୍ରମଃ ।
ସର୍ପଭ୍ରମାଦାୱପି ହି ଜ୍ଞାନମସ୍ତ୍ୟୱ ତାଦୃଶମ୍ ॥91॥

ତଦେୱାର୍ଥ କ୍ରିଯାକାରି ତତ୍ ସଦେୱାର୍ଥକାରକମ୍ ।
ବ୍ରହ୍ମ ତ୍ୱର୍ଥକ୍ରିଯାକାରି ପରତଃ ସ୍ୱତ ଏୱ ୱା ॥92॥

ଅଙ୍ଗୀକୃତଂ ହି ତେନୈୱ ପରତସ୍ତ୍ୱ ନ ଚ ପ୍ରମା ।
ଅମୁଖ୍ୟସତ୍ୟମାନସ୍ୟ ସାଧକତ୍ୱେ ସଦାଽଽୱଯୋଃ ॥93॥

ନ ହି ସଂପ୍ରତିପତ୍ତିଃ ସ୍ୟାଦତସ୍ତିଷ୍ଠତୁ ସା ପ୍ରମା ।
ନ ହି ୱିପ୍ରତିପନ୍ନେନ ଶକ୍ୟଂ ସାଧୟିତୁଂ କ୍ୱଚିତ୍ ॥94॥

ସାଧକତ୍ୱଂ ତୁ ସତ୍ୟସ୍ୟ ସାକ୍ଷିଣୋ ହ୍ୟାୱଯୋର୍ଦ୍ୱଯୋଃ ।
ସମ୍ୟକ୍ ସମ୍ପ୍ରତିପନ୍ନଂ ତନ୍ନ ୱିୱର୍ତମତଂ ଭୱେତ୍ ॥95॥

ଯଦି ନାଙ୍ଗୀକୃତଂ କିଞ୍ଚିଦନଙ୍ଗୀକୃତତାଽପି ହି ।
ନାଙ୍ଗୀକୃତେତି ମୂକଃ ସ୍ୟାଦିତି ନାସ୍ମଦ୍ୱିୱାଦିତା ॥96॥

'ୱିଶ୍ୱଂ ସତ୍ୟଂ' 'ଯଜ୍ଞିକେତ' 'ପ୍ର ଘାନ୍ଵସ୍ୟ' 'ଯଥାର୍ଥତଃ' ।
ଇତ୍ୟାଦ୍ୟାଃ ଶ୍ରୁତଯଃ ସର୍ୱା ୱିଶ୍ୱସତ୍ୟତ୍ୱୱାଚିକାଃ ॥97॥

ସତ୍ୟତ୍ୱଂ ଗଗନାଦେଶ୍ଚ ସାକ୍ଷିପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷସାଧିତମ୍ ।
ସାକ୍ଷିସିଦ୍ଧସ୍ୟ ନ କ୍ୱାପି ବାଧତ୍ୱଂ ତଦଦୋଷତଃ ॥98॥

ସର୍ୱକାଲେଷ୍ୱବାଧତ୍ୱଂ ସାକ୍ଷିଣୈୱ ପ୍ରତୀଯତେ ।
କାଲୋ ହି ସାକ୍ଷିପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଃ ସୁଷୁପ୍ତୌ ଚ ପ୍ରତୀତିତଃ ॥99॥

ଅତୀତାନାଗତୌ କାଲାଽପି ନାସାକ୍ଷିଗୋଚରୌ ।
ପକ୍ଷୀକର୍ତୁମଶକ୍ୟତ୍ୱାନ୍ନାନୁମା ତତ୍ର ୱର୍ତତେ ॥100॥

ତଦେତଦିତି ସର୍ୱଂ ଚ ଦୃଶ୍ୟଂ ୱା ସ୍ମୃତିଗୋଚରମ୍ ।
ସାକ୍ଷିସିଦ୍ଧେନ କାଲେନ ଖଚିତଂ ହ୍ୟୱ ୱର୍ତତେ ॥101॥

ତସ୍ମାନ୍ନ ତଂ ୱିନା କିଞ୍ଚିତ୍ ସ୍ମର୍ତୁଂ ଦ୍ରଷ୍ଟୁମଥାପି ୱା ।
ଶକ୍ୟଂ ତନ୍ନିତ୍ୟସିଦ୍ଧେର୍ହି ନାନୁମାଽସରୋ ଭୱେତ୍ ॥102॥

ଅତୋଽଦୋଷପ୍ରତୀତସ୍ୟ ସତ୍ୟତ୍ୱଂ ସାକ୍ଷିଣା ମତମ୍ ।
ପରୀକ୍ଷାଦେଶ୍ଚ ସତ୍ୟତ୍ୱଂ ତେନ ହ୍ୟୱ ମତଂ ଭୱେତ୍ ॥103॥

ଅନ୍ୟଥା ଶ୍ରୁତିଯୁକ୍ତ୍ୟାଦିପ୍ରମାଣୈଶ୍ଚ ସହୈୱ ତୁ ।
ଅକସ୍ମାଦ୍ୱିନିୱୃତ୍ତିଶ୍ଚ କିଂ ୱିଶ୍ୱସ୍ୟ ନ ଶଙ୍କ୍ୟତେ ॥104॥

ଇତଃ ପୂର୍ୱଂ ତଥା ଭାୱାଦ୍ୟଦି ନୋ ସଂସୃତେର୍ଗତିଃ ।
ୱାକ୍ୟାନୁମାଦିତଶ୍ଚେତ୍ ସ୍ୟାତ୍ ତତ୍ପ୍ରାମାଣ୍ୟଂ ଚ ସାକ୍ଷିତଃ ॥105॥

ତତ୍ପ୍ରାମାଣ୍ୟଂ ଯଥା ସାକ୍ଷୀ ସ୍ଥାପଯତ୍ୟେୱମେୱ ହି ।
ସର୍ୱକାଲେଷ୍ୱପି ସ୍ଥୈର୍ଯାଦ୍ୱ୍ୟଭିଚାରମପୋହ୍ୟ ଚ ॥106॥

ଏୱମକ୍ଷଜମାନତ୍ୱସିଦ୍ଧାଂ ୱିଶ୍ୱସ୍ୟ ସତ୍ୟତାମ୍ ।
କିମିତି ସ୍ଥାପଯେନ୍ନାଯଂ ନିର୍ଦୋଷଜ୍ଞାନଶକ୍ତିତଃ ॥107॥

ଏକଜ୍ଞାନକୃତଂ ୱିଶ୍ୱମିତି ଯଚ୍ଚୋଚ୍ୟତେ ମୃଷା ।
ବହୁଜ୍ଞାନକୃତଂ ୱିଶ୍ୱମିତି ତସ୍ୟୋତ୍ତରଂ ଭୱେତ୍ ॥108॥

ପରସ୍ୟ ସତ୍ୟତାଂ ଜାନନ୍ନପି ଯଃ ସ୍ୱାମୃତସ୍କରଃ ।
ପରୋ ନାସ୍ତୀତି ୱଦତି କିମିତ୍ୟୁକ୍ତଉୱଦ୍ୱଦେତ୍ ॥109॥

ପରାଭାୱେ ହି ୱାଗ୍ୟର୍ଥା ଯଦି ନୈୱୋଚ୍ୟତେ ତଦା ।
କଶାୱେତ୍ରାଦିକଂ ସତ୍ୟ ତସ୍କରସ୍ୟୋତ୍ତରଂ ୱଦେତ୍ ॥110॥

'ପ୍ରପଞ୍ଚୋ ଯଦି ୱିଦ୍ୟେତ ନିୱର୍ତେତ ନ ସଂଶୟଃ ।
ମାୟାମାତ୍ରମିଦଂ ଦ୍ୱୈତମଦ୍ୱୈତଂ ପରମାର୍ଥତଃ ॥111॥

ୱିକଲ୍ପୋ ୱିନିୱର୍ତେତ କଲ୍ପିତୋ ଯଦି କେନଚିତ୍ ।
ଉପଦେଶାଦଯଂ ୱାଦୋ ଜ୍ଞାତେ ଦ୍ୱୈତଂ ନ ୱିଦ୍ୟତେ' ॥112॥

ଇତ୍ୟତ୍ର ଯଦିଶବ୍ଦୌ ଚ ନିୱର୍ତେତେତି ଚ ଦ୍ୱୟମ୍ ।
ୱିଶ୍ୱସ୍ୟ ସତ୍ୟତାମାହୁଃ ୱିଦ୍ୟେତୋତ୍ପତ୍ତିମେୱ ଚ ॥113॥

ୱିଦୋତ୍ପତ୍ତାୱିତି ହ୍ୟସ୍ମାଦ୍ୱାତୋରୁତ୍ପତ୍ତିରେୱ ହି ।
ନିୱୃତ୍ତିୱ୍ୟାପ୍ତିଯୁକ୍ ପ୍ରାଯଃ ପ୍ରପଞ୍ଚୋ ଭେଦପଞ୍ଚକଃ ॥114॥

'ଜୀୱେଶ୍ୱରଭିଦା ଚୈୱ ଜଡେଶ୍ୱରଭିଦା ତଥା ।
ଜୀୱଭେଦୋ ମିଥଶ୍ଚୈୱ ଜଡଜୀୱାଭିଦା ତଥା ॥115॥

ମିଥଶ୍ଚଜଡଭେଦୋଽଯଂ ପ୍ରପଞ୍ଚୋ ଭେଦପଞ୍ଚକଃ ।
ସୋଽଯଂ ସତ୍ୟୋ ହ୍ୟନାଦିଶ୍ଚ ସାଦିଶ୍ଚେନ୍ନାଶମାପ୍ନୁଯାତ୍ ॥116॥

ଦ୍ୱୈତଂ ନ ୱିଦ୍ୟତ ଇତି ତସ୍ମାଦଜ୍ଞାନିନାଂ ମତମ୍ ' ।
ଇତି ଶ୍ରୁତେଃ ମିତଂ ତ୍ରାତଂ ମାୟାଖ୍ୟହରିୱିଦ୍ୟଯା ॥117॥

ଉତ୍ତମୋଽର୍ଥୋ ହରିସ୍ତ୍ୱେକସ୍ତଦନ୍ୟବ୍ଧମାଧମମ୍ ।
ୱାଚାଽରବ୍ଧଂ ତୁ ସାଙ୍କେତ୍ୟନାମ ସ୍ୟାଦ୍ୱିକୃତଂ ବହୁ ॥118॥

ନିତ୍ୟଂ ତୁ ନାମଧେଯଂ ଯତ୍ମୃତ୍ତିକେତ୍ୟାଦି ୱୈଦିକମ୍ ।

ପ୍ରାଧାନ୍ୟାତ୍ ତତ୍ପରିଜ୍ଞାନାତ୍ ପ୍ରାକୃତାଜ୍ଞୋଽପି ପୁରୁଷଃ ॥119॥

ୱିଦ୍ୱାନିତ୍ୟୁଚ୍ୟତେ ସଦ୍ଭିରେୱଂ ନିତ୍ୟପରାମୃୱିତ୍ ।
ସଦାତନଂ ସତ୍ୟମିତି ନିତ୍ୟମୋୱାଚ୍ୟତେ ବୁଧୈଃ ॥120॥

ପ୍ରଯୋଗଶ୍ଚୋତ୍ତରତ୍ରାସ୍ତି " ଜରା ଯଦ୍ୟେନମାପ୍ନୁଯାତ୍ ।
ଦେହଃ ପ୍ରଧ୍ୱଂସତେ ୱାଽଯଂ କିଂ ତତୋଽସ୍ୟାତିଶିଷ୍ୟତେ ॥121॥

ହନ୍ୟତେ ନ ୱଧେନାଯଂ ଜରୟା ଚ ନ ଜୀର୍ଯତି ।
ଏତତ୍ ସତ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମପୁରମ୍ " ଇତି ନିତ୍ୟତ୍ୱ ଏୱ ହି ॥122॥

ୱାଚାଽଽରମ୍ଭଣମିତ୍ୟୁକ୍ତେ ମିଥ୍ୟେତ୍ୟଶ୍ମରୁତକଲ୍ପନମ୍ ।
ପୁନରୁକ୍ତିର୍ନାମଧେଯମିତୀତ୍ୟସ୍ୟ ନିରର୍ଥତା ॥123॥

ଏକଃ ପିଣ୍ଡୋ ମଣିଶ୍ଚେତି ପଦୱୈଯର୍ଥ୍ୟମେୱ ଚ ।
ୱିକାରିତ୍ୱୱିୱକ୍ଷାଯାଂ ନ ଚୈକନଖକୃନ୍ତନମ୍ ॥124॥

ସର୍ୱଂ କାର୍ଷ୍ଣାଯସଂ ଚ ସ୍ୟାଦତଃ ସାଦୃଶ୍ୟ ଏୱ ଚ ।
ୱିୱକ୍ଷାଽତ୍ର ତୁ ନିତ୍ୟତ୍ୱେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟେ ଚୋକ୍ତୱର୍ତ୍ମନା ॥125॥

ପ୍ରାଧାନ୍ୟପ୍ରତିପତ୍ତ୍ୟର୍ଥଂ ସୃଷ୍ଟ୍ୟାଦେଶ୍ଚୈଷ ୱିସ୍ତରଃ ।
ତସ୍ମାତ୍ କେନାପି ମାର୍ଗେଣ ନ ୱିୱର୍ତମତଂ ଭୱେତ୍ ॥126॥

ତଦସଙ୍ଖ୍ୟାତଦୋଷେତଂ ହେଯମେୱ ଶୁଭାର୍ଥିଭିଃ ।
ଅସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ୱେନ ଦୋଷାଣାଂ ଗ୍ରନ୍ଥାଧିକ୍ୟଭଯାଦପି ॥127॥

ଉପରମ୍ୟତେ ତତୋ ୱିଷ୍ଣୁରିଚ୍ଛାପୂର୍ୱକମଶ୍ରମଃ ।
କରୋତି ପିତୃୱଦ୍ୱିଶ୍ୱଂ ପୂର୍ଣାଶେଷଗୁଣାତ୍ମକଃ ॥128॥

॥ଇତି ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରାନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ପ୍ରଥମାଧ୍ୟାଯସ୍ୟ ଚତୁର୍ଥଃ ପାଦଃ ॥1-4॥

॥ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯୱିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରାନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ପ୍ରଥମାଧ୍ୟାଯଃ (ସମନ୍ୱଯାଧ୍ୟାଯଃ)

ଦ୍ୱିତୀଯୋଽଧ୍ୟାଯଃ (ଅୱିରୋଧାଧ୍ୟାଯଃ) ॥2॥

ପ୍ରଥମଃ ପାଦଃ ॥2-1॥

ଉକ୍ତଃ ସମନ୍ୱଯଃ ସାକ୍ଷାଦୱିରୋଧୋଽତ୍ର ସାଧ୍ୟତେ ।
ଚତୁର୍ୱିଧସ୍ୟ ତସ୍ୟାଦୌ ଯୌକ୍ତସ୍ତତ୍ରାହି ଚ ସ୍ମୃତେଃ ॥01॥

ତସ୍ମାଶ୍ଚତୁଃସ୍ୱରୂପତ୍ୱାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକଂ ଚତୁରାତ୍ମକାଃ ।
ପାଦାଃ ସର୍ୱେ ତଦଂଶାଶ୍ଚ ମୂର୍ତୀନାଂ ୱର୍ଣମାଗମାତ୍ ॥02॥

ଆପ୍ତତା ସମତାଦୃଷ୍ଟିଶ୍ରୁତିସାମ୍ୟବଲୋଭୱାଃ ।
ସର୍ୱାନୁସାରୋ ଲଘୁତା ୱିଶେଷାଦର୍ଶନାଫଲେ ॥03॥

ଇଷ୍ଟାସିଦ୍ଧିଶ୍ଚ ନିଯମଃ ପୂର୍ୱପକ୍ଷେଷୁ ଯୁକ୍ତଯଃ ।
ଏତା ଏୱ ତ୍ୱତିବଲାଃ ସିଦ୍ଧାନ୍ତସ୍ୟ ନିଯାମକାଃ ॥04॥

॥ସ୍ମତ୍ୟଧିକରଣମ୍॥

ଆପ୍ତୈଃ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷତୋ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ପ୍ରୋକ୍ତମର୍ଥଂ କଥଂ ଶ୍ରୁତିଃ ।
ପିପୀଲିକାଲିପିନିଭା ୱାରଯେତ୍ ସର୍ୱଗା ହି ତେ ॥05॥

ଇତି ଚେଦ୍ ଯଦ୍ୟଶେଷଜ୍ଞା ରୁଦ୍ରାଦ୍ୟା ହରିପୂର୍ୱକାଃ ।
କି ନାଶେଷୱିଦୋ ମାନଂ ହ୍ୟୁଭଯତ୍ର ସମଂ ଭୱେତ୍ ॥06॥

ନ ଚାପ୍ତିନିଶ୍ଚଯସ୍ତତ୍ର ଶକ୍ୟତେ ୱ୍ୟଭିଚାରତଃ ।
ନ ଚାସ୍ୟା ୱ୍ୟଭିଚାରେଽପି ହୀଯତେ ମାନତା କ୍ୱଚିତ୍ ॥07॥

ନିର୍ଦୋଷୱାକ୍ୟମୂଲତ୍ୱାନ୍ନ ଚ ତଦ୍ୟୁକ୍ତିମୂଲତା ।

ୱେଦୋକ୍ତସ୍ୟାଧିକାରସ୍ୟ ଦୁର୍ନିରୂପତ୍ୱତଃ ସଦା ॥08॥

ନିଯମୋ ୱ୍ୟଭିଚାରୋ ୱା ନୈୱ ଜ୍ଞାତୁଂ ହି ଶକ୍ୟତେ ।
ଅଧିକାରୋ ହି ସୁଲଭଃ କଥିତୋଽନ୍ୟାଗମୋଷ୍ମଲମ୍ ॥09॥

ୱେଦୋକ୍ତୋ ହ୍ୟଧିରାରସ୍ଥ ଦୁର୍ଲଭଃ ସର୍ୱମାନୁଷୈଃ ।
ଅନ୍ୟାଗମେଷୁ ୱିପ୍ରତ୍ୱମପି ଚଣ୍ଡାଲଜନ୍ମନାମ୍ ॥10॥

ମଣ୍ଡଲାନ୍ତଃ ପ୍ରୱେଶେନ କ୍ରମଶଃ ପ୍ରତିପାଦ୍ୟତେ ।
ଅଧିକାରଂ ଦୁରାପାଦ୍ୟମୁକ୍ତ୍ୱାଽତିସୁଲଭଂ ପୁନଃ ॥11॥

ଅଶକ୍ୟଂ ସାଧନଂ ଚୋକ୍ତ୍ୱା ସୁଶକଂ ତତ୍ଫଲାପ୍ତୟେ ।
ଉଚ୍ୟତେଽତସ୍ତଦୁକ୍ତଂ ହି ୱ୍ୟଭିଚାରୀ ଫଲେଽପି ତୁ ॥12॥

କଥଂ ପ୍ରମାଣତାଂ ଗଚ୍ଛେତ୍ ..... ।

॥ନୱିଲକ୍ଷଣତ୍ୱାଧିକରଣମ୍॥

.....ନିତ୍ୟତ୍ୱାତ୍ ପୁରୁଷୋଭଯୈଃ ।
ଉଚ୍ଚିତଂ ସର୍ୱଦୋଷୈଶ୍ଚ କଥଂ ନୋ ମାନତାଂ ୱ୍ରଜେତ୍ ॥13॥

"ୱିରୂପ ନିତ୍ୟଯା ୱାଚା" "ନିତ୍ୟଯାଽନିତ୍ୟଯା ସଦା" ।
ଇତ୍ୟାଦିଶ୍ରୁତିଭିର୍ୱେଦେ ନିତ୍ୟ ଇତ୍ୟୱଗମ୍ୟତେ ॥14॥

ପିପୀଲିକାଲିପିଶ୍ଚାପି ପ୍ରମାଣମୱିରୋଧତଃ ।
ଯଥା ଦ୍ରୌଣେରୁଲୂକେନ କୃତମପ୍ୟାସ ବୋଧକମ୍ ॥15॥

ଅୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱିରୁଦ୍ଧଂ ତୁ ୱିରୋଧାଦେୱ ବାଧିତମ୍ ।
ୱିରୋଧାଦର୍ଶନାତ୍ ତସ୍ମାଦ୍ୱେଦପ୍ରାମାଣ୍ୟମିଷ୍ୟତେ ॥16॥

ତନ୍ମୂଲାତ୍ ସ୍ମୃତୀନାଂ ଚ ୱିରୋଧୋ ଯତ୍ର ନ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ୱିରୋଧୋଽପି ସ ଏୱୋକ୍ତଃ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେଣାଗମେନ ୱା ॥17॥

ଆଗମେନାଗମସ୍ୟୈୱ ୱିରୋଧେ ଯୁକ୍ତିରିଷ୍ୟତେ ।
ଉପଜୀୱ୍ୟୱିରୋଧେ ତୁ ୱେଦସ୍ୟାନ୍ୟାର୍ଥକଲ୍ପନା ॥18॥

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମୁପଜୀୱ୍ୟଂ ସ୍ୟାତ୍ ପ୍ରାୟୋ ଯୁକ୍ତିରପି କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଆଗମୈକପ୍ରମାଣେଷୁ ତସ୍ୟୈୱ ହ୍ୟୁପଜୀୱ୍ୟତା ॥19॥

ଯୁକ୍ତୋଽଯୁକ୍ତଶ୍ଚ ଯଦ୍ୟର୍ଥ ଆଗମସ୍ୟ ପ୍ରତୀୟତେ ।
ସ୍ୟାତ୍ ତତ୍ର ଯୁକ୍ତ ଏୱାର୍ଥଃ ଯୁକ୍ତିଶ୍ଚ ତ୍ରିୱିଧା ମତା ॥20॥

ୱ୍ୟାପ୍ତିଃ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଗା ଯସ୍ୟା ଯୁକ୍ତିଗାଽଽଗମଗା ତଥା ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଗମମୂଲା ତୁ ଯୁକ୍ତିସ୍ତତ୍ର ବଲୀୟସୀ ॥21॥

ଯଥାର୍ଥ୍ୟମେୱ ମାନତ୍ୱଂ ତନ୍ମୁଖ୍ୟଂ ଜ୍ଞାନଶବ୍ଦଯୋଃ ।
ଅର୍ଥତ୍ୱମର୍ଯତୈୱ ସ୍ୟାନ୍ନ କ୍ରିୟାର୍ଥେଷୁ ସା ମତା ॥22॥

ଜ୍ଞାନାର୍ଥେ ଜ୍ଞେୟତା ମୁଖ୍ୟା ଶବ୍ଦାର୍ଥେ ତଦନନ୍ତରମ୍ ।
ଯଥାର୍ଥଜ୍ଞାନଜନକା ଯଥାର୍ଥା ଯୁକ୍ତୟଃ ସ୍ମୃତାଃ ॥23॥

ଅନୁପ୍ରମାଣମେତାନି ହ୍ୟକ୍ଷଯୁକ୍ତିୱଚାଂସ୍ୟତଃ ।
ପ୍ରାମାଣ୍ୟଂ ନାନୁୱାଦସ୍ୟ ସ୍ମୃତେରପି ୱିହୀୟତେ ॥24॥

ଯାଥାର୍ଥ୍ୟମେୱ ପ୍ରାମାଣ୍ୟଶବ୍ଦାର୍ଥୋ ଯଦ୍ୱିୱକ୍ଷିତ ।
ଆଙ୍ଗୀକୃତଂ ଚେତ୍ ପ୍ରାମାଣ୍ୟଂ ସ୍ମୃତ୍ୟାଦେଃ କା ୱିରୁଦ୍ଧତା ॥25॥

ନ ଚାଫଲତ୍ୱଂ ୱ୍ୟକ୍ତୁୱ୍ୟଂ ସର୍ୱସ୍ମୃତ୍ୟନୁୱାଦଯୋଃ ।
ଫଲୱତ୍ୱଂ ନ ଚାସ୍ମାଭିଃ ପ୍ରାମାଣ୍ୟଂ ହି ୱିୱକ୍ଷିତମ୍ ॥26॥

ତୃଣାଦିଦର୍ଶନେ କିଂ ଚ ଫଲୱତ୍ତ୍ୱଂ ନିଗଦ୍ୟତେ ।
ସୁଖଦୁଃଖାଦିକଂ କିଞ୍ଚିତ୍ ସ୍ମୃତାୱପି ହି ଦୃଶ୍ୟତେ ॥27॥

ନ ପରିଚ୍ଛେଦକାର୍ଯେୱ ପ୍ରମାଣମିତି ଚ ପ୍ରମା ।
ନିର୍ଦୋଷାକ୍ଷୋଭଙ୍ଗଂ ହ୍ୟତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମିତି ଗୀଯତେ ॥28॥

ପ୍ରାକୃତଂ ଶୁଦ୍ଧଚୈତନ୍ୟମାକ୍ଷଂ ତୁ ଦ୍ୱିୱିଧଂ ମତମ୍ ।
ଶୁଦ୍ଧମୀଶରମାମୁକ୍ତେଷ୍ୱନ୍ୟତ୍ର ପ୍ରାକୃତୈର୍ଯୁତମ୍ ॥29॥

ନିର୍ଦୋଷମେୱ ଚୈତନ୍ୟମନ୍ୟତ୍ରୋଭଯମିଷ୍ୟତେ ।
ସୁଖଦୁଃଖାଦିୱିଷଯଂ ଶୁଦ୍ଧଂ ସଂସାରଗେଷ୍ୱପି ॥30॥

ନିର୍ଦୋଷତ୍ୱାତିନିଯମାତ୍ ତଦ୍ଦଲିଷ୍ଟତମଂ ମତମ୍ ।
ପଞ୍ଚେନ୍ଦ୍ରିଯମନୋଭେଦାତ୍ ପ୍ରାକୃତଂ ଷଡ୍ୱିଧଂ ସ୍ମୃତମ୍ ॥31॥

ଅନୁମା ଯୁକ୍ତିରେୱୋକ୍ତାୱ୍ୟାପ୍ତିରେୱ ତୁ ସା ସ୍ମୃତା ।
ପ୍ରତିଜ୍ଞାତାର୍ଥସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ୱ୍ୟାପ୍ତିରେୱ ଯଦୋଦିତା ॥32॥

ଅୱଶିଷ୍ଟଂ କିମତ୍ରାସ୍ତି ଲିଙ୍ଗଂ ତତ୍ର ୱିଜାନତଃ ।
ଯଦି ଲିଙ୍ଗମସିଦ୍ଧଂ ସ୍ୟାତ୍ କୁତ ଏୱାସ୍ୟ ମାନତା ॥33॥

ଯଦି ସ୍ମାରକମାତ୍ରଂ ସ୍ୟାତ୍ ସ୍ମର୍ତୁର୍ନାତ୍ର ପ୍ରଯୋଜନମ୍ ।
ନ ପଞ୍ଚାୱଯୱୋକ୍ତୌ ଚ ୱିୱାଦାୱସିତିର୍ଭୱେତ୍ ॥34॥

ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତାଦିଷୁ ଚୈୱଂ ସ୍ୟାତ୍ ସାଧନଂ ପୁନରେୱ ତୁ ।
ଲିଙ୍ଗୋକ୍ତାୱପି ଚୈୱଂ ସ୍ୟାଦନୁମାୱସିତିର୍ଧ୍ରୁୱା ॥35॥

ୱିରୋଧୋଽସଙ୍ଗତିଶ୍ଚୈୱ ସାକ୍ଷାଦ୍ୟୁକ୍ତେସ୍ତୁ ଦୂଷଣମ୍ ।
ପ୍ରତିଜ୍ଞାଯାମସମ୍ବନ୍ଧୋ ଯୁକ୍ତେରୁକ୍ତାହ୍ୟସଙ୍ଗତିଃ ॥36॥

ୱିରୋଧୋଽପି ତ୍ରିଧୈୱ ସ୍ୟାତ୍ ପ୍ରତିଜ୍ଞାର୍ଥୱିରୁଦ୍ଧତା ।
ଲିଙ୍ଗରାହିତ୍ୟମଵ୍ୟାପ୍ତିର୍ନ୍ୟୂନାଧିକ୍ୟେ ତୁ ୱାଚିକେ ॥37॥

ସାଧୱ୍ୟାପକୱୈଲୋମ୍ୟମଵ୍ୟାପ୍ତିଃ ସାଧନସ୍ୟ ଚ ।
ଦୁର୍ବଲେନ ୱିରୋଧେଽପି ନ ପ୍ରମାଣମସାଧକମ୍ ॥38॥

ସ୍ୱୱାକ୍ୟେନ ୱିରୋଧେଽପି ନୈୱ ସାଧକତାଂ ୱ୍ରଜେତ୍ ।
ସଂୱାଦାନୁକ୍ତିସଂଯୁକ୍ତା ଏତ ଏୱ ତୁ ନିଗ୍ରହାଃ ॥39॥

ୱାଦୋ ଜଲ୍ପୋ ୱିତଣ୍ଡେତି କଥାସ୍ତିସ୍ରୋ ୱିଜାନତାମ୍ ।
ସ୍ୱାର୍ଥଂ ପରାର୍ଥମପି ୱା ତତ୍ତ୍ୱନିର୍ଣଯସାଧିନୀ ॥40॥

କେୱଲଂ ତୁ କଥା ୱାଦୋ ଜଲ୍ପୋଽର୍ଥାଦିୱ୍ୟପେକ୍ଷଯା ।
ସତାମେୱ କଥା ଜ୍ଞେଯା ୱିତଣ୍ଡା ତ୍ୱସତାଂ ସତାମ୍ ॥41॥

ଅପ୍ରକାଶ୍ୟ ସ୍ୱସିଦ୍ଧାନ୍ତମସତାଂ ପକ୍ଷଦୂଷଣମ୍ ।
ଉକ୍ତେ ତୈଃ ପ୍ରଥମଂ ମାନେ ୱକ୍ତୱ୍ୟେ ତସ୍ୟ ଦୂଷଣମ୍ ॥42॥

ୱିଦ୍ୟାପରୀକ୍ଷାପୂର୍ୱୈୱ ୱିତଣ୍ଡ ଜଲ୍ପ ଏୱ ଚ ॥
ଉଚ୍ଚନୀଚତ୍ୱନିର୍ଣୀତିର୍ଯତୋ ଜଯପରାଜଯୌ ॥43॥

ୱିନୈୱ ତତ୍ତ୍ୱନିର୍ଣୀତିଂ ନ ହି ଜଲ୍ପାଦିନା କ୍ୱଚିତ୍ ॥
ଉଚ୍ଚନୀଚତ୍ୱୱିଜ୍ଞାନମିତି ୱିଦ୍ୟାପରୀକ୍ଷଣମ୍ ॥44॥

ୱାଦେନ ଚୋଚ୍ଚନୀଚତ୍ୱୱିଜ୍ଞାନଂ ଭୱତି ସ୍ଫୁଟମ୍ ।
ଇତି ୱାଦସ୍ୟ ପୂର୍ୱତ୍ୱଂ ତସ୍ଦ୍ଧୌ ୱ୍ୟର୍ଥତାଽନ୍ୟଯୋଃ ॥45॥

ବହୁୱିଦ୍ୟତ୍ୱସିଦ୍ଧୌ ତୁ ନୈୱ ୱାଦୋଽପି କାରଣମ୍ ।
ସଭାସଭାପପ୍ରାଶ୍ନୀକପୂର୍ୱସ୍ଥୁ ସ୍ପର୍ଧିନାମପି ॥46॥

ୱାଦା ଏୱୋଭୟାର୍ଥଃ ସ୍ୟାନ୍ନିର୍ଣୀତିଜୟକାରକଃ ।
ତତ୍ତ୍ୱାପ୍ରକାଶ ଏୱୈକୋ ୱିତଣ୍ଡାଜଲ୍ପଯୋଃ ଫଲମ୍ ॥47॥

ୱିନା ୱାଦେନ ୱିଦ୍ୟାଯା ଯଦି ଶକ୍ୟଂ ପରୀକ୍ଷଣମ୍ ।
ସ୍ୟାଜ୍ଜଲ୍ପଦିରପି କ୍ୱାପି ୱାଦ୍ଏୱାନ୍ୟଥା ଭୱେତ୍ ॥48॥

ଜଲ୍ପ ଇତ୍ୟପି ନାମ ସ୍ୟାଦ୍ୱାଦସୈ୍ୟତାଦୃଶସ୍ୟ ତୁ ।
ପ୍ରତିଜ୍ଞାମାତ୍ରସାଧତ୍ୱମପି ସ୍ୟାଦ୍ ଯାଜ୍ଞୱଲ୍କ୍ୟୱତ୍ ॥49॥

ସଂୱାଦେ ୱାଦିନୋଃ କ୍ୱାପି ୱିୱାଦେ ହେତୁରିଷ୍ୟତେ ।
ସଭା ସଭାପତିଶ୍ଚୈୱ ପ୍ରାଶ୍ନିକାଶ୍ଚୈୱ ୱୈଷ୍ଣୱାଃ ॥50॥

ରାଗଦ୍ୱେଷୱିହୀନାଶ୍ଚ ସ୍ୟୁଃ ସଭ୍ୟାଃ ସର୍ୱୱେଦିନଃ ।
ପ୍ରାଶ୍ନିକାଶ୍ଚେତଦଜ୍ଞାନେ ସଭ୍ୟାଶ୍ଚେଷାଂ ଚ ଦୂରଗାଃ ॥51॥

ପ୍ରମାଣଂ ନିର୍ଣଯାଯ ସ୍ୟୁଃ ପକ୍ଷପାତୱିୱର୍ଜିତାଃ ।
ଉଭାଭ୍ୟାଂ ସାଧନଂ ଟୈୱ ଦୂଷଣଂ ୱାଦଜଲ୍ପଯୋଃ ॥52॥

ସଭିରାଗମ ଏୱୈକଃ ପ୍ରଯୋଜ୍ୟୋଽଭୀଷ୍ଟସାଧକଃ ।
ସ୍ୱସିଦ୍ଧାନ୍ତାନୁସାରେଣ ହ୍ୟସଦ୍ଦିରନୁମୋଚ୍ୟତେ ॥53॥

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଗମୱୈରୂପ୍ୟମାଶ୍ରିତ୍ୟାନ୍ୟାର୍ଥତୈୱ ତୁ ।
ଆଗମେ ଦର୍ଶନୀଯାଽତ୍ର ଦୋଷୋ ଲିଙ୍ଗୱିଲୋମତା ॥54॥

ଲିଙ୍ଗାନୁକୂଲ୍ୟଂ ସ୍ୱାର୍ଥସ୍ୟ ଶ୍ରୁତ୍ୟାଦୀନାମନୁଗ୍ରହଃ ।
ତ୍ରିପଞ୍ଚାୱଯୱାମେୱ ଯୁଗ୍ମାୱଯୱିନୀମପି ॥55॥

ନିଯମାଦ୍ୟୋଽନୁମାଂ ବ୍ରୂଯାତ୍ ତଂ ବ୍ରୂଯାଦ୍ୟଦି ତାଦୃଶୀ ।
ନାନୁମେତି ତଦା କେନ ସାଧାୱଯୱକଲ୍ପନା ॥56॥

ନିଯତାୱଯୱାସିଦ୍ଧୌ ୱ୍ୟାପ୍ତିମାତ୍ରେଣ ସାଧନମ୍ ।
କର୍ତୱ୍ୟମେୱ ତେନ ସ୍ୟାତ୍ ତସ୍ମାତ୍ ସୈୱାନୁମା ମତା ॥57॥

ଅନୁଭୂତିଃ ପ୍ରମାଣଂ ଚେତ୍ କୋନ ସ୍ମୃତିରପୋଦ୍ୟତେ ।
ପୂର୍ୱାନୁଭୂତେ କିଂ ମାନମିତ୍ୟୁକ୍ତେ ସ୍ୟାତ୍ କିମୁତ୍ତରମ୍ ॥58॥

ମାନସଂ ତଦ୍ଧି ୱିଜ୍ଞାନଂ ତଚ୍ଚ ସାକ୍ଷିପ୍ରମାଣକମ୍ ।
ଅତୀତାନାଗତଂ ଯଦ୍ୱଦ୍ୟୋଗିଭିର୍ଦୃଶ୍ୟତେଽଞ୍ଜସା ॥59॥

ଏୱଂ ପୂର୍ୱାନୁଭୂତଂ ଚ ମନସୈ୍ୟୱାୱଗମ୍ୟତେ ।
ୱିଜ୍ଞାତଂ ମନସା ପୂର୍ୱଂ ମୟୈତତ୍ କୃତମିତ୍ୟପି ॥60॥

ସାକ୍ଷାଦନୁଭୱାତ୍ ସିଦ୍ଧଂ କଥମେୱ ହ୍ୟପୋଦ୍ୟତେ ।
ଏୱଂଲକ୍ଷଣକେ ମାନତ୍ରଯେ ବ୍ରହ୍ମାଦିୱସ୍ତୁଷ୍ୱୁ ॥61॥

ପ୍ରମାଣଂ ୱେଦ ଏୱୈକସ୍ତତ୍ପ୍ରାମାଣ୍ୟଂ ଚ ସାଧୃତମ୍ ।

॥ଅଭିମାନ୍ୟଧିକରଣମ୍॥

ତଥାପି ମୃଜ୍ଜଲାଦୀନାଂ ବୁଦ୍ଧିୱାଗାଦିୱାଚକଃ ॥62॥

ଦୃଷ୍ଟୱ୍ୟାପ୍ତିୱିରୁଦ୍ଧତ୍ୱାତ୍ ତତ୍ର ମାନଂ କଥଂ ଭୱେତ୍ ।
ତତସ୍ତନ୍ନାମକଃ କଶ୍ଚିତ୍ ପୁମାନନ୍ୟୋ ଭୱେଦିତି ॥63॥

ଯୁକ୍ତ୍ୟାଗମୱିରୋଧେନ ପ୍ରାପ୍ତମତ୍ରାଭିଧୀୟତେ ।
ବାଲରୂଢିଂ ୱିନୈୱାପି ୱିଦ୍ୱଦ୍ରୂଢିସମାଶ୍ରୟେତ୍ ॥64॥

ତତ୍ତନ୍ନାମାନ ଏୱୈତେ ତତ୍ତଦ୍ୱସ୍ତ୍ୱଭିମାନିନଃ ।
ସନ୍ତି ତେଷାଂ ୱିଶେଷେଣ ଶକ୍ତିରନ୍ୟେଭ୍ୟ ଉଚ୍ୟତେ ॥65॥

ୱ୍ୟାପ୍ତିଶ୍ଚୋକ୍ତାନୁସାରେଣ ଦୃଶ୍ୟନ୍ତେ ଚାଧିକାରିଭିଃ ।
ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତୱସ୍ତୁନଶ୍ଚୈୱ ୱ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିଃ ଶାସ୍ତ୍ରଲିଙ୍ଗତଃ ॥66॥

ୱ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିଃ ସା ବଲୱତୀ ମୂର୍ଖୱ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିତୋ ହି ଯତ୍ ।
ଦୃଢଯୁକ୍ତିୱିରୋଧେ ତୁ ସର୍ୱତ୍ର ନ୍ୟାଯ ଈଦୃଶଃ ॥67॥

॥ଅସଦଧିକରଣମ୍ ॥

ଅଲ୍ପୱାକ୍ୟଯୁତା ଯୁକ୍ତିର୍ବହୁଲୈୱ ୱିରୋଧିନୀ ।
ଯତ୍ର ତତ୍ର କଥଂ ୱସ୍ତୁନିର୍ଣଯଃ ସ୍ୟାଦିତୀରିତେ ॥68॥

ୱିରୋଧିଯୁକ୍ତିବାହୁଲ୍ୟାଦିତି ନ୍ୟାଯୋ ୱିନିଶ୍ଚିତଃ ।
ଯୁକ୍ତେସ୍ତୁ ଯକ୍ତିବାହୁଲ୍ୟମାଗମାଦାଗମସ୍ୟ ଚ ॥69॥

କଥଂ ନ ନିର୍ଣଯଂ କୁର୍ୟାଦିତ୍ୟସତ୍କାରଣଂ ନ ହି ।
ଶ୍ରୁତ୍ୟର୍ଥୋ ଭୱତି କ୍ୱାପି ଶ୍ରୁତିପ୍ରାଯୋପପତ୍ତିଭିଃ ॥70॥

ଅୱିରୋଧଶ୍ଚତୁର୍ଥେ ତୁ ପାଦେ ସମ୍ୟକ୍ ସମର୍ଥ୍ୟତେ ।
ଅସତ୍କାର୍ଯଂ ଯଥା ଦୃଷ୍ଟଂ ୱସ୍ତୁତ୍ୱାତ୍ କାରଣଂ ତଥା ॥71॥

ଇତି ଚେନ୍ନ ନିଷେଧୈକସ୍ୱରୂପସ୍ୟ ନ କର୍ତୃତା ।
ବୁଦ୍ଧିପୂର୍ୱପ୍ରୱୃତ୍ତିର୍ହି କର୍ତୃତ୍ୱମିତି ନିଶ୍ଚିତମ୍ ॥72॥

ପ୍ରତିଷେଧାତ୍ମକତ୍ୱଂ ତୁ ଭାୱସ୍ୟାଭାୱଧର୍ମତଃ ।
ଧର୍ମଧର୍ମ୍ୟୈକ୍ୟତଶ୍ଚୈୱ ନ ତୁ ତନ୍ମାତ୍ରତା ଭୱେତ୍ ॥73॥

ଅଭାୱସ୍ୟ ଚ ଭାୱେଽପି ଧର୍ମୋଽଥାପି ହି ଧର୍ମିଣଃ ।
ତାଦୃକ୍ତ୍ୱଂ ମାତ୍ରତେହୋକ୍ତା ବୁଦ୍ଧିରାହିତ୍ୟମେୱ ତତ୍ ॥74॥

ୱିଶେଷ୍ୟତୈୱ ଧର୍ମିତ୍ୱଂ ପରଥମପ୍ରତିପତ୍ତିଷୁ ।

ନିଷେଧଶିଧିରୂପତ୍ୱଂ ଭାୱାଭାୱତ୍ୱମତ୍ର ହି ॥75॥

ସର୍ୱନାଶେଷ୍ୱପି ସଦା ଶିଷ୍ଟତ୍ୱାଦ୍ୟସ୍ୟ କସ୍ୟ ନୁଃ ।
ନାଶୋଽଯଂ ୩ିମତୋଽପି ସ୍ୟାତ୍ ନାଶତ୍ୱାତ୍ କର୍ତୃଶେଷୱାନ୍ ॥76॥

ନ ଚାଶେଷନୃନାଶସ୍ତୁ ଦୃଷ୍ଟୋ ଦୃଶ୍ୟୋଽସ୍ତି ୱା କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଧର୍ମାଧର୍ମାଶ୍ରଯତ୍ୱେନ ସ୍ୱୀକାର୍ଯୋଽପି ନରୋ ଲଯେ ॥77॥

ଅନାଦିତ୍ୱଂ ୩ିନା ଦୃଷ୍ଟଂ କଥଂ ସ୍ୟାତ୍ କାରଣଂ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ପୂର୍ୱଂଦୃଷ୍ଟ୍ୱାତ୍ ପରାଦୃଷ୍ଟଂ ଯଦି ନୈୱୋତ୍ତରମ୍ କୁତଃ ॥78॥

ଅଦୃଷ୍ଟଂ କାରଣଂ ନୋ ଚେଲ୍ଲଯେ ମାନଂ ଚ କି ଭୱେତ୍ ।
ଉତ୍ପତ୍ତିନାଶକାରୀ ଚ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଦୃଶ୍ୟତେ କ୍ୱଚିତ୍ ॥79॥

ତଦ୍ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତେନ ସର୍ୱତ୍ର କର୍ତା କିନ ନାନୁମୀଯତେ ।
ଆଗମାନୁଗୃହୀତା ତୁ ମାନମେଷାଽନୁମାଽପି ତୁ ॥80॥

ଆଗମାନୁଗ୍ରହାଭାୱେ ନ ତର୍କଃ ସ୍ୟାତ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତଃ ।
ଅକ୍ଷଜାଗମମୂଲସ୍ୟ ସ୍ୟାଦେୱାସ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତିଃ ॥81॥

ଅନ୍ୟଥାଽସ୍ୟାପ୍ରତିଷ୍ଠା ଚ ସ୍ୱୱାଚା ୱ୍ୟାହତୈୱ ହି ।
ନ ଚ ଶିଷ୍ଟାଗୃହୀତତ୍ୱଂ ନିରୀଶାଦୀଶୱାଦିନଃ ॥82॥

ଅତୋଽୱଶିଷ୍ଟଜୀୱାଦିକର୍ତୃତାଽତ୍ର ନିଷିଦ୍ଧ୍ୟତେ ।
ତନ୍ମନୋଽକୁରୁତେତ୍ୟାଦେରସତୋ ମନସୋ ଜନିଃ ॥83॥

ନିୱାରିତା ତୁ ପୂର୍ୱତ୍ର ହ୍ୟକସ୍ମାଦିତି ତଦ୍ୱିନା ।
ଅସତୋ ୩ିଶ୍ୱଜନନମାଶଙ୍କ୍ୟାତ୍ର ନିଷିଦ୍ଧ୍ୟତେ ॥84॥

ପ୍ରାପକଂ ୱାକ୍ୟମାତ୍ରଂ ତୁ ପରିହାରୋଽ୩ିଶେଷିତଃ ।

କ୍ୱଚିଜ୍ଜୀୱାକୃତଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ଚେତନାଦେୱ ଚାକୃତମ୍ ॥85॥

ତତ୍ତଦେୱାନୁମାଽନ୍ୟତ୍ର ୱସ୍ତୁତ୍ୱାତ୍ କ୍ରିଯତେ ଶ୍ରୁତେଃ ।

॥ଭୂକ୍ତ୍ରଧ୍ୟକରଣମ୍॥

ନାନ୍ୟଦନ୍ୟତ୍ୱମାପନ୍ନଂ କ୍ୱଚିଦ୍ଦୃଷ୍ଟଂ କଥଞ୍ଚନ ॥86॥

ଅତୋ ଜୀୱସ୍ୟ ନ ବ୍ରହ୍ମଭାୱଃ ସ୍ୟାଦ୍ଧି କଦାଚନ ।
କ୍ୱଚିଦ୍ଭିନ୍ନତଯା ଦୃଷ୍ଟଂ ତଦଭିନ୍ନତଯା କଥମ୍ ॥87॥

ଦୃଶ୍ୟତ୍ୱେ। ଦୃଷ୍ଟପୂର୍ୱଂ ହି ତାଦୃଶଂ ନ ଚ ଦୃଶ୍ୟତେ ।
ଭୋକ୍ତୃତ୍ୱାପତ୍ତିତ ଇତି ଯତ୍ନତଂ ତତ୍ କୁତୋ ହରିଃ ॥88॥

ଭୋକ୍ତ୍ରାପତ୍ତେରିତି ପ୍ରାହ.....।

॥ଆରମ୍ଭଣାଧ୍ୟକରଣମ୍॥

.....କଥଂ ଚ ତଦନନ୍ୟତା ।
ଜଗତସ୍ତ୍ୱୱିକାରତ୍ୱ ଉକ୍ତନ୍ୟାଯେନ ସାଧ୍ୟତେ ॥89॥

ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରକାରଣାନ୍ୟତ୍ୱଂ ତେନ ହ୍ୟତ୍ର ନିଷିଦ୍ଧ୍ୟତେ ।
"ଦ୍ରୱ୍ୟଂ କର୍ମ ଚ କାଲଶ୍ଚ ସ୍ୱଭାୱାଶ୍ଚେତନା ଧୃତିଃ ॥90॥

ଯତ୍ପ୍ରସାଦାଦିମେ ସନ୍ତି ନ ସନ୍ତି ଯଦୁପେକ୍ଷଯା ।
ଇତି ଶ୍ରୁତେଃ ତତ୍ତଶସ୍ୟ ଭାୱୋ 'ନ ପର' ଇତ୍ୟତଃ ॥91॥

ଶକ୍ତୋଽପି ହ୍ୟନ୍ୟଥା କର୍ତୁଂ ସ୍ୱେଚ୍ଛାନିଯମତୋ ହରିଃ ।
କାରଣୈର୍ନିଯତୈରେୱ କରୋତୀଦଂ ଜଗତ୍ ସଦା ॥92॥

ନିତ୍ୟଭେଦୋ ନିମିତ୍ତେନ ହ୍ୟୁପାଦାନେନ ତୁ ଦ୍ୱୟମ୍ ।
ଅସଦ୍ୟକ୍କାର୍ଯରୂପେଣ କାରଣାତ୍ମତଯାଽସ୍ତି ହି ॥93॥

ଅନୱସ୍ଥାଽନ୍ୟଥା ହି ସ୍ୟାତ୍ ସର୍ୱତ୍ରୋପ୍ତିନାଶଯୋଃ ।
"ଶକ୍ତୋଽପି ଭଗୱାନ୍ ୱିଷ୍ଣୁରକର୍ତୁଃ କର୍ତୁମନ୍ୟଥା ॥94॥

ସ୍ୱଭିନ୍ନଂ କାରଣାଭିନ୍ନଂ ଭିନ୍ନଂ ୱିଶ୍ୱଂ କରୋତ୍ୟଜଃ" ।
ଇତି ଶ୍ରୁତେରୱସିତ ଉକ୍ତାର୍ଥୋଽଯମଶେଷତଃ ॥95॥

॥ଇତରୱ୍ୟପଦେଶାଧିକରଣମ୍॥

ଅନଂଶସ୍ୟାପି ଜୀୱସ୍ୟ କିଞ୍ଚିତ୍ସାମର୍ଥ୍ୟଯୋଜନାତ୍ ।
କାର୍ଯେଷୁ ଯଃ କରୋତ୍ୟଦ୍ଧା ନମସ୍ତସ୍ମୈ ସ୍ୱଯମ୍ଭୁୱେ ॥96॥

ଯଦି ଭାଗେନ କାର୍ଯେଷୁ ଜୀୱଶକ୍ତିଂ ନ ଯୋଜଯେତ୍ ।
ହରିସ୍ତଦା ହି ସର୍ୱତ୍ର କୃତ୍ସ୍ନଯନ୍ନୋଽଶିତାଽପି ୱା ॥97॥

ଅଂଶିନୋ ହି ପଟାଦ୍ୟା ଯେ ଭିନ୍ନୈରେୱ ପରସ୍ପରମ୍ ।
ଅଂଶୈରଂଶିନ ଉଚ୍ୟନ୍ତେ ନୈୱମେୱ ହି ଚେତନାଃ ॥98॥

ଅତୋଽନଂଶିନୋ ଇତ୍ୟେୱ ଶ୍ରୁତିରେତେଷୁ ୱର୍ତତେ ।
ଅପ୍ୟନେକସ୍ୱରୂପେଷୁ ୱିଶେଷାଦେୱ କେୱଲମ୍ ॥99॥

ୱହ୍ୱସ୍ୱରୂପତାଖ୍ୟା ତୁ ତେଷ୍ୱସ୍ତ୍ୟେୱ ହି ସାଂଶତା ।
ୱହ୍ୱତ୍ୱେନାୱିନାଭାୱାଭିନ୍ନତା ନିଯମାଭୱେତ୍ ॥100॥

ଯଦି ନୈୱଂ ନିଯମକୃଦ୍ଭଗୱାନ୍ ପୁରୁଷୋତ୍ତମଃ ।

॥ଶବ୍ଦମୂଲତ୍ୱାଧିକରଣମ୍॥

ତସ୍ୟ ତ୍ୱଶେଷଶକ୍ତିତ୍ୱାଦ୍ୟୁଜ୍ୟତେ ସର୍ୱମେୱ ଚ ॥101॥

ୱିରୋଧଃ ସର୍ୱୱୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ଯୋ ଦ୍ୱିତୀଯେ ନିରସ୍ୟତେ ।
ନାରାଯଣସ୍ୟ ତ୍ୱଧାଯେ ତଦନ୍ୟେ ତତ୍ର ତତ୍ରଗାଃ ॥102॥

ସୃଷ୍ଟିସଂହାରୱାକ୍ୟାନାଂ ଜୀୱରୂପାଭିଧାଯିନାମ୍ ।
ଅପ୍ୟନ୍ୟୋନ୍ୟାୱିରୋଧସ୍ତୁ ଦ୍ୱିତୀଯାଧାଯଗୋଚରଃ ॥103॥

ମାନମେଯୱିଶେଷେଣ ପୁନରୁକ୍ତିର୍ନ ଜାଯତେ ।

॥ନପ୍ରଯୋଜନାଧିକରଣମ୍॥

ସଦା ପ୍ରୱୃତ୍ତିରୀଶସ୍ୟ ସ୍ୱଭାୱାଦେୱ କେୱଲମ୍ ॥104॥

ଅଙ୍ଗଚେଷ୍ଟା ଯଥା ପୁଂସଃ କାସ୍ଟିଦୁଦ୍ଦେଶୱର୍ଜିତାଃ ।
" ଦେୱସ୍ୟୈଷ ସ୍ୱଭାୱୋଽଯମ୍ " ଇତ୍ୟାହ ଶ୍ରୁତିରଞ୍ଜସା ॥105॥

କ୍ରୀଡାଂ ପ୍ରଯୋଜନଂ କୃତ୍ୱା ସୃଷ୍ଟିଃ ଶ୍ରୁତିୱିରୋଧିନୀ ।
ଇତି କେୱଲଲୀଲୈୱ ନିର୍ଣିତା ପ୍ରଭୁଣା ସ୍ୱଯମ୍ ॥106॥

ଆପ୍ତପ୍ରଯୋଜନାର୍ଥାଯ ସ୍ପୃହାଂ ଶ୍ରୁତିରୱାରଯତ୍ ।
ନ ପ୍ରଯୋଜନୱତ୍ତ୍ୱେନେତ୍ୟତ ଆହ ଜଗଦ୍ଗୁରୁଃ ॥107॥

" ଇଚ୍ଛାମାତ୍ରଂ ପ୍ରଭୋଃ ସୃଷ୍ଟିରିତି ସୃଷ୍ଟୌ ୱିନିଶ୍ଚିତାଃ "
ଇତି ପ୍ରଶଂସଯା କାମଶ୍ରୁତିଭ୍ୟଶ୍ଚୈୱ ଯୁକ୍ତିତଃ ॥108॥

ମହାତାତ୍ପର୍ଯଯୁକ୍ତେଶ୍ଚ ନେଚ୍ଛାମାତ୍ରଂ ନିଷିଦ୍ଧ୍ୟତେ ।
ମୋକ୍ଷାର୍ଥାଃ ଶ୍ରୁତଯୋ ଯସ୍ମାତ୍ ସ ଚ ତସ୍ୟ ପ୍ରସାଦତଃ ॥109॥

ଉନ୍ନିନୀଷତି ୱାକ୍ୟାଚ୍ଚ ଲୋକଦୃଷ୍ଟାନୁସାରତଃ ।

ଇଚ୍ଛାନିମିତ୍ତକୋ ଯସ୍ମାତ୍ ତଦଭାୱେ କୁତଃ ଶ୍ରୁତିଃ ॥110॥

ମାହାତାତ୍ପର୍ଯହରିତା ପ୍ରମାଣତ୍ୱଂ ଗମିଷ୍ୟତି ।
ଯାଥାର୍ଥ୍ୟମେୱ ମାନତ୍ୱମପି ୱାକ୍ୟଂ ପ୍ରଯୋଜକମ୍ ॥111॥

ମାନତ୍ୱମେତି ତତ୍ରାପି ଯସ୍ମଂପୂର୍ଣପ୍ରଯୋଜନମ୍ ॥

॥ୱୈଷମ୍ୟନୈର୍ଘୃଣ୍ୟାଧିକରଣମ୍ ॥

ୱୈଷମ୍ୟଂ ଚୈୱ ନୈର୍ଘୃଣ୍ୟଂ ୱେଦାପ୍ରାମାଣ୍ୟକାରଣମ୍ ॥112॥

ନାଙ୍ଗୀକାର୍ଯମତୋଽନ୍ୟତ୍ ତୁ ନ ୱୈଷମ୍ୟାଦିନାମକମ୍ ।

॥ସର୍ୱଧର୍ମୋପତ୍ତ୍ୟଧିକରଣମ୍ ॥

ଯଦଧୀନା ଗୁଣାଶ୍ଚୈୱ ଦୋଷା ଅପି ହି ସର୍ୱଶଃ ॥113॥

ଗୁଣାସ୍ତସ୍ୟ କଥଂ ନ ସ୍ୟୁଃ ସ୍ୟୁର୍ଦୋଷାଶ୍ଚ କଥଂ ପୁନଃ ।
ସର୍ୱଧର୍ମୋପପତ୍ତେସ୍ତଦ୍ୱାକ୍ୟୈରପି ହି ତାଦୃଶୈଃ ॥114॥

ନିର୍ଦୋଷାଶେଷଗୁଣକୋ ନିର୍ଣୀତୋ ଭଗୱାନ୍ ହରିଃ ।

॥ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯୱିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ଦ୍ୱିତୀଯାଧ୍ୟାଯସ୍ୟ ପ୍ରଥମଃ ପାଦଃ ॥2-1॥

ଦ୍ୱିତୀଯଃ ପାଦଃ ॥2-2॥

ସ୍ମୃତିଯୁକ୍ତିଶ୍ରୁତିଗୁଣଯୁକ୍ତଯୋ ବହ୍ୱଯୁକ୍ତଯଃ ॥01॥

ଏୱଂ ଚତୁର୍ୱିଧା ନୈୱ ୱିରୁଦ୍ଧ୍ୟନ୍ତେଽନ୍ଯଂ ପ୍ରତି ।
ଇତି ପ୍ରଥମପାଦେନ ନିର୍ଣୀତେଽପ୍ୟଭିଯୋଗତଃ ॥02॥

ଦର୍ଶନାନାଂ ପ୍ରୱୃତ୍ତ୍ୟାରମ୍ଭ ଆଶଙ୍କତେ ପୁନଃ ।
ଅନାଦିକାଲତୋ ୱୃତ୍ତାଃ ସମୟା ହି ପ୍ରୱାହତଃ ॥03॥

ନ ଚୋଚ୍ଛେଦୋଽସ୍ତି କସ୍ୟାପି ସମୟସ୍ୟେତ୍ୟତୋ ୱିଭୁଃ ।
ଭ୍ରାନ୍ତିମୂଲତ୍ୱମେତେଷାଂ ପୃଥଗ୍ଭୂର୍ଣଯତି ସ୍ଫୁଟମ୍ ॥04॥

ତର୍କୈର୍ଦୃଢତମୈରେୱ ୱାକ୍ୟୈଶ୍ଚାଗମୱାଦିନାମ୍ ।
ଦୌର୍ଲଭ୍ୟାଚ୍ଛୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧୀନାଂ ବାହୁଲ୍ୟାଦଲ୍ପୱେଦିନାମ୍ ॥05॥

ତାମସତ୍ୱାଚ୍ଚ ଲୋକସ୍ୟ ମିଥ୍ୟାଜ୍ଞାନପ୍ରସକ୍ତିତଃ ।
ୱିଦ୍ୱେଷାତ୍ ପରମେ ତତ୍ତ୍ୱେ ତତ୍ତ୍ୱୱେଦିଷୁ ଚାନିଶମ୍ ॥06॥

ଅନାଦିୱାସନାଯୋଗାଦସୁରାଣାଂ ବହୁତ୍ୱତଃ ।
ଦୁରାଗ୍ରହଗୃହୀତତ୍ୱାଦ୍ୱର୍ତନ୍ତେ ସମୟାଃ ସଦା ॥07॥

ତଥାଽପି ଶୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧୀନାମୀଶାନୁଗ୍ରହଯୋଗିନାମ୍ ।
ସୁଯୁକ୍ତଯସ୍ତମୋ ହନ୍ତ୍ୟରାଗମାନୁଗତାଃ ସଦା ॥08॥

ଇତି ୱିଦ୍ୟାପତିଃ ସମ୍ୟକ୍ ସମୟାନାଂ ନିରାକୃତିମ୍ ।
ଚକାର ନିଜଭକ୍ତାନାଂ ବୁଦ୍ଧିଶାଣତ୍ୱସିଦ୍ଧଯେ ॥09॥

॥ରଚନାନୁପପତ୍ତ୍ୟଧିକରଣମ୍॥

ଚେତନାଚେତନଂ ତତ୍ତ୍ୱଦ୍ୱଯମେୱ ନିରୀଶ୍ୱରାଃ ।
ଆହୁସ୍ତତ୍ପଞ୍ଚପଞ୍ଚତ୍ୱୱିଭାଗସ୍ଥମଚେତନମ୍ ॥10॥

ଚେତନଂ ତଦସଙ୍ଖ୍ୟାତଂ ଭିନ୍ନମନ୍ୟଭିଦୋଜ୍ଝିତମ୍ ।
ଅଚେତନସ୍ୟ କର୍ତୃତ୍ୱଂ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟେଣ ନିଗଦ୍ୟତେ ॥11॥

ପରସ୍ପରୱିଭେଦଶ୍ଚ କାର୍ଯାଣାମାଲଯଂ ଭୱେତ୍ ।
ଭୋକ୍ତୃତାଂ ଚେତନସ୍ୟାହୁଃ କେଚିତ୍ ତାମପି ନାପରେ ॥12॥

ସ୍ୱରୂପଚୈତନ୍ୟବଲାତ୍ ସ୍ୱପ୍ରକାଶାଚ୍ଚ ଭୋଗିତାମ୍ ।
ପ୍ରକୃତେଶ୍ଚ ସ୍ୱରୂପସ୍ୟ ୱିୱେକାଗ୍ରହମେୱ ତୁ ॥13॥

ଅଭୋଗୱାଦିନୋ ଭୋଗମାହୁର୍ଭେଦଗ୍ରହାତ୍ ତଯୋଃ ।
ଭୋଗିନାଂ ମୁକ୍ତିରୁଦ୍ଦିଷ୍ଟା ସ ଏୱାଭୋଗୱାଦିନାମ୍ ॥14॥

ଈଶସ୍ୟାସଙ୍ଗ୍ରହାଦେୱ ନ ଯୁକ୍ତୌ ତାୱୁଭାୱପି ।
ଚେତନେଚ୍ଛାନୁସାରେଣ ଯଦା ଦୃଷ୍ଟଃ ପଟୋଭଯଃ ॥15॥

ଏତାଦୃଶତ୍ୱମନ୍ୟସ୍ୟ ୱସ୍ତୁତ୍ୱାତ୍ କେନ ୱାର୍ଯତେ ।
ନ ଚ କାଚିତ୍ ପ୍ରମୋକ୍ତାର୍ଥେ ଶ୍ରୁତିରେୱ ପ୍ରମା ହି ନଃ ॥16॥

ଆପ୍ତତ୍ୱମୁକ୍ତମାର୍ଗେଣ ୱକ୍ତୁର୍ନୈୱୋପପଦ୍ୟତେ ।
ଅପ୍ରାମାଣ୍ୟସ୍ୱତସ୍ତ୍ୱସ୍ୟ ସ୍ୱୀକାରାଦପି ମାଯିୱତ୍ ॥17॥

ସ୍ୱୋକ୍ତାଖିଲନିଷେଧୀ ସ୍ୟାନ୍ନ ଚ କିଞ୍ଚିତ୍ ପ୍ରସିଦ୍ଧ୍ୟତି ।
'ଇଦଂ ନାଚେତନୱଶଂ ୱସ୍ତୁତ୍ୱାତ୍ ପ୍ରତିପନ୍ନୱତ୍' ॥18॥

ଇତ୍ୟେୱ ପ୍ରତିଷିଦ୍ଧସ୍ୟ କେନ ମୂଲାଽନୁମା ଭୱେତ୍ ।
ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରୱୃତ୍ତୀ ରଚନା ସା ଚୈୱାଚେତନେ କୁତଃ ॥19॥

ଅଚେତନତ୍ୱଂ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟମିତି ଚାମ୍ପ୍ରମାହତମ୍ ।
ସ୍ୱେଚ୍ଛାନୁସାରିତାମେୱ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟଂ ହି ୱିଦୋ ୱିଦୁଃ ॥20॥

କୁତ ଇଚ୍ଛାଽଚେତନସ୍ୟ ସେଚ୍ଛଂ ଚେତ୍ କିମଚେତନମ୍ ।
ଇଚ୍ଛାମ୍ୟହମିତି ହ୍ୟେୱ ନିଜାନୁଭୱରୋଧତଃ ॥21॥

ଅଚେତନେଚ୍ଛାପଗତା ଯଦି ଭେଦାଗ୍ରହୋଽତ୍ର ଚ ।
କଥଂ ସ ନ ଘଟସ୍ୟ ସ୍ୟାଦ୍ଘନୋ ମ ଇତି ଭେଦତଃ ॥22॥

ମନସୋଽପି ଗୃହୀତତ୍ୱାତ୍ ଉଭଯାତ୍ମକତା ଯତଃ ।
କାମସ୍ୟ ତୁ ମନଃ କାମଃ ପ୍ରଯାପ୍ରଯୱିଭେଦତଃ ॥23॥

ଦ୍ୱୈୱିଧଂ ଦୃଶ୍ୟତେ ଚାସ୍ୟ ତସ୍ମାଭେଦାଗ୍ରହଃ କୁତଃ ।
ରଚନାନୁପପତ୍ତେସ୍ତନ୍ନ ସର୍ୱଜ୍ଞାନୁମାଗତମ୍ ॥24॥

ଅଚେତନଂ ଜଗତ୍କର୍ତୃ ପରୋଽବ୍ଧି ଚ ନୋପମା ।
ଏତପ୍ଶାସ୍ତ୍ରିୱଚନାଚ୍ଚେତନାଚେତନସ୍ୟ ଚ ॥25॥

ଦ୍ୱୈୱିଧେଽପି ତୁ କାମାଦେଃ କୁତଃ ସ୍ୱାମିତ୍ୱମାତ୍ମନଃ ।
ସାକ୍ଷାଦନୁଭୱାରୂଢଂ ଶକ୍ୟତେଽପୋଦିତୁଂ କ୍ୱଚିତ୍ ॥26॥

ଇଚ୍ଛାସ୍ୱାମିତ୍ୱମେୱୋକ୍ତମିଚ୍ଛାୱତ୍ତ୍ୱଂ ନ ଚାପରମ୍ ।
କିଞ୍ଚିତ୍ତ୍ୱଶଗତ୍ୱେଽପି ସ୍ୱାମିତ୍ୱଂ ଲୋକୱଦ୍ଭୱେତ୍ ॥27॥

ସର୍ୱାତ୍ମତନ୍ତ୍ରକାମାଦେଃ କିମୁତୈୱ ପରେଶିତୁଃ ।
ନ ଚାନୁଭୱଗଂ କାମସ୍ୱାମିତ୍ୱଂ ୱେଦୱାଗପି ॥28॥

ଶକ୍ତାଽପୱଦିତୁଂ ତସ୍ମାତ୍ ସା ତଦନ୍ୟାଭିଧାୟିନୀ ।
ମୋକ୍ଷକାମୋ ଭୱେଦନ୍ୟୋ ଯଦି ମୁକ୍ତାଭୱିଷ୍ୟତଃ ॥29॥

ମୋକ୍ଷକାମସ୍ୟ କିଂ ତେନ ସ୍ୱନାଶାର୍ଥଂ ଚ କୋ ଯତେତ୍ ।
କର୍ତୃତ୍ୱଂ ଯସ୍ୟ ତସ୍ୟୈୱ ଭୋକ୍ତୃତ୍ୱମୁପଲଭ୍ୟତେ ॥30॥

ୱିଭାଗେ ଚ ତଯୋର୍ମାନଂ ନୈୱ କିଞ୍ଚିତ୍ କ୍ୱଚିଦ୍ଭୱେତ୍ ।
ସର୍ୱମାନୱିରୋଧୈକଦୁର୍ଦୀକ୍ଷାଦୀକ୍ଷିତସ୍ତ୍ୱଯମ୍ ॥31॥

ମାଯାୱାଦ୍ୟୁପମାଂ ଯାଯାତ୍ ତଚ୍ଚ ଶବ୍ଦାନ୍ନିରାକୃତଃ ।

॥ଅନ୍ୟତ୍ରାଭାୱାଧିକରଣମ୍ ॥

ସାଙ୍ଖ୍ୟସ୍ତୁସେଶ୍ୱରୋ ବ୍ରୂତେ କ୍ଷେତ୍ରାନୁଗ୍ରହଶକ୍ତିମାନ୍ ॥32 ॥

ଅସ୍ତୀଶ୍ୱରଃ ସ୍ୱଯଂଭାତଃ କ୍ଲେଶକର୍ମାଦିୱର୍ଜିତଃ ।
କ୍ଷେତ୍ରଶକ୍ତିମତୀ ଚୈୱ ପ୍ରକୃତିର୍ବୀଜଶକ୍ତିମାନ୍ ॥33 ॥

ଜୀୱଃ ପର୍ଜନ୍ୟୱଦ୍ଦୈୱଶକ୍ତିମାନୀଶ୍ୱରଃ ସ୍ମୃତଃ ।
ପ୍ରଥ୍ୱୀୱତ୍ ପ୍ରଧାନଂ ତଜ୍ଜୀୱଃ ସନ୍ନିଧ୍ୟମାତ୍ରତଃ ॥34 ॥

ଜୀଚାୱପନକର୍ତ୍ତୱେତ୍ୟତ୍ର ପ୍ରାହ ସ୍ୱଯଂ ପ୍ରଭୁଃ ।
ଅନ୍ୟତ୍ର କାଽପି ଶକ୍ତିର୍ନ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟେଣେଶ ଏୱ ହି ॥35 ॥

ଶକ୍ତୀସ୍ତାଃ ପ୍ରେରଯତ୍ୟଜସ୍ତଦଦୀନାଶ୍ଚ ସର୍ୱଦା ।
ସତ୍ତାପ୍ରଧାନପୁରୁଷଶକ୍ତୀନାଂ ଚ ପ୍ରତୀତଯଃ ॥36 ॥

ପ୍ରୱୃତ୍ତଯଶ୍ଚ ତାଃ ସର୍ୱା ନିତ୍ୟଂ ନିତ୍ୟାତ୍ମନା ଯତଃ ।
ତଥା ନିତ୍ୟତଯା ନିତ୍ୟଂ ନିତ୍ୟଶକ୍ତ୍ୟା ସ୍ୱଯେଶ୍ୱରଃ ॥37 ॥

ନିଯାମଯତି ନିତ୍ୟଂ ଚ " ନ ରତେ ତ୍ୱଦି"ତି ଶ୍ରୁତେଃ ।
ସ୍ୱଭାୱଜୀୱକର୍ମାଣି ଦ୍ରଷ୍ଟ୍ୟଂ କାଲଃ ଶ୍ରୁତିଃ କ୍ରିଯାଃ ॥38 ॥

ଯତ୍ପ୍ରସାଦାଦିମେ ସନ୍ତି ନ ସନ୍ତି ଯଦୁପେକ୍ଷଯା ।
ଇତି ଶ୍ରୁତେର୍ନ ସତ୍ତାଦ୍ୟା ଅପି ନାରାଯଣଂ ୱିନା ॥39 ॥

ତତ୍ ପତଞ୍ଜଲିୱିନ୍ଧ୍ୟାଦିମତଂ ନ ପୁରୁଷାର୍ଥଦମ୍ ।

॥ଅଭ୍ୟୁପଗମାଧିକରଣମ୍॥

ଚାର୍ୱାକୈରୁଚ୍ୟତେ ମାନମକ୍ଷଜଂ ନାପରଂ କ୍ୱଚିତ୍॥40॥

ଦେହ ଆତ୍ମା, ପୁମର୍ଥଶ୍ଚ କାମାର୍ଥାଭ୍ୟାଂ ୱିନା ନ ହି ।
ଯଦ୍ୟୈୱଂ ଦର୍ଶନେନାସ୍ୟ କୋଽର୍ଥଃ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଗୋଚରଃ॥41॥

ଲବ୍ଧସ୍ତନୈୱ ହି ନରୈଃ ଶାସ୍ତ୍ରାତ୍ କିଂ ମୋହନଂ ୱିନା ।
ସ୍ୱପରାର୍ଥୱିହୀନତ୍ୱାତ୍ ସ୍ୱମତେନୈୱ ନିଷ୍ଫଲମ୍॥42॥

କିମିତ୍ୟୁକ୍ତଉୱଚ୍ଛାସ୍ତ୍ରଂ ୱୃଥା ପ୍ରଲପତି ସ୍ୱୟମ୍ ।
ଦେହାଦନ୍ୟୋଽନୁଭୱତ ଆତ୍ମା ଭାତି ଶରୀରିଣାମ୍॥43॥

ମମ ଦେହ ଇତି ୱ୍ୟକ୍ତଂ ମମାର୍ଥ ଇତିୱତ୍ ସଦା ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷସ୍ୟୈୱ ମାନତ୍ୱମିତି କେନାୱସୀୟତେ॥44॥

ଯଦି ତସ୍ୱାଧକଂ ୱେଦପ୍ରାମାଣ୍ୟେ ନ କଥଂ ଭୱେତ୍ ।
ନ ଚାନ୍ୟମାନତା କ୍ୱାପି ପ୍ରମାଣେନାୱସୀୟତେ॥45॥

ସ୍ୱମତେନାର୍ଥରହିତଃ ଉପେକ୍ଷ୍ୟଃ ପକ୍ଷ ଈଦୃଶଃ ।

॥ପୁରୁଷାଶ୍ମାଧିକରଣମ୍॥

ସନ୍ନିଧାନାଚ୍ଚେତନସ୍ୟ ୱର୍ତତେ ଯଦ୍ୟଚେତନମ୍॥46॥

ତଥାଽପ୍ୟବୁଦ୍ଧିପୂର୍ୱତ୍ୱାଦୁକ୍ତଦୋଷଃ ସମୋ ଭୱେତ୍ ।
ଅଙ୍ଗୀତ୍ୱଂ ପୁରୁଷସ୍ୟୈୱ ସର୍ୱୈରପ୍ୟନୁଭୂୟତେ॥47॥

ତଦଙ୍ଗତ୍ୱୋକ୍ତିତଶ୍ଚୈୱ ସ୍ୟାତ୍ ସର୍ୱସ୍ୟାପଲାପକଃ ।
କିମୁ ସର୍ୱେଶ୍ୱରସ୍ୟାସ୍ୟ ହ୍ୟପଲାପାଦ୍ୟତୋଽଖିଲମ୍॥48॥

॥ଅନ୍ୟଥାନୁମିତ୍ୟଧିକରଣମ୍॥

ଅଙ୍ଗିତ୍ୱଂ ଯଦି ତସ୍ୟେୱ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟଂ ଚେନ୍ନ ଚାଖିଲମ୍ ।
ତତ୍ପ୍ରେରଣେଽପ୍ୟଶକ୍ତତ୍ୱାତ୍ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରୋଽନ୍ୟୋ ହ୍ୟପେକ୍ଷିତଃ॥49॥

ନ ଚ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟମସ୍ୟେୱ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଦିୱିରୋଧତଃ ।
ହିତାକ୍ରିୟାଦିଦୋଷାଚ୍ଚ ଭଦ୍ରଂ ନାନୀଶ୍ୱରଂ ମତମ୍॥50॥

ସଂସାରିଣୋଽନ୍ୟଂ ସର୍ୱେଶଂ ସର୍ୱଶକ୍ତିମନୌପମମ୍ ।
ଚେତନାଚେତନସ୍ୟାସ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱାଦେସ୍ତଦଧୀନତାମ୍॥51॥

ନାଙ୍ଗୀକୁର୍ୱନ୍ତି ଯେ ତେଷାଂ ସର୍ୱେଷାଂ ଚ ସମା ଇମେ ।
ତସ୍ମାଚ୍ଛ୍ରୁତିପ୍ରମାଣେନ ଯୁକ୍ତିଭିଶ୍ଚ ପରୋ ହରିଃ॥52॥

ଅଙ୍ଗୀକାର୍ଯତମୋ ନିତ୍ୟଃ ସର୍ୱେରପି ସୁନିଶ୍ଚିତମ୍ ।

॥ୱୈଶେଷିକାଧିକରଣମ୍॥

ନିତ୍ୟଜ୍ଞାନପ୍ରଯତ୍ନେଚ୍ଛଂ ସଙ୍ଖ୍ୟାଦ୍ୟୈରପି ପଞ୍ଚଭିଃ॥53॥

ଯୁକ୍ତମୀଶଂ ୱଦନ୍ତୋଽନ୍ୟେ ତଦିଚ୍ଛାଦୃଷ୍ଟଚୋଦିତାଃ ।
ପରମାଣୱଶ୍ଚତୁର୍ୱର୍ଗାଃ ସଂଯୁଜ୍ୟନ୍ତେ ଦ୍ୱିଶୋଽଖିଲାଃ॥54॥

ପରମାଣୁଦ୍ୱଯେନୈୱ ଦ୍ୱ୍ୟଣୁକଂ ନାମ ଜାଯତେ ।
ଦ୍ୱ୍ୟଣୁକତ୍ରଯେଣ ତ୍ର୍ୟଣୁକଂ ତୈଶ୍ଚତୁର୍ଭିସ୍ତଦାତ୍ମକମ୍॥55॥

ତତସ୍ତ୍ୱନିଯମେନୈୱ ଖଣ୍ଡାୱଯୱିନାଂ ଭୱଃ ।
ତତଶ୍ଚାନିଯମେନୈୱ ସର୍ୱାୱଯୱିସମ୍ଭୱଃ॥56॥

କାରଣଂ ସମଵାଯ୍ୟାଖ୍ୟଂ ପରମାଣ୍ୱଦିରତ୍ର ହି ।
ଈଶେଚ୍ଛାଦୃଷ୍ଟକାଲାସ୍ଟ ନିମିତ୍ତଂ କାରଣଂ ମତମ୍ ॥57॥

ସମାନ୍ୟାନ୍ତ୍ୟଵିଶେଷୌ ଚ ସମଵାଯଶ୍ଚ ତପ୍ରଯମ୍ ।
ନିତ୍ୟଂ, କ୍ରିଯା ଅନିତ୍ୟାଶ୍ଚ ଗୁଣଦ୍ରଵ୍ୟେ ଦ୍ୱିରୋପକେ ॥58॥

କାର୍ଯେ ଗୁଣକ୍ରିଯାଣାଂ ତୁ ସମଵାଯ୍ୟନ୍ୟକାରଣମ୍ ।
କାରଣସ୍ଥା ଗୁଣାଦ୍ୟାସ୍ଟ ସଂଯୋଗୋ ଦ୍ରଵ୍ୟକାରଣମ୍ ॥59॥

ଏଵଂ ସ୍ଥିତେଽପି ସିଦ୍ଧାନ୍ତେ ଵିଶେଷସ୍ତତ୍ର କଲ୍ପିତଃ ।
ଦ୍ୱ୍ୟଣୁକେ ପରମାଣୌ ଚ ହ୍ରସ୍ୱତ୍ୱଂ ପରିମଣ୍ଡଲମ୍ ॥60॥

ନ କାରଣଂ କାର୍ଯଗୁଣେ ୱୈରୂପ୍ୟଂ ତତ୍ର କାରଣମ୍ ।
ଇତ୍ୟାହୁସ୍ତାନଥୋଵାଚ ଵିଦ୍ୟାଧୀଶଃ ସ୍ୱଯଂ ପ୍ରଭୁଃ ॥61॥

ମହତ୍ତ୍ୱଂ ଚୈଵ ଦୀର୍ଘତ୍ୱଂ ତ୍ର୍ୟଣୁକାଦ୍ୟେଷୁ କଲ୍ପିତମ୍ ।
ତସ୍ମାଚ୍ଚ ସଦୃଶଂ କାର୍ଯଂ ତତ୍କାର୍ଯେଷୂପଜାଯତେ ॥62॥

ଯଥା ତଥୈଵ ହ୍ରସ୍ୱତ୍ୱାତ୍ ପାରିମଣ୍ଡିଲ୍ୟତୋଽପି ହି ।
ଜାଯେତ ସଦୃଶଂ କାର୍ଯେ ପରିମାଣଂ ସମ୍ଭଵତଃ ॥63॥

ନ ଚେନ୍ମହତ୍ତ୍ୱତଶ୍ଚୈଵ ଦୀର୍ଘତ୍ୱାଦପି ନୋ ଭଵେତ୍ ।
ସଦୃଶସ୍ୟ ହି କାର୍ଯସ୍ୟ ନୈଵ ଯୋଗଃ କଥଞ୍ଚନ ॥64॥

ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷତ୍ୱମେଵ ସ୍ୟାଦ୍ୟତଃ କାର୍ଯେଷ୍ୱଣୁତ୍ୱତଃ ।
ଇତି ଚେନ୍ନ ମହତ୍ତ୍ୱଂ ଚ ପରମାଣାଵଣାଵପି ॥65॥

କଥଂ ତ୍ର୍ୟଣୁକପୂର୍ୱେଷୁ ନାଣୁତ୍ୱମପି କଥ୍ୟତେ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷତ୍ୱତଦନ୍ୟତ୍ୱେ ପୁରୁଷାପେକ୍ଷଯାଽଖିଲେ ॥66॥

ଅଣୁତ୍ୱଂ ଚ ମହତ୍ତ୍ୱଂ ଚ ଯତୋ ୱସ୍ତୁୱ୍ୟପେକ୍ଷଯା ।
ତାରତମ୍ୟସ୍ଥିତା ଯସ୍ମାତ୍ ପଦାର୍ଥାଃ ସର୍ୱ ଏୱ ଚ ॥67॥

ଯଥା ମହତ୍ତ୍ୱୱିଶ୍ରାନ୍ତିସ୍ତଥାଽଣୁତ୍ୱସ୍ୟ ଚେଷ୍ୟତେ ।
ପରିମାଣତ୍ୱତଶ୍ଚେନ୍ନ ମହତ୍ତ୍ୱସ୍ୟାପି ୱିଶ୍ରମଃ ॥68॥

ଦୃଶ୍ୟତେଽନନ୍ତ ଇତ୍ୟେୱ ତଥାନନ୍ତ୍ୟମଣାୱପି ।
ନ ମହତ୍ତ୍ୱଗୁଣତ ଏତାୱାନିତି ହୀଶ୍ୱରଃ ॥69॥

ପରିଚ୍ଛିନ୍ନସ୍ତଥାଣୋଶ୍ଚ ନୈତାୱାଭାଗତା କ୍ୱଚିତ୍ ।
ୱିଶ୍ରାନ୍ତୋ ଯଦ୍ୟନନ୍ତାଂଶଃ କଶ୍ଚିଦସ୍ତୀତି ଗମ୍ୟତେ ॥70॥

ନାୱସାଯଯିତୁଂ ଶକ୍ୟୋ ୱିରୋଧାଦେୱ କେୱଲମ୍ ।
କେୱଲଂ ସାକ୍ଷିମାନେନ କାଲୋ ଦେଶୋଽପି ନାନ୍ତୱାନ୍ ॥71॥

ଅପର୍ଯୱସିତିଶ୍ଚାଣୋର୍ଦୃଶ୍ୟତେ ସାକ୍ଷିଣୋ ଦ୍ୱଯୋଃ ।
ଯଦି ନୋ ସାକ୍ଷିଗମ୍ୟଂ ତନ୍ମହତ୍ତ୍ୱଂ କେନ ଗମ୍ୟତେ ॥72॥

ୱିଶ୍ରାନ୍ତିସ୍ତାରତମ୍ୟେନ ଦୃଶ୍ୟତେ ହ୍ୟନୁମାନତଃ ।
ଯଦ୍ୟାଗମାଦନନ୍ତଂ ତନ୍ମହତ୍ତ୍ୱମୱଗମ୍ୟତେ ॥73॥

ଅନନ୍ତମେୱ ଚାଣୁତ୍ୱଂ କୁତୋ ନୈୱାୱସୀଯତେ ।
ମହତ୍ତ୍ୱାଣୁତ୍ୱଯୋର୍ନୈୱ ୱିଶ୍ରାନ୍ତିରୁପଲଭ୍ୟତେ ॥74॥

ଅନ୍ୟଦେୱ ହ୍ୟନନ୍ତତ୍ୱମ୍ ମହତ୍ତ୍ୱାଣୁତ୍ୱଯୋ ସମମ୍ ।
ବହୁତ୍ୱାଲ୍ପତ୍ୱଯୋର୍ଯଦ୍ୱତ୍ସଙ୍ଖ୍ୟାଯାମୁପଲଭ୍ୟତେ ॥75॥

ଆନନ୍ତ୍ୟମେକଭାଗାନାଂ ତାୱତ୍ତ୍ୱଂ ହ୍ୟେୱ ଗମ୍ୟତେ ।
ଅଣୀଯାଂଶ୍ଚ ମହୀଯାଂଶ୍ଚ ଭଗୱାନାଗମୋଦିତଃ ॥76॥

ଆନନ୍ତ୍ୟୱାଚକଃ ଶବ୍ଦୋ ଦ୍ୱିଧାଽଽନନ୍ତ୍ୟେଽପି ମାନତାମ୍ ।
ଯାତି ନୈୱ, ଗୁଣାଲ୍ପତ୍ୱଂ କାଲାଲ୍ପତ୍ୱଂ ଚ ମାନଗମ୍ ॥77॥

ସର୍ୱକାଲଗତସ୍ୟାଲ୍ପକାଲେଽପି ସ୍ୟାଦୱସ୍ଥିତିଃ ।
ମହାଗୁଣସ୍ୟ ଚାଲ୍ପେଽପି ଗୁଣଃ ସ୍ୟାଦିତି ଚେଭୱେତ୍ ॥78॥

ତାୱତ୍ତ୍ୱମେୱ ନୈୱ ସ୍ୟାଦ୍ଦେଶେଽପ୍ୟେତନ୍ନ ନୋ ମତମ୍ ।
ମହତୋଽଲ୍ପତ୍ୱମପି ହି ୱ୍ୟୋମୱତ୍ ପ୍ରାହ ୱେଦୱିତ୍ ॥79॥

ଯଦ୍ୟଲ୍ପଦେଶସଂସ୍ଥାନଂ ନ ସର୍ୱତ୍ରାପି ନୋ ଭୱେତ୍ ।
ସ୍ଥିତସ୍ୟ ହ୍ୟଲ୍ପଦେଶେଷୁ ସର୍ୱଗତ୍ୱଂ ଭୱେଦ୍ଧ୍ରୁୱମ୍ ॥80॥

ଏକତ୍ରାପ୍ୟନୱସ୍ଥସ୍ୟ କୁତ ଏୱାଖିଲସ୍ଥତା ।
ଶୂନ୍ୟତ୍ୱମେୱ ତସ୍ୟ ସ୍ୟାଦ୍ୟସ୍ମୈକତ୍ରାପି ନ ସ୍ଥିତିଃ ॥81॥

ଅତୋ ନାଣୁତ୍ୱୱିଶ୍ରାନ୍ତିର୍ନ ମହତ୍ତ୍ୱସ୍ୟ ଚ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଉଭଯାନନ୍ତ୍ୟଯୁକ୍ ତସ୍ମାତ୍ ଯଦି ମୁଖ୍ୟଂ ମହଭୱେତ୍ ॥82॥

ତଚ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମ ପରଂ ସାକ୍ଷାତ୍ ସର୍ୱାନନ୍ତ୍ୟଯୁତଂ ସଦା ।
ଯଦି ସାକ୍ଷୀ ସ୍ୱଯମ୍ଭାତୋ ନ ମାନଂ କେନ ଗମ୍ୟତେ ॥83॥

ଅକ୍ଷଜାଦେଶ୍ଚ ମାନତ୍ୱମନୱସ୍ଥାଽନ୍ୟଥା ଭୱେତ୍ ।
ଅତଃ ସର୍ୱପଦାର୍ଥାନାଂ ଭାଗାଃ ସନ୍ତ୍ୟେୱ ସର୍ୱଦା ॥84॥

ସର୍ୱଦିକ୍ଷ୍ୱପି ସମ୍ଭନ୍ଧାଦୱିଭାଗଃ ପରାଣୁତା ।
ତତ୍ସଂଯୋଗାଦନିଯତାତ୍ ପଦାର୍ଥାନାଂ ଜନିର୍ଭୱେତ୍ ॥85॥

ଦ୍ୱଯୋରେୱ ତୁ ସଂଯୋଗ ଇତି କେନାୱସୀଯତେ ।
କାରଣସ୍ୟ ଗୁଣାସ୍ତେନ ଭୱେଯୁଃ କାର୍ଯଗା ଅପି ॥86॥

ତାରତମ୍ୟେନ ସର୍ୱେଽପି ମହାନ୍ତଶ୍ଚାଣୱୋ ଯତଃ ।
ନ ଚ ତପ୍ରୋକ୍ତସୃଷ୍ଟୌ ତୁ ମାନଂ କେୱଲକଲ୍ପନା ॥87॥

କଥଂ ସାକ୍ଷିମିତସ୍ୟାସ୍ୟ ଶକ୍ନୁଯାଦ୍ୱାରଣେ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଯଦି ସାକ୍ଷିମିତଂ ନୈତନ୍ନାନୁମା ତତ୍ର ୱର୍ତତେ ॥88॥

ପକ୍ଷୀକର୍ତୁମଶକ୍ୟତ୍ୱାତ୍ କୁତ ଏୱାନୁମା ଭୱେତ୍ ।
ଯତ୍ର ନାସ୍ତି ପଦନ୍ୟାସଃ କସ୍ତଂ ୱିଷଯମାପ୍ନୁଯାତ୍ ॥89॥

ଦେଶାନ୍ତରାଦିଶବ୍ଦାଶ୍ଚ ଶଶଶୃଙ୍ଗାଦିଶବ୍ଦୱତ୍ ।
ସଦୃଶଂ ଚ ସଚାତୀଯଂ ନାସ୍ମପ୍କ୍ଷେ କିମେୱ ହି ॥90॥

ଯେନୈୱ ଚ ପ୍ରକାରେଣାତ୍ୟସିଦ୍ଧମନୁମୀଯତେ ।
ତେନୈୱ ଶଶ ଶୃଙ୍ଗାଦେଃ ଶକ୍ୟମସ୍ତିତ୍ୱକଲ୍ପନମ୍ ॥91॥

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମାଗମୋ ୱାଽପି ଭୱେଦ୍ୟତ୍ର ନିଯାମକଃ ।
ସୈୱ ୱ୍ୟାପ୍ତିର୍ଭୱେନ୍ନାନଂ ନାନ୍ୟା ସନ୍ଦିଗ୍ଧମୂଲତଃ ॥92॥

ସହଦର୍ଶନମାତ୍ରେଣ ନ ୱ୍ୟାପ୍ତିରୱସୀଯତେ ।
ଯଦୈୱାୱ୍ୟତିରେକେଽସ୍ୟ ହ୍ୟକ୍ଷଜଂ ୱାଽଽଗମୋ ଭୱେତ୍ ॥93॥

ତନ୍ନିର୍ଧାରିତଯୁକ୍ତିର୍ୱା ୱ୍ୟାପ୍ତିଃ ସୈୱାପରା ନ ହି ।
ଅନ୍ୟଥା ସପ୍ତମରସଭାୱୋଽପ୍ୟନୁମାଽଽପତେତ୍ ॥94॥

ଅନିଷ୍ଟାନି ଚ ସର୍ୱାଣି ହ୍ୟନୁମା କାମଚାରିଣୀ ।
କାର୍ଯକାରଣଯୋଶ୍ଚୈୱ ଗୁଣାଦେଃ ପଞ୍ଚକସ୍ୟ ଚ ॥95॥

ଭିନ୍ନସ୍ୟୈୱ ତୁ ସମ୍ବନ୍ଧଃ ସମୱାଯୋଽନ୍ୟ ଇର୍ଯତେ ।
ଭିନ୍ନତ୍ୱସାମ୍ୟତସ୍ତସ୍ୟ ତାଭ୍ୟାଂ ଯୋଗୋ ଭୱେଦ୍ଧ୍ରୁୱମ୍ ॥96॥

ସ ସ୍ୱନିର୍ୱାହକଶ୍ଚେତ୍ ସ୍ୟାଦ୍ଦ୍ରବ୍ୟମେବ ତଥା ନ କିମ୍ ।
ୱିଶେଷସ୍ତତ୍ତତ୍ତ୍ୱାଦିର୍ଯଦ୍ୟଭିନ୍ନେଽୱସୀଯତେ ॥97॥

ଗୁଣକ୍ରିୟାଦିରୂପସ୍ୟ ନିଷେଧଃ କେନ ହେତୁନା ।
ଦ୍ରବ୍ୟମେବ ତତୋଽନନ୍ତୱିଶେଷାମୃତଯା ସଦା ॥98॥

ନାନାୱ୍ୟୱହୃତେର୍ହେତୁରନନ୍ତତ୍ୱଂ ୱିଶେଷତଃ ।
ୱିଶେଷଶ୍ଚ ୱିଶେଷୀ ନଃ ସ୍ୱନୈବ ସମୱାଯୱତ୍ ॥99॥

କଲ୍ପନାଗୁରୁତାଦୋଷାତ୍ ପଦାର୍ଥାନ୍ତରତା ନ ହି ।
କଲ୍ପଯିତ୍ୱା ଷଟ୍ ପଦାର୍ଥାନ୍ ସାଭାୱାନପି କେୱଲମ୍ ॥100॥

ଏକସ୍ମିନ୍ ସ ୱିଶେଷଶ୍ଚେତ୍ କିଂ ପୂର୍ୱଂ ତସ୍ୟ ୱିସ୍ମୃତିଃ ।
ଯେନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷସିଦ୍ଧେନ ୱ୍ୟୱହାରୋଽଖିଲୋ ଭୱେତ୍ ॥101॥

ଭାୱାଭାୱୱିଭାଗେନ ଯଂ ୱିନା ନ କଥଞ୍ଚନ ।
ଏତାଦୃଶେ ୱିଶେଷେଽସ୍ମିନ୍ କୋ ଦ୍ୱେଷୋ ୱାଦିନାଂ ଭୱେତ୍ ॥102॥

ଅଭେଦେନ ପ୍ରତୀତିଶ୍ଚ କାର୍ଯକାରଣପୂର୍ୱକେ ।
ଅଭାୱାନ୍ତେ ପଦାର୍ଥେଽସ୍ମିନ୍ ସୱିଶେଷାଽୱସୀଯତେ ॥103॥

ସାମାନ୍ୟାଦିପଦାର୍ଥେଷୁ ତନ୍ନିଷ୍ଠତ୍ୱାଦଯୋଽଖିଲାଃ ।
କଥଂ ଧର୍ମା ନିୱାର୍ଯନ୍ତେ ୱସ୍ତୈକ୍ୟେଽପି ହି ୱାଦିଭିଃ ॥104॥

କାର୍ଯସ୍ୟ ତତ୍ତନିଷ୍ଠତ୍ୱଂ ଗୁଣାଦେର୍ୱ୍ୟାପିତାଦିକଃ ।
କଥଂ ୱିଶେଷୋ ନୈୱାସ୍ତି ସ ଚ ଧର୍ମୋଽପରୋ ଯଦି ॥105॥

ଷଟ୍ସ୍ୱଦାର୍ଥାତିରେକଃ ସ୍ୟାତ୍ ପଦାର୍ଧାନିଯମେଽପି ହି ।
ଧର୍ମସ୍ୟ ଧର୍ମସନ୍ତାନାଦନୱସ୍ଥାଖନିର୍ଭୱେତ୍ ॥106॥

ସାମାନ୍ୟସ୍ୟାପି ସାମାନ୍ୟଂ ଗୁଣସ୍ୟାପି ଗୁଣୋ ହ୍ୟତଃ ।
ନାଙ୍ଗୀକୃତଃ ସ ଚ ଯଦି ନାନୱସ୍ଥା କ୍ୱଚିଦ୍ଭୱେତ୍ ॥107॥

ଅସ୍ମତ୍ପକ୍ଷେ ଗୁଣାଦ୍ୟାଶ୍ଚ ତଦ୍ୱନ୍ତୋ ହି ୱିଶେଷତଃ ।
ଅନନ୍ୟତ୍ୱାନ୍ନାନୱସ୍ଥା ଭେଦୋ ନାଶେ ଭୱେତ୍ ତଥା ॥108॥

ୱିଶେଷମେୱ ସଂଶ୍ରିତ୍ୟ ୱିଶେଷୋ ବଲୱାନ୍ ଯତଃ ।
ଦୃଷ୍ଟିପ୍ରମାଣତଶ୍ଚୈୱ ୱିରୋଧୋ ଦର୍ଶନେ କଥମ୍ ॥109॥

ୱିରୋଧୋ ହ୍ୟୱିରୋଧଶ୍ଚ ଯତେ ଦର୍ଶନମାନକୌ ।
ତତୋ ଦୃଷ୍ଟେ ୱିରୋଧସ୍ତୁ ସଭିରାପାଦ୍ୟତେ କଥମ୍ ॥110॥

ଅଭିନ୍ନୋ ଭଗୱାନ୍ ସ୍ୱେନ ତଦନ୍ୟେନ ୱିଭେଦୱାନ୍ ।
ନିତ୍ୟା ଧର୍ମାସ୍ତଦୀଯାସ୍ତୁ ସର୍ୱେଽସ୍ମାନ୍ନୈୱ ଭେଦିନଃ ॥111॥

ସାମସ୍ତ୍ୟାଚ୍ଛେଦିନୋଽନ୍ୟତ୍ର ଧର୍ମା ଉଭୟରୂପିଣଃ ।
ଭାୱେ ତ ଏୱ ଚୋଚ୍ଛେଦାତ୍ ତଦନ୍ୟେ ଚ ସମସ୍ତଶଃ ॥112॥

ଅଂଶାଂଶିନୋରଭେଦେନ ତ୍ୱଂଶସଂଯୋଗ ଏୱ ହି ।
ଅଂଶିନୋ ନାନୱସ୍ଥାଽତୋ ଯଦ୍ୟପ୍ୟଂଶେଷ୍ୱୱିଶ୍ରମଃ ॥113॥

ଏକସ୍ମିନ୍ ଜାତ ଏୱାନ୍ୟଃ ସଂଯୋଗୋ ଜାୟତେ ଯଦି ।
ଅନୱସ୍ଥା ତଦୈୱ ସ୍ୟାତ୍ ସଂଯୋଗୈକ୍ୟେ ଭୱେତ୍ କ୍ୱ ସା ॥114॥

ଅଂଶେ ସଂଯୋଗଦୃଷ୍ଟେଶ୍ଚ ଦୃଷ୍ଟେ କା ସାଽନୱସ୍ଥିତିଃ ।
ଯଦ୍ୟଂଶଗୋ ନ ସଂଯୋଗଃ କାର୍ଯେଷୁ ପ୍ରଥିମା କଥମ୍ ॥115॥

ପରମାଣୋରଣୋର୍ନାସ୍ତି ମହତ୍ତ୍ୱମ୍ଭୁତଂ ୱଚଃ ।
ଅଣୀନାଂ ପ୍ରଥିମାପେକ୍ଷାଂ ୱନୈୱ ତ୍ର୍ୟଣୁକେଽପି ସଃ ॥116॥

ପରମାଣୋର୍ମହତ୍ତ୍ୱଂ ଚ ୱିନେତ୍ୟେତଦ୍ୱଚଃ କଥମ୍ ।
ଅଂଶିନୋଂଽଶୈରଭେଦୋଽଯମଂଶେନ ତୁ ଭିଦାଽଭିଦା ॥117॥

ସର୍ୱପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୱିଷୟଃ କଥମେୱ ହ୍ୟପୋଦ୍ୟତେ ।
ସଂଯୋଗଶ୍ଚ ୱିଭାଗଶ୍ଚ ଭେଦସ୍ଟୈୱ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ॥118॥

ଅନ୍ୟୋନ୍ୟପ୍ରତିଯୋଗେନ ହ୍ୟୁଭଯୋରପି ଦୃଶ୍ୟତେ ।
ଭିନ୍ନା ଇତି ତୁ ଭେଦାନାଂ ସମୁଦାଯୋ ହି ଦୃଶ୍ୟତେ ॥119॥

ଯଥୈୱ ଚ ପଦାର୍ଥାନାମନଯୋର୍ଭେଦ ଇତ୍ୟପି ।
ଇତୋଽମୁଷ୍ୟାମୁତୋଽପ୍ୟସ୍ୟ ଭେଦୋ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱାଦ୍ୱିଧର୍ମିକଃ ॥120॥

ତତ୍ରୈକୱଚନଂ ଯତ୍ତଦ୍ୱିପ୍ରାଣାଂ ଭୋଜନଂ ଯଥା ।
ନରତ୍ୱାଦିକମପ୍ୟେୱଂ ତତ୍ତଦ୍ଧର୍ମତଯେଯତେ ॥ 121॥

ନ ସର୍ୱଧର୍ମ ଏକୋଽସ୍ତି ସମୁଦାଯସ୍ତୁଭିନ୍ନଗଃ ।
ଏତାଦୃଶଂ ଚ ସାଦୃଶ୍ୟଂ ପଦାର୍ଥେଷୁ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ॥122॥

ଏକସ୍ମିନ୍ ସ ୱିନଷ୍ଟେଽପି ଯତୋଽନ୍ୟତ୍ରୈୱ ଦୃଶ୍ୟତେ ।
କୁତୋ ଭସ୍ମତ୍ୱମାପ୍ତସ୍ୟ ନରତ୍ୱଂ ପୁନରିଷ୍ୟତେ ॥123॥

ଏକତ୍ୱେ ନାସ୍ତିମାନଂ ଚ ଶ୍ରୁତିରପ୍ୟାହ ସାଦରମ୍ ।
"ଭିନ୍ନାଶ୍ଚ ଭିନ୍ନଧର୍ମାଶ୍ଚ ପଦାର୍ଥା ଅଖିଲା ଅପି ॥124॥

ସ୍ୱୈଃ ସ୍ୱୈର୍ଧର୍ମୈରଭିନ୍ନାଶ୍ଚ ସ୍ୱରୂପୈରପି ସର୍ୱଶଃ ।
ଅନିୱୃତ୍ତୱିନାଶାସ୍ତୁ ଧର୍ମା ଉଭଯରୂପକାଃ ॥125॥

ନ କେନଚିଦଭିନ୍ନୋଽତୋ ଭଗୱାନ୍ ସ୍ୱୈର୍ଗୁଣୈର୍ୱିନା" ।
ଇତି ୱ୍ୟପୃତ୍ତିରପି ହି ସାଦୃଶ୍ୟନୈୱ ଗମ୍ୟତେ ॥126॥

ସର୍ୱେଷୁ ଯୁଗପଚ୍ଛବ୍ଦଃ ସଦୃଶେଷୁ ପ୍ରୱର୍ତତେ ।
ତଥାଽପି ପ୍ରାପ୍ତିତସ୍ତ୍ୱେକୱଚନାଚ୍ଚ ୱିଶେଷତଃ ॥127॥

ଅଭୀଷ୍ଟାୱଗତିଶ୍ଚ ସ୍ୟାଚ୍ଛକ୍ତିଃ ସାଦୃଶ୍ୟଗା ଯତଃ ।
ତାଦୃଶୋଽଯଂ ଚ ତଚ୍ଛବ୍ଦ ଇତି ଜ୍ଞାପଯତି ସ୍ଫୁଟମ୍ ॥128॥

ଜାତିତଶ୍ଚେତ୍ କଥଂ ତାସୁ ତତ୍ର ଚେଦନୱସ୍ଥିତିଃ ।
ତଥୈୱ ୱ୍ୟକ୍ତିୱିଜ୍ଞାନଂ ୱ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱାଭାୱଦୂଷିତମ୍ ॥129॥

ଯଦି ତଚ୍ଚାସ୍ତିତସ୍ୟାପି ୱିଶେଷେଷ୍ୱନୱସ୍ଥିତିଃ ।
କଥଂ ସ୍ୱରୂପତ୍ୱମପି ଜ୍ଞାଯତେଽନୁଗତଂ ଯଦି ॥130॥

ଏକସ୍ୟୁପ୍ତିପର୍ଯନ୍ତମନୱସ୍ଥାଦିଦୂଷିତମ୍ ।
କଲ୍ପନାଗୌରୱାତ୍ ତେନ ଯୁକ୍ତା ନାନୁଗକଲ୍ପନା ॥131॥

ଔପାଧିକୱିଶିଷ୍ଟାଦ୍ୟମପି ତ୍ୱଦସ୍ତୁ କିଂ ତତଃ ।
ଅନ୍ୟତ୍ ତଦେୱ ଚେଦଗ୍ନିମତ୍ତ୍ୱଂ କିଂ ତତ୍ର ଭଣ୍ୟତେ ॥132॥

ଅଗ୍ନିସଂଯୋଗମାତ୍ରଂ ଚେଦ୍ଭୱେତ୍ ତସ୍ଯିଦ୍ଧସାଧନମ୍ ।
ଭୂଧରସ୍ୟାଗ୍ନିସଂଯୋଗୋ ଯଦି ଷଷ୍ଠ୍ୟର୍ଥ ଏୱ କଃ ॥133॥

ସମୱାଯୋ ଯଦି ହ୍ୟସ୍ୟ ଟୈକତ୍ୱାତ୍ ସିଦ୍ଧସାଧନମ୍ ।
ଯଦ୍ୟସ୍ୟୌପାଧିକୋ ଭେଦଃ କୁତ ଏକତ୍ୱମିଷ୍ୟତେ ॥134॥

ନାନିର୍ୱାଚ୍ୟଂ ହି ତେନେଷ୍ଟମତ ଔପାଧିକାନ୍ୟଯୋଃ ।
ସତ୍ୟତ୍ୱାତ୍ କୋ ୱିଶେଷଃ ସ୍ୟାଦ୍ଘଯାୱାଦ୍ୟନ୍ୟଥା ଭୱେତ୍ ॥135॥

ଉପାଧିଜନ୍ୟଂ ତଦ୍ଧର୍ମ୍ୟମିତି ଚୌପାଧିକଂ ଭୱେତ୍ ।
ଉଭଯତ୍ରାପ୍ୟନନ୍ତାଃ ସ୍ୟୁଃ ସମୱାଯାଽଇତସ୍ତତଃ ॥136॥

ଭିନ୍ନତ୍ୱଂ ଚୈୱ ତେଷ୍ୱସ୍ତିକୋ ୱିଶେଷ ଉପାଧିଗେ ।
ଅୱିଦ୍ୟମାନ ଏୱାନ୍ୟଃ ସମୱାଯୋଧିଗମ୍ୟତେ ॥137॥

ଉପାଧିନା ତଦ୍ଗମକମନୁମାନଂ ନ ମା ଭୱେତ୍ ।
ଏୱମୋୱାସତଃ ସତ୍ତାସମୱାଯୋ ଜନିର୍ମତା ॥138॥

ତତ୍ରାପି ହ୍ୟୁକ୍ତଦୋଷାଣାଂ ନୈୱ କିଞ୍ଚିନ୍ନିୱାରକମ୍ ।
ଅସ୍ମତ୍ପକ୍ଷେ ୱିଶେଷସ୍ୟ ସର୍ୱତ୍ରାଙ୍ଗୀକୃତତ୍ୱତଃ ॥139॥

ନାସ୍ତି ଦୋଷଃ କ୍ୱଚିଦ୍ୱାୱୋ ହ୍ୟଭାୱଶ୍ଚ ସ ଏୱ ହି ।
ଅଭାୱସ୍ୟ ଚ ଧର୍ମାଃ ସ୍ୟୁର୍ଭାୱସ୍ତେଷାଂ ଚ ତେଽଖିଲାଃ ॥140॥

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମାନତଃ ସର୍ୱମେତନ୍ନୋ ୱାରଣକ୍ଷମମ୍ ।
ସର୍ୱେ ଭାୱା ଅଭାୱାଶ୍ଚ ପଦାର୍ଥାସ୍ତେନ ସର୍ୱଦା ॥141॥

ତଥାଽପି ପ୍ରଥମଂ ବୁଦ୍ଧେର୍ଯୋ ନିଷେଧସ୍ୟ ଗୋଚରଃ ।
ସୋଽଭାୱୋ ୱିଧିବୁଦ୍ଧେସ୍ତୁ ଗୋଚରଃ ପ୍ରଥମଂ ପରଃ ॥142॥

ତସ୍ମାତ୍ ପ୍ରଧ୍ୱସ୍ତଭେଦାଦି ସଦିତ୍ୟୱାୱଗମ୍ୟତେ ।
ଅସ୍ତ୍ୟଭାୱୋଽସ୍ତି ଚ ଧ୍ୱଂସୋ ଦେହାଭାୱଶ୍ଚ ଭସ୍ମତା ॥143॥

ଇତ୍ୟାଦି ଯୁଜ୍ୟତେ ସର୍ୱଂ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଦିପ୍ରମାଣତଃ ।
ଅନ୍ୟୋନ୍ୟାଭାୱଭେଦୌ ଚ ପୃଥକ୍ତ୍ୱଂ ଚ ପୃଥକ ପୃଥକ୍ ॥144॥

ଯତ୍ କଲ୍ପଯନ୍ତି ତଚ୍ଚୈୱ କଲ୍ପନାଗୌରୱାଦ୍ଗତମ୍ ।
ପର୍ଯାଯତ୍ୱେନ ତେ ଶବ୍ଦା ଜ୍ଞାଯନ୍ତେ ସର୍ୱ ଏୱ ହି ॥145॥

ଭେଦସ୍ୟ ତୁ ସ୍ୱରୂପତ୍ୱେ ଯେ ୱଦନ୍ତି ଚ ଶୂନ୍ୟତାମ୍ ।
ଅଭୁତାସ୍ତେ ଯତୋଽନ୍ୟସ୍ୟ ପ୍ରତିଯୋଗିତ୍ୱମିଷ୍ୟତେ ॥146॥

ପ୍ରତିଯୋଗିନୋ ହି ଭେଦୋଽଯଂ ନ ତୁ ସ୍ୱସ୍ମାତ୍ କଥଞ୍ଚନ ।
ୱିଭାଗେନାଲ୍ପତୈୱ ସ୍ୟାତ୍ କୁତ ଏୱ ଚ ଶୂନ୍ୟତା ॥147॥

ନ ଶୂନ୍ୟାନାଂ ହି ସଂଯୋଗାଭାୱୋ ୱସ୍ତୁନ ଇଷ୍ୟତେ ।
ୱିଦାରଣାର୍ଥୋ ଧାତୁଶ୍ଚ ୱିଭାଗଗୁଣୱାଚକଃ ॥148॥

ଅୱିଦାରଣେଽପି ହ୍ୟାସ୍ୟସ୍ୟ ଭିନ୍ନାୱୋଷ୍ଠୌ ତୁ ତସ୍ୟ ଚ ।
ଅତ ଉକ୍ତଉୱାକ୍ୟତ୍ୱାତ୍ଟାଯାୱାଦୋ ହ୍ୟୁପେକ୍ଷିତଃ ॥149॥

ନ ଚାମନ୍ଦସଦାନନ୍ଦସ୍ୟନ୍ଦ୍ୟନନ୍ତଗୁଣାର୍ଣୱଃ ।
ଇଶ୍ୱରୋଽଷ୍ଟଗୁଣତ୍ୱେନ ପ୍ରମେଯୋଽପ୍ରମିତତ୍ୱତଃ ॥150॥

"ମଯ୍ୟନନ୍ତଗୁଣେଽନନ୍ତେ ଗୁଣତୋଽନନ୍ତୱିଗ୍ରହେ" ।
"ଅନନ୍ତଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟଶକ୍ତିଜ୍ଞାନମହାର୍ଣୱଃ ॥151॥

"ନାରାଯଣଃ ପରୋଽଶେଷଚେତନେଭ୍ୟଃ ପରଂ ପଦମ୍"
ଇତ୍ୟାଦିୱେଦତତ୍ୱାକ୍ୟୈରନନ୍ତୈଶ୍ଚାୱସୀଯତେ ॥152॥

ଅନନ୍ତଗୁଣତା ୱିଷ୍ଣୋଃ କଥମେୱ ହ୍ୟପୋଦ୍ୟତେ ।
ଯଦ୍ୟନନ୍ତୱିଶେଷାଶ୍ଚ ତଜ୍ଜ୍ଞାନାଦେର୍ନିୱାରିତାଃ ॥153॥

କଥଂ ତତ୍ତଦ୍ୱିଷଯତା ସାର୍ୱଜ୍ଞାର୍ଥଂ ୱିଧୀଯତେ ।
ଔପାଧିକୱିଶେଷସ୍ତୁ ପୂର୍ୱମେୱ ନିରାକୃତଃ ॥154॥

ସ୍ୱପ୍ରକାଶତ୍ୱମପି ତୁ ଯୈର୍ଜ୍ଞାନସ୍ୟ ନିୱାରିତମ୍ ।
କଥଂ ସର୍ୱଜ୍ଞତା ତସ୍ୟ ସ୍ୱଜ୍ଞାନାଧିଗମଂ ୱିନା ॥155॥

ଜ୍ଞାନଂ ୱିଶ୍ୱାଧିଗଂ ତ୍ୱେକଂ ତଜ୍ଜ୍ଞାନାୱିଷଯଂ ପରମ୍ ।
ଇତି ଜ୍ଞାନଦ୍ୱଯେନୈୱ ସର୍ୱୱିତ୍ ପରମେଶ୍ୱରଃ ॥156॥

ଇତି ଚେଦେଷ ଏୱାର୍ଥସ୍ତଜ୍ଜ୍ଞାନାୱସିତୋ ଯଦି ।
ସ୍ୱପ୍ରାକାଶତ୍ୱମେୱ ସ୍ୟାଜ୍ଜ୍ଞାନଂ ହ୍ୟେତଦ୍ୱିଶେଷଣମ୍ ॥157॥

ଜ୍ଞାନାନ୍ତରେଣ ଚେଦତ୍ର ଭୱେଦେୱାନୱସ୍ଥିତିଃ ।
ସ୍ୱପ୍ରକାଶତ୍ୱମେତସ୍ମାଦ୍ଭୁର୍ନିୱାରଂ ସମାପତେତ୍ ॥158॥

ସୁଖୱାନ୍ ଦୁଃଖୱାଂଶ୍ଚ ସ୍ୟାଦିତି ୱ୍ୟାପ୍ତିଶ୍ଚ ନୋ ଭୱେତ୍ ।
ନିର୍ଦୁଃଖତ୍ୱଂ ମହାନନ୍ଦଃ ଶ୍ରୁତ୍ୟୈୱେଶସ୍ୟ ଭଣ୍ୟତେ ॥159॥

ଯୋଽଶନାଯାପିପାସେ ଚ ଶୋକାଦୀଂଶ୍ଚାତିୱର୍ତତେ ।
ଆନନ୍ଦଂ ବ୍ରହ୍ମଣୋ ୱିଦ୍ୱାନ୍ ୱିପାପ୍ମେତ୍ୟାଦିକା ଚ ସା ॥160॥

ଈଶ୍ୱରସ୍ୟ ତଥେଷ୍ଟତ୍ୱଂ ଦୁଃଖିତ୍ୱୋପାଧିରିତ୍ୟପି ।
ଉକ୍ତେ କିମୁତ୍ତରଂ ବ୍ରୂଯାତ୍ ଶ୍ରୁତ୍ୟନାଦରତତ୍ପରଃ ॥161॥

ନ ଚାମୃଦୁଃଖିତେଚ୍ଛା ସ୍ୟାଦତ ଏତନ୍ନିୱାର୍ଯତେ ।
ସହଦର୍ଶନମାତ୍ରେଣ ଶ୍ରୁତିନାମପଲାପକଃ ॥162॥

ଯଜ୍ଞାଦେରପି ପାପସ୍ୟ ହେତୁତ୍ୱଂ ହିଂସଯା ଯୁତେଃ ।
ନାନୁମାତି କଥଂ ତତ୍ର ଯଦ୍ୟୁପାଧିର୍ନିଷିଦ୍ଧତା ॥163॥

ଅଦୁଃଖିତ୍ୱେନ ଚାନୁକ୍ତିଃ କଥଂ ନୋପାଧିତାଂ ୱ୍ରଜେତ୍ ।
‘ଅଦୁଃଖମିତରତ୍ ସର୍ୱଂ ଜୀୱା ଏୱ ତୁ ଦୁଃଖିନଃ ॥164॥

ତେଷାଂ ଦୁଃଖପ୍ରହାଣାଯ ଶ୍ରୁତିରେଷା ପ୍ରୱର୍ତତେ’ ।
ଇତି ଶ୍ରୁତିର୍ହି ପରମା ଶ୍ରୁତ୍ୟୁକ୍ତିର୍ଯଦି କାରଣମ୍ ॥165॥

କିଂ କାର୍ଯମନୁମାନେନ ଗଲସ୍ତନସମେନ ହି ।
ଅନୁମାନେନ ଯଦ୍ୟର୍ଥଃ ଶ୍ରୁତିଦୃଷ୍ଟୋଽପ୍ୟପୋଦ୍ୟତେ ॥166॥

ପୂର୍ୱୋକ୍ତେନ ପ୍ରକାରେଣ ନେଶ୍ୱରୋ ଧର୍ମ ଏୱ ଚ ।
ସ୍ୟାତ୍ ତତ୍ତ୍ୱଂ ଚ ତେନାତ୍ର ଶ୍ରୁତିରେୱ ପ୍ରମା ଭୱେତ୍ ॥167॥

ଈଶସ୍ୟାନୁମଯା ସିଦ୍ଧେଃ ଶ୍ରୁତିର୍ଧର୍ମିପ୍ରମା ଭୱେତ୍ ।
ତଯା ସର୍ୱଗୁଣୈଃ ପୂର୍ଣଃ ଉକ୍ତ ଈଶୋ ଯତସ୍ତତଃ ॥168॥

ଅନାନନ୍ଦାନୁମା ତସ୍ୟ ଧର୍ମିଗ୍ରାହିୱିରୋଧତଃ ।
ନ ପ୍ରମାଣଂ ଭୱେତ୍ ତସ୍ମାନ୍ନାନୁମାଽତ୍ରୋପଯୋଗିନୀ ॥169॥

ନିତ୍ୟେଚ୍ଛତ୍ୱାତ୍ ପରେଶସ୍ୟ ପରମାଣୁସଦାତ୍ୱତଃ ।
ଅଦୃଷ୍ଟକାଲଯୋଶ୍ଚୈୱ ଭାୱାତ୍ କାର୍ଯଂ ସଦା ଭୱେତ୍ ॥170॥

ନ ହି କାଲୱିଭେଦୋଽସ୍ତି ତତ୍ପ୍ରେଽସ୍ମତ୍କୃତେ ହରେଃ ।
ୱିଶେଷକାଲ ଏୱୈତତ୍ସୃଷ୍ଟ୍ୟାଦୀଚ୍ଛା ସଦାତନା ॥171॥

ୱିଶେଷାଶ୍ଚୈୱ କାଲସ୍ୟ ହରେରିଚ୍ଛାୱଶାଃ ସଦା ।
'ସର୍ୱେ ନିମେଷା' ଇତି ହି ଶ୍ରୁତିରେୱାହ ସାଦରମ୍ ॥172॥

ଉଦୀରଯତି କାଲାଖ୍ୟାଂ ଶକ୍ତିମିତ୍ୟସ୍ୟ ୱାଗପି ।
କାଲସ୍ୟ କାଲଗତ୍ୱେନ ନ ୱିରୋଧୋଽପି କଶ୍ଚନ ॥173॥

ଅସଙ୍ଖ୍ୟାତୱିଶେଷତ୍ୱାଦିଚ୍ଛାଯା ଅପି ସର୍ୱଦା ।
'ଇଶୋ ଦେଶଶ୍ଚ କାଲଶ୍ଚ ସ୍ୱଗତା ଏୱ ସର୍ୱଦା ॥174॥

ଈଶାଧୀନୌ ଚ ତୌ ନିତ୍ୟଂ ତଦାଧାରୌ ଚ ତତ୍ତ୍ୱତୌ'
ଇତି ଶ୍ରୁତିରପି ପ୍ରାହ କାଲେ ସ୍ୱୋଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏୱ ତୁ ॥175॥

ତତ୍କାଲସୃଷ୍ଟିମେୱାତୋ ୱାଞ୍ଛତୀଶଃ ସଦୈୱ ହି ।

ସ୍ୟାତ୍ କାଲଃ ସ ତଦୈୱେତି କାଲସ୍ୟ ସ୍ୱଗତତ୍ୱତଃ ॥176॥

ସ୍ୱଭାୱାଦେୱ ହୀଚ୍ଛେଷା " ଦେୱସ୍ୟୈଷ " ଇତି ଶ୍ରୁତେଃ ।
ସ୍ୱଭାୱୋଽପି ପରେଶେଚ୍ଛାୱଶ ଇତ୍ୟୁଦିତଃ ପୁରା ॥177॥

ନିତ୍ୟା ଅନିତ୍ୟାଶ୍ଚ ତତସ୍ତଦଧୀନା ଇତି ଶ୍ରୁତିଃ ।
ରୂପସ୍ପର୍ଶାଦିହେତୁଭ୍ୟଃ ପରମାଣୋନିତ୍ୟତା ॥178॥

ଅନୁମେଯା ଶ୍ରୁତୀନାଂ ଚ ୱିରୁଦ୍ଧତ୍ୱାନ୍ନ ତନ୍ମତମ୍ ।
ଉପାଦେଯମତଶ୍ଚାଯମୱିରୁଦ୍ଧଃ ସମନ୍ୱଯଃ ॥179॥

॥ସମୁଦାଯାଧିକରଣମ୍॥

ୱୈଭାଷିକାଶ୍ଚ ସୌତ୍ରାନ୍ତାଃ ସ୍ୱରସକ୍ଷଣିକଂ ଜଗତ୍ ।
ଆଣୂନାଂ ସମୁଦାଯଂ ଚ କାଲକର୍ମନିମିତ୍ତତଃ ॥180॥

ଉତ୍ପତ୍ତିକାଲେ ଯୁକ୍ତାନାମାତ୍ମାନାଂ ଚ କ୍ଷଣସ୍ଥିତମ୍ ।
ନିତ୍ୟଂ ସନ୍ତାନମେତେଷାଂ ପଞ୍ଚସ୍କନ୍ଧାତ୍ମନା ସ୍ଥିତମ୍ ॥181॥

ସଂସାରରୂପଅୱିଜ୍ଞାନସଂଜ୍ଞାଦୁଃଖାତ୍ମନା ସ୍ଥିତିଃ ।
ଦୁଃଖାଭାୱଂ ସୁଖଂ ଚାହୁରରୂପଜ୍ଞାନସନ୍ତତିମ୍ ॥182॥

ମୋକ୍ଷଂ ସ ସମୁଦାଯୋ ହି ନୈକସ୍ମାଦେୱ ଯୁଜ୍ୟତେ ।
ନୋଭଯୋଶ୍ଚାଭଯତ୍ୱଂ ଯତ୍ ସମୁଦାଯଅପ୍ୟପେକ୍ଷଯା ॥183॥

ଆତୋଽନ୍ୟୋନ୍ୟାଶ୍ରଯତ୍ୱେନ ସମୁଦାଯୋ ନ ଯୁଜ୍ୟତେ ।
ଅନ୍ୟୋନ୍ୟାପେକ୍ଷଯା ପୁଂସଃ ସମୁଦାଯତ୍ୱୱେଦନମ୍ ॥184॥

ସ୍ୟାତ୍ ତତ୍ସଦାତନତ୍ୱେଽପି ତଚ୍ଚ ସାମୀପ୍ୟହେତୁକମ୍ ।
ଇତି ଚେତ୍ କାର୍ଯସମ୍ଭୂତିମାତ୍ରୁଅ୍ୟାପୃତିକାରଣମ୍ ॥185॥

ନ ତୁ କାର୍ଯ୍ୟୱିଶେଷେଷୁ ୱ୍ୟାପୃତଂ କାରଣଂ ଭୱେତ୍ ।
ଅତୋଽର୍ଥେନ୍ଦ୍ରିଯସଂଯୋଗିରୂପକାରଣତାମ୍ନଃ ॥186॥

ସଂଯୋଗିରୂପରାହିତ୍ୟନ୍ନୈୱ ତଜ୍ଜ୍ଞାନତାଽପି ହି ।
ୱିଶେଷକାର୍ଯଜନକଂ ଯଦି କାରଣମିଷ୍ୟତେ ॥187॥

କୁତଃ ସମାନରୂପତ୍ୱଂ କାର୍ଯାଣାମପି ସର୍ୱଶଃ ।
ଅତୋଽନିଯତ୍ୟା ଯକ୍ୱିଞ୍ଚିଦ୍ୟସ୍ୟ କସ୍ୟାପି କାରଣମ୍ ॥188॥

ଅଦୃଷ୍ଟମପି ତସ୍ୟୈୱ ୱିଶେଷାପାଦକଂ କୁତଃ ।
ଯସ୍ୟ କସ୍ୟାପି ଯକ୍ୱିଞ୍ଚିଦ୍ୱିଶେଷମୁପପାଦଯେତ୍ ॥189॥

କାର୍ଯଂ ଚ କାରଣଂ ଚୈୱ ଯକ୍ୱିଞ୍ଚିଦ୍ୟସ୍ୟ କସ୍ୟଚିତ୍ ।
ଭୱେନ୍ନିୟାମକାଭାୱାଦିଦମସ୍ୟୈୱ କାରଣମ୍ ॥190॥

ଇତି ନିତ୍ୟୱିନାଶିତ୍ୱେ କେନ ମାନେନ ଗମ୍ୟତେ ।
ଇଦଂ ନ ଜାଯତେଽମୁଷ୍ମାଦିତ୍ୟତ୍ରାପି ନ କାରଣମ୍ ॥191॥

ୱିନାଶୋତ୍ପଉଯସ୍ତୈୱ ନ ଦୃଶ୍ୟନ୍ତେ ସଦାତନାଃ ।
ଦୃଶ୍ୟତେ ପ୍ରତ୍ୟଭିଜ୍ଞାତଃ ସ୍ଥିରତ୍ୱଂ ସର୍ୱୱସ୍ତୁଷୁ ॥192॥

ଫଲାଦୀନାଂ ୱିଶେଷେଣ ସର୍ୱତ୍ରାପ୍ୟନୁମୀଯତେ ।
ସତ୍ତ୍ୱେନ କ୍ଷଣିକତ୍ୱଂ ଚେଦାକାଶସ୍ୟାୱିଶେଷତଃ ॥193॥

ଅୱିଶେଷୋଽଖିଲସ୍ୟାପି ସତ୍ତ୍ୱାତ୍ କି ନାନୁମୀଯତେ ।
ଯଦ୍ୟାକାଶସ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱଂ ନ କୁତ ଏୱ ନରାଦିଷୁ ॥194॥

ସଧର୍ମିପ୍ରତିଯୋଗିତ୍ୱମଭାୱସ୍ୟ ନିଯାମକମ୍ ।
ତୌ ୱିନା ନ ହ୍ୟଭାୱଶ୍ଚ କ୍ୱଚିଦ୍ଦୃଷ୍ଟଃ କଦାଚନ ॥195॥

ଅଧର୍ମପ୍ରତିଯୋଗିତ୍ୱମାକାଶସ୍ୟାୱଗମ୍ୟତେ ।
ସ୍ୱୀକାରତ୍ୟାଗତୋଽଦୃଷ୍ଟଦୃଷ୍ଟଯୋଃ ସର୍ୱୱସ୍ତୁଷୁ॥196॥

ଗୁଣାନୁଦ୍ଧଉ ଏୱାସୌ ୱିଦଧାତ୍ୟଧିକଂ ପୁନଃ ।
ଉତ୍ତରୋତ୍ପତ୍ତିମାତ୍ରେଣ ୱିନାଶାତ୍ ପୂର୍ୱୱସ୍ତୁନଃ॥197॥

ନ ସଂସ୍କାରାର୍ପକ୍ୱଂ ଚ ଯୁଜ୍ୟତେ କସ୍ୟଚିତ୍ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଅତୋ ଜ୍ଞାତଂ ମଯେତ୍ୟାଦି ନ ଜ୍ଞେଯମନୁମା କୁତଃ॥198॥

ଏକତ୍ୱମନୁଭୂତିସ୍ଥଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ନିର୍ମାନିକା ଭିଦା ।
କୁତ ଆତ୍ମାଦିକେଷୁ ସ୍ୟାଦ୍ଭଲ୍ୟୱାନୁଭୱୋ ଯତଃ॥199॥

କାର୍ଯକାରଣଯୋଶ୍ଚୈକକାଲୀନତ୍ୱଂ ୱିନା କଥମ୍ ।
ପୂର୍ୱସଂସ୍କାରଯୋଗୀ ସ୍ୟାଦୁତ୍ତରୋ ନିଯମେନ ଚ॥200॥

ସମ୍ବନ୍ଧା ଏୱ ସଂସ୍କାରମନ୍ୟତ୍ରାଦଧତେଽଖିଲାଃ ।
ଅସମ୍ବଦ୍ଧଃ କଥଂ ପୂର୍ୱ ଉତ୍ତରେ ୱାସନାକରଃ॥201॥

ଏକକାତଲଯା ଯୋଗଂ ୱିନା ସଂସ୍କାରତଃ କଥମ୍ ।
କ୍ଷଣମାତ୍ର ମୱସ୍ଥାନଂ ସ୍ୱୀକୃତଂ ସର୍ୱୱସ୍ତୁଷୁ॥202॥

ପୂର୍ୱମଧାପରକଲାରହିତଃ କ୍ଷଣ ଇଷ୍ୟତେ ।
ପୂର୍ୱଭାୱଭୱଂ କାର୍ଯମୁତ ତନ୍ନାଶସମ୍ଭୱମ୍॥203॥

ଯୌଗପଦ୍ୟଂ ସତି ଭୱେଦୁତ୍ପାଦ୍ୟାନାମଶେଷତଃ ।
ୱିନାଶେ ଚେନ୍ନ ତତ୍କାର୍ଯଂ କାର୍ଯୋତ୍ପତ୍ତୌ ଚ କା ପ୍ରମା॥204॥

ଅଭେଦେଽପି ୱିଶେଷେଣ ଦେହଦୀପଫଲାଦିଷୁ ।
ୱିଶେଷଦର୍ଶନଂ ଯୁକ୍ତମସ୍ମାକମନୁଭୂତିତଃ॥205॥

ୱିଶେଷଦର୍ଶନଂ ମାନଂ ଯଦି ନ ସ୍ଥୈର୍ଯଦୃକ୍ କୁତଃ ।
ଦିକ୍ସୁ ଖେ ଚ ଖଦୃଷ୍ଟାନ୍ତାଭାୱୌ ସଚ୍ଚେତ୍ କ୍ୱଚିଭୱେତ୍ ॥206॥

ୱିଶ୍ୱଂ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଗଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ତଯୋର୍ଯୋଽନୁମିତଂ ୱଦେତ୍ ।
ମାଯାୱାଦିୱଦେୱାସାୱୁପେକ୍ଷ୍ୟା ଭୂତିମିଚ୍ଛତା ॥207॥

ସର୍ୱପ୍ରମାଣସିଦ୍ଧଂ ଯଦ୍ବୁଦ୍ଧେର୍ଭେଦେନ ସର୍ୱଦା ।
କଥଂ ନୁ ତସ୍ୟ ବୁଦ୍ଧିତ୍ୱଂ ୱିଶ୍ୱମନ୍ୟଚ୍ଚ କିମ୍ଭ୍ରମମ୍ ॥208॥

ସର୍ୱଲୋକୋ ବିଭେତ୍ୟଜ୍ଞା ଯସ୍ମାଦନୁଭୱାତ୍ ତଦା ।
ତସ୍ୟାପଲାପିନଃ କିଂ ନ ନିଷ୍ପ୍ରମାଣକୱାଦିନଃ ॥209॥

ସୋଽହଂ ତଦିଦମେୱାହଂ ସୁଖୀ ସଦ୍ଗନଂ ଦିଶଃ ।
ସତ୍ୟା ଇତ୍ୟାଦ୍ୟନୁଭୱାଃ ସଦା ତପ୍ତିପକ୍ଷଗାଃ ॥210॥

ଅତୋ ନିର୍ମାନମଖିଲପ୍ରମାଣପ୍ରତିପକ୍ଷଗମ୍ ।
ଦୁର୍ମତଂ କୋଽନୁଗୃହ୍ଣୀଯାଦ୍ୱିନାଽସୁରତତିଂ କ୍ୱଚିତ୍ ॥211॥

॥ଅସଦଧିକରଣମ୍॥

ଅପରଃ ଶୂନ୍ୟମଖିଲଂ ମନୋୱାଚାମଗୋଚରମ୍ ।
ନିର୍ୱିଶେଷଂ ସ୍ୱୟଂଭାତଂ ନିର୍ଲେପମଜରାମରମ୍ ॥212॥

ଅଶେଷଦୋଷରହିତମନନ୍ତଂ ଦେଶକାଲତଃ ।
ୱସ୍ତୁତଶ୍ଚ ତଦସ୍ମୀତି ନିତ୍ୟୋପାସପରୋକ୍ଷିତମ୍ ॥213॥

ରାଗାଦିଦୋଷରହିତଂ ତଭାୱଂ ଯୋଗିନଂ ନଯେତ୍ ।
ତସ୍ୟୈୱାନାଦିସଂସୃତ୍ୟା ନାନାଭେଦାତ୍ମକଂ ଜଗତ୍ ॥214॥

ସଦିୱାଭାତି ସତ୍ୟତ୍ୱଂ ସାଂୱୃତଂ ତସ୍ୟ ଚେଷ୍ୟତେ ।
ପାରମାର୍ଥିକସତ୍ତ୍ୱଂ ତୁ ଶୂନ୍ୟାଦନ୍ୟସ୍ୟ ନ କ୍ୱଚିତ୍ ॥215॥

ସାଂୱୃତେନୈୱ ସତ୍ତ୍ୱେନ ୱ୍ୟୱହାରୋଽଖିଲୋ ଭୱେତ୍ ।
ଶୂନ୍ୟାତ୍ ସଂୱୃତିଯୋଗେନ ୱିଶ୍ୱମେତତ୍ ପ୍ରୱର୍ତତେ ॥216॥

ସୃଷ୍ଟିକାଲେ ପୁନଶ୍ଚାନ୍ତେ ସ୍ତିମିତଂ ଶୂନ୍ୟତାଂ ୱ୍ରଜେତ୍ ।
ଇତି ବ୍ରୂତେ ତମୁଦ୍ଦିଶ୍ୟ ଜଗାଦ ଜଗତାଂ ଗୁରୁଃ ॥217॥

ନାସତୋ ଜଗତୋ ଭାୱୋ ନ ହି ଦୃଷ୍ଟାଽସତୋ ଜନିଃ ।
ସତଃ କ୍ୱଚିତ୍ ପ୍ରମାଣଂ ଚ ଦୃଷ୍ଟିରେୱାଖିଲାଦ୍ୱରମ୍ ॥218॥

ଯଦ୍ୟେୱଂ ସପ୍ତମରସାବ୍ଧୁରାଦିୱ ପୀନତା ।
ଭୱେଜ୍ଜନସ୍ୟ ମାର୍ଜାରଶୃଙ୍ଗଂ ଗୋରିୱ ଘାତକମ୍ ॥219॥

କାର୍ୟାର୍ଥୀ କାରଣଂ ସଚ୍ଚ ନୋପାଦଦ୍ୟାତ୍ କଥଞ୍ଚନ ।
ନ ପ୍ରୱର୍ତେତ ଚେଷ୍ଟାଯ ଶୂନ୍ୟାଦେୱେଷ୍ଟସମ୍ଭୱାତ୍ ॥220॥

ଦେଶକାଲାଦିନିଯମୋ ନ ହି ଶୂନ୍ୟାତ୍ ସତୋ ଭୱେତ୍ ।
ପୁରୁଷେଚ୍ଛାନୁସାରେଣ ଯଦି କିଞ୍ଚିତ୍ ପ୍ରଜାଯତେ ॥221॥

କିଂ ନାନୁମୀଯତେ ତଦ୍ୱଦ୍ୱସ୍ତୁତ୍ୱାତ୍ ପୁରୁଷୋଭଯଃ ।
ସର୍ୱସ୍ୟାପି ନ ଚାଭାୱୋ ୱିଶ୍ୱଂ ସଦିତି ଗମ୍ୟତେ ॥222॥

ଯତୋଽନୁଭୱୱିରୋଧେ ତୁ ୱଚନଂ ୱାଦିନଃ କୁତଃ ।
ସ୍ୱପ୍ନଭ୍ରାନ୍ତିୱଦେୱେଦଂ ସଂୱୃତ୍ୟେୱୋପଲଭ୍ୟତେ ॥223॥

ଯଦି ସତ୍ତ୍ୱେନ କିଞ୍ଚାତ୍ର ଭ୍ରମୋ ନୈୱ ନିୱର୍ତତେ ।
ଅନାଦେରସ୍ୟ ୱିଶ୍ୱସ୍ୟ ନିୱୃତ୍ତିର୍ଯଦି ଚେଷ୍ୟତେ ॥224॥

ନିୱୃତ୍ତିଶ୍ଚ ନିୱର୍ତେତ ତସ୍ୟା ଭ୍ରାନ୍ତିତ୍ୱସମ୍ଭୱାତ୍ ।
ଦୃଷ୍ଟସ୍ୟ ଭ୍ରାନ୍ତିତୋ ଚେତ୍ ସ୍ୟାଦଦୃଷ୍ଟେ ନ ଭ୍ରମଃ କୁତଃ ॥225॥

ଗୱାମଶୃଙ୍ଗିଭାୱେନ ନ ହି ସ୍ୟାଚ୍ଛଶଶୃଙ୍ଗିତା ।
ଅସ୍ମାକଂ ତୁ ପ୍ରମାଣେନ ପ୍ରସାଦାଦୀଶ୍ୱରସ୍ୟ ଚ ॥226॥

ଉକ୍ତଭଙ୍ଗ୍ୟାଽଽଗମାନାଂ ଚ ପ୍ରମାଣ୍ୟାଦ୍ୟୁଜ୍ୟତେଽଖିଲମ୍ ।
ଦୃଶ୍ୟତ୍ୱାଦ୍ୱିମତଂ ମିଥ୍ୟା ସ୍ୱପ୍ନୱଚ୍ଚେଦିଯଂ ଚ ମା ॥227॥

ମିଥ୍ୟା ଚେତ୍ ସାଧସିଦ୍ଧିର୍ନ ୱ୍ୟଭିଚାରୋ ନ ଚେଭୱେତ୍ ।
ସାଧକତ୍ୱମସତ୍ୟସ୍ୟ ସାଧଂ ୱିପ୍ରତିପତ୍ତିତଃ ॥228॥

ତସ୍ୟ ଚେତ୍ୟନୱସ୍ଥା ସ୍ୟାତ୍ ସତ୍ତ୍ୱଂ ଚାସ୍ୟାନୁଭୂତିତଃ ।
ଅନୁଭୂତିୱିରୋଧେନ ମିଥ୍ୟାତ୍ୱେ ମା ନ କାଚନ ॥229॥

ଅତୀତାନାଗତୌ କାଲାୱପି ନଃ ସାକ୍ଷିଗୋଚରୌ ।
ତତ୍ସମ୍ବନ୍ଧିତଯା ସତ୍ତ୍ୱମପି ଦୃଷ୍ଟସ୍ୟ ସାକ୍ଷିଗମ୍ ॥230॥

ଦୃଢ଼ଦୃଷ୍ଟଂ ତୁ ଯଦ୍ଦୃଷ୍ଟଂ ଦୃଷ୍ଟାଭାସସ୍ତତୋଽପରମ୍ ।
ଭ୍ରାନ୍ତେଃ ସଂୱୃତିସତ୍ୟସ୍ୟ ୱିଶେଷୋ ୱ୍ୟଭିଚାରୱାନ୍ ॥231॥

ତେନାପ୍ୟଙ୍ଗୀକୃତଃ ସମ୍ୟକ୍ ସ ନଃ ସତ୍ୟତ୍ୱମେୱ ହି ।
ୱିଜ୍ଞାନଦ୍ୱ୍ୟଭିଚାରୋଽସ୍ୟ କଦାଚିତ୍ ସ୍ୟାଦିତି ପ୍ରମା ॥232॥

ନୈୱ ଦୃଷ୍ଟା ପ୍ରମା ସା ଚ ନ ଭୱେତ୍ ସ୍ୱୱିରୋଧତଃ ।
ଭେଦୋ ୱିଶେଷଧର୍ମ୍ୟାଦିଗ୍ରହଣାପେକ୍ଷଯା ଯଦି ॥233॥

ଅନ୍ୟୋନ୍ୟାଶ୍ରଯତାହେତୋର୍ଦୁର୍ଗ୍ରାହ୍ୟ ଇତି ଯନ୍ନ ତତ୍ ।
ସ୍ୱରୂପଂ ୱସ୍ତୁନୋ ଭେଦଃ ଯନ୍ନ ତସ୍ୟ ଗ୍ରହେଽଗ୍ରହଃ ॥234॥

ଅନ୍ୟଥାଽସ୍ୟାମୁନା ଭେଦ ଇତି ୱକ୍ତୁଂ ନ ଶକ୍ୟତେ ।
ଅଗୃହୀତୋ ଯଦା ଭେଦସ୍ତଦା ସ୍ୱସ୍ମାଦିତି ଗ୍ରହଃ ॥235॥

ସ୍ୟାତ୍ ପ୍ରତୀତିୱିରୋଧାଚ୍ଚ ନ ହି କଶ୍ଚିତ୍ ତଥା ୱଦେତ୍ ।
ଧର୍ମିତ୍ୱପ୍ରତିଯୋଗିତ୍ୱତଭେଦା ଯୁଗପଦ୍ୟଦି ॥236॥

ୱିଶେଷଣଂ ୱିଶେଷ୍ୟଂ ଚ ତଦ୍ୱୱସ୍ତ୍ୱୈୱ ଗୃହ୍ୟତେ ।
କୋ ୱିରୋଧଃ ସ୍ୱରୂପେଣ ଗୃହୀତୋ ଭେଦ ଏୱ ତୁ ॥237॥

ଅସ୍ୟାମୁଷ୍ମାଦିତି ପୁନର୍ୱିଶେଷେଣୈୱ ଗୃହ୍ୟତେ ।
କିଞ୍ଚ ଭେଦଃ କଥଂ ଗ୍ରାହ୍ୟ ଇତି ଯଃ ପରିପୃଚ୍ଛତି ॥238॥

ଧର୍ମ୍ୟାଦିଭେଦଗ୍ରହଣାତ୍ ତେନୋକ୍ତୋଽନ୍ୟୋନ୍ୟସଂଶ୍ରଯଃ ।
ଅନ୍ୟତ୍ୱାଗ୍ରହଣେ ପ୍ରୋକ୍ତଃ କଥମନ୍ୟୋନ୍ୟସଂଶ୍ରଯଃ ॥239॥

ଅନ୍ୟତ୍ୱଂ ଯଦି ସିଦ୍ଧଂ ସ୍ୟାତ୍ କଥମନ୍ୟୋନ୍ୟସଂଶ୍ରଯଃ ।
ଏତାଦୃଶସ୍ୟ ୱକ୍ତାରାୱୁଭୌ ଜାତ୍ୟୁତ୍ତରାକରୌ ॥240॥

ମାଯୀ ମାଧ୍ୟମିକସ୍ତ୍ୱୈୱ ତଦୁପେକ୍ଷ୍ୟୌ ବୁଭୁକ୍ଷୁଭିଃ ।
ଯଚ୍ଛୂନ୍ୟୱାଦିନଃ ଶୂନ୍ୟଂ ତଦେୱ ବ୍ରହ୍ମ ମାଯିନଃ ॥241॥

ନ ହି ଲକ୍ଷଣଭେଦୋଽସ୍ତି ନିର୍ୱିଶେଷତ୍ୱତସ୍ତଯୋଃ ।
ଅନୃତାଦିୱିରୋଧିତ୍ୱମୁଭଯୋଶ୍ଚ ସ୍ୱଲକ୍ଷଣମ୍ ॥242॥

ସ୍ୱୱାକ୍ୟାଭାୱସଂୱାଦାନ୍ନ କୃତ୍ୟଂ ପ୍ରତିୱାଦିନଃ ।
ତପ୍ଷ ଇତି ୱୈଧର୍ମ୍ୟାନ୍ନ ସ୍ୱପ୍ନାଦିୱଦିତ୍ୟଜଃ ॥243॥

ଅପ୍ରଯତ୍ନାନ୍ନିରାଚକ୍ରେ ଚେତି ଦୃଷ୍ଟିୱିରୁଦ୍ଧତାମ୍ ।
ନିଷ୍ପ୍ରମାଣତ୍ୱମପ୍ୟସ୍ୟ ସୂଚଯାମାସ ୱିଶ୍ୱକୃତ୍ ॥245॥

॥ଅନୁପଲବ୍ଧ୍ୟଧିକରଣମ୍॥

ଜ୍ଞାନମେୱୈକମଖିଲଜ୍ଞେୟାକାରଂ ପ୍ରଭାସତେ ।
ତତ୍ର ସନ୍ତତିଭେଦଶ୍ଚ ସ୍ୱଭେଦୋ ଭେଦ ଏୱ ଚ ॥246॥

କଲ୍ପିତାଃ ପ୍ରତିଭାସନ୍ତେ ନାନାସଂୱୃତିଭୂମିଷୁ ।
ଇତ୍ୟେତଦପି ନୋ ଯୁକ୍ତଂ ନ ହି ଜ୍ଞାନତଯା ଜଗତ୍ ॥247॥

ଭାସତେଽନୁଭୱସ୍ୟେୱ ୱିରୁଦ୍ଧତ୍ୱାଦପେଶଲମ୍ ।
ତଦ୍ଧତଂ କ୍ଷଣିକତ୍ୱାଚ୍ଚ ଜ୍ଞାନସ୍ୟ ସ୍ଥିରରୂପତଃ ॥248॥

ଜ୍ଞେଯସ୍ୟୋକ୍ତପ୍ରକାରେଣ ସର୍ୱଶ୍ରୁତିୱିରୋଧତଃ ।
ଅନୁଭୂତିୱିରୁଦ୍ଧତ୍ୱାଦପି ପକ୍ଷା ଇମେଽଶିୱାଃ ॥249॥

॥ନୈକସ୍ମିନ୍ନସ୍ଭ୍ୟୁପଗମାଧିକରଣମ୍॥

ଆହ କ୍ଷପଣକୋ ୱିଶ୍ୱଂ ସଦସଦ୍ଭ୍ୟାମଦ୍ୱଯମ୍ ।
ଦ୍ୱଯାଦ୍ୱଯମତସ୍ତ୍ୱର୍ୱଂ ସପ୍ତଭଙ୍ଗି ସଦାତନମ୍ ॥250॥

ନୈତତ୍ପଦାର୍ଥ ଏକସ୍ମିନ୍ନୁକ୍ତଂ ଦୃଷ୍ଟିୱିରୋଧତଃ ।
ଭାୱାଭାୱତଯା ୱିଶ୍ୱଂ ଯେନ ରୂପେଣ ମୀଯତେ ॥251॥

ତଦ୍ରୂପମେୱ ତଦିତି ନିଯମଃ କେନ ୱାର୍ଯତେ ।
ତତ୍ତଦ୍ଦୋଷନିୱୃତ୍ୟର୍ଥଂ ସ୍ୱୀକୃତା ତତ୍ତଦାମୃତା ॥252॥

ଯଦି ତୈରଖିଲୈର୍ଦୋଷୈର୍ଲିପ୍ୟତେ ଚଲଦର୍ଶନଃ ।
ଅତିହାଯ ପ୍ରମାଣାପ୍ତଂ ନିଯମଂ ସଦସତ୍ତଯା ॥253॥

ଅଶେଷମାୱିରୁଦ୍ଧଂ ଚ ନିର୍ମାନଂ ୱ୍ୟାହତଂ ସଦା ।
ସର୍ୱପ୍ରକାରଂ ୱଦତୋ ଦୃଷ୍ଟହାନିରମଗ୍ରହଃ ॥254॥

ସ୍ୱଭ୍ୟାହତତ୍ୱମିତ୍ୟାଦ୍ୟା ଦୋଷାଃ ସର୍ୱେ ଭୱନ୍ତି ହି ।
ୱକ୍ତି ସ୍ୱପ୍ରଭମାତ୍ମାନଂ ଦେହମାନଂ ତଦପ୍ୟଲମ୍ ॥255॥

ଦୁଷ୍ଟଂ ନାନାଶରୀରେଷୁ ପ୍ରୱେଶାଦନ୍ୟଥାଭୱାତ୍ ।
ଅନ୍ୟଥାଭାୱି ଯଦ୍ୱସ୍ତୁ ତଦନିତ୍ୟମିତି ସ୍ଥିତିଃ ॥256॥

ତତ୍ଗତେ ତଦନିତ୍ୟତ୍ୱଂ ପୁଦ୍ଗଲସ୍ୟାନିୱାରିତମ୍ ।
ନାନିତ୍ୟତାଽସ୍ମପ୍କ୍ଷେ ତ ଚୈତନ୍ୟାଦେର୍ୱଶେଷିଣଃ ॥257॥

ଲକ୍ଷଣସ୍ୟ ନିୱୃତ୍ତୌ ତୁ ସ୍ୟାନ୍ନ ତଜ୍ଜେତନେ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଓତପ୍ରୋତାତ୍ମକତ୍ୱଂ ତୁ ପଟେ ଦେହେଽଙ୍ଗସଂସ୍ଥିତିଃ ॥258॥

ଇତ୍ୟାଦିଲକ୍ଷଣସୈ୍ୟୱ ନିୱୃତ୍ତୌ ସ୍ୟାଦନିତ୍ୟତା ।
ଭୌତିକଂ ତ୍ୱେୱ ରୂପାଦି ୱ୍ୟାପ୍ତଂ ନାଶେନ ନୋ ମତେ ॥259॥

ନୈୱଂ ତସ୍ୟାନ୍ୟଥାଭାୱୋ ଯସ୍ୟାନିତ୍ୟତ୍ୱମୀରିତମ୍ ।
ରୂପାଦିଯୁକ୍ତସ୍ୟ ତଥା ଜଗନ୍ନାଶିତ୍ୱସିଦ୍ଧଯେ ॥260॥

ୱ୍ୟାପ୍ତ୍ୟା ତଯାଽନ୍ୟଥାଭାୱାଦାତ୍ମନୋଽନିତ୍ୟତା ଭୱେତ୍ ।
ନିତ୍ୟୋର୍ଧ୍ୱଗତିରପ୍ୟେଷା ଯା ମୁକ୍ତିରିତି କଥ୍ୟତେ ॥261॥

ଅଲୋକାକାଶମାପ୍ତସ୍ୟ କଥଂ ନ ୱିକୃତିଶ୍ଚ ସା ।
କୀଦୃଶଶ୍ଚାନ୍ୟଥାଭାୱୋ ନାଶହେତୁତଯେଷ୍ୟତେ ॥262॥

ସଂସ୍ଥାନାପଗମଶ୍ଚେତ୍ ସ ନ ହି ଭୂସାଗରାଦିଷୁ ।
ଯଃ କଶ୍ଚିଦନ୍ୟଥାଭାୱୋ ଯଦି ମୁକ୍ତିଶ୍ଚ ତାଦୃଶୀ ॥263॥

ଦେହମାନେ ୱିକାରଃ ସ୍ୟାଦିତି ସ୍ଖାସ୍ନୂନନାତ୍ମନଃ ।
ଆହ ହସ୍ତ୍ୟାଦିଦେହେଷୁ ହ୍ୟପି ସ୍ୟାଦନ୍ୟଥାଭୱଃ ॥264॥

ଅଣୁଦେହସ୍ୟ ଜୀୱସ୍ୟ ଗଜତ୍ୱେ ୱିକୃତିର୍ହି ଯା ।
ଦେହୱ୍ୟାପ୍ତ୍ୟୌ ୱିଶେଷଃ କସ୍ତସ୍ୟାଃ ସ୍ଥାସ୍ନୁତନୌ ଚ ନୁଃ ॥265॥

ଗୀତାତ୍ ପୁଷ୍ପଫଲାୱାପ୍ତିଃ ସ୍ପର୍ଶାତ୍ କାର୍ଶ୍ୟଂ ରସାଦ୍ ସ୍ଥିତିଃ ।
ଅପି ୱୃକ୍ଷସ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟନ୍ତ ଇତି ନାନାତ୍ମନା ଭୱେତ୍ ॥266॥

ଏୱଂ ଚାତ୍ମାକାର୍ଷ୍ଣ୍ୟମିତି ତତ ଏୱାହ ୱେଦୱିତ୍ ।

॥ପତ୍ୟୁରଧିକରଣମ୍॥

ସର୍ୱଜ୍ଞତ୍ୱାଦିକୈଃ ସର୍ୱୈର୍ଗୁଣୈର୍ଯୁକ୍ତଂ ସଦାଶିୱମ୍ ॥267॥

ଜଗଦ୍ୱିଚିତ୍ରରଚନାକର୍ତାରଂ ଦୋଷୱର୍ଜିତମ୍ ।
ଆହୁଃ ପାଶୁପତସ୍ତଚ୍ଚ ବହୁଶ୍ରୁତିୱିରୋଧତଃ ॥268॥

ନୋପାଦେଯଂ ମତଂ ହ୍ୟସ୍ୟ ଦେୱସ୍ୟ ସ୍ଥୁହି ଗର୍ତଗମ୍ ।
ଉପ୍ପେକ୍ଷ ଶିରସ୍ତସ୍ୟ ଗୃଣୀଷେ ସପ୍ତିଂ ପଦମ୍ ॥269॥

ଯଦ୍ୱିଷ୍ଣୋରୁପମଂ ହନ୍ତୁଂ ରୁଦ୍ରମାକୃଷ୍ୟତେ ମଯା ।
ଧନୁର୍ଯଂ କାମଯେ ତଂ ତମୁଗ୍ରଂ ମା ଶିଶ୍ନଦେୱତା ॥270॥

ଘ୍ନନ୍ଵିଶ୍ନଦେୱାନେକୋଽସାୱାସୀନ୍ନାରାଯଣଃ ପରଃ ।
ତସ୍ମାଦ୍ରୁଦ୍ରଃ ସମ୍ଭ୍ରସାଦଶ୍ଭାଭୂତାଂ ୱୈଷ୍ଣୱଂ ମଖମ୍ ॥271॥

ଯଜ୍ଞେନ ଯଜ୍ଞମଯଜନ୍ତାବଧ୍ନନ୍ ପୁରୁଷଂ ପଶୁମ୍ ।
ଯୋ ଭୂତାନାମଧିପତୀ ରୁଦ୍ରସ୍ତନ୍ତିଚରୋ ୱୃଷା ॥272॥

ଇତ୍ୟାଦିଶ୍ରୁତିସାମର୍ଥ୍ୟାତ୍ ପରତନ୍ତ୍ର୍ୟଂ ଜନିର୍ମୃତିଃ ।
ପରାଧୀନପଦପ୍ରାପ୍ତିରଜ୍ଞତ୍ୱଂ ପ୍ରଲଯେଽଭୱଃ ॥273॥

ପ୍ରତୀଯନ୍ତେ ସଦୋଷତ୍ୱାନ୍ନେଶଃ ପଶୁପତିସ୍ତତଃ ।
ଅଶରୀରତ୍ୱତସ୍ତସ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ଜଗତା କ୍ୱଚିତ୍ ॥274॥

କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱେନ ନ ଯୁଜ୍ୟେତ ଦେହିନୋ ଜ୍ଞାନଦୃଷ୍ଟିତଃ ।
ନ ଚ ଦେହାଦିୱ୍ୟତିରିକ୍ତସ୍ୟ ସ୍ୟାଦ୍ଭୋଗସମ୍ଭୱାତ୍ ॥275॥

ଅଧିଷ୍ଠାନେ ସ୍ଥିତଃ କର୍ତା କାର୍ଯଂ କୁର୍ୱନ୍ ପ୍ରତୀଯତେ ।
ନାସ୍ୟାଧିଷ୍ଠାନଯୋଗୋଽସ୍ତି ଭୂତାନାଂ ପ୍ରଲଯେ ତଦା ॥276॥

ଅଦେହସ୍ଯେଦସର୍ୱଜ୍ଞଃ ଶିଲାକାଷ୍ଠାଦିୱତ୍ ସଦା ।
ଦେହୀ ଚେଦନ୍ତୱାନେୱ ଯଜ୍ଞଦତ୍ତନିଦର୍ଶନାତ୍ ॥277॥

ନ ଚୈତଦଖିଲଂ ୱିଷ୍ଣୌ ଶ୍ରୁତିପ୍ରାମାଣ୍ୟଗୌରୱାତ୍ ।
ମନୋବଦ୍ଧ୍ୟଙ୍ଗିତାଂ ୱିଷ୍ଣୋର୍ଲକ୍ଷଯାମୋ ଯ ଏୱ ସଃ ॥278॥

ସ ଏୱ ଦେହୋ ୱିଜ୍ଞାନମୈଶ୍ୱର୍ଯଂ ଶକ୍ତିରୂର୍ଜୀତା ।
ଦେହୋ ୱିଷ୍ଣୋର୍ନ ତେ ୱିଷ୍ଣୋ ୱାସୁଦେୱୋଽଗ୍ରତୋ ଭୱେତ୍ ॥279॥

ଏକୋ ନାରାଯଣ ଆସୀନ୍ନ ବ୍ରହ୍ମା ନ ଚ ଶଙ୍କରଃ ।
ଅଜସ୍ୟ ନାଭାୱଧେକମର୍ପିତଂ ମାତ୍ରଯା ପରଃ ॥280॥

ସଦ୍ଦେହଃ ସୁଖଗନ୍ଧଶ୍ଚ ଜ୍ଞାନଭାଃ ସତ୍ପରାକ୍ରମଃ ।
ଜ୍ଞାନଜ୍ଞାନଃ ସୁଖସୁଖଃ ସ ୱିଷ୍ଣୁଃ ପରମୋଽକ୍ଷରଃ ॥281॥

ଆନନ୍ଦ ଏକ ଏୱାଗ୍ର ଆସୀନ୍ନାରାଯଣଃ ପ୍ରଭୁଃ ।
ପ୍ରିଯଂ ତସ୍ୟ ଶିରୋ ମୋଦପ୍ରମୋଦୌ ଚ ଭୁର୍ଜୌ ହରେଃ ॥282॥

ଆନନ୍ଦୋ ମଧତୋ ବ୍ରହ୍ମ ପୁଚ୍ଛଂ ନାନ୍ୟଦଭୂତ୍ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ମନସୋଽସ୍ୟାଭୱଦ୍ବ୍ରହ୍ମା ଲଲାଟାଦପି ଶଙ୍କରଃ ॥283॥

ପକ୍ଷଯୋର୍ଗରୁଡଃ ଶେଷୋ ମୁଖାଦାସ ସରସ୍ୱତୀ ।
ସହସ୍ରଶୀର୍ଷା ପୁରୁଷଃ ସହସ୍ରାକ୍ଷଃ ସହସ୍ରପାତ୍ ॥284॥

ଇତ୍ୟାଦିଶ୍ରୁତିସନ୍ଦର୍ଭବଲାନ୍ନିତ୍ୟଗୁଣାତ୍ମନଃ ।
ୱିଷ୍ଣୋର୍ଦେହାଜ୍ଜଗତ୍ସର୍ୱମାୱିରାସୀଦିତୀଯତେ ॥285॥

ମାନୱତ୍ୱାଦ୍ୱିରୋଧଃ କୋ ନାମାନଂ କ୍ୱଚିଦିଷ୍ୟତେ ।
ଅୱିରୋଧୋ ୱିରୋଧଶ୍ଚ ମାନେନୈୱ ହି ଗମ୍ୟତେ ॥286॥

ଅତ ଉକ୍ତଂ ସମସ୍ତଂ ଚ ୱାସୁଦେୱସ୍ୟ ଯୁଜ୍ୟତେ ।
ଶିୱାଦିନାମଯୁକ୍ତାଶ୍ଚ ଶ୍ରୁତଯୋ ୱିଷ୍ଣୁୱାଚକାଃ ॥287॥

ନାମାନି ସର୍ୱାଣି ଯମେକୋ ଯୋ ଦେୱନାମଧାଃ ।
ୱିଷ୍ଣୁନାମାନି ନାନ୍ୟସ୍ୟ ସର୍ୱନାମା ହରିଃ ସ୍ୱଯମ୍ ॥288॥

ନ ନାରାଯଣନାମାନି ତଦନ୍ୟେଷ୍ୱପରେ ହରୌ ।
ଇତ୍ୟାଦିଶ୍ରୁତଯସ୍ତତ୍ର ମାନଂ ଚୋକ୍ତଃ ସମନ୍ଵଯଃ ॥289॥

ପୁରାଣାନି ପୁରାଣାଦ୍ୟୈର୍ୱିରୁଦ୍ଧତ୍ୱାନ୍ନ ତତ୍ପ୍ରମା ।
ତଦ୍ୱିରୁଦ୍ଧେଷୁ ନୋ ମାନଂ ପୂର୍ୱାପରୱିରୋଧତଃ ॥290॥

ସମତ୍ୱାଦ୍ୱାୱିରୋଧାଚ୍ଚ ନିଯମାଦ୍ୱୈଷ୍ଣୱେଷ୍ୱପି ।
ମୋହାର୍ଥମୁକ୍ତିତଶ୍ଚୈୱ ୱିଷ୍ଣୁରେକୋ ଗୁଣାର୍ଣୱଃ ॥291॥

ସ୍କନ୍ଦସୂର୍ଯଗଣେଶାଦିମତାନି ନ୍ୟାଯତୋଽମୁତଃ ।
ନିରାକୃତ୍ୟାନ୍ୟଶେଷେଣ ସିଦ୍ଧାନ୍ତସ୍ୟାୱଶେଷତଃ ॥292॥

॥ଉପ୍ତ୍ୟଧିକରଣମ୍ ॥

ନିରାକୃତୌ ୱିଶେଷସ୍ୟ ଭାୱାଚ୍ଛକ୍ତିମତଂ ପୃଥକ୍ ।
ଦୂଷ୍ୟତେ ମହତୀ ଦେୱୀ ହ୍ରୀଙ୍କାରୀ ସର୍ୱକାରଣମ୍ ॥293॥

ତ୍ରିପୁରା ଭୈରୱୀତ୍ୟାଦିନାମଭିଃ ସାଽଭିଧୀୟତେ ।
ତସ୍ୟାଃ ସଦାଶିୱାଦ୍ୟାଶ୍ଚ ଜାୟନ୍ତେ ଦେୱମାନୱାଃ ॥294॥

ଭୂତଭୌତିକମପ୍ୟେତଦିତି ତନ୍ନୋପପଦ୍ୟତେ ।
ଦୃଷ୍ଟା ପୁମ୍ୟଃ ସଦା ସୃଷ୍ଟିଃ ସ୍ତ୍ରୀପୁମ୍ୟୋ। ୱା ୱିଶେଷତଃ ॥295॥

କେୱଲାଭ୍ୟୋ ନ ହି ସ୍ତ୍ରୀଭ୍ୟସ୍ତତ ଉତ୍ପଦ୍ୟସମ୍ଭୱାତ୍ ।
ନାର୍ଚ୍ୟଂ ମହାୱାମମତଂ ୱାମୈରନ୍ୟୈ ରୁଦୀର୍ଯତେ ॥296॥

ଶିୱୋପସର୍ଜନା ଶକ୍ତିଃ ସସର୍ଜେଦଂ ସମନ୍ତତଃ ।
ଇତି ତଚ୍ଚୋପପନ୍ନଂ ନ ଶିୱସ୍ୟାକରଣତ୍ୱତଃ ॥297॥

ଅଦେହତ୍ୱାଦପି ହ୍ୟନ୍ୟେ ବ୍ରୂଯୁଃ ସର୍ୱଜ୍ଞମୀଶ୍ୱରମ୍ ।
ଅଣୁୱାମା ନ ତଦ୍ୟୁକ୍ତମୀଶୱାଦପ୍ରୱେଶନାତ୍ ॥298॥

ସାର୍ୱଜ୍ଞାଦିଗୁଣୈର୍ଯୁକ୍ତଂ ଗୁରୁକଲ୍ପନଯା ଦ୍ୱଯମ୍ ।
ନ ଯୁଜ୍ୟତେ ହ୍ୟତସ୍ତ୍ୱୀଶ ଏକ ଏୱ ପ୍ରଯୋଜକଃ ॥299॥

ଉକ୍ତଦୋଷଶ୍ଚ ତପ୍ଷ ଇତି ନୈୱାତ୍ର ଦୂଷ୍ୟତେ ।
ଶ୍ରୁତିସ୍ମୃତୀତିହାସାନାଂ ସାମସ୍ତ୍ୟେନ ୱିରୋଧତଃ ॥300॥

ସତାଂ ଜୁଗୁପ୍ସିତତ୍ୱାଚ୍ଚ ନାଙ୍ଗୀକାର୍ଯଂ ହି ତତ୍କତମ୍ ।
ପଞ୍ଚରାତ୍ରନିଷେଧାର୍ଥମେତାନ୍ୟାଚକ୍ଷତେ ଯଦି ॥301॥

ସୂତ୍ରାଣ୍ୟତିୱିରୁଦ୍ଧଂ ତଦ୍ୟତ ଆହ ସ ଭାରତେ ।
"ପଞ୍ଚରାତ୍ରସ୍ୟ କୃତ୍ସ୍ନସ୍ୟ ୱକ୍ତା ନାରାଯଣଃ ସ୍ୱଯମ୍ ॥302॥

ଜ୍ଞାନେଷ୍ୱେତେଷୁ ରାଜେନ୍ଦ୍ର ସର୍ୱେଷ୍ୱେତଦ୍ୱିଶିଷ୍ୟତେ ।
ପଞ୍ଚରାତ୍ରୱିଦୋ ଯେ ତୁ ଯଥାକ୍ରମପରା ନୃପ ॥303॥

ଏକାନ୍ତଭାୱୋପଗତା ୱାସୁଦେୱଂ ୱିଶନ୍ତି ତେ " ।
ଇତି, ଗୀତା ଚ ତଚ୍ଛାସ୍ତ୍ରସଙ୍କ୍ଷେପ ଇତି ହୀରିତମ୍ ॥304॥

'ୱେଦେନ ପଞ୍ଚରାତ୍ରେଣ ଭକ୍ତ୍ୟା ଯଜ୍ଞେନ ଚୈୱ ହି ।
ଦୃଶ୍ୟୋଽହଂ ନାନ୍ୟଥା ଦୃଶ୍ୟୋ ୱର୍ଷକୋଟିଶତୈରପି' ॥305॥

ଇତି ୱାରାହୱଚନଂ ଶ୍ଲୋକା ଇତି ୱଚଃ ଶ୍ରୁତୌ ।
'ୱେଦୈଶ୍ଚ ପଞ୍ଚରାତ୍ରୈଶ୍ଚ ଧେଯୋ ନାରାଯଣଃ ପରଃ ॥306॥

ପଞ୍ଚରାତ୍ରଂ ଚ ୱେଦାଶ୍ଚ ୱିଦ୍ୟୈକୈୱ ଦ୍ୱିଧେଯତେ' ।
ଇତ୍ୟାଦିୱେଦୱଚନୈଃ ପଞ୍ଚରାତ୍ରମପୋଦ୍ୟତେ ॥307॥

କଥମେୱାତ୍ର ଦୋଷଃ କ ଉତ୍ପତ୍ତିର୍ଜ୍ଞୋଽତ ଇତ୍ୟପି ।
ଇହୈୱୋକ୍ତା ନ ଚାଭୂତଭାୱସ୍ତତ୍ରାପି କଥ୍ୟତେ ॥308॥

'ଅନାଦିକର୍ମଣୋ ୱଦ୍ଧୋ ଜୀୱଃ ସଂସାରମଣ୍ଡଲେ ।
ୱାସୁଦେୱେଚ୍ଛଯା ନିତ୍ୟଂ ଭ୍ରମତୀ' ତି ହି ତଦ୍ୱଚଃ ॥309॥

ନ ହି ସଂସାରସାଦିତ୍ୱଂ ପଞ୍ଚରାତ୍ରୋଦିତଂ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଜୀୱାଭିମାନିଶେଷସ୍ୟ ନାମ୍ନା ସଙ୍କର୍ଷଣସ୍ୟ ତୁ ॥310॥

ୱାସୁଦେୱାଚ୍ଚନିଃ ପ୍ରୋକ୍ତାପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନସ୍ୟ ତତସ୍ତଥା ।
ମନୋଽଭିମାନିନଃ କାମସୈ୍ୟୱଂ ସାକ୍ଷାଦ୍ଧରେଃ କ୍ୱଚିତ୍ ॥311॥

ସଙ୍କର୍ଷଣାଦିନାମ୍ନୈୱ ନିତ୍ୟାଚିନ୍ତ୍ୟାରୁଶକ୍ତିତଃ ।

ୱ୍ୟୂହ ଉକ୍ତୋଽନ୍ୟଥାଽନୂଦ୍ୟ କଥଂ ଦୁଷ୍ଟତ୍ୱମୁଚ୍ୟତେ ॥312॥

'ଯଦି ୱିଦ୍ୟାଇତୁର୍ୱେଦାନ୍' ଇତି ୱେଦ୍ୱେଦପୂରଣମ୍ ।
ପଞ୍ଚରାତ୍ରାଦିତି କୁତୋ ଦ୍ୱେଷଃ ଶାଣ୍ଡିଲ୍ୟୱର୍ତନେ ॥313॥

ଅତଃ ପରମଶାସ୍ତ୍ରୋରୁଦ୍ୱେଷାଦୁଦିତମାସୁରୈଃ ।
ଦୂଷଣଂ ପଞ୍ଚରାତ୍ରସ୍ୟ ୱୀକ୍ଷାଯାମପି ନ କ୍ଷମମ୍ ॥314॥

ଅତୋଽଶେଷଜଗଦ୍ଧାତା ନିର୍ଦୋଷୋରୁଗୁଣାର୍ଣୱଃ ।
ନାରାଯଣ ଶ୍ରୁତିଗଣତାତ୍ପର୍ଯାଦୱସୀଯତେ ॥315॥

ଅନ୍ଧତମଃ ପ୍ରୱିଶନ୍ତି ଯେ ତ୍ୱୱିଦ୍ୟାମପାସତେ ।
ତତୋ ଭୂଯ ଇୱାଯାନ୍ତି ଏତସ୍ୟା ନୈୱ ନିନ୍ଦକାଃ ॥316॥

ତତୋ ୱିଦ୍ୟାମୱିଦ୍ୟାଂ ଚ ଯୋ ଜାନାତ୍ୟୁଭଯଂ ସହ ।
ଦୋଷଜ୍ଞାନାଦତୀତ୍ୟେତାଂ ୱିଦ୍ୟଯାଽମୃତମଶ୍ନୁତେ ॥317॥

॥ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯୱିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରାନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ଦ୍ୱିତୀଯାଧ୍ୟାସ୍ୟ ଦ୍ୱିତୀଯଃ ପାଦଃ ॥2-2॥

ତୃତୀଯଃ ପାଦଃ ॥2-3॥

ଅଥାଶେଷସମାମ୍ନାଯୱିରୋଧାପାକୃତିଂ ପ୍ରଭୁଃ ।
କରିଷ୍ୟନ୍ ଅଧିଦୈୱାଧିଭୂତଜୀୱପରାମ୍ନାମ୍ ॥01॥

ସ୍ୱରୂପନିର୍ଣଯାଯୈୱ ୱଚନାନାଂ ପରସ୍ପରମ୍ ।
ପାଦେନାନେନାୱିରୋଧଂ ଦର୍ଶଯତ୍ୟମିତଦ୍ୟୁତିଃ ॥02॥

ଅନୁଭୂତିଯୁକ୍ତିବହୁୱାଦ୍ୱୈଲୋମ୍ୟଂ ଚ ତତୋଽଧିକମ୍ ।
ଏତତ୍ସର୍ୱଂ ସତଃ ସାମ୍ୟଂ ଦ୍ୱାରୱୈଯର୍ଥ୍ୟମେୱ ଚ ॥03॥

ଦୃଷ୍ଟ୍ୟୁକ୍ତ୍ୟନୁସାରିତ୍ୱମୁକ୍ତାନ୍ୟାର୍ଥାଽରୋଧତଃ ।
ପ୍ରସିଦ୍ଧନାମସ୍ୱୀକାରେ ବହ୍ୱୱାକ୍ୟାନୁୱର୍ତିତା ॥04॥

ଲୋକଦୃଷ୍ଟାନୁସାରିତ୍ୱଂ ଜୀୱସାମ୍ୟମନାଦିତା ।
ତତ୍ର ତତ୍ର ପରିଜ୍ଞାନଂ ଗୁଣସାମ୍ୟଶ୍ରୁତୀ ତଥା ॥05॥

ଉତ୍ପତ୍ତିମତ୍ତ୍ୱଂ ସ୍ୱଗୁଣାନନୁଭୂତ୍ୟଲ୍ପକଲ୍ପନେ ।
ନାନାଶ୍ରୁତିଶ୍ଚ ୱୈଚିତ୍ର୍ୟଂ ଯୁକ୍ତୟଃ ପୂର୍ୱପକ୍ଷଗାଃ ॥06॥

ୱ୍ୟୱସ୍ଥାନୁପପତ୍ତିଶ୍ଚ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟମନୁସାରିତା ।
ମୁଖ୍ୟତା ଶକ୍ତିମତ୍ତ୍ୱଂ ଚ ୱୈରୂପ୍ୟଂ ସର୍ୱସଙ୍ଗ୍ରହଃ ॥07॥

ଗତ୍ୟାଦିରୀଶଶକ୍ତିଶ୍ଚ ସର୍ୱମାନୱିରୋଧିତା ।
ଅଭୀଷ୍ଟାସିଦ୍ଧିସୁୱ୍ୟକ୍ତୀ ଶାସ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧିର୍ୱିପର୍ଯଯଃ ॥08॥

ୱିଶେଷକାରଣଂ ଚେତି ସିଦ୍ଧାନ୍ତସ୍ୟୈୱ ସାଧିକାଃ ।

॥ୱିଯଦଧିକରଣମ୍॥

ପ୍ରକୃତିଃ ପୁରୁଷଃ କାଲୋ ୱେଦାସ୍ତଦଭିମାନିନଃ ॥09॥

ମହଦାଦ୍ୟାଶ୍ଚ ଚାଯନ୍ତେ ପରାଧୀନୱିଶେଷିତା ।
ଇଦଂ ସର୍ୱଂ ସସର୍ଜେତି ଜନିମତ୍ତ୍ୱମିହୋଦିତମ୍ ॥10॥

ଅୱକାଶମାତ୍ରମାକାଶଃ କଥମୁତ୍ପଦ୍ୟତେଽନ୍ୟଥା ।
ଯଦ୍ୟନାକାଶତା ପୂର୍ୱଂ କିଂ ମୂର୍ତନିର୍ୱିଡଂ ଜଗତ୍ ॥11॥

ମୂର୍ତସମ୍ପୂର୍ଣତା ଚୈୱ ଯଦ୍ୟନାକାଶତା ଭୱେତ୍ ।
ମୂର୍ତଦ୍ରୱ୍ୟାଣି ଚାକାଶେ ସ୍ଥିତାନ୍ୟେୱ ହି ସର୍ୱଦା ॥12॥

ଅତ ଆକାଶଶବ୍ଦୋଽନ୍ତଃଶବ୍ଦେୱୋଽତ୍ର ୱିନାଯକଃ ।
ଦେହୋପ୍ତ୍ୟା ସମୁପ୍ପନ୍ନ ଇତି ଶ୍ରୁତ୍ୟାଽଭିଧୀଯତେ ॥13॥

ଭୂତମପ୍ୟସିତଂ ଦିୱ୍ୟଦୃଷ୍ଟିଗୋଚରମେୱ ତୁ ।
ଉପୃଦ୍ୟତେଽୱ୍ୟାକୃତଂ ହି ଗଗନଂ ସାକ୍ଷିଗୋଚରମ୍ ॥14॥

ପ୍ରଦେଶ ଇତି ୱିଜ୍ଞେଯଂ ନିତ୍ୟଂ ନୋପୃଦ୍ୟତେ ହି ତତ୍ ।
ତଥାଽପି ମୂର୍ତସମ୍ବନ୍ଧପରତନ୍ତ୍ରୱିଶେଷଯୁକ୍ ॥15॥

ଖମେୱୋପ୍ତିମନ୍ନାମ ଶ୍ରୁତିଶବ୍ଦୱିୱକ୍ଷିତମ୍ ।
ପ୍ରକୃତିଃ ପରୁଷଃ କାଲ ଇତ୍ୟେତେ ଚ ସମସ୍ତଶଃ ॥16॥

ଈଶାଧୀନୱିଶେଷେଣ ଜନ୍ୟା ଇତ୍ୟେୱ କୀର୍ତିତାଃ ।
କାଲପ୍ରୱାହ ଏୱୈକୋ ନିତ୍ୟୋ ନ ତୁ ୱିଶେଷୱାନ୍ ॥17॥

ପୁରୁଷୱ୍ୟକ୍ତକାଲାନାଂ ରମୈୱୈକାଭିମାନିନୀ ।
ସିସୃକ୍ଷୁତ୍ୱୱିଶେଷଂ ତତ୍ ସାକ୍ଷାଦ୍ଭଗୱଦିଚ୍ଛଯା ॥18॥

ପ୍ରାପ୍ତୈୱ ସୃଷ୍ଟେତ୍ୟୁଦିତା ପ୍ରଧାନଂ ୱିକୃତେରପି ।
ପୁମାଂସୋ ଦେହସମ୍ବନ୍ଧାତ୍ ସୃଷ୍ଟିମନ୍ତ ଇତୀରିତାଃ ॥19॥

॥ମାତରିଶ୍ୱାଧିକରଣମ୍ ॥

ଏୱଂ ପ୍ରଲଯକାଲେଽପି ପ୍ରତିଭାତପାରାୱରଃ ।
ମୁଖ୍ୟୱାୟୁର୍ନିତ୍ୟସମଃ ଶରୀରୋପ୍ତିକାରଣାତ୍ ॥20॥

ପରାଧୀନୱିଶେଷେଣ ଜନିମାନେୱ ଶବ୍ଦିତଃ ।
ନୈୱ କିଞ୍ଚିତ୍ ତତୋ ଜନ୍ମୱର୍ଜିତଂ ପରମାଦୃତେ ॥21॥

ପରାଧୀନୱିଶେଷତ୍ୱେ ଜନ୍ମନଃ ସ୍ଥୂଲତାଭୱଃ ।

ପୂର୍ଣ୍ଣଶବ୍ଦୱିଲୋପଶ୍ଚ ଯଦି ଜନ୍ମେତି କୀର୍ତ୍ୟତେ ॥22॥

ରମାଯା ନୈୱ ଜନ୍ମାସ୍ତି ଚୈତନ୍ୟସ୍ୟାପି କେୱଲମ୍ ।
ପ୍ରଧାନସ୍ୟ ଚ ୱେଦସ୍ୟ ୱେଦସ୍ୟାପୀଶ୍ୱରେଚ୍ଛଯା ॥23॥

ୱ୍ୟକ୍ତିର୍ନାମ ୱିଶେଷୋଽସ୍ତି ତସ୍ମାତ୍ ତଦ୍ୱଶତୈୱ ହି ।
ଉତ୍ପତ୍ତିରତ୍ର କଥିତା..... ।

॥ଅସମୱାଧିକରଣମ୍॥

.....ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତ୍ୱାତ୍ ପରାତ୍ମନଃ ॥24॥

ନୈୱୋତ୍ପତ୍ତିଃ କଥମପି ନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଂ ତତୋଽପରମ୍ ।

॥ୱ୍ୟତିରେକାଧିକରଣମ୍॥

ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟସ୍ୟାପି ଜୀୱସ୍ୟ ୱିଭାଗଂ ବହୁଧା ହରିଃ ॥25॥

କୃତ୍ୱା ଭୋଗାନ୍ ପ୍ରଦାଯୈୱ ଚୈକ୍ୟମାପାଦଯେତ୍ ପୁନଃ ।
ଅତ ଈଶୱଶଂ ସର୍ୱଂ ଚେତନାଚେତନଂ ଜଗତ୍ ॥26॥

ଅୱିଭାଗଂ ୱିଭାଗାଯ ଯଦା ନଯତି କେଶୱଃ ।
କିମଶକ୍ୟଂ ପରେଶସ୍ୟ ତଦେତି ହ୍ୟଭିଧୀଯତେ ॥27॥

॥ପ୍ରଥଗଧିକରଣମ୍॥

ଏୱଂ ସ୍ଥିତେଽପି ଜୀୱୈକ୍ୟଂ କେଚିଦାହୁଃ ପରାତ୍ମନା ।
ତଦ୍ୟୋଽହମିତି ପୂର୍ୱାଭିଃ ଶ୍ରୁତିଭିଶ୍ଚାନୁମାବଲାତ୍ ॥28॥

ନ ତଦ୍ୟୁକ୍ତଂ ଯତୋ ୱିଷ୍ଣୁଃ ପୃଥଗେୱାଭିଧୀଯତେ ।

ପ୍ରଜ୍ଞାନେତ୍ରୋ ଲୋକ ଇତି ମୁକ୍ତୌ ଭେଦୋଽଭିଧୀୟତେ ॥29॥

"ଏତମାନନ୍ଦମ୍" "ଇତ୍ୟନ୍ୟାପରମଂ ସାମ୍ୟମ୍" ଇତ୍ୟପି ।
"ଇଦଂ ଜ୍ଞାନମୁପାଶ୍ରିତ୍ୟ ମମ ସାଧର୍ମ୍ୟମାଗତାଃ ॥30॥

ସର୍ଗେଽପି ନୋପଜାୟନ୍ତେ ପ୍ରଲୟେ ନ ୱ୍ୟଥନ୍ତି ଚ " ।
ଉପସମ୍ପଦ୍ୟତେ ଜ୍ୟୋତିଃ ସ୍ୱରୂପେଣାଭିପଦ୍ୟତେ ॥31॥

'ତତ୍ର ପର୍ଯେତି ଜକ୍ଷଂଶ୍ଚ କ୍ରୀଡନ୍ନପି ସଦା ସୁଖୀ' ।
ଆଚକ୍ଷ୍ମେ ପରଂ ମୋକ୍ଷଂ ଧୀରା ଯଂ ପ୍ରୱଦନ୍ତି ତମ୍ ॥32॥

ଇତ୍ୟୁକ୍ତ ଆହ ୱାଷ୍କ୍ଲୱୀ ପରଂ ମୋକ୍ଷଂ ପ୍ରଜାପତେଃ ।
ଶାଖାଂ ଶାଖାଂ ମହାନଦ୍ୟଃ ସଂଯାନ୍ତି ପରିତଃସ୍ରୱାଃ ॥33॥

ଧାନାପୂପା ମାଂସକାମାଃ ସଦା ପାଯସକର୍ଦମାଃ ।
ଯସ୍ମିନ୍ନଗ୍ନିମୁଖା ଦେୱାଃ ସେନ୍ଦ୍ରାଃ ସହମରୁଦ୍ଗଣାଃ ॥34॥

ଈଜିରେ କ୍ରତୁଭିଃ ଶ୍ରେଷ୍ଠୈସ୍ତଦକ୍ଷରମୁପାସତେ ।
ପ୍ରୱିଶନ୍ତି ପରଂ ଦେୱଂ ମୁକ୍ତାସ୍ତତ୍ରୈୱ ଭୋଗିନଃ ॥35॥

ନିର୍ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଯଥାକାମଂ ପରେଶେନୈୱ ଚୋଦିତାଃ ।
"ଭେଦଦୃଷ୍ଟ୍ୟାଽଭିମାନେନ ନିଃସଙ୍ଗେନାପି କର୍ମଣା ॥36॥

କର୍ତୃତ୍ୱାତ୍ ସଗୁଣଂ ବ୍ରହ୍ମ ପୁରୁଷଂ ପୁରୁଷର୍ଷଭମ୍ ।
ସ ସଙ୍ଗତ୍ୟ ପୁନଃ କାଲେ କାଲେନେଶ୍ୱରମୂର୍ତିନା ॥37॥

ଜାତେ ଗୁଣୱ୍ୟତିକରେ ଯଥାପୂର୍ୱଂ ପ୍ରଜାଯତେ " ।
"ଋଚାଂ ତ୍ୱଃ ପୋଷମାସ୍ତେ ଚ ପରେଣ ପ୍ରେରିତାଃ ସଦା" ॥38॥

" ଯତ୍କାମସ୍ତତ୍ସୃଜତ୍ୟଦ୍ଧୈୱାତ୍ମନା ତତ୍ସୃଜତ୍ୟପି"।
ସହୈୱ ବ୍ରହ୍ମଣା କାମାନ୍ ଭୁଙ୍କ୍ତେ ନିସ୍ତୀର୍ଣତଦ୍ଗୁଣଃ॥39॥

"ଦୁଃଖାଦୀଂଶ୍ଚ ପରିତ୍ୟଚ୍ୟ" "ଜଗଦ୍ୱ୍ୟାପାରୱର୍ଜିତଃ" ।
ଭୁଙ୍କ୍ତେ ଭୋଗାନ୍ ସହୈୱାଽନିତ୍ୟାଦ୍ୟାଗମମାନତଃ॥40॥

ମୁକ୍ତସ୍ୟ ଭେଦାୱଗତେଃ କଥମେୱ ହ୍ୟଭିନ୍ନତା ।
ଜୀୱେଶଯୋର୍ନାନୁମା ଚ ତଦଭେଦଂ ପ୍ରମାପଯେତ୍॥41॥

ମିଥ୍ୟେୱ ଭେଦୋ ୱିମତୋ ଭେଦତ୍ୱାଚ୍ଚନ୍ଦ୍ର ଭେଦୱତ୍ ।
ଇତି ଚେତ୍ ସାଧ୍ୟଧର୍ମୋଽଯଂ ସତ୍ ନ ସନ୍ ୱା ନୱୋଭଯମ୍॥42॥

ଯଦି ସନ୍ନପସିଦ୍ଧାନ୍ତଃ ସ ଏୱାସନ୍ନିତୀରିତେ ।
ନୋଭଯଂ ଚେନ୍ନ ସିଦ୍ଧଂ ତଦିତି ମାନସ୍ୟ ଦୂଷଣମ୍॥43॥

ନ ଚ ମାନାନ୍ତରେଣୈତଚ୍ଛକ୍ୟଂ ସାଧଯିତୁଂ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଅନୁମାନେନ ଚେତ୍ ସୈୱ ହ୍ୟନୱସ୍ଥା ଭୱିଷ୍ୟତି॥44॥

ନ ଚାଗମସ୍ତଦର୍ଥୋଽସ୍ତି ନାସଦାସୀନ୍ନ ତଦ୍ୱଦେତ୍ ।
ପରିଶେଷାଦନିର୍ୱାଚ୍ୟଂ ଯଦି ସିଦ୍ଧ୍ୟେତ୍ ପରାତ୍ମନଃ॥45॥

ଅନିର୍ୱାଚ୍ୟତ୍ୱମେୱ ସ୍ୟାତ୍ ପରିଶିଷ୍ଟୋ ହ୍ୟସୌ ସଦା ।
ନ ଚାନ୍ୟ ଆଗମସ୍ତତ୍ର ସଦସତ୍ପ୍ରତିଯୋଗିନୀ॥46॥

ନ ଚ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମତ୍ରାସ୍ତି ନ ଚାର୍ଥାପତ୍ତିରିଷ୍ୟତେ ।
ୱାଧାଯୋଗାତ୍ ସତ ଇତି ୱାଧାଭାୱତ ଏୱ ହି॥47॥

ଇଷ୍ଟାପତ୍ତିର୍ନ ହି ଭ୍ରାନ୍ତାୱପି ୱାଧୋଽୱଗମ୍ୟତେ ।
ୱିଷଯସ୍ୟ କୁତୋ ୱାଧୋ ୱିଦ୍ୟମାନଂ ହି ୱାଧତେ॥48॥

ନ ହି ୱନ୍ଧ୍ୟାସୁତୋ ୱଧ୍ୟୋ ଯଜ୍ଞଦତ୍ତୋ ହି ୱଧ୍ୟତେ ।
ବାଧଯୋଗାତ୍ ସତ ଇତି ୱ୍ୟାପ୍ତିରେଷା କ୍ୱ ଦୃଶ୍ୟତେ ॥49॥

କଷ୍ଟାଯଂ ବାଧ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟୋ ନ ହି ନାଶୋଽସତୋ ଭୱେତ୍ ।
ନିୱୃତ୍ତିଶ୍ଚାପ୍ରୱୃତ୍ତସ୍ୟ କଥମେୱୋପପଦ୍ୟତେ ॥50॥

ନାସୀଦସ୍ତି ଭୱିଷ୍ୟଚ୍ଚ ତଦିତି ଜ୍ଞାନମେଯତା ।
ଯଦି ବାଧସ୍ତଦା ସତ୍ତ୍ୱଂ ତେନୈୱାଙ୍ଗୀକୃତଂ ପୁନଃ ॥51॥

ପ୍ରତୀତିର୍ନାସତ ଇତି ୱଦନ୍ନଙ୍ଗୀକରୋତି ତାମ୍ ।
ନିଷେଧୋ ହ୍ୟପ୍ରତୀତସ୍ୟ କଥଞ୍ଚିନ୍ନୋପପଦ୍ୟତେ ॥52॥

ନ ଚୋପମା ଭୱେଦତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାତ୍ ସତ୍ତ୍ୱମେୱ ଚ ।
ଶାସ୍ତ୍ରଗମ୍ୟପରେଶାନାଭେଦଃ ସ୍ୱାମ୍ନ ଇଯତେ ॥53॥

ଅନୁଭୂତିୱିରୋଧେନ କଥମେକତ୍ୱମୁଚ୍ୟତେ ।
କିଞ୍ଚିତ୍କର୍ତା ଚ ଦୁଃଖୀତି ସର୍ୱେରେୱାନୁଭୂଯତେ ॥54॥

ସର୍ୱଜ୍ଞୋ ଭଗୱାନ୍ ୱିଷ୍ଣୁଃ ସର୍ୱଶକ୍ତିରିତି ଶ୍ରୁତଃ ।
ଅନୁଭୂତାଦ୍ଧି ଭେଦେନ ଶ୍ରୁତିରେଷା ୱଦତ୍ୟମୁମ୍ ॥55॥

ଉପଜୀୱ୍ୟୱିରୁଦ୍ଧଂ ତୁ କଥମୈକ୍ୟଂ ଶ୍ରୁତିର୍ୱଦେତ୍ ।
ଅପ୍ରାମାଣ୍ୟଂ ଯଦା ଭେଦୱାଚକସ୍ୟ ଭୱିଷ୍ୟତି ॥56॥

ସ ଏୱ ଧର୍ମିଣୋ ଗ୍ରାହୀ ତଦଭେଦଃ କଥଂ ଭୱେତ୍ ।
ଯସ୍ୱରୂପଗ୍ରହେ ମାନଂ ତଦ୍ଧର୍ମେ ନ କଥଂ ଭୱେତ୍ ॥57॥

ଏକୱିଜ୍ଞାନୱିଜ୍ଞପ୍ତ୍ୟା ଦ୍ୱଯଂ ମାନଂ ଭୱିଷ୍ୟତି ।
ନ ଚେଦେକଂ ପ୍ରମାଣଂ ତଦ୍ୱ୍ୟଯମପ୍ୟତ୍ର ନୋ ଭୱେତ୍ ॥58॥

ଧର୍ମିଗ୍ରାହିୱିରୋଧସ୍ତୁତସ୍ମାଦ୍ଭାନସ୍ୟ ଦୂଷଣମ୍ ।
ନୋପଜୀଵ୍ୟୋ ହ୍ୟଭେଦୋଽତ୍ର କ୍ୱଚିଦ୍ଭେଦଶ୍ରୁତେର୍ବଲାତ୍ ॥59॥

ନ ଚ ମାନାନ୍ତରୋପେଯଂ ବ୍ରହ୍ମ ତଦ୍ଭଵତି କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଯେନ ମାନେନ ଚୋପେଯଂ ଭେଦସ୍ତେନାଽଗମ୍ୟତେ ॥60॥

ସର୍ୱଜ୍ଞାନମଯୈୱେଶୋ ଯଦ୍ୟୁପେଯଃ କଥଞ୍ଚନ ।
ସର୍ୱଜ୍ଞତ୍ୱଗୁଣେନୈୱ ତଯା ଭେଦୋଽୱଗମ୍ୟତେ ॥61॥

ନ ଦୁଃଖାନୁଭଵଃ କ୍ୱାପି ମିଥ୍ୟାନୁଭଵତାଂ ଵ୍ରଜେତ୍ ।
ନ ହି ବାଧଃ କ୍ୱଚିଦ୍ଦୃଷ୍ଟୋ ଦୁଃଖାଦ୍ୟନୁଭଵସ୍ୟ ତୁ ॥62॥

ଯଦି ଦୁଃଖାନୁଭୂତିଶ୍ଚ ଭ୍ରାନ୍ତିରିତ୍ୟୱସୀଯତେ ।
ଅଦୁଃଖିତାଶ୍ରୁତିଃ କେନ ନ ଭ୍ରାନ୍ତିରିତି ଗମ୍ୟତେ ॥63॥

ଶ୍ରୁତିସ୍ୱରୂପମର୍ଥଶ୍ଚ ମାନେନୈୱାୱସୀଯତେ ।
ତଚ୍ଚେଦ୍ଭାନଂ ଗୃହୀତଂ ତେ କିଂ ଦୁଃଖାନୁଭଵେ ଭ୍ରମଃ ॥64॥

ନ ଚ ବାଧୱିଶେଷୋଽସ୍ତି ଯଦବାଧିତମେୱ ତତ୍ ।
ବାଧୋ ଯଦ୍ୟନୁଭୂତେଽର୍ଥେ କଥଂ ନିର୍ଣଯ ଈଯତେ ॥65॥

କୋଽପି ହ୍ୟର୍ଥୋ ନ ନିଶ୍ଚେତୁଂ ଶକ୍ୟତେ ଭ୍ରମୱାଦିନା ।
ଭ୍ରମତ୍ୱମଭ୍ରମତ୍ୱଂ ଚ ଯଦୈୱାନୁଭଵୋପଗମ୍ ॥66॥

ଏକସ୍ୟ ଭ୍ରମତା ତତ୍ର ପରସ୍ୟାଭ୍ରମତା କୁତଃ ।
ଭ୍ରମତ୍ୱମଭ୍ରମତ୍ୱଂ ଚ ସର୍ୱଂ ୱେଦ୍ୟଂ ହି ସାକ୍ଷିଣା ॥67॥

ସ ଚେତ୍ ସାକ୍ଷୀ କ୍ୱଚିଦ୍ଦୁଷ୍ଟଃ କଥଂ ନିର୍ଣଯ ଈଯତେ ।
ୱିଶେଷାଃ ସର୍ୱ ଏୱୈତେ ସାକ୍ଷିପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଗୋଚରାଃ ॥68॥

ଉରୀକୃତ୍ୟ ଚ ତାନ୍ ସର୍ୱାନ୍ ୱ୍ୟୱହାରଃ ପ୍ରୱର୍ତତେ ।
ସାକ୍ଷିଣୋ ୱ୍ୟୱସାଯୀ ତୁ ୱ୍ୟୱହାରୋ ଽଭିଧୀଯତେ ॥69॥

ତସ୍ମାତ୍ ସର୍ୱପ୍ରସିଦ୍ଧସ୍ୟ ୱ୍ୟୱହାରସ୍ୟ ସିଦ୍ଧଯେ ।
ସାକ୍ଷୀ ନିର୍ଦୋଷ ଏୱୈକଃ ସଦା ଽଙ୍ଗୀକାର୍ଯ ଏୱ ନଃ ॥70॥

ଶୁଦ୍ଧଃ ସାକ୍ଷୀ ଯଦା ସିଦ୍ଧୋ ଦୁଃଖିତ୍ୱଂ ୱାର୍ଯତେ କଥମ୍ ।
ଉପଜୀୱ୍ୟପ୍ରମାଣଂ ତଦ୍ଭେଦଗ୍ରାହକମେୱ ହି ॥71॥

ଅତୋ ଜୀୱେଶଯୋରେଭେଦଃ ଶ୍ରୁତିସାମର୍ଥ୍ୟସୁସ୍ଥିରଃ ।
ତଥାପି ତୁ ଚିଦାନନ୍ଦପୂର୍ୱାସ୍ତଦ୍ଦୃଶା ଗୁଣାଃ ॥72॥

ସାରସ୍ୱରୂପମସ୍ୟାପି ମୁକ୍ତାୱପ୍ୟୱଶିଷ୍ୟତେ ।
ଅତୋ ଽଭେଦୱଦେୱୈତାଃ ଶ୍ରୁତଯଃ ପ୍ରୱଦନ୍ତି ହି ॥73॥

ପୌରାଣାନି ଚ ୱାକ୍ୟାନି ସାଦୃଶ୍ୟାଭେଦସଂଶ୍ରଯାତ୍ ।
ସାଦୃଶ୍ୟାଚ୍ଚ ପ୍ରଧାନତ୍ୱାତ୍ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟାଦପି ଚାଭିଦାମ୍ ॥74॥

ଆହୁରୀଶେନ ଜୀୱସ୍ୟ ନ ସ୍ୱରୂପାଭିଦାଂ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ସ୍ଥାନୈକ୍ୟମୈକମତ୍ୟଂ ଚ ମୁକ୍ତସ୍ୟ ତୁ ୱିଶିଷ୍ୟତେ ॥75॥

ସାଦୃଶ୍ୟଂ ଚ ୱିଶେଷେଣ ଜଡାନାଂ ଦ୍ୱଯମେୱ ତୁ ।
ଭୱେତ୍ ସାଦୃଶ୍ୟମତ୍ୟଲ୍ପଂ ତୃତୀଯଂ ପରମାତ୍ମନା ॥76॥

ଈଶରୂପକ୍ରିଯାଣାଂ ଚ ଗୁଣାନାମପି ସର୍ୱଶଃ ।
ତଥୈୱାୱଯୱାନାଂ ତତ୍ସ୍ୱରୂପୈକ୍ୟଂ ତୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ॥77॥

" ଯଥୋଦକଂ ଦୁର୍ଗେ ୱୃଷ୍ଟଂ ପର୍ୱତେଷୁ ୱିଧାୱତି ।
ଏୱଂ ଧର୍ମାନ୍ ପୃଥକ୍ ପଶ୍ୟଂସ୍ତାନେୱାନୁୱିଧାୱତି " ॥78॥

ଇତି ଶ୍ରୁତେର୍ନୋଭଯଂ ଚ ଭେଦାଭେଦାଖ୍ୟମିଷ୍ୟତେ ।
"ଏକମେୱାଦ୍ୱିତୀଯଂ ତନ୍ନେହ ନାନାସ୍ତି କିଞ୍ଚନ ॥79॥

ମୃତ୍ୟୋଃ ସ ମୃତ୍ୟୁମାପ୍ନୋତି ଯ ଇହ ନାନେୱ ପଶ୍ୟତି"
ଇତି ଶ୍ରୁତାୱିୱେତ୍ୟସ୍ମାଭେଦାଭେଦନିରାକୃତିଃ ॥80॥

ଇୱୋଭଯେ ଚ ସାଦୃଶ୍ୟ ଇତି ୱାକ୍ ଶବ୍ଦନିର୍ଣଯେ ।

॥ଅଂଶାଧିକରଣମ୍॥

ଭେଦସ୍ୟ ମୁକ୍ତୌ ୱଚନାଦପି ତପ୍ରକ୍ଷନିଗ୍ରହଃ ॥81॥

ଚେତନତ୍ୱାଦି ସାଦୃଶ୍ୟଂ ଯଦ୍ୟଭେଦ ଇତୀଷ୍ୟତେ ।
ଅଙ୍ଗୀକୃତଂ ତଦସ୍ମାଭିର୍ନ ସ୍ୱରୂପୈକତା କ୍ୱଚିତ୍ ॥82॥

ନ କେନଚିଦଭେଦୋଽସ୍ତି ଭେଦାଭେଦୋଽପି ୱା କ୍ୱଚିତ୍ ।
ସମୁଦାଯମୃତେ ୱିଷ୍ଣୋଃ ସ୍ୱଗୁଣାଦୀନ୍ ୱିନାଽପି ୱା ॥83॥

ଇତି ଶ୍ରୁତେର୍ନ ତସ୍ୟାସ୍ତି ଭେଦାଭେଦୋଽପି କେନଚିତ୍ ।
ଅଭେଦଶ୍ରୁତଯୋଂଽଶତ୍ୱାତ୍ ସାଦୃଶ୍ୟଂ ଚାଂଶତାଽସ୍ୟ ତୁ ॥84॥

ଅଂଶସ୍ତୁଦ୍ୱିୱିଧୋ ଜ୍ଞେଯଃ ସ୍ୱରୂପାଂଶୋଽନ୍ୟ ଏୱ ଚ ।
ୱିଭିନ୍ନାଂଶୋଽଲ୍ପଶକ୍ତିଃ ସ୍ୟାତ୍ କିଞ୍ଚିତ୍ସାଦୃଶ୍ୟମାତ୍ରଯୁକ୍ ॥85॥

ଅଂଶିନୋ ଯତ୍ ତୁ ସାମର୍ଥ୍ୟଂ ଯତ୍ ସ୍ୱରୂପଂ ଯଥା ସ୍ଥିତିଃ ।
ସ ଏୱ ଚେତ୍ ସ୍ୱରୂପାଂଶଃ ପ୍ରାଦୁର୍ଭାୱା ହରେର୍ଯଥା ॥86॥

ସୂର୍ଯମଣ୍ଡଲମାନ୍ୟେକସ୍ତତ୍ପ୍ରକାଶାଭିମାନୱାନ୍ ।
ସୂର୍ଯୋଽଥ ସପ୍ତମାତ୍ୱେଶ୍ଚ ୱାହ୍ୟାଦସ୍ୟ ଚ ୱାରିପଃ ॥87॥

କଠିନତ୍ୱେନ ମେର୍ୱାଦେଃ ପୃଥିୱ୍ୟା ଅପି ଦେୱତା ।
ଧରାଦେୱ୍ୟେୱମେୱୈକୋ ଭଗୱାନ୍ ୱିଷ୍ଣୁରୱ୍ୟଯଃ ॥88॥

ନାନାୱତାରରୂପେଣ ସ୍ଥିତଃ ପୂର୍ଣଗୁଣଃ ସଦା ।
ୱିଣ୍ମୂତ୍ରାଦ୍ୟଭିମାନିନ୍ୟୋ ଯଥାଽପଭ୍ରଷ୍ଟଦେୱତାଃ ॥89॥

ସୂର୍ଯାଦିଭ୍ୟସ୍ତଥୈୱାଯଂ ସଂସାରୀ ପରମାତ୍ ପୃଥକ୍ ।
ଦେହଦୋଷୈଶ୍ଚ ଦୃଷ୍ଟତ୍ୱାଦପଭ୍ରଷ୍ଟାଖ୍ୟଦେୱତାଃ ॥90॥

ଅନ୍ୟାଃ ସୂର୍ଯାଦିଦେୱେଭ୍ୟୋ ହ୍ୟନୁଗ୍ରାହ୍ୟାଶ୍ଚ ତୈଃ ସଦା ।
ଏୱମେୱ ପରାଦ୍ୱିଷ୍ଟାଃ ପୃଥକ୍ ସଂସାରିଣୋ ମତାଃ ॥91॥

ଅନୁଗ୍ରାହ୍ୟାଶ୍ଚ ତେନୈୱ ତପ୍ରସାଦାଚ୍ଚ ମୋକ୍ଷିଣଃ ।
ନ ତୁ ମତ୍ସ୍ୟାଦିରୂପାଣାମନୁଗ୍ରାହ୍ୟତ୍ୱମିଷ୍ୟତେ ॥92॥

ଗୁଣୈରଶେଷୈଃ ପୂର୍ଣତ୍ୱାନ୍ମୁଖ୍ୟାଭେଦୋ ପରୈର୍ନ ଚ ।
ଅଂଶାଭାସାଶ୍ଚ ସର୍ୱେଽପି ପରସ୍ୟାଂଶା ନ ମୁଖ୍ୟତଃ ॥93॥

ଯଥୈଷା ପୁରୁଷେ ଛାୟା ଏତସ୍ମିନ୍ନେତଦାତତମ୍ ।
ନ ତୁ ପୁଂପାଦୱତ୍ ପାଦା ଜୀୱା ଏତେ ପରାତ୍ମନଃ ॥94॥

ପୂର୍ଣାସ୍ତସ୍ୟ ଗୁଣା ଏୱ ପ୍ରାଦୁର୍ଭାୱତୟା ସ୍ଥିତାଃ ।
ଏୱଂ ଜଗାଦ ପରମା ଶ୍ରୁତିର୍ନାରାଯଣଂ ପରମ୍ ॥95॥

ଅକ୍ଷଯୋ ଭଗୱାନ୍ ୱିଷ୍ଣୁର୍ଲକ୍ଷ୍ମ୍ୟାୱାସୋ ଲଯେ ସ୍ଥିତଃ ।
ମୁକ୍ତୈଃ ସଦା ଚିନ୍ତ୍ୟମାନୋ ବ୍ରହ୍ମାଦ୍ୟୈସ୍ତାରତମ୍ୟଗୈଃ ॥96॥

ପ୍ରକୃତିଃ ପୁରୁଷଃ କାଲୋ ୱେଦାଶ୍ଚେତି ଚତୁଷ୍ଟଯମ୍ ।
ନିତ୍ୟଂ ସ୍ୱରୂପତୋ ୱିଷ୍ଣୋର୍ୱିଶେଷାୱାପ୍ତିମାତ୍ରତଃ ॥97॥

ଉତ୍ପତ୍ତିମଦିତି ପ୍ରୋକ୍ତଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀସ୍ତଦଭିମାନିନୀ ।
ତତୋ ଜାତଃ ପୁମାନ୍ନାମ ବ୍ରହ୍ମାସ୍ୟାଂ ୱାସୁଦେୱତଃ ॥98॥

ସୂତ୍ରାତ୍ମା ପ୍ରାଣନାମା ଚ ଦେୱ୍ୟୌ ପ୍ରକୃତିମାନିନୀ ।
ତତୋ ରୂପଂ ମହନ୍ନାମ ବ୍ରହ୍ମଣୋଽହଙ୍କୃତିଃ ଶିୱଃ ॥99॥

ବ୍ରହ୍ମଣୋ ବୁଦ୍ଧିନାମ୍ନୋମା ତତ ଇନ୍ଦ୍ରୋ ମନୋଽଭିଦଃ ।
ସ୍କନ୍ଦଶ୍ଚ ତତ ଏୱାନ୍ୟେ ସର୍ୱେ ଦେୱାଃ ପ୍ରଜଜ୍ଞିରେ ॥100॥

ତତ୍ର ପୂର୍ୱତନଃ ଶ୍ରେଯାନ୍ ଗୁଣୈଃ ସର୍ୱୈଃ ସମସ୍ତଶଃ ।
ତେଭ୍ୟଶ୍ଚ ଭଗୱାନ୍ ୱିଷ୍ଣୁସ୍ତଦଧୀନା ଇମେ ସଦା ॥101॥

ଜନ୍ମସ୍ଥିତିଲଯାଜ୍ଞାନନିଯତିର୍ଜ୍ଞାନସଂସ୍ମୃତିଃ ।
ମୋକ୍ଷଶ୍ଚ ତଦଧୀନତ୍ୱମେତେଷାଂ ନୈୱ ହୀଯତେ ॥102॥

ମୁକ୍ତାଦପି ସ ଏୱୈକଃ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଃ ପୂର୍ଣସଦ୍ଗୁଣଃ ।
ଇତି ଶ୍ରୁତ୍ୟପପତ୍ତିଭ୍ୟାଂ ପଦେଽସ୍ମିନ୍ ପ୍ରଭୁଣୋଦିତମ୍ ॥103॥

॥ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯ ୱିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ଦ୍ୱିତୀଯାଧ୍ୟାଯସ୍ୟ ତୃତୀଯଃ ପାଦଃ 2-3॥

ଚତୁର୍ଥଃ ପାଦଃ ॥2-4॥

ଶ୍ରୁତ୍ୟର୍ଥଃ ଶ୍ରୁତିଯୁକ୍ତିଭ୍ୟାଂ ୱିରୁଦ୍ଧ ଇୱ ଦୃଶ୍ୟତେ ।
ଯତ୍ର ତନ୍ନିର୍ଣଯଂ ଦେୱଃ ସୁୱିଶିଷ୍ଟାପପତ୍ତିଭିଃ ॥01॥

କରୋତ୍ୟନେନ ପାଦେନ ତତ୍ର ସ୍ପଷ୍ଟାର୍ଥୱଚ୍ଛ୍ରୁତିଃ ।
ୱିଶେଷଶ୍ରୁତିୱୈରୂପ୍ୟଂ ମାହାତ୍ମ୍ୟଂ ୱ୍ୟକ୍ତସଦ୍ଗୁଣାଃ ॥02॥

ଦୃଷ୍ଟାଯୁକ୍ତିଃ ସମାନତ୍ୱଂ କର୍ତୃଶକ୍ତିର୍ୱିମିଶ୍ରିତା ।
ଯୁକ୍ତଯଃ ପୂର୍ୱପକ୍ଷେଷୁ ସୁନିର୍ଣୀତାସ୍ତୁ ତାଦୃଶାଃ ॥03॥

ଯୁକ୍ତଯୋ ନିର୍ଣଯସୈ୍ୟୱ ସ୍ୱଯଂ ଭଗୱତୋଦିତାଃ ।

॥ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯ ୱିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ଦ୍ୱୀତୀଯାଧ୍ୟାଯସ୍ୟ ଚତୁର୍ଥଃ ପାଦଃ ॥2-4॥

॥ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯ ୱିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ଦ୍ୱୀତୀଯାଧ୍ୟାଯଃ (ଅୱିରୋଧାଧ୍ୟାଯଃ)
ତୃତୀଯୋଽଧ୍ୟାଯଃ (ସାଧନାଧ୍ୟାଯଃ) ॥3॥
ପ୍ରଥମଃ ପାଦଃ ॥3-1॥

ସ୍ୱାଭାୱିକାନ୍ୟଥାନାମସହଭାୱାନ୍ୟଥୋକ୍ତଯଃ ॥01॥

ଅୱିଶେଷୱିଶେଷୌ ଚ ସହଭାୱୋ ୱିମିଶ୍ରତା ।
ୱିରୁଦ୍ଧୋକ୍ତିଃ ସହସ୍ଥାନଂ ୱୈଯର୍ଥ୍ୟଂ ଚାନ୍ୟଥାଗତି ॥02॥

ଯୁକ୍ତଯଃ ପୂର୍ୱପକ୍ଷସ୍ୟ ଗୁଣାଧିକ୍ୟାର୍ଥତୋ ଭୱୌ ।
ଉପପତ୍ତିର୍ୱିରୂପତ୍ୱମାଧିକ୍ୟମନୁରୂପତା ॥03॥

ଯୋଗ୍ୟତା ବଲୱତ୍ତ୍ୱଂ ଚ ୱିଭାଗଃ କାରଣାଭୱଃ ।
କ୍ଲୃପ୍ତିରନ୍ୟା ଗତିଶ୍ଚୈୱ ସିଦ୍ଧାନ୍ତସୈ୍ୟୱ ସାଧକାଃ ॥04॥

॥ଯୋନ୍ୟଧିକରଣମ୍॥

ୱୀଜପୂରୁଷଯୋନୀନାଂ ସଙ୍ଗାତିନିଯମୋଽତିମ୍ ।
ଅଥଶବ୍ଦେନ ଭଗୱାନାହ କାରଣତଶ୍ଚ ତାମ୍ ॥05 ॥

॥ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯୱିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ତୃତୀଯାଧ୍ୟାଯସ୍ୟ ପ୍ରଥମଃ ପାଦଃ ॥03-01॥

ଦ୍ୱିତୀଯଃ ପାଦଃ ॥3-2॥

ପଶ୍ଚାଦଦୃଷ୍ଟୱିଜ୍ଞାନକାଲଦଃଖପୃଥଗ୍ଭୱାଃ ।

ସ୍ଥାନଭେଦୋ ୱିରୁଦ୍ଧତ୍ୱଂ ନ୍ୟାଯସାମ୍ୟଂ ସ୍ୱତୋ ଭୱଃ ॥01॥

ଗୁଣସାମଯୋଗଶ୍ଚ ତର୍କବାଧୋ ୱିଲୋମତା ।
ନାନାଭାୱଃ ପ୍ରଲୋଭଶ୍ଚ ଯୁକ୍ତଯଃ ପୂର୍ୱପକ୍ଷଗାଃ ॥02॥

ଅଶକ୍ୟକର୍ତୃତାଶକ୍ତିଃ ସ୍ୱତୋଽଭେଦୋସ୍ତଦେୱ ଚ ।
ଅମାନକ୍ଲୃପ୍ତିସନ୍ଧାନୱ୍ୟୱସ୍ଥାତ୍ୟପ୍ଲତାଭୱାଃ ॥03॥

ୱିଶେଷଦୃଷ୍ଟିୱାକ୍ୟେ ଚ ପୁଂଶକ୍ତିଃ ସୁନିଦର୍ଶନମ୍ ।
ଅଲୌକିକତ୍ୱମାଧିକ୍ୟଂ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟଂ ନିର୍ଣଯାପ୍ରମାଃ ॥04॥

॥ସନ୍ଧ୍ୟାଧିକରଣମ୍॥

ୱାସନାଃ ସର୍ୱୱସ୍ତୁନାମନାଦ୍ୟନୁଭୱାଗତାଃ ।
ସନ୍ତ୍ୟେୱାଶେଷଜୀୱାନାମନାଦିମନସି ସ୍ଥିତାଃ ॥05॥

ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମକଂ ମନୋଽସ୍ତ୍ୟେୱ ଯାୱନ୍ମୁକ୍ତିଃ ସଦାତନମ୍ ।
ତତ୍ରୈୱାଶେଷସଂସ୍କାରାଃ ସଞ୍ଜୀଯନ୍ତେ ସଦୈୱ ଚ ॥06॥

ସୂକ୍ଷ୍ମତ୍ୱେନ ଲଯେ ସଚ୍ଚ ପ୍ରାକୃତୈରୁପଜୀଯତେ ।
ସୃଷ୍ଟିକାଲେ ଯଦା ତନ୍ନ କୁତଃ ସଂସାରସଂସ୍ଥିତିଃ ॥07॥

ସଂସ୍କାରୈର୍ଭଗୱାନେୱ ସୃଷ୍ଟ୍ୱା ନାନାୱିଧଂ ଜଗତ୍ ।
ସ୍ୱପ୍ନକାଲେ ଦର୍ଶଯତି ଭ୍ରାନ୍ତିର୍ଜାଗ୍ରତ୍ୱମେୱ ହି ॥08॥

ଅଦୃଷ୍ଟେ ଚାଶ୍ରୁତେ ଭାୱେ ନ ଭାୱ ଉପଜାଯତେ ।
ଅଦୃଷ୍ଟାଦଶ୍ରୁତାଭାୱାନ୍ନ ଭାୱ ଉପଜାଯତେ ॥09॥

ଇତି ଶ୍ରୁତିପୁରାଣୋକ୍ତିରନାଦିତ୍ୱାତ୍ ତୁ ଯୁଜ୍ୟତେ ।
କଦାଚିଦ୍ଦର୍ଶନାଯୋଗ୍ୟଂ ଯତ୍ ତତ୍ରାପି ୱିଭାଗତଃ ॥10॥

ଦୃଷ୍ଟଂ ସମାଧିକରଣଂ ଦୃଶ୍ୟତେଽତ୍ର ସ ଜ ଭ୍ରମଃ ।
ୱାସନାମାତ୍ରମୂଲତ୍ୱାଜ୍ଜାଗ୍ରଦ୍ୱତ୍ ସ୍ପଷ୍ଟତା ନ ଚ ॥11॥

ଭେଦୋଽଭେଦୋଽଥୱା ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱମିତି ପ୍ରଶ୍ନୋ ନ ଯୁଜ୍ୟତେ ।
ଦ୍ରଷ୍ଟୁଃ ସ୍ୱପ୍ନସ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟତ୍ୱାଭେଦସ୍ୟୈୱାଖିଲୈର୍ଜନୈଃ ॥12॥

ପ୍ରଶ୍ନଦୋଷା ହି ଚତ୍ୱାରଃ ସ୍ୱୱ୍ୟାହତିରସଙ୍ଗତିଃ ।
ସିଦ୍ଧାର୍ଥତା ଚ ୱୈଫଲ୍ୟଂ ନ ତୈଃ ସ୍ୟାତ୍ ତତ୍ତ୍ୱନିର୍ଣଯଃ ॥13॥

ତତ୍ତ୍ୱନିର୍ଣଯୱୈଲୋମ୍ୟଂ ସ୍ୟାଦ୍ୱାଦେଽପି ହି ନିଗ୍ରହଃ ।
ଉଭାୱନୀଯମେୱ ସ୍ୟାନ୍ନ କଥାୱସିତିର୍ଭୱେତ୍ ॥14॥

ୱିଜିଗୀଷୁକଥାଯାଂ ତୁ କଥାୱସିତିକାରଣମ୍ ।
ପରିହାରେଽପି ସିଦ୍ଧତ୍ୱଂ ଦୂଷଣଂ ପ୍ରତିୱାଦିନଃ ॥15॥

ପ୍ରତିଜ୍ଞାଯାଂ ତଦନ୍ୟସ୍ୟ ସିଦ୍ଧତୈୱ ହି ସାଧିକା ।
ଆଶ୍ରଯୱ୍ୟାଶ୍ରଯାସିଦ୍ଧୀ ସାଧ୍ୟସିଦ୍ଧିଶ୍ଚ ଦୂଷଣମ୍ ॥16॥

କେଷାଞ୍ଚିନ୍ନ ଚ ତେ ଦୋଷା ୱ୍ୟାପ୍ତୌ ସତ୍ୟାଂ କଥଞ୍ଚନ ।
ଦୋଷୋ ୱ୍ୟାହତିରେୱାସ୍ତି ନୃଶୃଙ୍ଗାସ୍ତିତ୍ୱସାଧନେ ॥17॥

ଯତ୍ର ୱାହତତା ନାସ୍ତିକୋଽତିସଙ୍ଗୋଽସ୍ୟ ସାଧନେ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଗମମୂଲାସ୍ତୁ ନ୍ୟାଯାଃ ସର୍ୱେ ଭୱନ୍ତି ହି ॥18॥

ନ୍ୟାଯାଭାସା ଅମୂଲାଃ ସ୍ୟୁଃ ନ୍ୟାଯସ୍ୟାନ୍ୟସ୍ୟ ତୌ ପୁନଃ ।
ଅଦୃଷ୍ଟେ ୱ୍ୟଭିଚାରେ ତୁ ସାଧକଂ ତଦିତି ସ୍ଫୁଟମ୍ ॥19॥

ଜ୍ଞାଯତେ ସାକ୍ଷିଣୈୱାଦ୍ଧା ମାନବାଧେ ନ ତଦ୍ଭୱେତ୍ ।
ଯସ୍ମାକ୍ଷିଣୈୱ ମାନତ୍ୱଂ ମାନାନାମୱସୀଯତେ ॥20॥

ଅମାନସ୍ୟ ତୁ ମାନତ୍ୱଂ ମାନସତ୍ୱାଚ୍ଚଲଂ ଭୱେତ୍ ।
ଉତ୍ସର୍ଗତୋଽପି ଯତ୍ପ୍ରାପ୍ତମପୱାଦୱିୱର୍ଜିତମ୍ ॥21॥

ୱ୍ୟଭିଚାର୍ଯପୱାଦେନ ମାନମେୱ ଭୱିଷ୍ୟତି ।
ଅତୋ ହି ଭୋଜନାଦୀନାମିଷ୍ଟସାଧନତାନୁମା ॥22॥

ମାନଂ ୱ୍ୟୱହୃତୌ ନିତ୍ୟଂ ୱ୍ୟଭିଚାରୋ ହି ତତ୍ର ଚ ।
ୱ୍ୟାପ୍ତତ୍ୱେ ୱ୍ୟାଶ୍ରଯତ୍ୱଂ ତୁ କଥମେୱ ହି ଦୂଷଣମ୍ ॥23॥

ରୋହିଣ୍ୟୁଦଯ ଆସନ୍ନଃ କୃତ୍ତିକାଭ୍ୟୁଦିତା ଯତଃ ।
ଇତ୍ୟୁକ୍ତେ ସାଧନଂ ନୋ କିଂ ନ ହ୍ୟାଜ୍ଞୈୱାତ୍ର ସାଧିକା ॥24॥

ଅନ୍ୟତ୍ ସଦସତୋର୍ୱିଶ୍ୱମିତି ଚ ୱ୍ୟାହତେରମା ।
ଅସିଦ୍ଧସାଧନେ ଦୋଷଃ କୋ ୱ୍ୟାପ୍ତିର୍ଯଦି ୱିଦ୍ୟତେ ॥25॥

ୱ୍ୟାପ୍ତିଶ୍ଚ ୱ୍ୟତିରେକେଣ ତତ୍ର ତୈଶ୍ଚାୱଗମ୍ୟତେ ।
ଅପ୍ରସିଦ୍ଧସ୍ୟ ସାଧସ୍ୟା ସାଧକତ୍ୱଂ ଯଦେଷ୍ୟତେ ॥26॥

ଲିଙ୍ଗସ୍ୟାକ୍ତୌ ୱିଶେଷୋଽଯଂ କେନ ମାନେନ ଗମ୍ୟତେ ।
ସାଧନଂ ପରମାଣ୍ୱଦେର୍ଯଦାଽସିଦ୍ଧସ୍ୟ ଚେଷ୍ୟତେ ॥27॥

ଯଥାନୁଭୱମେୱୈତନ୍ନାଙ୍ଗୀକାର୍ଯଂ କୁତସ୍ତଦା ।
ଯତ୍ର ନାତିପ୍ରସଙ୍ଗୋଽସ୍ତିମାନଂ ନ ଚ ୱିପର୍ଯଯେ ॥28॥

କ୍ଲିଷ୍ଟକଲ୍ପନଯୈୱାତ୍ର ସାଧମିତ୍ୟତିଦୁର୍ୱଚଃ ।
ପରିଶେଷୋ ମିଥଃ ସିଦ୍ଧିଶ୍ଚକ୍ରକସ୍ୱାଶ୍ରଯାଦଯଃ ॥29॥

ଅସିଦ୍ଧସାଧକତ୍ୱେନ ପଞ୍ଚାୱଯୱତାଂ ୱିନା ।
ଅଙ୍ଗୀକାର୍ଯଃ ସମସ୍ତୈସ୍ତନ୍ନିଯମଃ କିଂନିବନ୍ଧନଃ ॥30॥

ସିଦ୍ଧସାଧନତାଯଂ ଚ ନ କଥାଽସିତିର୍ଭଵେତ୍ ।
ଵ୍ୟଭିଚାରୋ ହେତ୍ୱସିଦ୍ଧିରେକପକ୍ଷେଽପି ଦୂଷଣମ୍ ॥31॥

ସାଧସାଧନୱୈକଲ୍ୟଂ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତସ୍ୟ ୱିଶେଷଣେ ।
ୱୈଯର୍ଥ୍ୟମେକାସିଦ୍ଧୌ ଚ ୱିଶିଷ୍ଟାସିଦ୍ଧିରେୱ ହି ॥32॥

ଅପ୍ରଯୋଜନତା ତତ୍ର ପ୍ରଥମପ୍ରଶ୍ନଦୂଷଣମ୍ ।
ସିଦ୍ଧପ୍ରଶ୍ନାଧିକଂ ଯତ୍ ତଦାଧିକ୍ୟାନ୍ତର୍ଗତଂ ଭଵେତ୍ ॥33॥

ଅର୍ଥାପତ୍ତ୍ୟୁପମାଭାୱା ଅନୁମାନ୍ତର୍ଗତାଃ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାନ୍ତର୍ଗତୋଽଭାୱଃ ସୁଖାଦେର୍ନିଯମେନ ଚ ॥34॥

ଅନ୍ୟତ୍ର ଝଟତି ପ୍ରାପ୍ତଃ ପ୍ରାରମ୍ଭାଦ୍ୟାଶ୍ଚ ଯୁକ୍ତଯଃ ।
ଆଗମାର୍ଥାଽସିତ୍ୟର୍ଥା ନିଯତୱ୍ୟାପ୍ତଯୋଽଖିଲାଃ ॥35॥

ୱାକ୍ୟଂ ପ୍ରକରଣଂ ସ୍ଥାନଂ ସମାଖ୍ୟା ଚ ତଥାୱିଧାଃ ।
କୁରୁପାଣ୍ଡୱୱତ୍ ତେଷାମୁପପତ୍ତେ ପୃଥଗ୍ଵଚଃ ॥36॥

ସ୍ୱନ୍ୟାଯୈଃ ସାଧନଂ କାର୍ଯଂ ପରନ୍ୟାଯୈସ୍ତୁ ଦୂଷଣମ୍ ।
ସ୍ୱନ୍ୟାଯୈର୍ଦୂଷଣଂ ଚ ସ୍ୟାତ୍ ସାଧ୍ୱତୈଃ ପ୍ରତିୱାଦିନଃ ॥37॥

ପ୍ରସଙ୍ଗାର୍ଥତଯା ପ୍ରୋକ୍ତା ନ ସିଦ୍ଧାନ୍ତସ୍ୟ ଦୂଷକାଃ ।
ଛଲଂ ଜାତିରିତି ଦ୍ୱେଧା ୱ୍ୟାହତ୍ୟନ୍ତରମିଷ୍ୟତେ ॥38॥

ଜାତିଃ ସ୍ୱାୱ୍ୟାହତିର୍ଜ୍ଞେଯା ଛଲମର୍ଥାନ୍ତରୋଦ୍ଭରମ୍ ।
ଏୱଂ ସଂଶୋଧିତନ୍ୟାଯସଦାଗମୱିରୋଧତଃ ॥39॥

ନାନିର୍ୱାଚ୍ୟମିହ ପ୍ରୋକ୍ତଂ ମାଯାମାତ୍ରପଦେନ ହି ।
ୱିଲକ୍ଷଣଂ ସଦସତୋରିତି ହି ୱ୍ୟାହତଂ ସ୍ୱତଃ ॥40॥

ପ୍ରତିଯୋଗିତ୍ୱମପ୍ୟସ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମଣୋଽଙ୍ଗୀକୃତଂ ଭୱେତ୍ ।
ମିଥ୍ୟା ଚେତ୍ ପ୍ରତିଯୋଗିତ୍ୱଂ ୱୈଲକ୍ଷଣ୍ୟଂ ତତୋ ନ ହି ॥41॥

ଅୱିଲକ୍ଷଣତ୍ୱଂ ସତ୍ୟଂ ସ୍ୟାନ୍ମିଥ୍ୟାତ୍ୱଂ ବ୍ରହ୍ମଣସ୍ତତଃ ।
ଅନିର୍ୱାଚ୍ୟସ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱଂ ୱା ଯଦି ଧର୍ମା ନ କେଚନ ॥42॥

ବ୍ରହ୍ମଣୋ ନୈୱ ଜିଜ୍ଞାସ୍ୟଂ ଜିଜ୍ଞାସ୍ୟା ଧର୍ମନିର୍ଣଯଃ ।
ଇଦମିତ୍ଥମିତି ଜ୍ଞାନଂ ଜିଜ୍ଞାସାଯଃ ପ୍ରଯୋଜନମ୍ ॥43॥

ଇତ୍ଥଂଭାୱୋ ହି ଧର୍ମୋଽସ୍ୟ ନ ଚେନ୍ନ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ।
ଇତ୍ଥଂ ଭାୱାତ୍ମକାନ୍ ଧର୍ମାନାହୁଶ୍ଚ ଶ୍ରୁତଯୋଽଖିଲାଃ ॥44॥

ଅଦୃଶ୍ୟତ୍ୱାଦଯୋଽପ୍ୟସ୍ୟ ଗୁଣା ହି ପ୍ରଭୁଣୋଦିତାଃ ।
ଯଦି ସ୍ୟୁସ୍ତାଦୃଶା ଧର୍ମାଃ ସର୍ୱଜ୍ଞତ୍ୱାଦଯୋ ନ କିମ୍ ॥45॥

ଅନ୍ୟାପେକ୍ଷା ଯଦି ସ୍ୟୁଷ୍ଟେ ସତ୍ତ୍ୱୈଂ ଦେଶକାଲଗା ।
ଦେଶକାଲାନପେକ୍ଷା ହି ନ ସତ୍ତା କ୍ୱାପି ଦୃଶ୍ୟତେ ॥46॥

ସର୍ୱଧର୍ମୋଜ୍ଝିତସ୍ୟାସ୍ୟ କିଂ ଶାସ୍ତ୍ରେଣାଧିଗମ୍ୟତେ ।
ମିଥ୍ୟାଧର୍ମୱିଧାତୁଶ୍ଚ ୱେଦସୈଁୱାପ୍ରମାଣତା ॥47॥

ଅପ୍ରାପ୍ତାଂ ଭ୍ରାନ୍ତିମାପାଦ୍ୟ କିଂ ୱେଦୋ ମାନତାଂ ୱ୍ରଜେତ୍ ।
ନ ହି ୱେଦଂ ୱିନା ବ୍ରହ୍ମ ୱେଦ୍ୟଂ ଧର୍ମାଶ୍ଚ ତଦ୍ଗତାଃ ॥48॥

ୱେଦୱେଦ୍ୟସ୍ୟ ମିଥ୍ୟାତ୍ୱଂ ଯଦି ନୈକ୍ୟସ୍ୟ ତତ୍ କଥମ୍ ।
ଧର୍ମାରୂପୋଽପି ସାମାନ୍ୟଧର୍ମାଦୀନାଂ ହି ଦର୍ଶନେ ॥49॥

ଇଦନ୍ତଦାଦିଧର୍ମିତ୍ୱେ ଧର୍ମୋଽନ୍ୟଃ କଲ୍ପ୍ୟତେଽତ୍ର ହି ।
ସର୍ୱଧର୍ମୱିହୀନସ୍ୟ ଧର୍ମାରୋପଃ କ୍ୱ ଦୃଶ୍ୟତେ ॥50॥

ତଦର୍ଥଂ ଯଦି ଧର୍ମାଣାମାରୋପଃ ସାଽନୱସ୍ଥିତିଃ ।
ଈଶତଜ୍ଜ୍ଞାନୱେଦାକ୍ଷଜାନୁମାମାତୃପୂର୍ୱିଣଃ ॥51॥

ଭ୍ରାନ୍ତିର୍ୱିଶ୍ୱସ୍ୟ ଯେନୈୱ ମାନାଭାସେନ କଲ୍ପ୍ୟତେ ।
ତତ୍ମାତ୍ରସ୍ୟାନ୍ୟଥାଭାୱେ କିଂ ନ ସ୍ୟାଦ୍ୱିଶ୍ୱସତ୍ୟତା ॥52॥

ଯୋନେଦଂ କଲ୍ପ୍ୟତେ ଭ୍ରାନ୍ତଂ ଭ୍ରାନ୍ତିସ୍ତସ୍ୟୈୱ କିଂ ନ ସା ।
ଭ୍ରାନ୍ତତ୍ୱେ ତସ୍ୟ ୱିଶ୍ୱାରେରୀଶାଦ୍ୟଭ୍ରାନ୍ତମେୱ ହି ॥53॥

ଭ୍ରୱେଯୁର୍ଭ୍ରାନ୍ତଯୋ ନୃଣାଂ ନୈୱେଶାଦେଃ କଥଞ୍ଚନ ।
ସତ୍ୟତ୍ୱମକ୍ଷଜପ୍ରାପ୍ତଂ ଯଦି ଭ୍ରାନ୍ତମିତୀଷ୍ୟତେ ॥54॥

ପ୍ରାମାଣ୍ୟମାଗମସ୍ୟାପି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଦନ୍ୟତଃ କୁତଃ ।
ସାକ୍ଷିପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷତୋ ହ୍ୟେୱ ମାନାନାଂ ମାନତେଯତେ ॥55॥

ସାକ୍ଷିଣଃ ସ୍ୱପ୍ରକାଶତ୍ୱମନୱସ୍ଥା ତତୋ ନ ହି ।
ତତ୍କାଲିକଂ ପ୍ରମାଣତ୍ୱମକ୍ଷଜସ୍ୟ ଯଦା ଭୱେତ୍ ॥56॥

ଐକ୍ୟାଗମସ୍ୟ କି ନ ସ୍ୟାତ୍ ତସ୍ୟାପ୍ୟେତାଦୃଶଂ ଯଦି ।
ଐକ୍ୟପ୍ରମାଣମିଥ୍ୟାତ୍ୱଂ ଯଦା ୱିଶ୍ୱସ୍ୟ ସତ୍ୟତା ॥57॥

ଐକ୍ୟୱାକ୍ୟସ୍ୟ ମାନତ୍ୱଂ ଯଦ୍ୟବାଧମିତୀଷ୍ୟତେ ।
ଅକ୍ଷଜସ୍ୟାପି ମାନତ୍ୱଂ ନାବାଧଂ କିମିତୀଷ୍ୟତେ ॥58॥

ଅଦ୍ୱୈତହାନିସାମାନ୍ୟାନ୍ନ ୱିଶେଷଶ୍ଚ କଶ୍ଚନ ।
ଯଦି ସ୍ୱତସ୍ତ୍ୱଂ ପ୍ରାମାଣ୍ୟେ ୱିଶ୍ୱସତ୍ତା କଥଂ ନ ତେ ॥59॥

ପ୍ରାମାଣ୍ୟସ୍ୟ ଚ ମର୍ଯାଦା କାଲତୋ ୱ୍ୟାହତା ଭୱେତ୍ ।
କାଲାନ୍ତରେଽପ୍ୟମାନଂ ତେଦିଦାନୀଂ ମାନତା କୁତଃ ॥60॥

ମିଥ୍ୟାତ୍ୱମାନଂ ମୋକ୍ଷେଽପି ମାନଂ କିଂ ନେତି ଭଣ୍ୟତାମ୍ ।
ମାନତ୍ୱେଽଦ୍ୱୈତହାନିଃ ସ୍ୟାଦମାନତ୍ୱେଽପ୍ୟମୋକ୍ଷତା ॥61॥

ୱିଶ୍ୱସ୍ୟ ପୁନରାପତ୍ତିର୍ମିଥ୍ୟାମାନଂ ଯଦା ନ ମା ।
ଅସ୍ତି ଚେନ୍ମୁକ୍ତ୍ୟୱସ୍ଥା ଚ ଦ୍ୱୈତାପତ୍ତିରତୋଽନ୍ୟଥା ॥62॥

ଅମୁକ୍ତତ୍ୱଂ ତଥା କାଲେ କାଲାଧୀନା ହି ମୁକ୍ତତା ।
କାଲ ଏୱାଗମୋଽପ୍ୟାହ ମୁକ୍ତିଂ କାଲନିୱର୍ତ୍ତନେ ॥63॥

ମୁକ୍ତେରପି ନିୱୃତ୍ତିଃ ସ୍ୟାତ୍ ସଂସାରିତ୍ୱମତୋ ଭୱେତ୍ ।
କ୍ୱ ଚ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷତଃ ପ୍ରାପ୍ତମନୁମାଗମବାଧିତମ୍ ॥64॥

ଦେହାତ୍ମତ୍ୱଂ ଯଦି ନ ତତ୍ ପ୍ରାପ୍ତଂ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷତଃ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ମମ ଦେହ ଇତି ହ୍ୟେୱ ନ ଦେହୋଽହମିତି ପ୍ରମା ॥65॥

ଉପଚାରଶ୍ଚ କୃଷ୍ଣୋଽହମିତି କର୍ଦମଲେପନେ ।
ୱସ୍ତ୍ୱସ୍ୟ ଯଦ୍ୱଦେୱଂ ସ୍ୟାତ୍ ଯଦ୍ୟୁପାଧିକୃତଂ ତଦା ॥66॥

ସ୍ୱତଃ ଶୁକ୍ଲତ୍ୱୱତ୍ କାର୍ଷ୍ଣ୍ୟଂ ନ ମମେତି ପ୍ରତୀଯତେ ।
କଥଂ ଚ ଭେଦୋ ଦେହାଦେରାତ୍ମନୋ ନ ପ୍ରତୀଯତେ ॥67॥

ଜାତମାତ୍ରା ମୃଗା ଗାୱୋ ହସ୍ତିନଃ ପକ୍ଷିଣୋ ଽଷାଃ ।
ଭଯାଭଯସ୍ୱଭୋଗାଦୌ କାରଣାନି ୱିଜାନତେ ॥68॥

ଅସ୍ମୃତୌ ପୂର୍ୱଦେହସ୍ୟ ୱିଜ୍ଞାନଂ ତତ୍ କଥଂ ଭୱେତ୍ ।
ଅନ୍ୱଯୱ୍ୟତିରେକାଦେରନୁସନ୍ଧାନୱିସ୍ମୃତୌ ॥69॥

ଯଦା ଦେହାନ୍ତରଜ୍ଞାନଂ ଦେହୈକ୍ୟାୱସିତିଃ କୁତଃ ।
ୱ୍ୟାପ୍ତତ୍ୱାଦାତ୍ମନୋ ଦେହେ ୱ୍ୟୱହାରେଷ୍ୟପାଟୱାତ୍ ॥70॥

ଭେଦଜ୍ଞାନେଽପି ଚାଙ୍ଗାରୱହ୍ନିୱତ୍ ସ୍ୱାଶ୍ରିତ୍ୱିକ୍ତୱତ୍ ।
ଭୱନ୍ତି ୱ୍ୟୱହାରାଶ୍ଚ ନ ହି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଗାନପି ॥71॥

ଅର୍ଥାନ୍ୟଥାନୁଭୱତଃ ପ୍ରତିପାଦୟିତୁଂ କ୍ଷମାଃ ।
ଲୋକାସ୍ତତୋ ହି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷସିଦ୍ଧଂ ନାନ୍ୟେନ କେନଚିତ୍ ॥72॥

ଶକ୍ୟଂ ୱାରୟିତୁଂ କ୍ୱାପି ତଚ୍ଚେନ୍ନୋତ୍ତରଗୋଚରମ୍ ।
କଥମେୱୋତ୍ତରଃ କାଲସ୍ତତ୍ଫଲା ମୋକ୍ଷଶ୍ଚ ଗମ୍ୟତେ ॥73॥

ଆଗମୋଽପି ହି ସାମାନ୍ୟେ ସିଦ୍ଧେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷତଃ ପୁନଃ ।
ୱିଶେଷଂ ଜ୍ଞାପୟେଦେୱ କଥଂ ଶକ୍ତିଗ୍ରହୋଽନ୍ୟଥା ॥74॥

ଅତୀତାନାଗତାର୍ଥେଷୁ ଜାତେ ଶକ୍ତିଗ୍ରହେଽଖିଲମ୍ ।
ୱିଶେଷଂ ଗମୟେଦ୍ୱାକ୍ୟଂ ନ ତଦଜ୍ଞାତଶକ୍ତିକେ ॥75॥

ଶକ୍ତିଶ୍ଚେଦ୍ୱର୍ତମାନେ ସ୍ୟାନ୍ନାତୀତାନାଗତଂ ୱଦେତ୍ ।
ଯଦି ଶକ୍ତିଗ୍ରହୋଽନ୍ୟତ୍ର କଥଂ ସ ସ୍ୟାତ୍ ତଦଗ୍ରହେ ॥76॥

ସାମାନ୍ୟଂ ଦୃଷ୍ଟମେୱାସାୱନ୍ୟତ୍ର ଗମୟେଦ୍ୟଦି ।
ସାମାନ୍ୟୱର୍ଜିତଂ ୱସ୍ତୁସ୍ୱରୂପଂ ଗମୟେତ୍ କଥମ୍ ॥77॥

ନ ସ୍ୱରୂପତ୍ୱସାମାନ୍ୟଂ କେନାପ୍ୟଙ୍ଗୀକୃତଂ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ସ୍ୱରୂପଂ ଚେଦନୁଗତଂ ୱ୍ୟାୱୃତ୍ତଂ ତତ୍ର କିଂ ଭୱେତ୍ ॥78॥

ସର୍ୱାନୁଗତଧର୍ମାଣାମନ୍ତେ ହି ସ୍ୱତ୍ୱମିଷ୍ୟତେ ।
କିଂ ୱ୍ୟାୱୃତ୍ତମିତି ପ୍ରଶ୍ନେ ସ୍ୱରୂପମିତି କେୱଲମ୍ ॥79॥

ସ୍ୟାଦୁତ୍ତରଂ ତତୋଽନ୍ୟଚ୍ଚେତ୍ ତଦେୱ ସ୍ୱଯମେୱ ନଃ ।
ଏୱଂ ୱ୍ୟାୱୃତ୍ତରୂପେଽପି ଯଦା ଶକ୍ତିଗ୍ରହୋ ଭୱେତ୍ ॥80॥

ତସ୍ୟ ସାମାନ୍ୟତୋ ଜ୍ଞାନଂ ୱିନା ସ ଚ ଭୱେତ୍ କୁତଃ ।
ଅତୋ ୱିଶେଷସାମାନ୍ୟରୂପଂ ସର୍ୱମପୀଷ୍ୟତେ ॥୪1॥

ୱ୍ୟାୱୃତ୍ତଂ ଯଚ୍ଚ ସାମାନ୍ୟଂ ତଦେୱ ସ୍ୟାଦ୍ୱିଶେଷତଃ ।
ନ ଚୈକଧର୍ମତା ତେନ ପଦାର୍ଥାନାଂ ପରସ୍ପରମ୍ ॥୪2॥

ଧର୍ମାଣାଂ ଭେଦଦୃଷ୍ଟ୍ୟେୱ ତସ୍ମାଦୃଶ୍ୟସ୍ୟ ଦର୍ଶନାତ୍ ।
ଅତଃ ସର୍ୱପଦାର୍ଥାଶ୍ଚ ସାମାନ୍ୟାତ୍ ସାକ୍ଷିଗୋଚରାଃ ॥୪3॥

ସର୍ୱମିତ୍ୟେୱ ୱିଜ୍ଞାନଂ ସର୍ୱେଷାଂ କଥମନ୍ୟଥା ।
କିଞ୍ଚିତ୍ସାଦୃଶ୍ୟ ୱିଜ୍ଞାନାଦଖିଲସ୍ୟାପି ୱସ୍ତୁନଃ ॥୪4॥

ଶବ୍ଦଶକ୍ତିଗ୍ରହଶ୍ଚ ସ୍ୟାତ୍ ତତ୍ତସ୍ମାଦୃଶ୍ୟମାନତଃ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଂ ମାନସଂ ଚୈୱ ଯଦାତୀତାର୍ଥଗୋଚରମ୍ ॥୪5॥

ତଦା ସ୍ମୃତିପ୍ରମାଣତ୍ୱମତୀତତ୍ୱୱିଶେଷିତମ୍ ।
ଆଧିକ୍ୟମନୁଭୂତାତ୍ ତୁ ଯଦାତୀତତ୍ୱମିଷ୍ୟତେ ॥୪6॥

ମାନତା ଚ କଥଂ ନ ସ୍ୟାତ୍ ସ୍ମୃତେର୍ଭାଧଶ୍ଚ ନାତ୍ର ହି ।
ମାନତ୍ୱଂ ପ୍ରତ୍ୟଭିଜ୍ଞାଯ ଅପି ସର୍ୱାନୁଭୂତିଗମ୍ ॥୪7॥

ଅତୀତୱର୍ତମାନତ୍ୱଧର୍ମିଣୀ ସା ଚ ଦୃଶ୍ୟତେ ।
ନ ଚ ସା ସ୍ମୃତିମାତ୍ରାର୍ଧା ତଦିତଚ୍ଛ୍ରଗ୍ରହୈକତଃ ॥୪୪॥

ଅତୋ ନ ୱର୍ତମାନୈକନିୟମଃ ସ୍ୟାଦ୍ଧୁହେଽକ୍ଷଜେ ।
ନ ଚ ପ୍ରମାଣତୋଽନ୍ୟା ସ୍ୟାତ୍ ପ୍ରମିତିର୍ନାମ କୁତ୍ରଚିତ୍ ॥୪9॥

ମାନାଭାୱାଦ୍ଧୌରୱାଚ୍ଚ କଲ୍ପନାଯାଃ କିମେତଯା ।
ମଯୈତଜ୍ଜ୍ଞାତମିତି ତୁ ସାକ୍ଷିଗଂ ଜ୍ଞାନଗୋଚରମ୍ ॥୨0॥

ଜ୍ଞାନମେୱ ତତୋଽନ୍ୟା ନ ପ୍ରମିତିର୍ନାମ ଦୃଶ୍ୟତେ ।
ମାନମାତୃପ୍ରମେଯାଣାଂ ତଦୁଚ୍ଛିତ୍ତିର୍ନ ହି କ୍ୱଚିତ୍ ॥91॥

ସ୍ୱାପ୍ନାନାମପି ଚୈତେଷାଂ ନ ବାଧୋ ଦୃଶ୍ୟତେ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଜାଗ୍ରତ୍ତ୍ୱମାତ୍ର ମତ୍ରୈକମନ୍ୟଥା ଦୃଶ୍ୟତେ ସ୍ଫୁଟମ୍ ॥92॥

ଅତୋ ମିଥ୍ୟା ନ ଚ ସ୍ୱପ୍ନୋ ଜାଗ୍ରତ୍ୱଜ୍ଜାଗ୍ରଦେୱ ଚ ।
ଆତ୍ମତ୍ୱତ୍ କ୍ୱଚିଦାତ୍ମା ଚ ସ୍ୟାଦେୱ ଭ୍ରମଗୋଚରଃ ॥93॥

ଏତାୱତା ନ ମିଥ୍ୟାଽଽସୌ ସ୍ୱପ୍ନେ ଜାଗରିତେ ତଥା ।
ଯଦ୍ୟାତ୍ମନ୍ୟନ୍ୟଥା ଦୃଶ୍ୟଂ ଭ୍ରାନ୍ତମତ୍ରାପି ତଦ୍ଭୱେତ୍ ॥94॥

ଅବାଧ୍ୟତାନୁୱୃତ୍ତେସ୍ତୁ ସ୍ୱପ୍ନାଦେର୍ଭ୍ରାନ୍ତତା କୁତଃ ।
ନ ଚ କାଚିତ୍ ପ୍ରମା ୱିଶ୍ୱଭ୍ରାନ୍ତତ୍ୱେ ସର୍ୱମେୱ ଚ ॥95॥

ଅଭ୍ରାନ୍ତତ୍ୱେ ପ୍ରମାଣଂ ତୁ କଥଂ ତଦ୍ଭ୍ରାନ୍ତିତା ଭୱେତ୍ ।
କିଞ୍ଚ ଭ୍ରାନ୍ତତ୍ୱୱାଦୀ ସ ଭ୍ରାନ୍ତତ୍ୱଂ ସ୍ୱମତସ୍ୟ ଚ ॥96॥

ଆଙ୍ଗୀକରୋତି ନିଯତଂ ତତ୍ର ସମ୍ପ୍ରତିପନ୍ନତା ।
ୱାଦିନୋସ୍ତେନ ଚାଭ୍ରାନ୍ତଂ ୱିଶ୍ୱମେୱ ଭୱିଷ୍ୟତି ॥97॥

ଭ୍ରାନ୍ତତ୍ୱଭ୍ରାନ୍ତତା ଚେତ୍ ସ୍ୟାତ୍ କଥଂ ନାଭ୍ରାନ୍ତିସତ୍ୟତା ।
ଅଶେଷଦୋଷଦୁଷ୍ଟଂ ତତ୍ଦତଂ ହେଯଂ ବୁଭୂଷୁଭିଃ ॥98॥

ଯେନ ସ୍ୱମତହେଯତ୍ୱଂ ସ୍ୱଯମଙ୍ଗୀକୃତଂ ସଦା ।
ଭ୍ରାନ୍ତିତ୍ୱାଦ୍ଦୁର୍ଘଟତ୍ୱସ୍ୟ ଭୂଷଣତ୍ୱାଚ୍ଚ କେୱଲମ୍ ॥99॥

ଉନ୍ମତ୍ତୋଽପି କଥଂ ତସ୍ୟ ମତଂ ସ୍ୱୀକର୍ତୁମିଚ୍ଛତି ।
ଈଶଶକ୍ତେରଚିନ୍ତ୍ୟତ୍ୱାଦ୍ଭହୋଦ୍ଭତୈଃ ପ୍ରୱର୍ତିତମ୍ ॥100॥

ଅତଃ ପ୍ରଜ୍ଞାଽତ୍ର ମାୟୋକ୍ତା ଜୈୱ୍ୟୁପାଦାନମେୱ ସା ।
ନିମିତ୍ତମୈଶ୍ୱରୀ ମୁଖ୍ୟା ନିର୍ମିତଂ ତ୍ରାତମେୱ ଚ ॥101॥

ତାଭ୍ୟାଂ ସହ ପୃଥକ୍ ଟୈୱ ମାଯାମାତ୍ରମିତୀର୍ଯତେ ।
ଉଭାଭ୍ୟାଂ ମାତମୈଶ୍ୱର୍ଯା ତ୍ରାତଂ ସହ ପୃଥକ୍ ତତଃ ॥102॥

ପ୍ରଜ୍ଞାତ୍ମକଂ ମନୋ ଯେନ ମନୋରୂପାଶ୍ଚ ୱାସନାଃ ।
ଧୀର୍ଭୀରିତି ମନସ୍ତ୍ୱେୱେତ୍ୟାହ ଚ ଶ୍ରୁତିରଞ୍ଜସା ॥103॥

ଚିଦଚିଦ୍ଗ୍ରମେୱେତନ୍ମନୋ ଯାୱଚ୍ଚ ସଂସୃତିଃ ।
ତେନାୱସ୍ଥା ଇମାଃ ସର୍ୱା ଜୀୱଃ ପଶ୍ୟତି ସର୍ୱଦା ॥104॥

ମନୋୱିକାରା ୱିଷୟାଃ ସ୍ୱାପ୍ନା ଯଦ୍ୱତ୍ୟୱନ୍ନ ତେ ।
ସ୍ଥୂଲା ଭୱନ୍ତ୍ୟତସ୍ତେଷାଂ ସ୍ପଷ୍ଟତା ନ ତଥା କ୍ୱଚିତ୍ ॥105॥

କ୍ୱଚିତ୍ ସୃଷ୍ଟା ଅପି ସ୍ୟୁଷ୍ଟେ ୱାସନା ମାନସୀ ଚ ସା ।
ଈଶେଚ୍ଛୟାଽନ୍ତର୍ଦଧାତି ୱ୍ୟଜ୍ୟତେ ଚ ପୁନସ୍ତୟା ॥106॥

॥ଦେହଯୋଗାଧିକରଣମ୍॥

ସୃଷ୍ଟେୱ ୱାସନାଭିଶ୍ଚ ପ୍ରପଞ୍ଚଂ ସ୍ୱାପ୍ନମୀଶ୍ୱରଃ ।
ୱାସନାମାତ୍ରତାଂ ତସ୍ୟ ନୀତ୍ୱାଽନ୍ତର୍ଧାପଯତ୍ୟଜଃ ॥107॥

॥ସମ୍ପତ୍ୟଧିକରଣମ୍॥

ସୁଷୁପ୍ତିବୋଧମୋହାଂଶ୍ଚ ସ୍ୱୱଶସ୍ତତ୍ୱଶଂ ସଦା ।
ଜୀୱଂ ନୟତି ଦେୱେଶଃ ନାନ୍ୟଃ କର୍ତାଽସ୍ୟ କଶ୍ଚନ ॥108॥

॥ନସ୍ଥାନତୋଽପ୍ୟଧିକରଣମ୍॥

ନ ସ୍ଥାନଭେଦତୋଽପ୍ୟସ୍ୟ ଭେଦଃ କଶ୍ଚିତ୍ ପରେଶିତୁଃ ।
ସର୍ୱତ୍ରାଶେଷଦୋଷୋଦ୍ଭୂପୂର୍ଣକଲ୍ୟାଣଚିଦ୍‌ଗୁଣଃ ॥109॥

ତଦ୍ୱିରୁଦ୍ଧଂ ତୁ ଯତ୍ ତତ୍ର ମାନଂ ନୈୱ କ୍ୱଚିଦ୍ଭୱେତ୍ ।
ମହାତାପ୍ୟର୍ଯରୋଧେନ କଥଂ ତଦ୍ଜ୍ଞାନମତ୍ର ତୁ ॥110॥

ଦୁଃଖାପ୍ୟଯସୁଖାୱାପ୍ତିହେତୁତ୍ୱେନୈୱ ୱେଦୱାକ୍ ।
ଭୱେଜ୍ଜ୍ଞାନଂ ତଦୀଶାନାତ୍ ପ୍ରସନ୍ନାଦେୱ ନାନ୍ୟଥା ॥111॥

ପ୍ରସନ୍ନତା ଗୁଣୋତ୍କର୍ଷଜ୍ଞାନାଦେୱ ହି କେୱଲମ୍ ।
ନିର୍ଦୋଷତାପରିଜ୍ଞାନାଦପି ନାନ୍ୟେତ କେନଚିତ୍ ॥112॥

"ଯୋ ମାମଶେଷଦୋଷୋଦ୍ଭୂଂ ଗୁଣସର୍ୱସ୍ୱବୃଂହିତମ୍ ।
ଜାନାତ୍ୟସ୍ମୈ ପ୍ରସନ୍ନୋଽହଂ ଦଦ୍ୟାଂ ମୁକ୍ତିଂ ନ ଚାନ୍ୟଥା" ॥113॥

"ଯୋ ମାମଶେଷାଭ୍ୟଧିକଂ ୱିଜାନାତି ସ ଏୱ ମାମ୍ ।
ୱିଜାନାତ୍ୟଖିଲାଂସ୍ତସ୍ୟ ଦଦ୍ୟାଂ କାମାନ୍ ପରଂ ପଦମ୍ ॥114॥

'ଯୋ ମାମେୱମସମ୍ମୂଢଃ' 'କିଂ ମାଂ ନିନ୍ଦନ୍ତି ଶତ୍ରୱଃ' ।
ଇତ୍ୟାଦିୱେଦସ୍ମୃତିଗୱାକ୍ୟୈରେୱାୱସୀଯତେ ॥115॥

ଲୋକତଶ୍ଚ ପ୍ରସାଦେନ ମୁକ୍ତିଃ ସଗୁଣୱେଦନାତ୍ ।
ମହାତାପ୍ୟର୍ଯମୁଖ୍ୟସ୍ୟ ୱିରୋଧାଦତ ଏୱ ହି ॥116॥

ଦୋଷିତ୍ୱନିର୍ଗୁଣତ୍ୱାଲ୍ପଗୁଣତ୍ୱାଦି କଥଞ୍ଚନ ।
ନାର୍ଥଃ ଶ୍ରୁତିପୁରାଣାଦେସ୍ତଦ୍ୱିରୁଦ୍ଧୋଽଖିଲସ୍ୟ ଚ ॥117॥

ଅର୍ଥଂ ସ୍ୱଯଂ ୱିନିର୍ଣତୋ ୱାସୁଦେୱେନ ସାଦରମ୍ ।

"ଇତି ଗୁହ୍ୟତମଂ ଶାସ୍ତ୍ରମିଦମୁକ୍ତଂ ମଯାଽନଘ ॥118॥

ଏତଦ୍ବୁଦ୍ଧ୍ୱାବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ସ୍ୟାତ୍ କୃତକୃତ୍ୟଶ୍ଚ ଭାରତ "।
ଇତ୍ୟତୋଽଖିଲସଚ୍ଛାସ୍ତ୍ରୱିରୁଦ୍ଧତ୍ୱେନ ନାନୁମା ॥119॥

ୱର୍ତତେ ତତ୍ର ତେନେଶୋ ନିର୍ଣୀତୋଽଖିଲସଦ୍ଗୁଣଃ ।
ନ ଚ ଚିତ୍ତ୍ୱାଦଭିନ୍ନତ୍ୱଂ ଜୀୱସ୍ୟେଶୱଦାପ୍ୟତେ ॥120॥

॥ଉପମାଧିକରଣମ୍॥

ଯତ ଆଭାସତାମେୱ ଶ୍ରୁତିରସ୍ୟ ୱଦତ୍ୟଲମ୍।
"ଯଥୈଷା ପୁରୁଷେ ଛାଯା ଏତସ୍ମିନ୍ନେତଦାତତମ୍ " ॥121॥

ଛାଯା ଯଥା ପୁଂସଦୃଶା ପୁମଧୀନା ଚ ଦୃଶ୍ୟତେ ।
ଏୱମେୱାତ୍ମକାଃ ସର୍ୱେ ବ୍ରହ୍ମାଦ୍ୟାଃ ପରମାତ୍ମନଃ " ॥122॥

"ସତ୍ତାପ୍ରତୀତିକାର୍ଯେଷୁ ପୁମଧୀନୋ ଯଥେଯତେ ।
ଆଭାସ ଏୱଂ ପୁରୁଷା ମୁକ୍ତାଶ୍ଚ ପରମାତ୍ମନଃ ॥123॥

"ଛାଯା ୱିଷ୍ଣୋ ରମା ତସ୍ୟାଶ୍ଛାଯା ଧାତା ୱିଶେଷକୌ ।
ତସ୍ୟେନ୍ଦ୍ରକାର୍ମୌ ଚ ତଯୋସ୍ତଯୋରନ୍ୟେଽଖିଲା ଅପି " ॥124॥

"ହରେର୍ବ୍ରହ୍ମାଽସ୍ୟ ଗୀସ୍ତସ୍ୟା ୱିଶେଷାୱିନ୍ଦ୍ର ଏତଯୋଃ ।
ମାରଶ୍ଚାଭାସକାଃ ସର୍ୱ ଏତଯୋସ୍ତଦଧୀନତଃ ॥125॥

ସର୍ୱେଽଲ୍ପଶକ୍ତଯସ୍ତୈୱ ପୂର୍ଣଶକ୍ତିଃ ପରୋ ହରିଃ ।
ଚେତନତ୍ୱେଽପି ଭିନ୍ନାସ୍ତେ ତସ୍ମାଦେତେନ ସର୍ୱଦା" ॥126॥

ଇତ୍ୟାଦିଶ୍ରୁତିୱାକ୍ୟେଭ୍ୟୋ ଜାଯତେ ଭେଦ ଏୱ ହି ।
ଆଭାସତ୍ୱଂ ହି ନିର୍ଣୀତଂ ଜୀୱସ୍ୟ ପରମାତ୍ମନଃ ॥127॥

ତନ୍ନ ଯୁକ୍ତଂ ଯଦାଭାସ ଉପାଧ୍ୟାଯଉ ଈଯତେ ।
ଉପାଧ୍ୟାଯଉତାଭାୱାଦାଭାସତ୍ୱଞ୍ଚିରୋଧତଃ ॥128॥

ଚେତନତ୍ୱେନ ଚାଂଶତ୍ୱାତ୍ ସମୁଦାଯୈକ୍ୟମାପତେତ୍ ।
ଅତଃ ପୃଥକ୍ତ୍ୱମୁଦିତଂ ସମୁଦାଯାଂଶଯୋର୍ଭୱେତ୍ ॥129॥

ଈଶାଖ୍ୟା ସମୁଦାଯେ ସ୍ୟାଦୀଶରୂପେଷ୍ୱିୱୋଦିତା ।
ଅତୋ ଦେହାଦ୍ୟୁପାଧୀନାମପାଯେ ସମତା ଭୱେତ୍ ॥130॥

ଈଶରୂପୈରଥାଭାସା ମୁଖ୍ୟତଃ ସୂର୍ଯକାଦିୱତ୍ ।
ଯଦା ତଦୋପାଧ୍ୟାଯଉରୂପାଣାଂ ନାଶିତା ଭୱେତ୍ ॥131॥

ଇତ୍ୟାଶଙ୍କାନିୱୃତ୍ୟର୍ଥମାହ ୱେଦାଧିପଃ ପ୍ରଭୁଃ ।
ଅତ ଏୱୋପମତ୍ୟେୱ ଚାନ୍ୟାଭାସଞ୍ଚିଶେଷିତାମ୍ ॥132॥

ଯଦୁକ୍ତଂ ତଦଧୀନତ୍ୱଂ ସର୍ୱାୱସ୍ଥାସ୍ୱଶେଷତଃ ।
ଜୀୱସ୍ୟ ସଦୃଶତ୍ୱଂ ଚ ଚିତ୍ତ୍ୱମାତ୍ରଂ ଚ ଚାପରମ୍ ॥133॥

ତାୱତ୍ଟ୍ରାତ୍ରେଣ ଚାଭାସୋ ରୂପମେଷାଂ ଚିଦାତ୍ମନାମ୍ ।
ନୋପାଧଧୀନତାଦ୍ୟୈଶ୍ଚ ନାତିସାମ୍ୟଂ ନିଦର୍ଶନେ ॥134॥

କିଞ୍ଚିତ୍ସୁଖାଦିସାଦୃଶ୍ୟମପୀଶେନାସୁରାନୃତେ ।
ତତ ଆଭାସତେ ନିତ୍ୟଂ ତତ୍ତ୍ୱଦାଭାସତେଽପି ଚ ॥135॥

ଭାନମସ୍ତିତ୍ୱମପି ଟୈୱା ସମନ୍ତାଦ୍ୟତସ୍ତତଃ ।
ଜୀୱ ଆଭାସ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟଃ ସଦୈୱ ପରମାତ୍ମନଃ ॥136॥

ନ ଜଲାଯଉସୂର୍ଯାଦିପ୍ରତିବିମ୍ୱୋପମତ୍ୱତଃ ।
ତଦଧୀନତ୍ୱମେୱେତି କିଞ୍ଚିତ୍ସାଦୃଶ୍ୟମେୱ ଚ ॥137॥

ସଂପ୍ରକାଶଯତଃ ସୂତ୍ରଗତାଶ୍ଚାଖିଲମାନତଃ ।
ଜୀଵେଶଭେଦଦୃଷ୍ଟ୍ୟେଶ୍ଚ ସମୁଦାୟୈକତା କୁତଃ ॥138॥

ଅଶେଷଦୋଷରାହିତ୍ୟଂ ସର୍ୱଶକ୍ତିତ୍ୱତୋ ହରେଃ ।
"ସର୍ୱୋପେତେ" ତି କଥିତମତ ଐକ୍ୟଂ କ୍ୱ ଦୋଷିଣା ॥139॥

ଅଶେଷଶକ୍ତିଯୁକ୍ତଶ୍ଚେତ୍ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟାଦ୍ଦୋଷୱାନ୍ କଥମ୍ ।
ଅନୁସନ୍ଧାନରହିତମୈକ୍ୟଂ ଚେଦେକତା ନ ତତ୍ ॥140॥

ଚେତନୈକ୍ୟେଽନୁସନ୍ଧାନଂ ପ୍ରମାଣଂ ନୈୱ ଚାପରମ୍ ।
ଅନୁସନ୍ଧାନରହିତଂ ସମୁତାୟୈକ୍ୟମେୱ ଚେତ୍ ॥141॥

ଚେତନେଷ୍ୱସ୍ତୁ ତନ୍ନାମମାତ୍ରମେୱ ଯତସ୍ତତଃ ।
ମୁକ୍ତୌ ସ୍ୟାଦନୁସନ୍ଧାନମିତ୍ୟପି ସ୍ୟାତ୍ ସୁଦୁଷ୍କରମ୍ ॥142॥

ସର୍ୱଜ୍ଞ ଏକତାଂ ନାନୁସନ୍ଧତ୍ତେ ନୈୱ ସା ଯତଃ ।
ପଶ୍ଚାତ୍ ସ୍ୟାଦନୁସନ୍ଧାନଂ ଚେଦ୍ଵିଦ୍ୟାଜ୍ଞାନିତା ଭୱେତ୍ ॥143॥

ୱିଦ୍ୟମାନାନୁସଂଧାନଂ ନ ଚେଦଜ୍ଞତ୍ୱମାପତେତ୍ ।
ଅସଦୈକ୍ୟଂ ଭୱେତ୍ ପଶ୍ଚାଦ୍ୟଦି ସ୍ୟାତ୍ ସପ୍ତମୋ ରସଃ ॥144॥

ସମୁଦାୟୈକ୍ୟମେତସ୍ମାଦ୍ଦୂରତୋଽପାକୃତଂ ସଦା ।
ଅତୋଽଶେଷଗୁଣୋନ୍ନଦ୍ଧଂ ନିର୍ଦୋଷଂ ଯାୱଦେୱ ହି ॥145॥

ତାୱଦେୱେଶ୍ୱରୋ ନାମ ତତ୍ର ଭେଦୋଽପି ନ କ୍ୱଚିତ୍ ।
"ନେହ ନାନାସ୍ତି କିମପି ହରଯୋଽୟମଯଂ ହି ସଃ " ॥146॥

ଇତ୍ୟାଦିଶ୍ରୁତିମାନେନ ଜୀୱାଂଶାଃ ସର୍ୱ ଏୱ ଚ ।
ନିଯମେନାନୁସନ୍ଧାନୱନ୍ତୋ ଯଦ୍ୟେକତା ସ୍ୱତଃ ॥147॥

ଅଂଶିନୋଽଶେଷସନ୍ତାନମତ୍ୟଲ୍ପସ୍ୟାପି ୱିଦ୍ୟତେ ।
ଭୁୱି ଜାତେନ ଚାଂଶେନ ସୁଖଦୁଃଖାଦି ତଦ୍ଗତମ୍ ॥148॥

ଅନୁଭୂଯତେ ୱିଶେଷସ୍ତୁ କଶ୍ଚିଦୀଶକୃତୋ ଭୱେତ୍ ।
ଈଶସ୍ୟାଚିନ୍ତ୍ୟଶକ୍ତିତ୍ୱାନ୍ନାଶକ୍ୟଂ କ୍ୱାପି ୱିଦ୍ୟତେ ॥149॥

ସେଶତାଽନୁପପତ୍ତ୍ୟୈୱ ଯଦି ଜୀୱୈକତାଽସ୍ୟ ହି ।
ଅନୀଶସ୍ୟେଶତେତ୍ୟୱ ୱିରୁଦ୍ଧଂ ସର୍ୱମାନତଃ ॥150॥

ଈଶତ୍ୱେନୈୱ ୱିଜ୍ଞାତମନୀଶତ୍ୱେନ ଚେଚ୍ଛ୍ରୁତିଃ ।
ଅନୀଶତ୍ୱେନ ୱିଜ୍ଞାତମୀଶତ୍ୱେନାଥୱାଽଦିଶେତ୍ ॥151॥

ଉପଜୀୱ୍ୟ ୱିରୋଧେନ ନୈୱ ମାନତ୍ୱମେଷ୍ୟତି ।
ଅତ ଏୱେଶତାସିଦ୍ଧେର୍ନ କିଞ୍ଚିଚ୍ଛକ୍ୟମସ୍ୟ ଚ ॥152॥

ଈଶତ୍ୱେଽନୀଶଭେଦେନ ଶ୍ରୁତ୍ୟା ସମ୍ୟକ୍ ପ୍ରକାଶିତେ ।
ଅଯୁକ୍ତମପି ଚାନ୍ୟତ୍ର ଯୁକ୍ତଂ ଭୱତି ତଦ୍ବଲାତ୍ ॥153॥

ଅତୋଽନ୍ୟତ୍ରାପି ଯଦ୍ଦୃଷ୍ଟଂ ତଦୀଶେନୈୱ କଲ୍ପ୍ୟତେ ।
ଶ୍ରୁତ୍ୟାଭାସାପ୍ତମପି ନ ହୀଶତ୍ୱପରିପନ୍ଥି ଯତ୍ ॥154॥

ଈଶୋଽନୀଶୋ ଜଗଦ୍ଵ୍ୟାପ୍ୟା ଦୁଃଖୀ ମୁକ୍ତେ ଭିଦା ନ ହି ।
ଇତି ପ୍ରତିଜ୍ଞାୱ୍ୟାଘାତଃ ସର୍ୱଦୋଷାଧିକାଧିକଃ ॥155॥

ଇତି ହି ବ୍ରହ୍ମତର୍କୋକ୍ତିରତିହେଯମତୋଽଖିଲୈଃ ।
ବୁଭୂଷୁଭିର୍ମତମିଦଂ ଜୀୱେଶାଭେଦୱାଦିନଃ ॥156॥

ନାଯୁକ୍ତମୀଶିତଃ କିଞ୍ଚିଦୀଶତ୍ୱସ୍ୟାୱିରୋଧି ଯତ୍ ।
ଯଦୀଶତ୍ୱୱିରୋଧି ସ୍ୟାତ୍ ତଦେୱାଯୁକ୍ତମଞ୍ଜସା ॥157॥

ଈଶତ୍ୱସ୍ୟାୱିରୋଧେନ ଯୋଜଯିତ୍ୱାଽଖିଲାଃ ପ୍ରମାଃ ।
ସିଦ୍ଧେଶତ୍ୱେନ ଚାଯୁକ୍ତମପି ହୀଶେନ ଯୋଜଯେତ୍ ॥158॥

ମାନତଃ ପ୍ରାପ୍ତମଖିଲଂ ନାମାନଂ ଯୋଜଯେତ୍ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଇତି ହି ବ୍ରହ୍ମତର୍କୋକ୍ତିରତୋ ଯୁକ୍ତମିହୋଦିତମ୍ ॥159॥

ସ ଚାପ୍ରାକୃତରୂପତ୍ୱାଦରୂପଃ ସ୍ୱଗୁଣାତ୍ମକମ୍ ।
ରୂପମସ୍ୟ ଶିରଃ ପାଣିପାଦାଦ୍ୟାତ୍ମକମିଷ୍ୟତେ ॥160॥

ଅତୋ ନାନିତ୍ୟତା ନୈୱ ଶ୍ରୁତିତ୍ୱଯୱିରୋଧିତା ।
ଯଥା ହି ତେଜସସ୍ୟୈୱ ପ୍ରକାଶସ୍ୟୋଛ୍ରିତାୱପି ॥161॥

ଆତ୍ମୈୱ ଜ୍ୟୋତିରିତ୍ୟାହ ଜୀୱସ୍ୟେଶଂ ଶ୍ରୁତିସ୍ତଥା ।
ତଭକ୍ତିତାରତମ୍ୟେନ ତାରତମ୍ୟଂ ୱିମୁକ୍ତିଗମ୍ ॥162॥

ବ୍ରହ୍ମାଦୀନାଂ ଚ ସର୍ୱେଷାମାନନ୍ଦାଦେର୍ଯଥାକ୍ରମମ୍ ।

॥ସ୍ଥାନୱିଶେଷାଧିକରଣମ୍॥

ପ୍ରତିବିମ୍ୱଦପ୍ୟେଷାମାନନ୍ଦୋଽନ୍ୟଗୁଣା ଯଥା ॥163॥

ନାରାୟଣଗୁଣାଧୀନଶ୍ଚାତ୍ୟଲ୍ପସ୍ତଦପେକ୍ଷୟା ।
ତସ୍ମାଭିନ୍ନଶ୍ଚ ସତତଂ " ଅନ୍ୟଜ୍ଜ୍ଞାନଂ ପରସ୍ୟ ଚ ॥164॥

ଅନ୍ୟଜ୍ଜ୍ଞାନଂ ଚ ଜୀୱାନାମନ୍ୟ ଆନନ୍ଦ ଈଶତା ।
ମୁଖ୍ୟେଶତା ପରେଶସ୍ୟ ଗୌଣୀ ଜୀୱସ୍ୟ ସା ଯତଃ " ॥165॥

ଇତି ଶ୍ରୁତେଃ ..... ।

॥ପାଲକତ୍ୱାଧିକରଣମ୍॥

.....ସୃଷ୍ଟିନାଶୌ ତଦଧୀନାୱିତୀରିତେ ।
ସ୍ୱଭାୱତ୍ୱାତ୍ ସ୍ଥିତେର୍ନୈତଦପେକ୍ଷେତି ନ ଯୁଜ୍ୟତେ ॥166॥

ଯତଃ ସ୍ୱଭାୱୋଽପ୍ୟଖିଲ ଈଶାଯତ୍ତୋଽଖିଲସ୍ୟ ଚ ।

॥ଅୱ୍ୟକ୍ତାଧିକରଣମ୍॥

ଅୱ୍ୟକ୍ତୋଽପି ସ୍ୱଶକ୍ତ୍ୟୈୱ ଭକ୍ତାନାଂ ଦୃଶ୍ୟତେ ହରିଃ ॥167॥

॥ଭଯୱ୍ୟପଦେଶାଧିକରଣମ୍॥

ତଦଭିନ୍ନା ଗୁଣା ନିତ୍ୟମପି ସର୍ୱେ ୱିଶେଷତଃ ।
ଗୁଣତ୍ୱେନ ଗୁଣିତ୍ୱେନ ଭୋକ୍ତୃଭୋଗ୍ୟତଯା ସ୍ଥିତାଃ ॥168॥

ୱିଶେଷାମୃତଯା ତେଷାଂ ନିତ୍ୟଶକ୍ତ୍ୟାମୃନା ତଥା ।
ନିତ୍ୟଂ ସ୍ଥିତେର୍ନ ଧର୍ମାଣାଂ କ୍ରିଯାଦୀନାମନିତ୍ୟତା ॥169॥

ନ ୱିଶେଷାମୃତା ଚେଯମନିତ୍ୟା ଶକ୍ତିରୂପତା ।
ସୈୱ ଯତ୍ ସୱିଶେଷା ସ୍ୟାଦ୍ୱିଶେଷୋଽନ୍ୟା ନ ଚାପ୍ୟଯମ୍ ॥170॥

ସ୍ୱନିର୍ୱାହକତାହେତୋସ୍ତଥାପି ସ୍ୟାଦ୍ୱିଶେଷତା ।
ୱିଶେଷତ୍ୱେନ ୱିଜ୍ଞାତେ ପ୍ରମାଣୈରଖିଲୈରପି ॥171॥

ସସର୍ଜ ସଞ୍ଜହାରେତି ୱିଶେଷୋ ହ୍ୟୱଗମ୍ୟତେ ।
ଶ୍ରୁତ୍ୟୈୱ ସ ସ ଏୱେତି ତଦଭେଦଶ୍ଚ ଗମ୍ୟତେ ॥172॥

ଭେଦୋ ଯଦି ୱିଶେଷସ୍ୟ ସ ଭେଦୋ ଭେଦିନା କଥମ୍ ।
ଭିନ୍ନଶ୍ଚେଦନୱସ୍ଥା ସ୍ୟାଦଭିନ୍ନଶ୍ଚେତ୍ ପୁରା ନ କିମ୍ ॥173॥

ୱିଶେଷୋଽଭିନ୍ନ ଏୱେତି ତେନ ନାଭ୍ୟୁପଗମ୍ୟତେ ।
ଅଭିନ୍ନୋ ନିର୍ୱିଶେଷଶ୍ଚେଦ୍ଭେଦସ୍ତଦ୍ଭେଦତା କୁତଃ ॥174॥

ଅନାନାନେନ ଭିନ୍ନୋଽଯମିତି ଯତ୍ ସୱିଶେଷତଃ ।
ଭେଦ ଏୱେଷ ବହୁଧା ଦୃଶ୍ୟତେ ତତ୍ କିମୁତ୍ତରମ୍ ॥175॥

ଅଭେଦଭେଦଯୋଶ୍ଚୈୱ ସ୍ୱରୂପତ୍ୱଂ ହି ଭେଦିନଃ ।
ତଯୋରପ୍ୟୱିଶେଷତ୍ୱେ ପର୍ଯାଯତ୍ୱଂ ହି ଶବ୍ଦଯୋ ॥176॥

ଅଭେଦଭେଦଶବ୍ଦୌ ଚ ପର୍ଯାଯାୱିତି କୋ ୱଦେତ୍ ।
ଭେଦୋଽନ୍ୟୋନ୍ୟମଭେଦଶ୍ଚ ଭେଦିନା ଚେଦ୍ୱିଶେଷିତା ॥177॥

ଅୱିଶେଷେ କଥଂ ଭେଦୋ ଭେଦିନୈକସ୍ତଥା ଭିଦା ।
ପୁନସ୍ତଯୋର୍ଭେଦଶ୍ଚ ଭେଦିମାତ୍ରତ୍ୱତୋ ଭୱେତ୍ ॥178॥

ଭେଦିନଶ୍ଚୈୱ ଭେଦସ୍ୟ ୱିଶେଷୋ ଯଦି ଗମ୍ୟତେ ।
ଅଭେଦାଭେଦିନୋଶ୍ଚୈୱ କିଂ ଭେଦୋଽଭେଦଭେଦଯୋଃ ॥179॥

ୱିଶେଷେଣୈୱ ସର୍ୱତ୍ର ଯଦି ୱ୍ୟୱହୃତିର୍ଭୱେତ୍ ।
କଲ୍ପନାଗୌରୱାଯୈୱ କିଂ ଭେଦଃ କଲ୍ପ୍ୟତେ ତଦା ॥180॥

ଐକ୍ୟପ୍ରତୀତ୍ୟଭାୱେନ ଭେଦ ଏୱ ଗୱାଶ୍ୱଯୋଃ ।
ସ ଏୱେତି ପ୍ରତୀତୌ ହି ୱିଶେଷୋ ନାମ ଭଣ୍ୟତେ ॥181॥

ସଚ୍ଚିଦାଦେରପର୍ଯାଯସିଦ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ମାଯିନାଽପି ହି ।
ଅଙ୍ଗୀକାର୍ଯୋ ୱିଶେଷୋଽଯଂ ଯଦ୍ୟସତ୍ୟୱିଶେଷଣମ୍ ॥182॥

ପୃଥକ୍ ପୃଥଗ୍ଧରଯିତୁଂ ଶବ୍ଦାନ୍ତରମିତୀଷ୍ୟତେ ।
ମାଯାୱିଶେଷରାହିତ୍ୟୱିଶେଷଗୱିଶେଷିତା ॥183॥

ସତ୍ୟସ୍ୟାପି ଭଞ୍ଜେତ୍ ସା ଚ ତଥା ଚେଦନୱସ୍ଥିତିଃ ।
ଯଦି ସତ୍ୟେ ୱିଶେଷୋ ନ ନ ତଦୁକ୍ତିର୍ଭଞ୍ଜେତ୍ ତଦା ॥184॥

ଲକ୍ଷ୍ୟତେ ଚେତ୍ ତେନ ଲକ୍ଷ୍ୟମିତ୍ୟପି ସ୍ୟାଦ୍ୱିଶେଷିତା ।
ପୁନଃ ପୁନର୍ଲକ୍ଷଣାଯାମପି ସ୍ୟାଦନୱସ୍ଥିତିଃ ॥185॥

ଯଦ୍ୟଭାୱୱିଶେଷିତ୍ୱଂ ସ୍ୟାଦଙ୍ଗୀକୃତମେୱ ତେ ।
ଅସାର୍ୱଜ୍ଞାଦିରାହିତ୍ୟମପ୍ୟେୱଂ ତେ ଭଞ୍ଜିଷ୍ୟତି ॥186॥

ତଦା ସାର୍ୱଜ୍ଞମେୱ ସ୍ୟାଦ୍ଭାୱାର୍ଥତ୍ୱାନ୍ନଞୋର୍ଦ୍ୱଯୋଃ ।
ଯଦି ନୈତାଦୃଶଂ ଗ୍ରାହ୍ୟମସୁଖତ୍ୱାନିୱର୍ତନାତ୍ ॥187॥

ଅସତ୍ତ୍ୱାଜ୍ଞାନତାଦେଶ୍ଚ ସ୍ୟାଦସତ୍ତ୍ୱାଦିକଂ ତଦା ।
ଅନୃତାଦିୱିରୋଧିତ୍ୱଂ ଯଦ୍ୟସ୍ୟାଭ୍ୟୁପଗମ୍ୟତେ ॥188॥

ଅନୈଶ୍ୱର୍ଯୱିରୋଧିତ୍ୱମପ୍ୟେୱଂ କିଂ ନିୱାର୍ଯତେ ।
ଅଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡନାଦେୱଂ ୱିଶେଷୋଽଖଣ୍ଡୱାଦିନା ॥189॥

ଖଣ୍ଡିତେନାପି ମନସା ସ୍ୱୀକାର୍ଯୋଽନନ୍ୟଥାଗତେଃ ।
ଅଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡୱାଦିଭ୍ୟାଂ ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡେନ ଚୈୱ ତତ୍ ॥190॥

ମହାଦରେଣ ଶିରସି ୱିଶେଷୋ ଧାର୍ଯ ଏୱ ହି ।
ନିଦର୍ଶନତ୍ରଯେଣାତୋ ଭଗୱାନତ୍ୟଭିନ୍ନତାମ୍ ॥191॥

ଗୁଣାନାମାଦରେଣାହ ତଚ୍ଚ ନାଭିହିତାନ୍ୱଯଃ ।
ଯଦାଽଶେଷୱିଶେଷାଣାମୁକ୍ତିଃ ସାମାନ୍ୟତେ ଭଞ୍ଜେତ୍ ॥192॥

ପଦୈକେନାପ୍ୟୁତ୍ତରେଣ ୱିଶେଷାୱଗତିର୍ଭଞ୍ଜେତ୍ ।
ଯତୋଽଶେଷୱିଶେଷାଣାଂ ୱସ୍ତୁନାସ୍ତ୍ୟେୱ ଚୈକତା ॥193॥

ଅତଃ ସାମାନ୍ୟତୋ ଜ୍ଞାତଃ ପଦାନ୍ତରବଲାତ୍ ପୁନଃ ।
ଭୱେଦ୍ୱିଶେଷତୋ ଜ୍ଞାତସ୍ତେନ ସ୍ୟାଦନ୍ୱିତୋକ୍ତିତା ॥194॥

ସ୍ୱାର୍ଥ ଏୱନ୍ୱିତୋ ଯସ୍ମାତ୍ କେନଚିତ୍ତୁଦ୍ୱିଶେଷତଃ ।
ଅନେନେତି ତଦୁକ୍ତ୍ୟୈୱ ଜାଯତେଽନୁଭୱେନ ହି ॥195॥

ଯଦ୍ୟନନ୍ୱିତମେୱୈତତ୍ ପଦଂ ସ୍ୱାର୍ଥଂ ୱଦେଦିହ ।
ତଥାଽନ୍ୟାନ୍ୟପି ସର୍ୱାଣି କଃ କୁର୍ଯାଦନ୍ୱଯଂ ପୁନଃ ॥196॥

ୱ୍ୟାପାରୋ ନ ହି ଶବ୍ଦସ୍ୟ ପରଃ ସ୍ୱାର୍ଥପ୍ରକାଶନାତ୍ ।
ପୁମାନପ୍ୟେକୱାରୋକ୍ତ୍ୟାକୃତକୃତ୍ୟୋ ଯଦା ଭୱେତ୍ ॥197॥

ଅନ୍ୱଯସ୍ୟ କଥଂ ଜ୍ଞାନଂ ଶବ୍ଦାର୍ଥତ୍ୱଂ ଯଦାଽସ୍ୟ ନ ।
ଯଦୈୱାନନ୍ୱିତାର୍ଥସ୍ୟ ୱଚନଂ ତୈଃ ପଦୈର୍ଭୱେତ୍ ॥198॥

ଅନନ୍ୱିତଃ ସ୍ୟାଚ୍ଛବ୍ଦାର୍ଥୋ ନ ତଦର୍ଥୋ ହି ସୋଽନ୍ୱଯଃ ।
ନିରାକାଙ୍କ୍ଷପଦାନ୍ୟେୱ ୱାକ୍ୟମିତ୍ୟୁଚ୍ୟତେ ବୁଧୈଃ ॥199॥

ତତ୍ତଦର୍ଥାଭିଧାନେନ ସ୍ୟାନ୍ନିରାକାଙ୍କ୍ଷତା ଚ ସା ।
ଅପୂର୍ତେସ୍ତାୱଦର୍ଥାନାମାକାଙ୍କ୍ଷା ପୂର୍ୱମିଷ୍ୟତେ ॥200॥

କର୍ମକର୍ତୃକ୍ରିଯାଣାଂ ତୁ ପୂର୍ତୌ କୋଽନ୍ୟୋଽନ୍ୱଯୋ ଭୱେତ୍ ।
ଅପୂର୍ତିଶ୍ଚେତ୍ ପଦୈରୁକ୍ତୈଃ କିଂ ନୃଶୃଙ୍ଗେଣ ପୂର୍ୟତେ ॥201॥

ୱ୍ୟାପାରଶ୍ଚେତ୍ ପୁନସ୍ତେଷାମନୁକ୍ୱାୱପି କିଂ ନ ସଃ ।
ଉକ୍ତେ ବୁଦ୍ଧିସ୍ଥତାହେତୋର୍ଯଦି ୱ୍ୟାପାର ଇଷ୍ୟତେ ॥202॥

ବୁଦ୍ଧିସ୍ଥତ୍ୱାଯ ଯତ୍ନଂ ନ କଥଂ କୁର୍ଯୁଃ ପୁରୈୱ ଚ ।
ପୁରୁଷାଧୀନତା ତେଷାଂ ଯଦି ପଶ୍ଚାଚ୍ଚ ସା ସମା ॥203॥

ପୁମାନେୱାନ୍ୱଯାଯେଷାଂ ଯଦି ପଶ୍ଚାଦ୍ୱିଚେଷ୍ଟତେ ।
ଅନନ୍ୱିତାଭାଧାନାନାଂ ସ ଏୱାର୍ଥାନ୍ତରୋକ୍ତିଷୁ ॥204॥

ଯତତାଂ ଶବ୍ଦଶକ୍ତିଶ୍ଚେତ୍ ତତ୍ର ନୈୱାନ୍ୱଯେ କଥମ୍ ।
ତତ୍ଲକ୍ଷ୍ମନାଗୁରୁତ୍ୱାଦିଦୋଷେତୋଽଭିହିତାନ୍ୱଯଃ ॥205॥

ଅନୁଭୂତିୱିରୁଦ୍ଧଶ୍ଚ ତ୍ୟାଜ୍ୟ ଏୱ ମନୀଷିଭିଃ ।
କର୍ତୃଶବ୍ଦେ ହ୍ୟଭିହିତେ ଧର୍ମସାମାନ୍ୟୱେଦନାତ୍ ॥206॥

ୱିଶେଷଧର୍ମମନିଚ୍ଛନ୍ କିମିତ୍ୟେୱ ହି ପୃଚ୍ଛତି ।
ଗୁଣକ୍ରିଯାଦିଧର୍ମାଣାଂ ୱିଶେଷେ କଥିତେ ପୁନଃ ॥207॥

ନିରାକାଙ୍କ୍ଷା ଭୱେଦ୍ୟସ୍ମାଚ୍ଛବ୍ଦା ଅନିତ୍ୱାଚକାଃ ।
ଅତୋଽନନ୍ତଗୁଣାମ୍ଭୋକୋ ଭଗୱାନେକ ଏୱ ତୁ ॥208॥

ଉଚ୍ୟତେ ସର୍ୱୱେଦୈଶ୍ଚ..... ।

॥ପରାନନ୍ଦାଧିକରଣମ୍॥

..... ତେ ଚାଖିଲୱିଲକ୍ଷଣାଃ
ସର୍ୱେ ସର୍ୱଗୁଣାତ୍ମାନଃ ସର୍ୱକର୍ତାର ଏୱ ତୁ ॥209॥

ତଥାପି ସୱିଶେଷାଶ୍ଚ ୱିଦ୍ୱଦ୍ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିତୋଽପି ଚ ।
ତୈସ୍ତୈଃ ଶବ୍ଦୈଶ୍ଚ ଭଣ୍ୟନ୍ତେ ଯୁଜ୍ୟତେ ଚୋପଦେଶତଃ ॥210॥

ଅନ୍ୟାନନ୍ଦାଦିସାଦୃଶ୍ୟମାନୁକୂଲ୍ୟାଦି ନାପରମ୍ ।
ପୂର୍ଣତ୍ୱାଦି ମହତ୍ ତେଷାଂ ୱୈଲକ୍ଷଣ୍ୟଂ ଶ୍ରୁତୌ ଶ୍ରୁତମ୍ ॥211॥

"ପୂର୍ଣୋଽଶେଷନିଯନ୍ତା ଚ ସୁସ୍ୱାଦୁତମ ଏକଲଃ ।

ଗୁଣୋରୁସମୁଦାୟୋଽୟଂ ୱାସୁଦେୱ ସୁନିଷ୍କଲଃ "॥212॥

ୱାସୁଦେୱଶ୍ରୁତିଃ ସୈଷା ଗୁଣାନ୍ ୱକ୍ତିହରେଃ ପରାନ୍ ।
॥ଫଲାଧିକରଣମ୍॥

ସ ଏୱାଶେଷଜୀୱସ୍ଥନିୟଃସଙ୍ଖ୍ୟାନାଦିକାଲିକାନ୍॥213॥

ଧର୍ମାଧର୍ମାନ୍ ସଦା ପଶ୍ୟନ୍ ସ୍ୱେଚ୍ଛଯା ୱୋଧଯତ୍ୟଜଃ ।
କାଂଶ୍ଚିତ୍ ତେଷାଂ ଫଲଂ ଟୈୱ ଦଦାତି ସ୍ୱଯମଚ୍ୟୁତଃ॥214॥

ନ ତେ ୱିଶେଷଂ କମପି ପ୍ରେରଣାଦିକମୁଚ୍ୟତେ ।
କୁର୍ୟୁଃ କଦାଽପି ତେନାଯଂ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରୋଽନୁପଚାରତଃ॥215॥

କର୍ମାଣି ତାନି ଚ ପୃଥକ୍ ଚେତନାନ୍ୟେୱ ସର୍ୱଶଃ ।
ଅଚେତନଶରୀରାଣି ସ୍ୱକର୍ମଫଲଭାଞ୍ଜି ଚ॥216॥

ପ୍ରତ୍ୟେକଂ ତେଷୁ ଚାନନ୍ତକର୍ମାଣ୍ୟେୱଂୱିଧାନି ଚ ।
ତାନି ଟୈୱମିତୀଶସ୍ୟ ନିୟସୀମା ଶକ୍ତିରୁତ୍ତମା॥217॥

ଏକୈୱ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ହି ୱରାହହରିଣୋଦିତା ।
ବ୍ରହ୍ମପାରସ୍ତୱେନୈୱ ନିଷ୍କ୍ରାନ୍ତା ରାଜଦେହତଃ॥218॥

ସ୍ତୋତ୍ରସ୍ୟ ତସ୍ୟ ମାହାତ୍ମ୍ୟାଦ୍ୱ୍ୟାଧତ୍ୱଂ ଗମିତା ପୁନଃ ।
ପ୍ରାପ୍ୟଜ୍ଞାନଂ ପରଂ ଚାପ ତଥାଽନ୍ୟାନ୍ୟପି ସର୍ୱଶଃ॥219॥

ଅନନ୍ତାନ୍ୟୁଦିତାନ୍ୟେୱଂ ପ୍ରଭୁଣା କପିଲେନ ହି ।
ସଂସାରେ ପଚ୍ୟମାନାନି କର୍ମାଣ୍ୟପି ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍॥220॥

ତସ୍ମାଦନନ୍ତମାହାତ୍ମ୍ୟଗୁଣପୂର୍ଣୋ ଜନାର୍ଦନଃ ।
ଭକ୍ତ୍ୟା ପରମଯାଽଽରାଧ ଇତି ପାଦାର୍ଥ ଈଯତେ॥221॥

॥ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯ୍ୟବିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରାନୁଭ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ତୃତୀଯାଧ୍ୟାଯସ୍ୟ ଦ୍ୱିତୀଯଃ ପାଦଃ ॥3-2॥

ତୃତୀଯଃ ପାଦଃ ॥3-3॥

ୱୈରାଗ୍ୟତୋ ଭକ୍ତିଦାର୍ଢ୍ୟଂ ତେନୋପାସା ଯଦା ଭୱେତ୍ ।
ଆପରୋକ୍ଷ୍ୟଂ ଭୱେଦ୍ବିଷ୍ଣୋରିତି ପାଦକ୍ରମୋ ଭୱେତ୍ ॥01॥

ଯୁକ୍ତିତେ ଜ୍ଞାତୱେଦାର୍ଥୋ ନିରସ୍ୟ ସମଯାନ୍ ପରାନ୍ ।
ପରସ୍ପରୱିରୋଧଂ ଚ ପ୍ରଣୁଦ୍ୟାଶେଷୱାକ୍ୟଗମ୍ ॥02॥

ଅଧାମୂପ୍ରୱଣୋ ଭୂତ୍ୱା ତସ୍ୟ ସନ୍ନିହିତତ୍ୱତଃ ।
ବହୁଯୁକ୍ତିୱିରୋଧାନାଂ ଭାନାତ୍ ତତ୍ସହିତଶ୍ରୁତେଃ ॥03॥

ୱିରୋଧଂ ଚ ନିରାକୃତ୍ୟ ଶ୍ରୁତୀନାଂ ପ୍ରାଣତତ୍ତ୍ୱଗାନ୍ ।
ପରିହୃତ୍ୟ ୱିରୋଧାଂଶ୍ଚ ତପ୍ତସାଦାନୁରଞ୍ଜିତଃ ॥04॥

ଦେହକର୍ତୃତ୍ୱମୀଶସ୍ୟ ଜ୍ଞାତ୍ୱା ତପ୍ତିତାସ୍ମୃତେଃ ।
ୱିଶେଷସ୍ନେହମାପାଦ୍ୟ ସର୍ୱକର୍ତୃତ୍ୱତୋଽଧିକମ୍ ॥05॥

ନିଷ୍ପାଦ୍ୟ ବହୁମାନଂ ଚ ତଦନ୍ୟତ୍ରାତିଦୁଃଖତଃ ।
ଉପାଦ୍ୟାଧିକୱୈରାଗ୍ୟଂ ତଦ୍ଗୁଣାଧିକ୍ୟୱେଦନାତ୍ ॥06॥

ସର୍ୱସ୍ୟ ତତ୍ୱଶତ୍ୱାଚ୍ଚ ଦାର୍ଢ୍ୟଂ ଭକ୍ତେରୱାପ୍ୟ ଚ ।
ଯତେତୋପାସନାଯୈୱ ୱିଶିଷ୍ଟାଚାର୍ଯସମ୍ପଦାଃ ॥07॥

କର୍ତୱ୍ୟା ବ୍ରହ୍ମଜିଜ୍ଞାସେତ୍ୟୁକ୍ତେ କିମିତି ସଂଶଯେ ।
ଅତ ଇତ୍ୟୁଦିତେଽପ୍ୟସ୍ୟ ୱିଶେଷାନୁକ୍ତିତଃ ପୁନଃ ॥08॥

ସୃଷ୍ଟିବନ୍ଧନମୋକ୍ଷାଦିକର୍ତୃତ୍ୱସ୍ୟ ଶ୍ରୁତତ୍ୱତଃ ।

ଯତୋ ମୋକ୍ଷାଦିଦାତାଽସାୱତୋ ଜିଜ୍ଞାସ୍ୟ ଏୱ ୱଃ ॥09॥

ଇତ୍ୟାହ ତତ୍ପରଂ ବ୍ରହ୍ମ ୱ୍ୟାସାଖ୍ୟଂ ଜ୍ଞାନରଶ୍ମିମତ୍ ।
ଯେନୈୱ ବନ୍ଧମୋକ୍ଷଃ ସ୍ୟାତ୍ ସ ଚ ଜିଜ୍ଞାସଯା ଗତଃ ॥10॥

ସୁପ୍ରସନ୍ନୋ ଭୱେଦୀଶୋ ଜିଜ୍ଞାସାଽତୋଽସ୍ୟ ମୁକ୍ତିଦା ।
ମୋକ୍ଷାଦିଦତ୍ତମୀଶସ୍ୟ କଥମେୱାୱଗମ୍ୟତେ ॥11॥

ଇତି ଚେଚ୍ଛାସ୍ତ୍ରଯୋନିତ୍ୱାତ୍ ଶାସ୍ତ୍ରଗମ୍ୟା ହି ମୋକ୍ଷଦଃ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାୱସିତେଭ୍ୟଃ ସ୍ୟାଦ୍ୟଦି ମୋକ୍ଷଃ କଥଞ୍ଚନ ॥12॥

କିମିତ୍ୟନାଦିସଂସାରମଗ୍ନାଃ ସର୍ୱା ଇମାଃ ପ୍ରଜାଃ ।
ଯସ୍ମାନ୍ନିଯମତୋ ଦୁଃଖହାନିଃ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷତୋ ଭୱେତ୍ ॥13॥

ଧାୱନ୍ତ୍ୟେୱ ତମୁଦ୍ଦିଶ୍ୟ ରାଜାଦ୍ୟମଖିଲାଃ ପ୍ରଜାଃ ।
ଅନୁମାଗମ୍ୟତୋ ମୋକ୍ଷୋ ଯଦି ସ୍ୟାଦନୁମୈୱ ହି ॥14॥

ଦୃଷ୍ଟପୁରୁଷୱଦ୍ମୋକ୍ଷଦାତୃତାଂ ୱିନିୱାରଯେତ୍ ।
ତଚ୍ଛାସ୍ତ୍ରଗମ୍ୟ ଏୱୈକୋ ମୋକ୍ଷଦୋ ଭୱତି ଧ୍ରୁୱମ୍ ॥15॥

ଶାସ୍ତ୍ରଗମ୍ୟଶ୍ଚ ନାନ୍ୟୋଽସ୍ତି ମୋକ୍ଷଦତ୍ୱେନ କେଶୱାତ୍ ।
ମୋକ୍ଷଦୋ ହି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରଃ ସ୍ୟାତ୍ ପରତନ୍ତ୍ରଃ ସ୍ୱଯଂ ସୃତୌ ॥16॥

ୱର୍ତମାନଃ କଥଂ ଶକ୍ତଃ ପରମୋକ୍ଷାଯ କେୱଲମ୍ ।
ଅନ୍ୟାଶ୍ରଯେଣ ଯଦ୍ୟେଷ ଦଦ୍ୟାନ୍ମୋକ୍ଷଂ ସ ଏୱ ହି ॥17॥

ତେନ ନାନୁସୃତୋ ମୋକ୍ଷଂ ନ ଦଦ୍ୟାଦନ୍ୟୱାକ୍ୟତଃ ।
ଅତସ୍ତଦର୍ଥମପି ସ ଜ୍ଞେଯୋ ୱିଷ୍ଣୁର୍ମୁମୁକ୍ଷୁଭିଃ ॥18॥

"ଯମେୱୈଷ" ଇତି ଶ୍ରୁତ୍ୟା "ତମେୱେ" ତି ଚ ସାଦରମ୍ ।

ଶାସ୍ତ୍ରଯୋନିତ୍ୱମସ୍ୟେଷ୍ଟ ଜ୍ଞାଯତେ ୱେଦୱାଦିଭିଃ ॥19॥

"ଯ ଏନଂ ୱିଦୁରମୃତା" ଇତ୍ୟୁକ୍ତସ୍ତୁ ସମୁଦ୍ରଗଃ ।
"ତଦେୱ ବ୍ରହ୍ମ ପରମମ୍" ଇତି ଶ୍ରୁତ୍ୟାଽୱଧାରିତଃ ॥20॥

"ଯତଃ ପ୍ରସୂତା" ଇତି ତତଃ ସୃଷ୍ଟିମାହ ତତୋ ହରିଃ ।
ଶ୍ରାସ୍ତ୍ରଯୋନିର୍ନ ଚାନ୍ୟୋଽସ୍ତି ମୁଖ୍ୟତସ୍ତ୍ୱିତି ଗମ୍ୟତେ ॥21॥

ଶାସ୍ତ୍ରଯୋନିତ୍ୱମେତସ୍ୟ ଜ୍ଞାଯତେ ହି ସମନ୍ୱଯାତ୍ ।
ସମିତି ହ୍ୟୁପସର୍ଗେଣ ପରମୁଖ୍ୟାର୍ଥତୋଚ୍ୟତେ ॥22॥

ଏୱଂ ପରମମୁଖ୍ୟାର୍ଥୋ ନାରାଯଣ ଇତି ଶ୍ରୁତେଃ ।
ନିର୍ଧାରଣାଯ ନାଶବ୍ଦମିତି ୱେଦପତିର୍ଜଗୌ ॥23॥

କଥଂ ସମନ୍ୱଯୋ ଜ୍ଞେଯଃ ସ୍ୱଲ୍ପଶାଖାୱିଦାଂ ନୃଣାମ୍ ।
"ୱେଦ ହ୍ୟନନ୍ତାଃ" ଇତି ହି ଶ୍ରୁତିରାହାପ୍ୟନନ୍ତତାମ୍ ॥24॥

ଅନନ୍ତୱେଦନିର୍ଣୀତିର୍ମହାପ୍ରଲଯୱାରିଧେଃ ।
ଉତ୍ତାରଣୋପମେତ୍ୟସ୍ମାନ୍ନ ଜ୍ଞେଯୋଽତ୍ର ସମନ୍ୱଯଃ ॥25॥

ଇତ୍ୟାଶଙ୍କାପନୋଦାର୍ଥଂ ସ ଆହ କରୁଣାକରଃ ।
ଅଶକ୍ୟୋତ୍ତାରଣତ୍ୱେଽପି ହ୍ୟାଗମାପାରୱାରିଧେଃ ॥26॥

ନିର୍ଣୀଯତେ ମଯୈୱାଯଂ ରୋମକୂପଲଯୋଦିନା ।
ଯଦ୍ୟପ୍ୟଶେଷୱେଦାର୍ଥୋ ଦୁର୍ଗମୋଽଖିଲମାନୱୈଃ ॥27॥

ମଜ୍ଜ୍ଞାନାୱ୍ୟାକୃତାକାଶେ ପ୍ରାପ୍ନୋତି ପରମାଣୁତାମ୍ ।
ଇତି ପ୍ରକାଶଯନ୍ ୱିଶ୍ୱପତିରାହ ପ୍ରମେଯତାମ୍ ॥28॥

ନିଖିଲସ୍ୟାପି ୱେଦସ୍ୟ ଗତିସାମାନ୍ୟମଞ୍ଜସା ।

କୋ ନାମ ଗତିସାମାନ୍ୟମନନ୍ତାଗମସମ୍ପଦଃ ॥29॥

ଜ୍ଞାନସୂର୍ଯ୍ୟମୃତେ ବ୍ରୂଯାତ୍ ତମେକଂ ବାଦରାଯଣମ୍ ।
ଅନ୍ୟୋଽପ୍ୟଲ୍ପମତିଃ ଶାଖାଚତୁଷ୍ପଞ୍ଚଗତଂ ୱସୁ ॥30॥

ଜାନନ୍ନନୁମିତତ୍ୱେନ ବ୍ରୂଯାତ୍ ତସ୍ୟ ପ୍ରସାଦତଃ ।
ଇତି ମୁଖ୍ୟତଯାଽଶେଷଗତିସାମାନ୍ୟୱିତ୍ ପ୍ରଭୁଃ ॥31॥

ପ୍ରତିଜଜ୍ଞେ ଦୃଢଂ ଯସ୍ମାଦ୍ଦେୱାନାମପି ପୂର୍ଯତେ ।
ଅତୋ ନିଖିଲୱେଦାନାଂ ସିଦ୍ଧ ଏୱ ସମନ୍ୱଯଃ ॥32॥

ଇତି ସୁଜ୍ଞାପିତାର୍ଥୋଽପି ପୃଥକ୍ ଚାହ ସମନ୍ୱଯମ୍ ।
ତତ୍ର ପ୍ରଥମତୋଽନ୍ୟତ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧାନାଂ ସମନ୍ୱଯଃ ॥33॥

ଶବ୍ଦାନାଂ ୱାଚ୍ୟ ଏୱାତ୍ର ମହାମଲ୍ଲେଶଭଙ୍ଗୱତ୍ ।
ଇତୋଽତ୍ୟଭ୍ୟଧିକତ୍ୱେଽପି ତୁର୍ଯପାଦୋଦିତସ୍ୟ ତୁ ॥34॥

ମହାସମନ୍ୱଯେ ତସ୍ମିନ୍ନାଧିକାରୋଽଖିଲସ୍ୟ ହି ।
ବ୍ରହ୍ମୈୱାଧିକୃତସ୍ତତ୍ର ମୁଖ୍ୟତୋଽନ୍ୟେ ଯଥାକ୍ରମମ୍ ॥35॥

ଦୁର୍ଗମତ୍ୱାଚ୍ଚ ନୈୱାତ୍ର ପ୍ରାଥମ୍ୟେନୋଦିତୋଽଞ୍ଜସା ।
ଅତୋଽନ୍ୟତ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧାନାଂ ଶବ୍ଦାନାଂ ନିର୍ଣଯାଯ ତୁ ॥36॥

ପ୍ରୱୃତ୍ତଃ ପ୍ରଥମଂ ଦେୱଃ ତତ୍ରାନନ୍ଦାଦଯୋ ଗୁଣାଃ ।
ଈଶସ୍ୟେୱେତି ନିର୍ଣୀତାଃ ଶ୍ରୁତିଯୁକ୍ତିସମାଶ୍ରଯାତ୍ ॥37॥

ଦେୱତାନ୍ତରଗାଃ ସର୍ୱେ ଶବ୍ଦୱୃତ୍ତିନିମିତ୍ତତଃ ।
ୱିଷ୍ଣୁମେୱ ୱଦନ୍ତ୍ୟଦ୍ଧା ତତ୍ସଙ୍ଗାଦୁପଚାରତଃ ॥38॥

ଅନ୍ୟଦେୱାନ୍ ୱଦନ୍ତୀହ ୱିଶେଷଗୁଣୱତ୍ତୟା ।

ୱିଷ୍ଣୁମେୱ ପରଂ ବ୍ରୂଯୁରେୱମନ୍ୟେଽପ୍ୟଶେଷତଃ ॥39॥

ଇତ୍ୟନ୍ୟତ୍ର ପ୍ରସିଦ୍ଧୋରୁଶବ୍ଦରାଶେରଶେଷତଃ ।
ଜ୍ଞାତେ ସମନ୍ୱଯେ ୱିଷ୍ଣୌ ଲିଙ୍ଗୈର୍ହ୍ୟେଷ ସମନ୍ୱଯଃ ॥40॥

ତେଷାମନ୍ୟଗତତ୍ୱେ ତୁ ନ ସ୍ୟାତ୍ ସମ୍ୟକ୍ ସମନ୍ୱଯଃ ।
ଇତ୍ୟେୱାଶେଷଲିଙ୍ଗାନାଂ ବ୍ରହ୍ମଣ୍ୟେୱ ସମନ୍ୱଯମ୍ ॥41॥

ଆହ ଉଭଯଗତତ୍ୱଂ ଚ ସ୍ୟାଦତୋ ଲିଙ୍ଗଶବ୍ଦଯୋଃ ।
ଇତି ସଂଶଯନୁତ୍ତ୍ୟର୍ଥମୁଭଯତ୍ର ପ୍ରତୀତିତଃ ॥42॥

ଶବ୍ଦାନାଂ ୱର୍ତମାନାନାଂ ସଲିଙ୍ଗାନାଂ ୱିଶେଷତଃ ।
ସମନ୍ୱଯୋ ହରାୱେୱ ଯନ୍ନୈୱାନ୍ୟତ୍ର ମୁଖ୍ୟତଃ ॥43॥

ଶବ୍ଦଲିଙ୍ଗାନି ଚ ଯତୋ ନୈୱାନ୍ୟତ୍ର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ।
ଅସ୍ୱତନ୍ତ୍ରେଷୁ ଶବ୍ଦସ୍ୟ ୱୃତ୍ତିହେତୁର୍ନ ମୁଖ୍ୟତଃ ॥44॥

ଯତୋଽତୋ ଯଦଧୀନାସ୍ତେ ଶବ୍ଦାର୍ଥତ୍ୱମୁପାଗତାଃ ।
ଅତ୍ୟଲ୍ପେନୈୱ ଶବ୍ଦସ୍ୟ ୱୃତ୍ତିହେତୁର୍ଗୁଣେନ ତୁ ॥45॥

ଅଯୋ ଯଥା ଦାହକତ୍ୱଂ ସ ଏୱେଶଃ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତଃ ।
ମୁଖ୍ୟଶବ୍ଦାର୍ଥ ଇତି ହି ସ୍ୱୀକର୍ତୱ୍ୟୋ ମନୀଷିଭିଃ ॥46॥

ଇତ୍ୟାହୈୱଂ ଚ ଶବ୍ଦାନାଂ ନାରାଯଣସମନ୍ୱଯେ ।
ସିଦ୍ଧେଽପ୍ୟଶେଷଶବ୍ଦାନାଂ ନ କଥଞ୍ଚନ ଯୁଜ୍ୟତେ ॥47॥

ୱିରୋଧାଦୱରାତ୍ୱାଦେରପି ପ୍ରାପ୍ତିର୍ଯତୋ ଭୱେତ୍ ।
ଇତି ଚେଦୱରତ୍ୱାଦି ଦ୍ୱିୱିଧଂ ହ୍ୟୁପଲଭ୍ୟତେ ॥48॥

ପରସ୍ୟାୱରତାହେତୁର୍ଯଃ ସ୍ୱଯଂ ପର ଏୱ ସନ୍ ।

ସୋଽପି ହ୍ୟୱରଶବ୍ଦାର୍ଥୋ ଯଥା ରାଜା ଜୟୀ ଭୱେତ୍ ॥49॥

ଅନ୍ୟୋଽୱରତ୍ୱାନୁଭୱୀ ତଯୋଃ ପୂର୍ୱୋଽସ୍ତି କେଶୱେ ।
ଦ୍ୱିତୀଯୋ ଜୀୱ ଏୱାସ୍ତି ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟାନ୍ନ ତୁ ଦୂଷଣମ୍ ॥50॥

ହରେରେୱମଶେଷେଣ ସର୍ୱଶବ୍ଦସମନ୍ୱଯେ ।
ଉକ୍ତେ ୱିରୋଧହୀନସ୍ୟ ସ୍ୟାତ୍ ସମନ୍ୱଯତା ଯତଃ ॥51॥

ଅତୋଽଶେଷୱିରୋଧାନାଂ କୃତେଶେନ ନିରାକୃତିଃ ।
ସମନ୍ୱଯାୱିରୋଧାଭ୍ୟାଂ ସଜ୍ଞାତେ ୱସ୍ତୁନିର୍ଣଯେ ॥52॥

କି ମଯା କାର୍ଯମିତ୍ୟେୱ ସ୍ୟାଦ୍ୱୁଦ୍ଧିରଧିକାରିଣଃ ।
ତତ୍ର ଭକ୍ତିୱିଧାନାର୍ଥମଭକ୍ତାନର୍ଥସନ୍ତତୌ ॥53॥

ଉକ୍ତାଯାଂ ଭକ୍ତିଦାର୍ଢ୍ୟାଯ ପ୍ରୋକ୍ତୋଽଶେଷଗୁଣୋଜ୍ଜଯେ ।
ୱକ୍ତୱ୍ୟୋପାସନା ନିତ୍ୟଂ କର୍ତୱ୍ୟେତ୍ୟାଦରେଣ ହି ॥54॥

ସୋପାସନା ଚ ଦ୍ୱିୱିଧା ଶାସ୍ତ୍ରାଭ୍ୟାସସ୍ୱରୂପିଣୀ ।
ଧ୍ୟାନରୂପା ପରା ଟୈୱ ତଦଙ୍ଗଂ ଧାରଣାଦିକମ୍ ॥55॥

ତଥୋଭଯାତ୍ମକଂ ଟୈୱ ପାଦେଽସ୍ମିନ୍ ୱାଦରାଯଣଃ ।
ଆହୋପାସନମର୍ଦ୍ଧୈୱ ୱିସ୍ତରାତ୍ ଶ୍ରୁତିପୂର୍ୱକମ୍ ॥56॥

ପୃଥଗ୍ଦୃଷ୍ଟିରଶକ୍ୟତ୍ୱମନିର୍ଣୀତିଃ ସମୁଚ୍ଚଯଃ ।
ୱିଶେଷଦର୍ଶନଂ କାର୍ଯଲୋପୋ ନାନୋକ୍ତିରାଶୁତା ॥57॥

ୱିଭ୍ରମୋପାକୃତିର୍ଲିଙ୍ଗମନୱସ୍ଥାୱିଶେଷିତା ।
ଅପ୍ରଯୋଜନତା ଚାତିପ୍ରସଙ୍ଗୋଽଦୂରସଂଶ୍ରଯଃ ॥58॥

ୱିଶିଷ୍ଟକାରଣଂ ଚେଷ୍ଟା ଦୃଷ୍ଟୱୈରୂପ୍ୟମୁନ୍ନତିଃ ।

ଅନୁକ୍ତିରପ୍ରଯତ୍ନତ୍ୱଂ ଦୃଢବନ୍ଧପରାଭୱୌ ॥59॥

ପୁଂସାମ୍ୟଂ ପ୍ରାପ୍ତସନ୍ତ୍ୟାଗଃ କାରଣାନିର୍ଣଯୋ ଭ୍ରମଃ ।
ୱିଶେଷଦର୍ଶିତାଲାପୋ ଗୁଣସାମ୍ୟଂ ପୃଥଗ୍‌ଦୃଶିଃ ॥60॥

ଆଗମ୍ୟୱର୍ମ୍ମ ସନ୍ଧାନମିଷ୍ଟଂ ଫଲମକଲ୍ପନା ।
ଶୁଦ୍ଧୱୈରୂପ୍ୟମଙ୍ଗତ୍ୱମୱିଶେଷଦୃଶିଃ କ୍ରିଯା ॥61॥

ଯୁକ୍ତଯଃ ପୂର୍ୱପକ୍ଷସ୍ଥାଃ ସୁଞ୍ଜଯତ୍ୱଂ ୱିଧିକ୍ରିଯା ।
ମାହାତ୍ମ୍ୟମଲ୍ପଶକ୍ତିତ୍ୱଂ ଯଥାଯୋଗ୍ୟଫଲଂ ଭୱଃ ॥62॥

ଫଲସାମ୍ୟଂ ୱିଶେଷଶ୍ଚ ଗୁଣାଧିକ୍ୟଂ ପ୍ରଧାନତା ।
ଯଥାଶକ୍ତିକ୍ରିଯା ସନ୍ଧିଃ ପ୍ରମାଣବଲମାନତିଃ ॥63॥

କାରଣଂ କାର୍ଯୱୈଶେଷ୍ୟଂ ସ୍ୱଭାୱୋ ୱସ୍ତୁଦୂଷଣମ୍ ।
ପ୍ରତିକ୍ରିଯାୱିରୋଧଶ୍ଚ ପ୍ରତିସନ୍ଧିରନୂନତା ॥64॥

ସଂସ୍କାରପାଟୱଂ ସ୍ୱେଚ୍ଛାନିଯତିର୍ୱସ୍ତୁୱୈଭୱମ୍ ।
ୱିଶେଷୋକ୍ତିରମାନତ୍ୱଂ ପ୍ରାଧାନ୍ୟଂ ପ୍ରୀତିରାଗମଃ ॥65॥

ସୁସ୍ଥିରତ୍ୱଂ କୃତପ୍ରାପ୍ତିରନାଦିଗୁଣୱିସ୍ତରଃ ।
ସାଧନୋତ୍ତମତା ନାନାଦୃଷ୍ଟିଃ ଶିଷ୍ଟିସନୂନତା ॥66॥

ଅୱିଘ୍ନତ୍ୱାୱିରୋଧୌ ଚ ଗୁଣୱୈଶେଷ୍ୟମାଗମଃ ।
ସିଦ୍ଧାନ୍ତନିର୍ଣଯା ହ୍ୟେତା ଯୁକ୍ତଯୋ ୱ୍ୟାହୃତାଃ ସଦା ॥67॥

॥ସର୍ୱୱେଦାଧିକରଣମ୍॥

ଯଥାଶକ୍ତ୍ୟଖିଲାନ୍ ୱେଦାନ୍ ୱିଜ୍ଞାଯୋପାସନଂ ଭୱେତ୍ ।
ତତ୍ରାଖିଲସ୍ୟ ୱିଜ୍ଞପ୍ତିଃ ସମ୍ୟଗ୍ଗ୍ରହ୍ଣଣ ଏୱ ହି ॥68॥

ତଦନ୍ୟେଷାଂ ଯଥାଯୋଗମଖିଲଞ୍ଚିରିଷ୍ୟତେ ।
ତାୱତୋପାସନେ ଯୋଗ୍ୟୋ ଭୱେଦେୱାଖିଲଃ ପୁମାନ୍ ॥69॥

ମହତ୍ତ୍ୱସ୍ୟ ପରଂ ପାରଂ ୱିଦିତ୍ୱୈୱ ଜନାର୍ଦନଃ ।
ସ୍ତୋଷ୍ୟତାମେତି ତୁଷ୍ଟତ୍ୱମିତି ନାସ୍ତ୍ୟେୱ ନାରଦଃ ॥70॥

କିନ୍ତୁ ନିଶ୍ଚଲଯା ଭକ୍ତ୍ୟା ହ୍ୟାତ୍ମଜ୍ଞାନାନୁରୂପତଃ ।
ଯଃ ସ୍ତୋଷ୍ୟତି ସଦା ଭକ୍ତସ୍ତୁଷ୍ଟସ୍ତସ୍ୟ ସଦା ହରିଃ ॥71॥

ଇତ୍ୟାଦିୱାକ୍ୟସନ୍ଦର୍ଭାଦ୍ୟଥାଯୋଗ୍ୟାଖିଲଜ୍ଞତା ।
ଆତ୍ମଜ୍ଞାନାନୁରୂପତ୍ୱଂ ଯଥାଶକ୍ତି ୱିଚାରଣାତ୍ ॥72॥

'ୱେଦଃ କୃତ୍ସ୍ନୋଽଧିଗନ୍ତୱ୍ୟଃ' 'ସ୍ୱାଧ୍ୟାଯୋଧ୍ୟଯନଂ ଭୱେତ୍' ।
ଇତ୍ୟାଦିୱାକ୍ୟୱୈଯର୍ଥ୍ୟମନ୍ୟଥା ନ ନିୱାର୍ଯତେ ॥73॥

ଅଦ୍ୟାପି ତେନ ଦେୱାଦ୍ୟାଃ ଶୃଣ୍ୱତେ ମନ୍ୱତେ ସଦା ।
ଧାଯନ୍ତି ଚ ଯଥାଯୋଗଂ ତଥାପ୍ୟାୱସ୍ଥୁନିର୍ଣଯାତ୍ ॥74॥

ଶ୍ରୱଣଂ ମନନଂ ଚୈୱ କର୍ତୱ୍ୟଂ ସର୍ୱଦୈୱ ହି ।
ମତିଶ୍ରୁତିଧାନକାଲୱିଶେଷଂ ଗୁରୁରୁତ୍ତମଃ ॥75॥

ୱେତ୍ତିତସ୍ୟୋକ୍ତିମାର୍ଗେଣ କୁର୍ୱତଃ ସ୍ୟାଦ୍ଧି ଦର୍ଶନମ୍ ।
ଶ୍ରୱଣଂ ଦୃଷ୍ଟତତ୍ତ୍ୱସ୍ୟ ମନନଂ ଧାନମେୱ ଚ ॥76॥

ୱିଶେଷାନନ୍ଦସମ୍ପ୍ରାପ୍ତ୍ୟା ଅନ୍ୟସ୍ୟୈତାନି ଦୃଷ୍ଟଯେ ।
ଯଦି ତାଦୃଗ୍ଗୁରୁର୍ନାସ୍ତି ନିର୍ଣୀତଶ୍ରୱଣାଦିକମ୍ ॥77॥

ସସିଦ୍ଧାନ୍ତାନୁସାରେଣ ନିର୍ଣଯଜ୍ଞାତ୍ ସମାଚରେତ୍ ।

ଶ୍ରୱଣାଦି ୩ିନା ନୈ୩ କ୍ଷଣଂ ତିଷ୍ଠେଦପି କ୍ୱଚିତ୍ ॥78॥

ଅତ୍ୟଶକ୍ୟେ ତୁ ନିଦ୍ରାର୍ଦୌ ପୁନରେ୩ ସମାଚରେତ୍ ।
ଅଭା୩େ ନିର୍ଣଯଜ୍ଞସ୍ୟ ସଚ୍ଛାସ୍ତ୍ରଣେ୍ୟ୩ ସର୍ୱଦା ॥79॥

ଶୃଣୁଯାଦ୍ୟଦି ସଜ୍ଞାନପ୍ରାଚୁର୍ଯମୁପଲଭ୍ୟତେ ।
ମହଦ୍ଭ୍ୟୋ ୩ିଷ୍ଣୁଭକ୍ତେଭ୍ୟୋ ଯଥାଶକ୍ତି ଚ ସଂଶଯାନ୍ ॥80॥

ଛିନ୍ଦ୍ୟାତ୍ ସ୍ୱତୋଽଧିକାଭା୩େ ସ୍ୱଯମେ୩ ସମଭ୍ୟସେତ୍ ।
ବ୍ରୂଯାଦପି ଚ ଶିଷ୍ୟେଭ୍ୟଃ ସହି୩ାନ୍ତମହାପଯନ୍ ॥81॥

ଅଶେଷଗୁଣପୂର୍ଣତ୍ୱଂ ସର୍ୱଦୋଷସମୁଚ୍ଛିତିଃ ।
୩ିଷ୍ଣୋରନ୍ୟଚ୍ଚ ତତ୍ତନ୍ତ୍ର ମିତି ସମ୍ୟଗ୍ୱିନିର୍ଣଯଃ ॥82॥

ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତ୍ୱଂ ସଦା ତସ୍ୟ ତସ୍ୟ ଭେଦଶ୍ଚ ସର୍ୱତଃ ।
ଅଦୋଷତ୍ୱସ୍ୟ ସି୩ ର୍ଥଂ ଯଦଭେଦେ ତଦନ୍ୱଯଃ ॥83॥

ତତ୍ତନ୍ତ୍ରତ୍ୱଂ ଚ ମୁକ୍ତାନାମପି ତଦ୍ଗୁଣପୂର୍ତଯେ ।
ମୁକ୍ତାନାମପି ଭେଦଶ୍ଚ ନ ହି ଭି୩ମଭି୩ତାମ୍ ॥84॥

ଗଚ୍ଛଦ୍ଭୃଷ୍ଟଂ କ୍ୱଚିତ୍ ତସ୍ୟାପ୍ୟଭା୩ୋଽନୁଭ୩ୋପଗଃ ।
ପୂର୍ୱାଭେଦେ ଦୋଷୱତ୍ତ୍ୱମୀଶସ୍ୟେତ୍ୟତିଭି୩ତା ॥85॥

ନାରାଯଣେନ ମୁକ୍ତାନାମପି ସମ୍ୟଗିତି ସ୍ଥିତିଃ ।
ଭେଦାଭେଦେଽପ୍ୟଭେଦେନ ଦୋଷାଣାମପି ସମ୍ଭୱଃ ॥86॥

ନିର୍ଦୋଷତ୍ୱଂ ରମାଯାଶ୍ଚ ତଦନନ୍ତରତା ତଥା ।
ବ୍ରହ୍ମା ସରସ୍ୱତୀ ୱୀନ୍ଦ୍ରଶେଷରୁଦ୍ରାଶ୍ଚ ତସ୍ତ୍ରିଯଃ ॥87॥

ଶକ୍ରକାମୌ ତଦନ୍ୟେଚ କ୍ରମାନ୍ମୁକ୍ତାୱପୀତି ଚ ।

ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଇତି ଜ୍ଞେଯୋ ନିର୍ଣୀତୋ ହରିଣା ସ୍ୱଯମ୍ ॥୪୪॥

ଏତଦ୍ୱିରୋଧି ଯତ୍ ସର୍ୱଂ ତମସେଽନ୍ଧାଯ କେୱଲମ୍ ।
ଅନ୍ଧନ୍ତମୋ ୱିଶନ୍ତୀତି ପ୍ରାହ ଶ୍ରୁତିରତିସ୍ଫୁଟମ୍ ॥୪୨॥

ଇତ୍ୟେୱ ଶ୍ରୁତଯୋଽଶେଷାଃ ପଞ୍ଚରାତ୍ରାମଥାଖିଲମ୍ ।
ମୂଲରାମାଯଣଂ ଟୈୱ ଭାରତଂ ସ୍ମୃତଯୋଽଖିଲାଃ ॥୨୦॥

ୱୈଷ୍ଣୱାନି ପୁରାଣାନି ସାଙ୍ଗ୍ୟଯୋଗୌ ପରାୱପି ।
ବ୍ରହ୍ମତର୍କଶ୍ଚ ମୀମାଂସେତ୍ୟନନ୍ତଃ ଶବ୍ଦସାଗରଃ ॥୨୧॥

ଅନନ୍ତା ଯୁକ୍ତଯଶ୍ଚୈୱ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷାଗମମୂଲକାଃ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମୈଶ୍ୱରଂ ଟୈୱ ରମାଦୀନାମଶେଷତଃ ॥୨୨॥

ମୁକ୍ତାନାମପ୍ୟମୁକ୍ତାନାମେତମେୱାର୍ଥମୁତ୍ତମମ୍ ।
ଅନ୍ୟାୱକାଶରହିତଂ ପ୍ରକାଶଯତି ସାଦରମ୍ ॥୨୩॥

ଏତଦେୱ ଚ ସଚ୍ଛାସ୍ତ୍ରଂ ଦୁଃଶାସ୍ତ୍ରଂ ତୁ ତତଃ ପରମ୍ ।
ସଚ୍ଛାସ୍ତ୍ରମଭ୍ୟସେନ୍ନିତ୍ୟଂ ଦୁଃଶାସ୍ତ୍ରଂ ଚ ପରିତ୍ୟଜେତ୍ ॥୨୪॥

ଅସଂଶଯେନ ତତ୍ତ୍ୱସ୍ୟ ନିର୍ଣଯେ ବ୍ରହ୍ମଦର୍ଶନମ୍ ।
ସମ୍ୟଗ୍ୱିଷମୱିଜ୍ଞାନତାରତମ୍ୟାନୁସାରତଃ ॥୨୫॥

ଫଲଂ ଭୱେତ୍ ତାରତମ୍ୟାତ୍ ସୁଖଦୁଃଖାତ୍ମକଂ ନୃଣାମ୍ ।
ସମ୍ୟକ୍ ଚାଧିକୱିଜ୍ଞାନାତ୍ ସୁଖାଧିକ୍ୟଂ ଭୱେନ୍ନୃଣାମ୍ ॥୨୬॥

ଅତୋ ଯଥାଽଽମୃଶଙ୍କ୍ୟେୱ ଶ୍ରୱଣଂ ମନନଂ ତଥା ।

॥ଉପସଂହାରାଧିକରଣମ୍॥

କୃତ୍ୱାଽଥ କୁର୍ୱନ୍ନପି ୱା ନିଦିଧାସନମାଚରେତ୍ ॥97॥

॥ନୱାଧିକରଣମ୍ (ଅନୁବନ୍ଧାଦ୍ୟଧିକରଣମ୍)॥

ୱିଷଯେଷୁ ଚ ସଂସର୍ଗାତ୍ ଶାଶ୍ୱତସ୍ୟ ଚ ସଂଶଯାତ୍ ।
ମନସା ଚାନ୍ୟଦାକାଙ୍କ୍ଷାତ୍ ପରଂ ନ ପ୍ରତିପଦ୍ୟତେ ॥98॥

ଇତି ଭାରତୱାକ୍ୟଂ ହି ତେନୈତଦ୍ଦୋଷୱର୍ଜିତଃ ।
ସଦୋପାସନଯା ଯୁକ୍ତୋ ୱାସୁଦେୱଂ ପ୍ରପଶ୍ୟତି ॥99॥

ଦୋଷା ଅନାଦିସମ୍ବନ୍ଧାସ୍ତେ ମୁକ୍ତିପରିପନ୍ଥିନଃ ।
ସନ୍ତ୍ୟେୱ ପ୍ରାଯଶଃ ପୁଂସ୍ସୁ ତେନ ମୋକ୍ଷୋ ନ ଜାଯତେ ॥100॥

ସର୍ୱେ ତ ଏତେ ଜୀୱେଷୁ ଦୃଶ୍ୟନ୍ତେ ତାରତମ୍ୟତଃ ।
ରଜୂନାମେକ ଏୱାସ୍ତି ପରମୋହ୍ୟାହୱର୍ଜନମ୍ ॥101॥

ସ ଗୁଣାଲ୍ପତ୍ୱମାତ୍ରତ୍ୱାନ୍ନର୍ଜୁନତ୍ୱେନ ୱିରୁଦ୍ଧ୍ୟତେ ।
ଅତୋ ୱିଷ୍ଣୌ ପରା ଭକ୍ତିସ୍ତଭକ୍ତେଷ୍ୱ ରମାଦିଷ୍ୱ ॥102॥

ତାରତମ୍ୟେନ କର୍ତୱ୍ୟା ପୁରୁଷାର୍ଥମଭୀପ୍ସତା ।
ସ୍ୱାଦରଃ ସର୍ୱଜନ୍ତୂନାଂ ସଂସିଦ୍ଧୋ ହି ସ୍ୱଭାୱତଃ ॥103॥

ତତୋଽଧିକଃ ସ୍ୱୋଉମେଷୁ ତଦାଧିକ୍ୟାନୁସାରତଃ ।
କର୍ତୱ୍ୟୋ ୱାସୁଦେୱାନ୍ତଂ ସର୍ୱଥା ଶୁଭମିଚ୍ଛତା ॥104॥

ନ କଦାଚିତ୍ ତ୍ୟଜେତ୍ ତଂ ଚ କ୍ରମେଣୈନଂ ୱିୱର୍ଧଯେତ୍ ।
ସମେଷୁ ସ୍ୱାମ୍ଭୱତ୍ ସ୍ନେହଃ ସହ୍ୟନ୍ୟତ୍ର ତତୋ ଦଯା ॥105॥

କାର୍ଯୈୱମାପରୋକ୍ଷ୍ୟେଣ ଦୃଶ୍ୟତେ କ୍ଷିପ୍ରମୀଶ୍ୱରଃ ।
ତତ୍ ତମୋଽନ୍ଧମ୍ ୱ୍ରଜେଦ୍ୱିଷ୍ଣୁ ସମତ୍ୱଂ ଯୋଽନୁପଶ୍ୟତି ॥106॥

ରମାବ୍ରହ୍ମଶିୱାଦୀନାମପି ମୁକ୍ତୌ କଥଞ୍ଚନ ।
କିମୁତାଧିକ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟସ୍ଯ ଗୁଣାଭାୱମତେରପି ॥107॥

ଦୋଷୱେଉରଭେଦସ୍ୟ ଦ୍ରଷ୍ଟୁର୍ଦ୍ରଷ୍ଟୁସ୍ତଥୋଭୟୋଃ ।
ଇତ୍ୟାହ ସତ୍ଛ୍ରୁତିସ୍ତେନ ସଂପ୍ରୋକ୍ତଗୁଣସଂଯୁତଃ ॥108॥

ଉପାସୀତ ହରିଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ମୁକ୍ତିସ୍ତେନୈୱ ଜାୟତେ ।
ଦ୍ୱେଷାଦ୍ୟନ୍ମୁକ୍ତିକଥନଂ ଶ୍ରୁତିୱାକ୍ୟୱିରୋଧି ତତ୍ ॥109॥

ରିପୱୋ ଯେ ତୁ ରାମସ୍ୟ ୱିମୁଦ୍ୱାନ୍ନିରାମିଣଃ ।
ଅଭିଦ୍ରୋହପଦେ ନିତ୍ୟମନ୍ଧେ ତମସି ତେ ସ୍ଥିତାଃ ॥110॥

ହରିଦ୍ୱିଷସ୍ତମୋ ଯାନ୍ତି ଯେ ଟୈୱ ତଦଭେଦିନଃ ।
ତନ୍ନିର୍ଗୁଣତ୍ୱୱେଉାରସ୍ତସ୍ୟ ଦୋଷୱିଦୋଽପି ଚ ॥111॥

ଇତ୍ୟାଦିଶ୍ରୁତିସନ୍ଦର୍ଭାଦ୍ଦ୍ୱେଷିଣସ୍ତମ ଇଯତେ ।
"ହିରଣ୍ୟକଶିପୁଶ୍ଚାପି ଭଗୱନ୍ନିନ୍ଦୟା ତମଃ ॥112॥

ୱିୱିକ୍ଷୁରତ୍ୟଗାତ୍ ସୂନୋଃ ପ୍ରହ୍ଲାଦସ୍ୟାନୁଭାୱତଃ" ।
"ଯଦନିନ୍ଦାତ୍ ପିତା ମହ୍ୟଂ ତ୍ୱଭକ୍ତେ ମୟି ଚାଘୱାନ୍ ॥113॥

ତସ୍ମାତ୍ ପିତା ମେ ପୂଯେତ ଦୁରନ୍ତାଦ୍ଦୁସ୍ତରାଦଘାତ୍" ।
"ନିନ୍ଦାଂ ଭଗୱତଃ ଶୃଣ୍ୱନ୍ ତତ୍ପରସ୍ୟ ଜନସ୍ୟ ୱା ॥114॥

ତତୋ ନାପୈତି ଯଃ ସୋଽପି ଯାତ୍ୟଧଃ ସୁକୃତାଚ୍ୟୁତଃ"
"ଅୱଜାନନ୍ତି ମାଂ ମୂଢା ମାନୁଷୀଂ ତନୁମାଶ୍ରିତମ୍ ॥115॥

ପରଂ ଭାୱମଜାନନ୍ତୋ ମମ ଭୂତମହେଶ୍ୱରମ୍ ।
ମୋଘଶା ମୋଘକର୍ମାଣୋ ମୋଘଜ୍ଞାନ ୱିଚେତସଃ ॥116॥

ରାକ୍ଷସୀମାସୁରୀଂ ଚୈୱ ପ୍ରକୃତିଂ ମୋହିନୀଂ ଶ୍ରିତାଃ" ।
ମାମାତ୍ମପରଦେହେଷୁ ପ୍ରଦ୍ୱିଷନ୍ତୋଽଭ୍ୟସୂଯକାଃ॥117॥

"ତାନହଂ ଦ୍ୱିଷତଃ କ୍ରୂରାନ୍ ସଂସାରେଷୁ ନରାଧମାନ୍ ।
କ୍ଷିପାମ୍ୟଜସ୍ରମଶୁଭାନାସୁରୀଷ୍ୱେୱ ଯୋନିଷୁ॥118॥

ଆସୁରୀଂ ଯୋନିମାପନ୍ନା ମୂଢା ଜନ୍ମନି ଜନ୍ମନି ।
ମାମାପ୍ରାପ୍ୟୈୱ କୌନ୍ତେଯ ତତୋ ଯାନ୍ତ୍ୟଧମାଂ ଗତିମ୍॥119॥

"ଯୋ ଦ୍ୱିଷ୍ୟାଦ୍ୱିବୁଧଶ୍ରେଷ୍ଠଂ ଦେୱଂ ନାରାଯଣଂ ପ୍ରଭୁମ୍ ।
କଥଂ ସ ନ ଭୱେଦ୍ଦ୍ୱେଷ୍ୟ ଆଲୋକାନ୍ତସ୍ୟ କସ୍ୟଚିତ୍॥120॥

ଯୋ ଦ୍ୱିଷ୍ୟାଦ୍ୱିବୁଧଶ୍ରେଷ୍ଠଂ ଦେୱଂ ନାରାଯଣଂ ପ୍ରଭୁମ୍ ।
ମଜ୍ଜନ୍ତି ପିତରସ୍ତସ୍ୟ ନରକେ ଶାଶ୍ୱତୀ ସମାଃ" ॥121॥

ଇତ୍ୟାଦିୱାକ୍ୟସନ୍ଦୋହୋଦ୍ଦ୍ୱେଷିଣସ୍ତମ ଏୱ ତୁ ।

॥ୱିଦ୍ୟାଧିକରଣମ୍॥

ନୈୱ ମୋକ୍ଷ ଇତି ପ୍ରାହୁର୍ଲୋକାଯତମତେ ସ୍ଥିତାଃ॥122॥

ଭୋଗଃ ଶରୀରପର୍ଯନ୍ତଂ ଭସ୍ମୀଭାୱସ୍ତମୋ ଭୱେତ୍ ।
ଇତି ତତ୍ କେନ ମାନେନ ଦୃଷ୍ଟଂ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୱାଦିନା॥123॥

ନ ହି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମାନେନ ମୋକ୍ଷାଭାୱୋଽୱସୀଯତେ ।
ଘଟତେ ମୁକ୍ତିଦୃଷ୍ଟିସ୍ତୁ ପୁରୁଷେଣ ମହୀଯସା॥124॥

ନେତି ୱକ୍ତୁର୍ମହତ୍ତ୍ୱଂ ତୁ କଥଞ୍ଚନ ନ ୱିଦ୍ୟତେ ।
ସାଧୟନ୍ ସର୍ୱସାମାନ୍ୟଂ କଥମେୱ ୱିଶେଷୱାନ୍ ॥125॥

ଦୃଶ୍ୟନ୍ତେ ପୁରୁଷା ଲୋକେ ପରାପରୱିଦୋଽପି ଚ ।
ଅପରୋକ୍ଷଦୃଶୋ ଯୋଗନିଷ୍ଠାଶୁଦ୍ଧମଲଚକ୍ଷୁଷଃ ॥126॥

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଂ ଦେୱତାଂ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ତପ୍ରସାଦାପ୍ରଭୂତୟଃ ।
ଜ୍ଞାନୱିଜ୍ଞାନପାରଜ୍ଞା ନିଷିଦ୍ଧ୍ୟନ୍ତେ କଥଂ ନୃଭିଃ ॥127॥

ଦୃଶ୍ୟତେ ଚାତିମାହାତ୍ମ୍ୟଂ ତେଷାମତିମହୌଜସାମ୍ ।
ଯଦି ତେଽପି ନିଷିଦ୍ଧ୍ୟନ୍ତେ କିଂ ନୋକ୍ତିସ୍ତେ ନିଷିଦ୍ଧ୍ୟତେ ॥128॥

ଯଦୁକ୍ତୱାକ୍ୟପ୍ରାମାଣ୍ୟଂ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷେଣୋପଲଭ୍ୟତେ ।
ୱରାଦଯୋଽପି ତଦ୍ଦତ୍ତାଃ ସଦା ସତ୍ୟା ଭୱନ୍ତି ହି ॥129॥

ଅପ୍ରମାଣ୍ୟ ତଦୁକ୍ତେଶ୍ଚ ୱୃଥା ୱାଚାଽୱସୀଯତେ ।
ନ ହି ପ୍ରଯୋଜନଂ କିଞ୍ଚିତ୍ ପରଲୋକନିୱାରଣାତ୍ ॥130॥

ୱୃଥାୱାଚଂ ୱୃଥା ହନ୍ୟାଦ୍ୟତି ତସ୍ୟ କିମୁତ୍ତରମ୍ ।
ସ୍ୱଜୀୱନୱିରୋଧାଯ ୱଦନ୍ କିଂ ନାମ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ । 131॥

ପ୍ରାମାଣ୍ୟେ ସଂଶଯଃ କିଂ ସ୍ୟାତ୍ ତଯୋଃ ପୁରୁଷଯୋରପି ।
ସ୍ୱଜୀୱନୱିରୁଦ୍ଧୋକ୍ତିରଜ୍ଞୋ ଦୃଷ୍ଟସ୍ୟ ଚାପି ଯଃ ॥132॥

ଯଶ୍ଚାତୀନ୍ଦ୍ରଯଦେୱୋକ୍ତିଶ୍ରୋତା ଦୃଷ୍ଟପରାୱରଃ ।
ଅତୀତାନାଗତଂ ସର୍ୱଂ ଲୋକାନୁଭୱମାପଯନ୍ ॥133॥

ଅତଃ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଗମ୍ୟତ୍ୱାଦ୍ୱେଦମାତ୍ୱସ୍ୟ ଚ ସ୍ଫୁଟମ୍ ।
ଯଦ୍ୟାଗମସ୍ୟ ନୋ ମାତ୍ୱମକ୍ଷଜସ୍ୟ ତଥା ଭୱେତ୍ ॥134॥

ଯଦ୍ୟକ୍ଷଜସ୍ୟ ମାତ୍ୱଂ ସ୍ୟାଦାଗମସ୍ୟ କଥଂ ନ ତତ୍ ।
ଲୋକୱାକ୍ୟାଦ୍ୱିଶେଷଶ୍ଚାୱ୍ୟଭିଚାରେଣ ସିଦ୍ଧ୍ୟତି ॥135॥

ଅସ୍ତି ମୋକ୍ଷୋଽପି ଧର୍ମେଣ ଯଥାର୍ଥଜ୍ଞାନତୋଽପି ଚ ।
ପ୍ରାମାଣ୍ୟମନୁମାଯାଶ୍ଚ ଜିନସ୍ୟାପ୍ତତ୍ୱସାଧନେ ॥136॥

ତଦ୍ୱାକ୍ୟାଦ୍ଧର୍ମସଜ୍ଞାନୱିଜ୍ଞପ୍ତିର୍ଭୱତୀତି ଚ ।
ଧର୍ମୋଽହିଂସାପରୋ ନାନ୍ୟୋ ଜ୍ଞାନଂ ପୁଦ୍ଗଲଦର୍ଶନମ୍ ॥137॥

ଇତି ଜୈନାଃ କଥଂ ତତ୍ ସ୍ୟାତ୍ ପ୍ରମାଣମନୁମାନତଃ ।
ୱିଷଯାତ୍ ପ୍ରତି ସ୍ଖଲିତଂ ହ୍ୟକ୍ଷଂ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମିତି ଗୀଯତେ ॥138॥

ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଶବ୍ଦାନୁସାରାଦନୁମେତି ପ୍ରକୀର୍ତିତା ।
ଆସମନ୍ତାଦ୍ଗମଯତି ଧର୍ମାଧର୍ମୌ ପରଂ ପଦମ୍ ॥139 ॥

ଯଚ୍ଚାପ୍ୟତୀନ୍ଦ୍ରିଯଂ ତ୍ୱନ୍ୟତ୍ ତେନାସାୱାଗମଃ ସ୍ମୃତଃ ।
ଏତେନ କାରଣେନୈୱ ତତ୍ତତ୍ତ୍ୱାନତ୍ୱମିଷ୍ୟତେ ॥140॥

ସ୍ୱରୂପଂ ହି ତଦେତେଷାମନ୍ୟଥାଽସିଦ୍ଧିମାନତଃ ।
ଅତୋଽନୁମା କଥଂ ଧର୍ମଂ ପୁଦ୍ଗଲଂ ଚାପି ଦର୍ଶଯେତ୍ ॥141॥

ସ୍ୱରୂପେ ପୁଦ୍ଗଲସ୍ୟୋକ୍ତା ଦୋଷା ଆନନ୍ଦମେୱ ଚ ।
ନ ମନ୍ୟତେ ପୁଦ୍ଗଲଂ ସ ଦୁଃଖାଭାୱଃ ସୁଖଂ ଦ୍ୱିତି ॥142॥

ମାତ୍ରାଭୋଗାତିରେକେଣ ସୁଖାଧିକ୍ୟସ୍ୟ ଦର୍ଶନାତ୍ ।
ସୁଖସ୍ୟାଭାୱତା କେନ ନ ଚ ସ୍ୟାତ୍ କିଂ ୱିପର୍ଯଯଃ ॥143॥

ଯଦି ଭାୱୋଽପି କଶ୍ଚିତ୍ ସ୍ୟାତ୍ ତସ୍ୟୈୱାଭାୱତା କୁତଃ ।
ଯଦି ସର୍ୱେଽପ୍ୟଭାୱାଃ ସ୍ୟୁରନ୍ୟୋନ୍ୟମିତି ଭାୱତା ॥144॥

ଅଭାୱାଭାୱତୈୱ ସ୍ୟାତ୍ କିଂ ନଶ୍ଚିନ୍ନଂ ତଦା ଭୱେତ୍ ।
ଭାୱତ୍ୱଂ ୱିଧିରୂପତ୍ୱଂ ନିଶେଧତ୍ୱମଭାୱତା ॥145॥

ନିଷେଧସ୍ୟ ନିଷେଧୋଽପି ଭାୱା ଏୱ ବଲାଭୱେତ୍ ।
ପ୍ରଥମପ୍ରତିପତ୍ତିସ୍ତୁଭାୱାଭାୱନିୟାମିକା ॥146॥

ନ ଚ ପୁଦ୍ଗଲୱିଜ୍ଞାନଂ ମୋକ୍ଷଦଂ ଭୱତି କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଅସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟାତ୍ ପୁଦ୍ଗଲସ୍ୟ ଜ୍ଞାତୋଽପି ସୁଖଦୋ ନ ହି ॥147॥

ନ ହି ଦୁଃଖପରିଜ୍ଞାନାଦ୍ଦୁଃଖିତ୍ୱଂ ୱିନିୱର୍ତତେ ।
ଯଦି ପୁଦ୍ଗଲୱିଜ୍ଞାନାଦ୍ଦୁଃଖୀ ସ୍ୟାତ୍ କଥଞ୍ଚନ ॥148॥

ଦେହୱାନପି ନାଦୁଃଖି କିଂ ଜ୍ଞାନାଦୁତ୍ତରଂ ସଦା ।
ଈଶକ୍ଲୃପ୍ତ୍ୟନୁସାରେଣ ସ୍ୟାତ୍ କଲାଦୀଶୱାଦିନଃ ॥149॥

କର୍ମହେତୁତ୍ୱମପି ତୁ ନିଶ୍ଚେତନ୍ୟାନ୍ନ ହି କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଅଶେଷଦୁଃଖୱିଲଯେ ନେଦାନୀଂ କାରଣଂ ଯଥା ॥150॥

ତଥୋତ୍ତରଂ ଚ ନୈୱ ସ୍ୟାତ୍ ଦୃଷ୍ଟିପୂର୍ୱାନୁମା ଯତଃ ।
ଶକ୍ତସ୍ୟାନ୍ୟସ୍ତ ୱିଜ୍ଞାନଂ ତପ୍ରୀତିଜନକଂ ଯଦି ॥151॥

ତଯୈୱ ବନ୍ଧହାନିଃ ସ୍ୟାଦିତି କିଂ ନାମ ଦୂଷଣମ୍ ।
ସ୍ୱଜ୍ଞାନାଦ୍ବନ୍ଧହାନିସ୍ତୁ ଦୃଶ୍ୟତେ କସ୍ୟ କୁତ୍ରଚିତ୍ ॥152॥

ଅହିଂସାଯାଶ୍ଚ ଧର୍ମତ୍ୱଂ କେନ ମାନେନ ଗମ୍ୟତେ ।
ହିଂସାଯା ଏୱ ଧର୍ମତ୍ୱମିତ୍ୟୁକ୍ତେ ସ୍ୟାତ୍ କିମୁତ୍ତରମ୍ ॥153॥

ଧର୍ମସ୍ୟ ସୁଖହେତୁତ୍ୱମପି କେନାୱଗମ୍ୟତେ ।
ହତ୍ୟାଯା ମୋକ୍ଷହେତୁତ୍ୱଂ କୁତୋ ମାନାନ୍ନିୱାର୍ଯତେ ॥154॥

ନ ଚ ଶୂନ୍ୟପରିଜ୍ଞାନାଚ୍ଛୂନ୍ୟଭାୱନଯାଽପି ଚ ।
ମୋକ୍ଷଃ କଥଞ୍ଚନ ଭୱେତ୍ ଯଦୀଦାନୀଂ କଥଂ ନ ସଃ ॥155॥

ପରପ୍ରସାଦନେଚ୍ଛୋସ୍ତୁ ୱିଲମ୍ବୋ ନାମ ଯୁଜ୍ୟତେ ।
ପୁମିଚ୍ଛାଧୀନତା ନୋ ଚେଦ୍ୱିଲମ୍ବଃ କିଙ୍କୃତୋ ଭୱେତ୍ ॥156॥

ଅନ୍ୟତ୍ରାପି ୱିଲମ୍ବାସ୍ତୁ ସ୍ୟୁରୀତେଚ୍ଛାନିମିତ୍ତତଃ ।
ଅନ୍ୟଥା କାରଣଂ ଚେତ୍ ସ୍ୟାତ୍ କିଂ କାର୍ଯଂ ନୋପଜାୟତେ ॥157॥

କାରଣେ ସତି କାର୍ଯସ୍ୟ ଭାୱଃ ସୁନିୟତୋଽସ୍ୟ ହି ।
ୱିଜ୍ଞାନୱାଦିନଶ୍ଚୈୱ ୱିଜ୍ଞାନାଦ୍ୱୈତୱେଦନାତ୍ ॥158॥

ୱିଜ୍ଞାନଭାୱନାଚ୍ଚୈୱ ମୋକ୍ଷୋ ନ ଘଟତେ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଅନ୍ତର୍ଜ୍ଞାନସ୍ୟ ବାହ୍ୟେ ଚ କ୍ଷଣିକତ୍ୱସ୍ୟ ୱେଦନାତ୍ ॥159॥

ଭାୱନାଚ୍ଛୋକମାର୍ଗେଣ ମାନାଭାୱାନ୍ନ ମୁଚ୍ୟତେ ।
ପ୍ରକୃତେଃ ପରୁଷସ୍ୟାପି ୱିୱେକୋ ମୁକ୍ତିସାଧନମ୍ ॥160॥

ଇତି ସାଙ୍ଖ୍ୟା ନ ଚୈତସ୍ମିନ୍ମାନମୀଶାପ୍ରସାଦତଃ ।
ଶ୍ରୁତଯଃ ସ୍ମୃତଯଶ୍ଚୈୱ ଯଦେଶସ୍ୟ ପ୍ରସାଦତଃ ॥161॥

ୱଦନ୍ତି ନିଯମାନ୍ମୁକ୍ତିଂ ତମୃତେଽତଃ କୁତୋ ଭୱେତ୍ ।
କଣାଦଯୋଗାକ୍ଷପାଦା ଅପୀଶସ୍ୟ ପ୍ରସାଦତଃ ॥162॥

ମୁକ୍ତିଂ ବ୍ରୁୱାଣା ଅପ୍ୟାହୁଃ ଭୋଗାଦେୱ ଚ କର୍ମଣାମ୍ ।
କ୍ଷଯଂ ପ୍ରାହୁଃ କୁତଶ୍ଚୈତତ୍ ପ୍ରସନ୍ନେ ଜଗଦୀଶ୍ୱରେ ॥163॥

ଭିଦ୍ୟତେ ହୃଦଯଗ୍ରନ୍ଥିଶ୍ଛିଦ୍ୟନ୍ତେ ସର୍ୱସଂଶଯାଃ ।
କ୍ଷୀଯନ୍ତେ ଚାସ୍ୟ କର୍ମାଣି ତସ୍ମିନ୍ ଦୃଷ୍ଟେ ପରାୱରେ ॥164॥

ଭିଦ୍ୟତେ ହୃଦଯଗ୍ରନ୍ଥିଶ୍ଛିଦ୍ୟନ୍ତେ ସର୍ୱସଂଶଯାଃ ।
କ୍ଷୀଯନ୍ତେ ଚାସ୍ୟ କର୍ମାଣି ଦୃଷ୍ଟ ଏୱାତ୍ମନୀଶ୍ୱରେ ॥165॥

ଇତି ଶ୍ରୁତିପାରାଣାଦିୱଚନେଭ୍ୟୋଽନ୍ୟଥାଗତେଃ ।
ନ ଚ ପାଶୁପତାଦ୍ୟୁକ୍ତଶିୱାଦୀନାମନୁଗ୍ରହାତ୍ ॥166॥

"ନାନ୍ୟଃ ପନ୍ଥା " ଇତି ହ୍ୟୁକ୍ତଂ ପୁରୁଷଜ୍ଞାନତଃ ଶ୍ରୁତୌ ।
"ସର୍ୱେ ନିମେଷା ଜଜ୍ଞିରେ ୱିଦ୍ୟୁତଃ ପୁରୁଷାଦଧ୍ୱଃ" ॥167॥

ଏୱଂ ପୁରୁଷଶବ୍ଦସ୍ଟ ପ୍ରଯୁକ୍ତୋଽବ୍ଧିଶଯେ ହରୌ ।
"ନ ତସ୍ୟେଶେ କଶ୍ଚନ ତସ୍ୟ ନାମ ମହଦ୍ୟଶଃ" ॥168॥

ଇତି ଚାଧିପତିସ୍ତସ୍ୟ ପ୍ରତିଷିଦ୍ଧଃ ସ୍ୱଯଂ ଶ୍ରୁତୌ ।
"ୱିଶ୍ୱତଃ ପରମାଂ ନିତ୍ୟଂ ୱିଶ୍ୱଂ ନାରାଯଣଂ ହରିମ୍ " ॥169॥

ଇତି ସର୍ୱାଧିକତ୍ୱୋକ୍ତ୍ୟା ସମୋଽପି ୱିନିୱାରିତଃ ।
ସମାଧିକସ୍ୟ ରାହିତ୍ୟାନ୍ନୋପଚାରପୁମାନସୌ ॥170॥

"ପୁରୁଷ ଏୱେଦଂ ସର୍ୱଂ ଯଦ୍ଭୂତଂ ଯଚ୍ଚ ଭୱ୍ୟମ୍ ।
ଉତାମୃତତ୍ୱସ୍ୟେଶାନୋ ଯଦନ୍ନେନାତିରୋହତି " ॥171॥

ମୁକ୍ତାମୁକ୍ତପରେଶତ୍ୱମିତି ତସ୍ୟାହ ସା ଶ୍ରୁତିଃ ।
ଅମୃତେଶାନୱଚନାତ୍ ସର୍ୱସ୍ୟେଶାନତୋଦିତା ॥172॥

ଯଦି ସର୍ୱତ୍ୱମୁଦିତମୁତେଶ ଇତି ତଦ୍ୱୃଥା ।
ଉତଶବ୍ଦୋ ୱଦେଦେଷ ହୀଶତ୍ୱସ୍ୟ ସମୁଚ୍ଚଯମ୍ ॥173॥

ପୁରୁଷେଶୈୱେଦଂ ୱ୍ୟାପ୍ତମିତି ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ଚାହ ତଂ ପ୍ରତି ।
ଏତାୱାନସ୍ୟ ମହିମେତି ମହିମ୍ନୋ ୱଚୋ ହି ତତ୍ ॥174॥

ସୋଽମୃତସ୍ୟାଭଯସ୍ୟେଶୋ ମର୍ତ୍ୟମନ୍ନଂ ଯଦତ୍ୟଗାତ୍ ।
ଇତ୍ୟମୁକ୍ତାଧିପତ୍ୟଂ ତୁ ପୂର୍ୱାର୍ଧୋକ୍ତମନୂଦ୍ୟ ଚ ॥175॥

ଉତାମୃତସ୍ୟେଶ ଇତି ୱିଧତ୍ତେ ମୁକ୍ତିଗେଶତାମ୍ ।
ଅତୋ ୱିଷ୍ଣୁପରିଜ୍ଞାନାଦେୱ ମୁକ୍ତିର୍ନ ଚାନ୍ୟତଃ ॥176॥

ତଦ୍ୟଥେତି ଶ୍ରୁତେଶ୍ଚୈୱ ତତ କର୍ମକ୍ଷଯୋ ଭୱେତ୍ ।
"ଯଥୈଦାଂସି ସମିଦ୍ଧୋଽଗ୍ନିର୍ଭସ୍ମସାତ୍ କୁରୁତେଽର୍ଜୁନ ॥177॥

ଜ୍ଞାନାଗ୍ନିଃ ସର୍ୱକର୍ମାଣି ଭସ୍ମସାତ୍ କୁରୁତେ ତଥା ।"
"ସର୍ୱଧର୍ମାନ୍ ପରିତ୍ୟଜ୍ୟ ମାମେକଂ ଶରଣଂ ୱ୍ରଜ ॥178॥

ଅହଂ ତ୍ୱା ସର୍ୱପାପେଭ୍ୟୋ ମୋକ୍ଷଯିଷ୍ୟାମି ମା ଶୁଚଃ ।"
ଇତ୍ୟାଦି ଭଗୱଦ୍ୱାକ୍ୟୈରୁକ୍ତାର୍ଥଶ୍ଚାୱସୀଯତେ ॥179॥

ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକଂ କର୍ମ କୁର୍ୱନ୍ନନ୍ୟତ୍ ପରିତ୍ୟଜନ୍ ।
ମୁଚ୍ୟତେ ସଂସୃତେଶ୍ଚୈତଦପ୍ୟେତେନ ନିରାକୃତମ୍ ॥180॥

ୱିଦ୍ୟୈୱେତୀମମେୱାର୍ଥଂ ସ୍ୱଯମେୱାହ ୱେଦରାଟ୍ ।
ୱିନା କର୍ମ ନ ମୋକ୍ଷଃ ସ୍ୟାଜ୍ଜ୍ଞାନେନେତ୍ୟପି ସା ଶ୍ରୁତିଃ ॥181॥

ନାନ୍ୟଃ ପନ୍ଥା ଇତି ହ୍ୟେୱ ୱିୱାରଯତି ସାଦରମ୍ ।
ଅନ୍ୟଥୋପାସନମପି ତମେୱମିତି ୱାଦିନୀ ॥182॥

ନିୱାରଯତ୍ୟାଦରେଣ ନ ପ୍ରତୀକ ଇତି ପ୍ରଭୁଃ ।
"ଅଚ୍ଛନ୍ତମଃ ପ୍ରୱିଶନ୍ତି ଯେ ତ୍ୱୱିଦ୍ୟାମୁପାସତେ " ॥183॥

ଇତି ଶ୍ରୁତିୱିରୋଧାଚ୍ଚ ନାନ୍ୟଥୋପାସନଂ ଭୱେତ୍ ।
ନଚାପ୍ୟେକତ୍ୱୱିଜ୍ଞାନାଦୁକ୍ତନ୍ୟାଯେନ ମୁଚ୍ୟତେ ॥184॥

ଇତି ସର୍ୱଂ ପ୍ରୱିଜ୍ଞାଯ ସର୍ୱୈସ୍ତର୍କୈଃ ସଦାଗମୈଃ ।
ଉପାସୀତ ହରିଂ ନିତ୍ୟଂ ଗୁଣୈରେୱ ସ୍ୱଯୋଗ୍ୟତଃ ॥185॥

ବ୍ରହ୍ମା ସର୍ୱଗୁଣୈଶ୍ଚୈୱ କ୍ରିଯାସାମାନ୍ୟତଶ୍ଚ ଗୀଃ ।
ଗୁଣସାମାନ୍ୟତୋ ରୁଦ୍ରୋ ଦ୍ରୱ୍ୟସାମାନ୍ୟତଃ ପରେ ॥186॥

॥ଯାୱଦଧିକାରାଧିକରଣମ୍ ॥

ଅଧିକାରୱିଶେଷେଣ ଭକ୍ତିଜ୍ଞାନସୁଖାଦିଭିଃ ।
ୱିଶେଷୋ ଦେୱତାଦୀନାଂ ମୋକ୍ଷେ ଚୈୱ ୱିଶେଷତଃ ॥187॥

ନ ତାୱତା ୱିରୋଧୋଽସ୍ତି ନିର୍ଦୋଷତ୍ୱାତ୍ ସମସ୍ତଶଃ ।
ଆଭାସତ୍ୱାତ୍ ପରେଷାଂ ତଦୱରାଣାଂ ଚ ସର୍ୱଶଃ ॥188॥

ଯତୋଽୱରାଣାଂ ସର୍ୱେଽପି ଗୁଣାଃ ସର୍ୱାଃ କ୍ରିଯା ଅପି ।
ନିଯମେନୈୱ ପୂର୍ୱେଷାଂ ସୁପ୍ରସାଦନିବନ୍ଧନାଃ ॥189॥

ଅତଃ ସଚ୍ଛିଷ୍ୟୱତ୍ ତେଷାଂ ନୈୱେର୍ଷ୍ୟାଧିଃ କଥଞ୍ଚନ ।
ନ ଚ ସଂସାରିଦେୱାନାଂ କାଲେଯତ୍ତାପରେ ଇମେ ॥190॥

ସୂତ୍ରେ ହ୍ୟାରବ୍ଧମାତ୍ରସ୍ୟ ଭୋଗେନୈୱ କ୍ଷଯୋ ଧ୍ରୁୱଃ ।
ଅନାରବ୍ଧସ୍ୟ ଭୋଗେନ ଦ୍ୱିତରେ ଇତି ଚୋଦିତଃ ॥191॥

ପୌନରୁକ୍ତ୍ୟେନ ତେନୈତେ ଉକ୍ତାର୍ଥେ ଇତି ନିଶ୍ଚଯଃ ।

॥ଇଯଦାମନନାଧିକରଣମ୍ ॥

ଉଷାଃ ସ୍ୱାହା ଚ ପର୍ଜନ୍ୟା ମିତ୍ରୋଽଗ୍ନିର୍ୱରୁଣୋ ୱିଧୁଃ ॥192॥

ପ୍ରୱହୋଽନିରୁଦ୍ଧ ଇନ୍ଦ୍ରୋମେ ରୁଦ୍ରୋ ୱାଣୀ ଚ ମାରୁତଃ ।
ଉତ୍ତରୋତ୍ତରତସ୍ତ୍ୱେତେ ଗୁଣୈଃ ସର୍ୱୈଶ୍ଚ ମୁକ୍ତିଗାଃ ॥193॥

ସୂର୍ଯଧର୍ମୌ ଯଥା ସୋମୋ ମନୁର୍ଦକ୍ଷୋ ବୃହସ୍ପତିଃ ।
ଶଚୀ ରତିଶ୍ଚାନିରୁଦ୍ଧସମାସ୍ତାରା ଚ ମିତ୍ରୱତ୍ ॥194॥

ସୋମୱଚ୍ଛତରୂପା ତୁ ପ୍ରସୂତିର୍ୱହ୍ନିୱିରାଟ୍ ।
ପର୍ଜନ୍ୟୱାରୁଣୀ ଚ ତଥା ସଙ୍ଜ୍ଞା ଚ ରୋହିଣୀ ॥195॥

ଧାର୍ମୀ ଚ ମିତ୍ରୱତ୍ତ୍ୱେୱ ପ୍ରାୱହୀ ପରିକୀର୍ତିତା ।
ମିତ୍ରପର୍ଜନ୍ୟମଧସ୍ଥାୱଶ୍ୱିନୌ ୱିଘ୍ନୱିଉପୌ ॥196॥

ଭୃଗୁରଗ୍ନିସମୋ ମିତ୍ରସ୍ତତ୍ଧେ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ରକାଃ ।
ୱରୁଣାଗ୍ନ୍ୟନ୍ତରା ତତ୍ର ନାରଦଃ ପ୍ରାଯ ଇନ୍ଦ୍ରୱତ୍ ॥197॥

କାମଃ ସୁପର୍ଣୀ ଚୋମାୱଦ୍ୱୀକ୍ତୋ ରୁଦ୍ରୱଦୀରିତଃ ।
ନିର୍ଋତିର୍ମିତ୍ରସଦୃଶୋ ୱିଶ୍ୱାମିତ୍ର କସ୍ୟୁୱତ୍ ॥198॥

ୱୈୱସ୍ୱତୋ ମନୁଶ୍ଚାଶ୍ୱିପଶ୍ଚାଦନ୍ୟେ ତତୋଽୱରାଃ ।
ଚ୍ୟୱନୋଚଥ୍ୟୱୈନ୍ୟାଶ୍ଚ ଶଶବିନ୍ଦୁନୁଶ୍ଚ ହୈହଯଃ ॥199॥

ତଦ୍ୱଚ୍ଚ ୱିପ୍ରରାଜନ୍ୟୱିଶେଷୋଽତ୍ରାପି କଶ୍ଚନ ।
ତଦ୍ୱପ୍ରିଯଶ୍ରତଶ୍ଚାପି ତଦନ୍ୟାଃ ଶତଦେୱତାଃ ॥200॥

ପର୍ଜନ୍ୟମିତ୍ରାନ୍ତରାଲେ ତଦନ୍ୟେ ତୁ ତତୋଽୱରାଃ ।
ଏତେଭ୍ୟୋଽଭ୍ୟଧିକା ଶ୍ରୀସ୍ଥୁ ସଦା ମୁକ୍ତା ୱିଶେଷତଃ ॥201॥

ତସ୍ମୋ ନାସ୍ତି ପରମୋ ହରିରେୱ ନ ଚାପରଃ ।
ସଂହିତାଯାଂ ବୃହତ୍ୟାଂ ତୁ ସ୍ୱଯଂ ଭଗୱତୋଦିତମ୍ ॥202॥

ତଦେତଦଖିଲମ୍ ପ୍ରାଣ ଆହଙ୍କାରିକ ଏୱ ଚ ।

ଇନ୍ଦ୍ରାଦନନ୍ତରୋ..... ॥

॥ଦର୍ଶନଭେଦାଧିକରଣମ୍॥

..... ଦୃଷ୍ଟିରପି ଯୋଗ୍ୟାନୁସାରତଃ॥203॥

॥ପ୍ରଦାନାଧିକରଣମ୍॥

ସମ୍ୟଗ୍‌ଗୁରୁପ୍ରସାଦଶ୍ଚ ମୁଖ୍ୟତୋ ଦୃଷ୍ଟିକାରଣମ୍ ।

॥ଗୁରୁପ୍ରସାଦାଧିକରଣମ୍॥

ଶ୍ରୱଣାଦି ଚ କର୍ତୱ୍ୟଂ ନାନ୍ୟଥା ଦର୍ଶନଂ କ୍ୱଚିତ୍॥204॥

॥ପୂର୍ୱୱିକଲ୍ପାଧିକରଣମ୍॥

ଗୁଣାଧିକଂ ଗୁରୁଂ ପ୍ରାପ୍ୟ ତଦ୍ଧୀନଂ ନାପ୍ନୁଯାତ୍ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ୱିପର୍ଯଯସ୍ତୁ କର୍ତୱ୍ୟଃ ସର୍ୱଥା ଶୁଭମିଚ୍ଛତା॥205॥

ସମେ ୱିକଲ୍ପ ଏୱ ସ୍ୟାତ୍ ପୂର୍ୱାନୁଜ୍ଞା ଚ ସର୍ୱଥା ।
ତଦୁତ୍ତମଗୁରୁପ୍ରାପ୍ତ୍ୟୈ ପୂର୍ୱାନୁଜ୍ଞା ନ ମୃଗ୍ୟତେ॥206॥

ଗୁରୁର୍ବ୍ରହ୍ମାଽଖିଲାନାଂ ଚ ୱିଦ୍ୟା ଟୈୱ ସରସ୍ୱତୀ ।
ଦେୱତା ଭଗୱାନ୍ ୱିଷ୍ଣୁଃ ସର୍ୱେଷାମୱିଶେଷତଃ ॥207॥

ତପ୍ରସାଦେନ ମୁକ୍ତିଃ ସ୍ୟାନ୍ନାନ୍ୟଥା ତୁ କଥଞ୍ଚନ ।
ସ୍ୱୋତ୍ତମାସ୍ତୁକ୍ରମେଣୈୱ ସର୍ୱେଷାଂ ଗୁରୱଃ ସ୍ମୃତାଃ॥208॥

ଉପଦେଶୋ ବ୍ରହ୍ମଣସ୍ତୁ ସର୍ୱେଷାମେୱ ମୁକ୍ତଯେ ।

॥ତାଦ୍ବିଦ୍ୟାଧିକରଣମ୍॥

ସାଧନେଭ୍ୟୋଽଧିକା ଭକ୍ତିର୍ନୈୱାନ୍ୟତ୍ ତାଦୃଶଂ କ୍ୱଚିତ୍॥209॥

ଭକ୍ତିଶ୍ଚୈୱ ହରାୱେୱ ମୁଖ୍ୟାଽନ୍ୟତ୍ର ଯଥାକ୍ରମମ୍ ।
ସ୍ୱାଧିକା ତ୍ୱେୱ ସର୍ୱତ୍ର ସ୍ୱୋଉମେଷୁ କ୍ରମେଣ ଚ॥210॥

ଅନୁୱର୍ତତେ ଚ ସା ଭକ୍ତିର୍ମୁକ୍ତାୱାନନ୍ଦରୂପିଣୀ ।
ତତ୍ପୂର୍ୱକୋପାସନୈୱଂ କର୍ତୱ୍ୟା ମୁକ୍ତଯେ ଗୁଣୈଃ॥211॥

॥ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯ ୱିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରାନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ତୃତୀଯାଧ୍ୟାଯସ୍ୟ ତୃତୀଯଃ ପାଦଃ॥3-3॥

ଚତୁର୍ଥଃ ପାଦଃ॥3-4॥

॥ପୁରୁଷାର୍ଥାଧିକରଣମ୍॥

ଏୱମୁତ୍ପନ୍ନନିର୍ଦୋଷଭଗୱଦ୍ଦର୍ଶନାତ୍ ସଦା ।
ଅପେକ୍ଷିତଫଲପ୍ରାପ୍ତିରାରବ୍ଧସ୍ୟାନତିକ୍ରମାତ୍॥01॥

ଦେୱର୍ଷିମାନୁଷାଦୀନାଂ ତତ୍ତଜ୍ଜାତ୍ୟନୁସାରତଃ ।
ଜୈମିନ୍ୟୁକ୍ତଂ ମାନୁଷାଣାଂ ତଦ୍ୱିଶେଷାଶ୍ଚ କେଚନ॥02॥

ସାମାନ୍ୟଂ ଭଗୱତ୍ପ୍ରୋକ୍ତଂ ଦେୱାଦୀନାଂ ୱିଶେଷତଃ ।
ୱଲୱଦ୍ୱିରୋଧିସଭାୱେ ଜୈମିନ୍ୟାଦ୍ୟୁକ୍ତିରିଷ୍ୟତେ॥03॥

॥କାମାଚାରାଧିକରଣମ୍॥

ୱିକର୍ମଲେପୋ ନୈୱାସ୍ତି ସମ୍ୟଗ୍ଦୃଷ୍ଟିମତାଂ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଗୁଣହାନିଶ୍ଚ ନୈୱାସ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଣସ୍ତ୍ୱୱିକର୍ମତଃ॥04॥

ଦେୱାନାମପି ନ ପ୍ରାଯଃ କ୍ଲୃପ୍ତସ୍ୟ ତୁ କଥଞ୍ଚନ ।
ପ୍ରାପ୍ତହ୍ରାସୋ ଭୱେତ୍ କ୍ୱାପି ମହତା ତୁ ୱିକର୍ମଣା ॥05॥

ତଥାଽପି ତତ୍ କ୍ଲୃପ୍ତମେୱ ତସ୍ମାନ୍ନ ନିଯମୋଽ୍ଟିତିଃ ।
ଚନ୍ଦ୍ରସୁଗ୍ରୀୱଯୋଶ୍ଚୈୱ ସ୍ୱୋଚ୍ଚଦାରପରିଗ୍ରହାତ୍ ॥06॥

ପ୍ରାପ୍ତହାନିରଭୂତ୍ପୈୱ କ୍ଲୃପ୍ତହାନିଃ କଥଞ୍ଚନ ।
ହ୍ରାସୋଽପି ମାନୁଷାଦୀନାମାନନ୍ଦସ୍ୟ ୱିକର୍ମଣା ॥07॥

ଭୱେନ୍ମୁକ୍ତୌ ୱିଶେଷେଣ ସ୍ୱୋଚ୍ଚାନାମପରାଧତଃ ।
ଜ୍ଞାନୋତ୍ତରସ୍ୟ ପାପସ୍ୟ ଚତୁର୍ଥେଽଲେପ ଉଚ୍ୟତେ ॥08॥

ଅଶୁଚିତ୍ୱାଦିକଂ ଚାସ୍ୟ ନ ଭୱେଦିତି ତତ୍ତ୍ୱଲମ୍ ।
ଅତ୍ର ଜ୍ଞାନଫଲସ୍ୟୈୱ ମୁକ୍ତେର୍ନିଯତତୋଚ୍ୟତେ ॥09॥

ପ୍ରାରବ୍ଧକର୍ମଜସ୍ୟୈୱ ୱିଷଭକ୍ଷାନ୍ମୃତେରିୱ ।
ପ୍ରାପ୍ତସ୍ୟାପ୍ୟୱିୱର୍ତ୍ୟସ୍ୟ କିଞ୍ଚିଦ୍ଭୁକ୍ତସ୍ୟ ସଂୱିଦା ॥10॥

ଉପମର୍ଦ ଇହ ପ୍ରାକ୍ତୋ ଦେୱାଦୀନାଂ ଯଥାକ୍ରମମ୍ ।
ସର୍ୱାତ୍ମନା ତ୍ୱଭୋଗୋ ହି ପ୍ରାରବ୍ଧସ୍ୟୈୱ କର୍ମଣଃ ॥11॥

ନ ବ୍ରହ୍ମଦର୍ଶିନୋଽପି ସ୍ୟାତ୍ ଫଲହ୍ରାସସ୍ତୁ ୱିଦ୍ୟତେ ।
ସର୍ୱାତ୍ମନା ଫଲହ୍ରାସୋ ଯଦି ନାରବ୍ଧକର୍ମଣଃ ॥12॥

ସ୍ୟାତ୍ କାମ୍ୟ ୱିଧୂୱୈଯର୍ଥ୍ୟମିତ୍ୟୁକ୍ତନିଯମୋ ଭୱେତ୍ ।
ଏୱମାଦ୍ୟପି ସମ୍ପ୍ରୋକ୍ତଂ ତନ୍ତ୍ରଭାଗୱତେ ସ୍ଫୁଟମ୍ ॥13॥

ତାରତମ୍ୟଂ ଫଲେ ନୋ ଚେଦ୍ବ୍ରହ୍ମାଦୀନାଂ କଥଂ ଶ୍ରୁତିଃ ।
ଅୱୃଜିନୋଽକାମହତ ଇତି ମୁକ୍ତିଂ ନିଗଦ୍ୟ ଚ ॥14॥

ଆନନ୍ଦତାରତମ୍ୟଂ ଚ ତେଷାଂ ବ୍ରୂଯାତ୍ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ।
ସଂସାର ଏୱ ଚେଦେତତ୍ ତାରତମ୍ୟଂ ନିଗଦ୍ୟ ଚ ॥15॥

ଆକାମହତଶବ୍ଦାର୍ଥୋଽୱୃଜିନତ୍ୱଂ ଚ ନୋ ଭୱେତ୍ ।
"କାମସ୍ୟ ଯତ୍ରାପ୍ତାଃ କାମାସ୍ତତ୍ର ମାମମୃତଂ କୃଧି" ॥16॥

ଇତି ଯଲ୍ଲକ୍ଷଣଂ ମୁକ୍ତେଃ ଶ୍ରୁତିରାହ ବଲୀଯସୀ ।
କାମାହତିଃ କୁତୋଽନ୍ୟତ୍ର ପ୍ରାପ୍ତକାମସ୍ୟ ସା ଭୱେତ୍ ॥17॥

ଅପ୍ରଯତ୍ନେନ କାମାନାମାୱାପ୍ତିଃ ସା ଯଦା ଭୱେତ୍ ।
ତୈଦୈୱାକାମହତତା କୁତ ଏୱାନ୍ୟଥା ଭୱେତ୍ ॥18॥

ଚେତନସ୍ୟ ତ୍ୱସୁପ୍ତସ୍ୟ କୁତ୍ର ଦୃଷ୍ଟା ହ୍ୟକାମତା ।
ଅୱ୍ୟକ୍ତିରେୱ କାମାନାଂ ନ ନାଶୋ ମୋହସୁପ୍ତଯୋଃ ॥19॥

ଯତ୍କାମଃ ସ୍ୱାପ୍ନମାପ୍ନୋତି ତଦେୱୋଜ୍ଜ୍ୱାପିତଃ ପୁନଃ ।
ଅୱଶୋଽପି ୱ୍ୟାହରତି କୁତଃ ସୁପ୍ତାୱକାମତା ॥20॥

ସର୍ୱକାମାନୱାପ୍ନୋତି ବ୍ରହ୍ମଣା ସହ ମୁକ୍ତଗଃ ।
ପର୍ୟେତି ତତ୍ର ଜକ୍ଷଂଶ୍ଚ କ୍ରୀଡନ୍ ରତିମୱାପ୍ନୁଯାତ୍ ॥21॥

କାମାନ୍ନି କାମରୂପୀ ସନ୍ନିମାନ୍ ଲୋକାଂଶ୍ଚ ସଞ୍ଚରନ୍ ।
ଆସ୍ତେ ଗାଯନ୍ ସାମ ମୁକ୍ତ ଇତ୍ୟାଦିଶ୍ରୁତିସଦ୍ମଲାତ୍ ॥22॥

ଅକାମଃ ସ୍ୟାତ୍ କଥଂ ମୁକ୍ତଃ କାମା ଯୋଽସ୍ୟ ହୃଦି ଶ୍ରିତାଃ ।
ଇତ୍ୟନ୍ତଃକରଣସ୍ଥାନାଂ କାମାନାଂ ମୋକ୍ଷମେୱ ହି ॥23॥

ଆହ ଶ୍ରୁତିର୍ହୃଦୀତ୍ୟେୱ ନ ଚେଦ୍ୱ୍ୟର୍ଥଂ ୱିଶେଷଣମ୍ ।
ହୃଦ୍ୟେୱ ତେଷାଂ ଶ୍ରଯଣମିତି ପକ୍ଷୋ ନ ଭାସତେ ॥24॥

ମୁକ୍ତାନାଂ କାମିତାମାହ ପୃଥକ୍ ଶାଖାସୁ ଯଚ୍ଛ୍ରୁତିଃ ।
ଅତୋଽକାମହତତ୍ୱଂ ତୁ ମୁକ୍ତାନାମେୱ ମୁଖ୍ୟତଃ ॥25॥

ମୁଖ୍ୟାର୍ଥସ୍ୟ ୱୃଥା ତ୍ୟାଗୋ ମାୟିନାମେୱ ଭୂଷଣମ୍ ।
ଅପାପତ୍ୱମଦୁଃଖତ୍ୱଂ ଚାୱୃଜିନତ୍ୱମିହୋଦିତମ୍ ॥26॥

ଅପ୍ରିଯଂ ୱୃଜିନଂ ଦୁଃଖମକଂ ତୋଦ ଇତୀର୍ଯତେ ।
ତତ୍କାରଣତ୍ୱାତ୍ ପାପଂ ୱା ୱୃଜିନଂ ନାମ କଥ୍ୟତେ ॥27॥

ଇତ୍ୟୁକ୍ତଃ ସ୍ୱଯମୀଶେନ ନାମର୍ଥଃ ଶବ୍ଦନିର୍ଣଯେ ।
ଅପାପତ୍ୱଂ ଚ ୱୈୱାସ୍ତି ଯାୱତ୍ ସଂସାରମସ୍ୟ ହି ॥28॥

ଆରବ୍ଧପାପମସ୍ତ୍ୟେୱ ଦୁଃଖଂ ଚ ଜ୍ଞାନିନୋଽପି ହି ।
ତସ୍ମାତ୍ ତସ୍ମାଦକାମତ୍ୱମିତି ଚାଶ୍ରୁତକଲ୍ପନା ॥29॥

ଅକାମହତ ଇତ୍ୟୁକ୍ତେ ଶ୍ରୁତହାନିରପି ସ୍ଫୁଟା ।
କୁତ୍ରଚିତ୍ କାମିନଃ ପୁଂସଃ କାମାଭାୱାତ୍ କ୍ୱଚିତ୍ କ୍ୱଚିତ୍ ॥30॥

ଇନ୍ଦ୍ରାଦି ସୁଖଭୋଗୋଽସ୍ତୀତ୍ୟନୁଭୂତିର୍ହି କୁପ୍ୟତି ।
ତସ୍ମାଦମୁକ୍ତସୁଖଗଂ ତାରତମ୍ୟଂ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ॥31॥

ଉକ୍ତ୍ୱା ଯଶ୍ଚେତି ମୁକ୍ତାନାଂ ତାରତମ୍ୟଂ ସୁଖେଃ ଶ୍ରୁତିଃ ।
ଆହେତି ପେଶଲଂ ତଚ୍ଚ ଚଶବ୍ଦାଦେୱ ଗମ୍ୟତେ ॥32॥

ରାଦ୍ଧଃ ସଂସିଦ୍ଧ ଇତ୍ୟେୱ ମୁକ୍ତ ଏୱାୱଗମ୍ୟତେ ।
ସାଧୁନା ୱିଷ୍ଣୁନା ଯୁକ୍ତୋ ମୁକ୍ତଃ ସାଧୁଯୁୱା ମତଃ ॥33॥

ଯୌୱନଂ ନିତ୍ୟମେତସ୍ୟ ମୁକ୍ତସ୍ୟେତି ଯୁୱା ସ ଚ ।
ଫଲମଧ୍ୟଯନସ୍ୟାପ୍ତଂ ତେନାଧ୍ୟାଯକ ଈରିତଃ ॥34॥

ନିର୍ହ୍ରାସାନନ୍ଦସମ୍ପ୍ରାପ୍ତ୍ୟା ଚାଶିଷ୍ଟ ଇତି ଗୀଯତେ ।
ସ୍ଥିତସ୍ୟାନନ୍ୟଥାପ୍ରାପ୍ତେର୍ଦ୍ରଢିଷ୍ଟ ଇତି ଚୋଦିତଃ ॥35॥

ବଲିଷ୍ଠଶ୍ଚ ସ୍ୱଭାୱେନ ମୁକ୍ତୋ ଭୱତି କେୱଲମ୍ ।
ତସ୍ୟେଯଂ ପୃଥିୱୀତ୍ୟାଦି ପୂର୍ୱଭାୱୋପ୍ୟପେକ୍ଷଯା ॥36॥

ସ ଏକ ଇତି ସଂସାରଗତମୁକ୍ତ୍ୱା ସୁଖଂ ପୁନଃ ।
ଶ୍ରୋତିଯସ୍ୟେତି ୱଦତି ମୁକ୍ତାଚ୍ଛତଗୁଣାମ୍ଲକମ୍ ॥37॥

ସଂସାରଗାଚ୍ଚ ସଂସାରଗତସ୍ୟୈୱ ଶତାଧ୍ଲକମ୍ ।
ମୁକ୍ତାନ୍ମୁକ୍ତସ୍ୟ ଯୁକ୍ତଂ ସ୍ୟାଚ୍ଛୁତ୍ୟୁକ୍ତମଭିୱୀକ୍ଷିତଃ ॥38॥

ଯୁକ୍ତଂ ଚ ସାଧନାଧ୍ଲକ୍ୟାତ୍ ସାଧାଦିକ୍ୟଂ ସୁରାଦିଷୁ ।
ନାଧ୍ଲକ୍ୟଂ ଯଦି ସାଧେ ସ୍ୟାତ୍ ପ୍ରଯତ୍ନଃ ସାଧନେ କୁତଃ ॥39॥

ଯତ୍ନଶ୍ଚ ଦୃଶ୍ୟତେ ତେଷାଂ ମହାନେୱ ମହାତ୍ମନାମ୍ ।
ଯତ୍ର ସାଧନବାହୁଲ୍ୟଂ ସାଧବାହୁଲ୍ୟମତ୍ର ଚ ॥40॥

ଦୃଷ୍ଟଂ ନିଯମତୋ ନୋ ଚେନ୍ନ ଯତ୍ନଂ କୁର୍ଯୁରଞ୍ଜସା ।
କୃଚ୍ଛ୍ରେଣ ସାଧନାଦେୱ ନ ମୁକ୍ତୱଦୁଦୀର୍ଯତେ ॥41॥

‘ଦଶକଲ୍ପଂ ତପଶ୍ଚୀର୍ଣଂ ରୁଦ୍ରେଣ ଲୱଣାର୍ଣୱେ ।
ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ସୁଖାନି ସର୍ୱାଣି କ୍ଲିଷ୍ଟେନ ଲୱଣାମ୍ଭସା ॥42॥

ଶକ୍ରେଣ ୱର୍ଷକୋଟିଶ୍ଚ ଧୂମଃ ପୀତୋଽତିଦୁଃଖତଃ ।
ୱର୍ଷାଯୁତଂ ଚ ସୂର୍ଯେଣ ତପୋଽୱାକ୍ଶିରସା କୃତମ୍ ॥43॥

ସୁଦୁଃଖେନ ସୁଖଂ ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ଧର୍ମେଣାକାଶଗାଯିନା ।

ପୀତା ମରୀଚଯୋ ୱର୍ଷସାହସ୍ରମତିସାଦରମ୍ ॥44॥

ଅତିକୃଚ୍ଛ୍ରେଣ କୁର୍ୱନ୍ତି ଯତ୍ନଂ ବ୍ରହ୍ମୱିଦୋଽପି ଚ' ।

ଇତ୍ୟେତଦଖିଲଂ ମୋକ୍ଷେ ୱିଶେଷାଭାୱତଃ କଥମ୍ ॥45॥

'ଦୈୱୀ ସମ୍ପଦ୍ୱିମୋକ୍ଷାଯା ନିବନ୍ଧାଯସୁରୀମତା' ।

ଇତି ମୋକ୍ଷୱିଶେଷଶ୍ଚ ସ୍ୱଯଂ ଭଗୱତୋଦିତଃ ॥46॥

'ତମେୱ ଯୂଯଂ ଭଜତାମ୍ୱୃତ୍ତିଭିର୍ମନୋୱଚଃକାଯଗୁଣୈଃ ସ୍ୱକର୍ମଭିଃ ।

ଅମାଯିନଃ କାମଦୁଘାଙ୍ଘ୍ରିପଙ୍କଜଂ ଯଥାଦିକାରାୱସିତାର୍ଥସିଦ୍ଧଯେ' ॥47॥

"ଅକ୍ଷଣ୍ୱନ୍ତଃ କର୍ଣୱନ୍ତଃ ସଖାଯୋ ମନୋଜୱେଷ୍ୱସମା ବଭୂୱୁଃ ।

ଆଦଙ୍ଗାସ ଉପକକ୍ଷାସ ଉ ତ୍ୱେ ହ୍ରଦା ଇୱ ସ୍ନାତ୍ୱା ଉ ତ୍ୱେ ଦଦୃଶ୍ରେ " ॥48॥

ଇତ୍ୟାଦୀନି ଚ ୱାକ୍ୟାନି ତାରତମ୍ୟଂ ୱିମୁକ୍ତିଗମ୍ ।

ୱ୍ୟକ୍ତଂ ୱଦନ୍ତି ତତ୍ କେନ ସାମ୍ୟଂ ମୁକ୍ତେଷୁ ଗମ୍ୟତେ ॥49॥

ଦୁଃଖାଦ୍ୟଭାୱସାମ୍ୟଂ ଚ ସାମ୍ୟୱାକ୍ୟାର୍ଥ ଈଯତେ ।

ଭକ୍ତ୍ୟାଦିଗୁଣସଦ୍ଭାୱେ ହ୍ୟତୁଲ୍ୟତ୍ୱଂ ଚ ଭାରତେ ॥50॥

ଉକ୍ତଂ ସାଧନ ୱୈଶେଷ୍ୟମପି ସର୍ୱତ୍ର କଥ୍ୟତେ ।

"ଦୁର୍ଜ୍ଞେଯଂ ଘୋରରୂପସ୍ୟ ତ୍ରୈଲୋକ୍ୟଧ୍ୱଂସିନଃ ପ୍ରଭୋଃ ॥51॥

ଦୈୱତୈର୍ମୁନିଭିଃ ସିଦ୍ଧୈର୍ମହାଯୋଗିଭିରେୱ ଚ ।

ନିତ୍ୟଯୁକ୍ତୈର୍ମହାଭାଗୈର୍ୱିମୋହକ୍ଲେଶସାଧ୍ୱସୈଃ ॥52॥

ମହୋତ୍ସାହୈର୍ମହାପ୍ରୈର୍ଯୈଃ ସତ୍ତ୍ୱସ୍ଥୈର୍ଯ୍ୟୱସାଯିଭିଃ ।

ଅତୀତାନାଗତଜ୍ଞାନପ୍ରଭାୱାପ୍ୟଯୱେଦିଭିଃ ॥53॥

ଶୌଚସ୍ୱାଧ୍ୟାୟସନ୍ତୋଷତପଃସତ୍ୟଦୟାଦ୍ୟୈଃ ।
କିମୁ ମର୍ତ୍ୟୈର୍ଭଯଭ୍ରାନ୍ତିଧ୍ୱଂସମୋହରୁଜାଦ୍ୟୈଃ ॥54॥

"କସ୍ତଂ ମଦାମଦଂ ଦେୱଂ ମଦନ୍ୟୋ ଜ୍ଞାତୁମର୍ହତି "
"ବ୍ରହ୍ମେୱ କିଞ୍ଚିଜ୍ଜାନାତି ନ ତଦନ୍ୟୋ ହି କଶ୍ଚନ" ॥55॥

"ମୁକ୍ତାନାମପି ସିଦ୍ଧାନାଂ ନାରାୟଣପରାୟଣଃ ।
ସୁଦୁର୍ଲଭଃ ପ୍ରଶାନ୍ତାତ୍ମା କୋଟିଷ୍ୱପି ମହାମତେ " ॥56॥

'ଇଯଂ ୱିସୃଷ୍ଟିର୍ଯତ ଆ ବଭୂୱ ଯଦି ୱା ଦଧେ ଯଦି ୱା ନ ।
ଯୋ ଅସ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷଃ ପରମେ ୱ୍ୟୋମନ୍ ସୋ ଅଙ୍ଗ ୱେଦ ଯଦି ୱା ନ ୱେଦ ॥57॥

"ଯଃ ସ୍ୱାତ୍ମାଯାୱିଭୱଂ ସ୍ୱଯଂ ଗତୋ ନାହଂ ନଭସ୍ୱାଂସ୍ତମଥାପରେ କୁତଃ ।
ବ୍ରହ୍ମାଽପି ଯଂ ୱେତ୍ତି ନ ୱେହ ସମ୍ୟକ୍ ଅନ୍ୟେ କୁତୋ ଦେୱମୁନୀନ୍ଦ୍ରମର୍ତ୍ୟାଃ" ॥58॥

'ନମସ୍ତେଽମିତତତ୍ତ୍ୱାଯ ବ୍ରହ୍ମାଦୀନାଂ ଚ ସୂତଯେ ।
ନିର୍ଗୁଣାଯ ଚ ସକ୍ରାଷ୍ଟାଂ ନାହଂ ୱେଦାପରେ କୁତଃ' ॥59॥

'ନାହଂ ପରାଯୁର୍ଋଷଯୋ ନ ମରୀଚିମୁଖ୍ୟା ଜାନନ୍ତି ଯଦ୍ୱିରଚିତଂ ଖଲୁ ସତ୍ତ୍ୱସଙ୍ଗାଃ ।
ଯନ୍ମାଯଯା ମୁଷିତଚେତସ ଈଶଦୈତ୍ୟମର୍ତ୍ୟାଦଯଃ କିମୁତ ଶଶ୍ୱଦଭଦ୍ରୱୃତ୍ତାଃ' ॥60।

'ଅହଂ ମହେନ୍ଦ୍ରୋ ନିର୍ଋତିଃ ପ୍ରଚେତାଃ ସୋମୋଽଗ୍ନିରୀଶଃ ପୱନୋଽର୍କୋ ୱିରିଞ୍ଚଃ ।
ଆଦିତ୍ୟୱିଶ୍ୱେ ୱସୱୋଽଥ ସାଧ୍ୟା ମରୁଦ୍ଗଣା ରୁଦ୍ରଗଣାଃ ସସିଦ୍ଧାଃ ॥61॥

ଅନ୍ୟେ ଚ ଯେ ୱିଶ୍ୱସୃଜୋଽମରେଶା ଭୃଗ୍ୱାଦଯୋଽସ୍ପୃଷ୍ଟରଜସ୍ତମସ୍କାଃ ।
ଯସ୍ୟେହିତଂ ନ ୱିଦୁଃ ସ୍ପୃଷ୍ଟମାଯାଃ ସତ୍ତ୍ୱପ୍ରଧାନା ଅପି କିଂ ତତୋଽନ୍ୟେ' ॥62॥

'ସର୍ୱସ୍ୟାଦୌ ସ୍ମୃତୋ ବ୍ରହ୍ମା ତସ୍ମାଦ୍ଦେୱାଦନନ୍ତରଃ ।

ଜାନାତି ଦେୱପ୍ରୱରଂ ଭୂଯଶ୍ଚାତୋଽଧିକଂ ନୃପ' ॥63॥

"ନ ତ୍ୱାମତିଶଯିଷ୍ୟନ୍ତି ମୁକ୍ତାୱପି କଥଞ୍ଚନ ।
ମଦ୍ଭକ୍ତିଯୋଗାଜ୍ଜ୍ଞାନାଚ୍ଚ ସର୍ୱାନତିଶଯିଷ୍ୟସି "॥64॥

"ଯଥା ଭକ୍ତିୱିଶେଷୋଽତ୍ର ଦୃଶ୍ୟତେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମେ ।
ତଥା ମୁକ୍ତିୱିଶେଷୋଽପି ଜ୍ଞାନିନାଂ ଲିଙ୍ଗଭେଦନେ"॥65॥

"ସାଯୁଜ୍ୟଂ ସମନୁପ୍ରାପ୍ତା ଅପି ଦେୱାଦଯୋଽଖିଲାଃ ।
ତାରତମ୍ୟାଦ୍ଧି ତିଷ୍ଠନ୍ତି ତାରତମ୍ୟଂ ହି ସାଧନେ "॥66॥

"ମନୁଷ୍ୟାଣାଂ ସହସ୍ରେଷୁ କଶ୍ଚିଦ୍ୟତତି ସିଦ୍ଧଯେ ।
ଯତତାମପି ସିଦ୍ଧାନାଂ କଶ୍ଚିନ୍ମାଂ ୱେତ୍ତି ତତ୍ତ୍ୱତଃ" ॥67॥

" ଯ ଇମଂ ପରମଂ ଗୁହ୍ୟଂ ମଦ୍ଭକ୍ତେଷ୍ୱଭିଧାସ୍ୟତି ।
ଭକ୍ତିଂ ମଯି ପରାଂ କୃତ୍ୱା ମାମେୱୈଷ୍ୟତ୍ୟସଂଶଯଃ॥68॥

ନ ଚ ତସ୍ମାନ୍ମନୁଷ୍ୟେଷୁ କଶ୍ଚିନ୍ମେ ପ୍ରିଯକୃତ୍ତମଃ ।
ଭୱିତା ନ ଚ ମେ ତସ୍ମାଦନ୍ୟଃ ପ୍ରିଯତରୋ ଭୁୱି॥69॥

ଅଧ୍ଯେଷ୍ୟତେ ଚ ଯ ଇମଂ ଧର୍ମ୍ୟଂ ସଂୱାଦମାୱଯୋଃ।
ଜ୍ଞାନଯଜ୍ଞେନ ତେନାହମିଷ୍ଟଃ ସ୍ୟାମିତି ମେ ମତିଃ॥70॥

ଶ୍ରଦ୍ଧାୱନନସୂଯଶ୍ଚ ଶୃଣୁଯାଦପି ଯୋ ନରଃ ।
ସୋଽପି ମୁକ୍ତଃ ଶୁଭାନ୍ ଲୋକାନ୍ ପ୍ରାପ୍ନୁଯାତ୍ ପୁଣ୍ୟ କର୍ମଣାମ୍ "॥71॥

"ଧ୍ଯାନେନାତ୍ମନି ପଶ୍ଯନ୍ତି କେଚିଦାତ୍ମାନମାତ୍ମନା ।
ଅନ୍ୟେ ସାଙ୍ଖ୍ୟେନ ଯୋଗେନ କର୍ମଯୋଗେନ ଚାପରେ॥72॥

ଅନ୍ୟେ ତ୍ୱେୱମଜାନନ୍ତଃ ଶ୍ରୁତ୍ୱାଽନ୍ୟେଭ୍ୟଃ ଉପାସତେ ।
ତେଽପି ଚାତିତରନ୍ତ୍ୟେୱ ମୃତ୍ୟୁଂ ଶ୍ରୁତିପରାଯଣାଃ" ॥73॥

"ସୁସୂକ୍ଷ୍ମୈରପ୍ୟଶେଷୈଶ୍ଚ ୱିଶେଷୈଃ ସହ ପଶ୍ୟତି ।
ସ୍ୱାତ୍ମନାଂ ଭଗୱାନ୍ ୱିଷ୍ଣୁଃ ସର୍ୱରୂପୋଽପି ସର୍ୱଦା ॥74॥

ସର୍ୱତ୍ର ଚାନ୍ୟଦପ୍ୟେୱଂ ତେନାଦୃଷ୍ଟଂ ନ ହି କ୍ୱଚିତ୍ ।
ସର୍ୱତ୍ର ସର୍ୱଦେୱେଶଂ ପଶ୍ୟତ୍ୟେୱ ରମାଽପି ତୁ ॥75॥

ନ ତୁ ସର୍ୱୈର୍ୱିଶେଷୈସ୍ତଂ ପଶ୍ୟନ୍ତ୍ୟପ୍ୟନ୍ୟତୋଽଧିକମ୍ ।
ସ୍ୱାତ୍ମାନମନ୍ୟଚ୍ଚାଶେଷଂ ପଶ୍ୟତ୍ୟେୱ ହି ସର୍ୱଦା ॥76॥

ବ୍ରହ୍ମା ତୁ ସର୍ୱଗଂ ପଶ୍ୟେଦ୍ଗୁଣାନପ୍ୟନ୍ୟତୋଽଧିକମ୍ ।
ନ ତୁ ସର୍ୱେଷୁ କାଲେଷୁ ତଥା ପଶ୍ୟତ୍ୟମୁକ୍ତିଗଃ ॥77॥

ମୁକ୍ତସ୍ତୁ ସର୍ୱଦା ପଶ୍ୟେତ୍ ସର୍ୱଗତ୍ୱେନ ଚାପି ତୁ ।
ନ ରମାୱଦ୍ୱିଶେଷାଣାଂ ଦର୍ଶନଂ ଶକ୍ନୁଯାତ୍ କ୍ୱଚିତ୍ ॥78॥

ସ୍ୱାତ୍ମାନମନ୍ୟଚ୍ଚ ସଦା ୱିଶେଷୈରଖିଲୈରପି ।
ପଶ୍ୟତ୍ୟଞ୍ଜସ୍ତଥା ୱାଣୀ ୱିଶେଷାଂସ୍ତାୱତୋ ନ ତୁ ॥79॥

ତ୍ରୈଗୁଣ୍ୟାତ୍ ପରତଃ ପଶ୍ୟେଦ୍ୱ୍ୟାପ୍ତଂ ଶତଗୁଣଂ ହରିମ୍ ।
ଗିରିଶୋ ଗରୁଡଶ୍ଚୈୱ ତମୋମାତ୍ରଗତଂ ହରିମ୍ ॥80॥

ପଶ୍ୟେଦ୍ୱିଶେଷାନପି ହି ୱାଣୀଦୃଷ୍ଟାନ୍ନ ପଶ୍ୟତି ।
ଉମା ସୁପର୍ଣୀ ଚ ମହତ୍ତ୍ୱଂ ଯାୱତ୍ ପ୍ରପଶ୍ୟତି ॥81॥

ରୁଦ୍ରଦୃଷ୍ଟାନ୍ ୱିଶେଷାଂଶ୍ଚ ନୈୱ ପଶ୍ୟେତ୍ କଦାଚନ ।
ସ୍ୱରୂପମନ୍ୟରୂପଂ ଚ ମୁକ୍ତା ଦେୱାଃ ସମସ୍ତଶଃ ॥82॥

ଜାନନ୍ତୀନ୍ଦ୍ରଶ୍ଚ କାମଶ୍ଚ ବ୍ରହ୍ମ ଯାଽଦହଙ୍କୃତିଃ ।
ପଶ୍ୟନ୍ତୋ ମନୁଦକ୍ଷାଦ୍ୟା ବୁଦ୍ଧିତତ୍ତ୍ୱସ୍ଥିତଂ ହରିମ୍ ॥83॥

ପଶ୍ୟନ୍ତି ସୋମସୂର୍ଯୌ ତୁ ମନଃସ୍ଥଂ ପରମେଶ୍ୱରମ୍ ।
ଅନ୍ୟେ ଭୂତସ୍ଥିତଂ ୱିଷ୍ଣୁଂ ଦେୱାଃ ପଶ୍ୟନ୍ତି ସର୍ୱଦା ॥84॥

ବହୁସାହସ୍ରୱର୍ଷେଣ ମହଉତ୍ତ୍ୱେ କ୍ୱଚିତ୍ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଅନ୍ୟେ ଚୈୱ ଯଥାଯୋଗ୍ୟମଣ୍ଡାନ୍ତର୍ୱର୍ତିନଂ ହରିମ୍ ॥85॥

ଶ୍ୱେତଦ୍ୱୀପପତିଂ ଚୈୱ ହୃଦ୍ୟେୱାନ୍ୟେ ତୁ କେଚନ ।
କଦାଚିଦେୱ ତତ୍ରାପି କେଚିତ୍ ପଶ୍ୟନ୍ତି କେଶୱମ୍ ॥86॥

ଉମା ଯାଽଦନନ୍ତାଂଶାନ୍ ପୂର୍ୱଦୃଷ୍ଟେଭ୍ୟ ଏୱ ତୁ ।
ୱିଶେଷାନ୍ ୱାସୁଦେୱସ୍ୟ ପଶ୍ଚାଦୁକ୍ତାନ୍ ୱିଚକ୍ଷତେ ॥87॥

ଶକ୍ରକାମାଦୟଶ୍ଚୈୱ ୱିଶେଷାନ୍ ବ୍ରହ୍ମଣି ସ୍ଥିତାନ୍ ।
ଉମାଦିଭିଃ ପ୍ରବୁଦ୍ଧେଭ୍ୟଃ ଶତାଂଶାନେୱ ଚକ୍ଷତେ " ॥88॥

ଇତ୍ୟାଦିୱେଦସ୍ମୃତିଗୱଚନେଭ୍ୟୋ ଯଥାର୍ଥତଃ ।
ତାରତମ୍ୟଂ ଚ ମୁକ୍ତାନାଂ ସାଧନାନାଂ ଚ ଦୃଶ୍ୟତେ ॥89॥

ସାଧସାଧନୱୈରୂପ୍ୟମଦୃଷ୍ଟଂ କେନ କଲ୍ପ୍ୟତେ ।
ୱୈଷମ୍ୟଂ ନିର୍ଘୃଣତ୍ୱଂ ଚ ତେନ ସ୍ୟାତାଂ ପରସ୍ୟ ଚ ॥90॥

ସାପେକ୍ଷତ୍ୱାଦିତି ଚ ତୌ ୱିଦ୍ୟାଧୀଶେନ ୱାରିତୌ ।
ତାରତମ୍ୟାତ୍ ସାଧନାନାଂ ସାଧତାଦୃକ୍ତ୍ୱମୀଶତଃ ॥91॥

ଅୱୈଷମ୍ୟାଦିହେତୁଃ ସ୍ୟାତ୍ ସଦୈୱ ପରମେଶ୍ୱରେ ।
ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟେ ୱିଦ୍ୟମାନେଽପି ସାଧନାଦୌ ପରେଶିତୁଃ ॥92॥

ଅପେକ୍ଷ୍ୟାନାଦିତ୍ତୈଚିତ୍ର୍ୟଂ ନ ଦୋଷ ଇତି ତତ୍ତ୍ୱଚଃ ।
ନାନାଦିତ୍ୱାଦିତି ହ୍ୟୁକ୍ତମୁପପଦ୍ୟତ ଇତ୍ୟପି ॥93॥

ଅପେକ୍ଷ୍ୟାପାଯତ୍ତୈଷମ୍ୟମୁପେଯସ୍ୟ ତଥା ସ୍ଥିତିଃ ।
ମଯା କଯା ୱିରୁଦ୍ଧା ସ୍ୟାଦ୍ରାଜାଦାୱପି ଦୃଶ୍ୟତେ ॥94॥

ତ୍ୟାଗୋ ଦୃଷ୍ଟସ୍ୟ ଚାଦୃଷ୍ଟକଲ୍ପନେତି ସୁଦୁଷ୍କରୌ ।
ମାଯିଭେ୍ୟାଽନ୍ୟେନ କେନାପି ତତ୍କିମନ୍ୟେଷ୍ଟ ୱାଦିଭିଃ ॥95॥

ମାଯିନୋଽତ୍ରାନୁଗମ୍ୟନ୍ତେ ଶରୁତହାନ୍ୟଶ୍ରୁତଗ୍ରହୌ ।
ଅପ୍ୟତ୍ର ମାଯିନାଂ ଲିଙ୍ଗେ ତତ୍ କେ ଦୋଷାସ୍ତତୋଽଧିକାଃ ॥96॥

ନିଃଶେଷଗତଦୋଷାଣାଂ ବହୁଭିର୍ଜନ୍ମଭିଃ ପୁନଃ ।
ସ୍ୟାଦାପରୋକ୍ଷ୍ୟଂ ହି ହରେର୍ଦ୍ୱେଷେର୍ଷ୍ୟାଦିସ୍ତତଃ କୁତଃ ॥97॥

ଭୱେଯୁର୍ଯଦି ଚେର୍ଷାଦ୍ୟାଃ ସମେଷ୍ୱପି କୁତୋ ନ ତେ ।
ତପ୍ୟମାନାଃ ସମାନ୍ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ଦ୍ୱେଷେର୍ଷ୍ୟାଦି ଯୁତା ଅପି ॥98॥

ଦୃଶ୍ୟନ୍ତେ ବହୱୋ ଲୋକେ ଦୋଷା ଏୱାତ୍ର କାରଣମ୍ ।
ଯଦି ନିର୍ଦୋଷତା ତତ୍ର କିମାଧିକ୍ୟେନ ଦୂଷ୍ୟତେ ॥99॥

ଯଦ୍ୟନ୍ୟଦର୍ଶନାଭାୱାଦୀର୍ଷ୍ୟାଦିର୍ୱିନିୱାର୍ଯତେ ।
ଅଦର୍ଶନାଦରତ୍ୟାଦିଃ କଥଂ ତେନ ନିୱାର୍ଯତେ ॥100॥

ବ୍ରହ୍ମଣୋଽପ୍ୟରତିର୍ଦୃଷ୍ଟା ପୂର୍ଣମେକାକିନଃ ଶରୁତୌ ।
ନୈୱ ରେମେ ସ ଟୈକାକୀ ତସ୍ମାନ୍ନ ରମତେ କ୍ୱଚିତ୍ ॥101॥

ଦ୍ୱିତୀଯମୈଚ୍ଛତ୍ ତେନାସାୱିତି ଶରୁତଯ ଉଦିରେ ।
ଯଦୀଚ୍ଛା ତତ୍ର ନୈୱାସ୍ତୀତ୍ୟେୱ ତତ୍ କଲ୍ପ୍ୟତେ ମୃଷା ॥102॥

ଶ୍ରୁତ୍ୟୁକ୍ତନିର୍ଦୋଷତୈୱ କିଂ ନାଙ୍ଗୀକ୍ରିଯତେ ସ୍ୱଯମ୍ ।
ତାରତମ୍ୟଂ ଚ କାମଂ ଚ ଶ୍ରୁତମେୱାତିହାଯ ତୁ ॥103॥

ଅଶ୍ରୁତା ସମତା କେନ କଲ୍ପ୍ୟତେ ଯୁକ୍ତିମାନିନା ।
କିଂ ତତ୍ତ୍ୱାନଂ ସମତ୍ୱେ ତେ ମୁକ୍ତାନାମୁପଲଭ୍ୟତେ ॥104॥

ୱୃଥାଽଯମାଗ୍ରହଃ କେନ ଶ୍ରୁତହାନ୍ୟଶ୍ରୁତଗ୍ରହେ ।
ମୋକ୍ଷେଽପି ତାରତମ୍ୟେତଶ୍ଚେତନତ୍ୱାତ୍ ପୁରା ଯଥା ॥105॥

ଇତ୍ୟୁକ୍ତ ଉତ୍ତରଂ କିଂ ତେ କଲ୍ପ୍ୟନାମାତ୍ରୱାଦିନଃ ।
ନ ଚ ଦୁଃଖାଦିକଂ କଲ୍ପ୍ୟଂ ନିର୍ଦୁଃଖତ୍ୱଶ୍ରୁତେର୍ବଲାତ୍ ॥106॥

ଶୋକଂ ତରତ୍ୟାତ୍ମୱିତ୍ତାତୀର୍ଣଃ ସର୍ୱାନଦୁଃଖଭାକ୍ ।
'ଯେନାନନ୍ଦ୍ୟେୱ ଭୱତି ନ ଶୋଚତି କଦାଚନ' ॥107॥

'କିଲ୍ବିଷସ୍ପୃତ୍ପିତୁଷଣିରରଂ ହିତ ଇହେଶ୍ୱରଃ'
'ଯଂ ଯମନ୍ତମଭିପ୍ରେପ୍ସୁଃ ସ ସଙ୍କଲ୍ପଭୱେଦିହ' ॥108॥

ଇତ୍ୟାଦିଶ୍ରୁତଯୋ ମାନଂ ନିର୍ଦୁଃଖତ୍ୱାଦିସମ୍ପଦି ।
ଅତୋ ଦୁଃଖାଦ୍ୟନୁମଯା ନାୱକାଶୋଽତ୍ର ଲଭ୍ୟତେ ॥109॥

ତାରତମ୍ୟାନୁମା ତେନ ଭୱେନ୍ନାତିପ୍ରସଙ୍ଗିନୀ ।
ଶ୍ରୁତିଯୁକ୍ତିବଲାଦେୱଂ ତାରତମ୍ୟଂ ୱିଭାୱ୍ୟତେ ॥110॥

ମୁକ୍ତାୱପି ତତଃ କେଽତ୍ର ୱିରୋଧଂ କର୍ତୁମୀଶତେ ।

॥ଆଧିକାରିକାଧିକରଣମ୍॥

ଅନାଦିଯୋଗ୍ୟତାଂ ଟୈୱ କଲିୱାମୀଶ୍ୱରାୱଧିମ୍ ॥111॥

କୋ ନିୱାରୟିତୁଂ ଶକ୍ତୋ ଯୁକ୍ତ୍ୟାଗମବଲୋଦ୍ଧତାମ୍ ।
ବ୍ରହ୍ମଣୋଽନ୍ୟତ୍ର ଆଧିକ୍ୟଯୁକ୍ତଃ କାଲୋ ୱିୱାଦୱାନ୍ ॥112॥

କାଲୋ ହ୍ୟଯଂ ଯଥେତ୍ୟାଦି ମାଽନୁମା ମାନିନୋ ଭୱେତ୍ ।
ଅନ୍ୟଶବ୍ଦୋ ହରିଶ୍ରୀସ୍ୱସମେଭ୍ୟୋଽନ୍ୟୱିୱକ୍ଷୟା ॥113॥

ପ୍ରଯୁକ୍ତୋ ନୈୱ ଦୋଷାଯ ରୁଦ୍ରାଦିଷୁ ଚ ଯୁକ୍ତିତଃ ।
ଉତ୍ତମତ୍ୱଂ ତୁ ମୁକ୍ତାନାମପି ନ ବ୍ରହ୍ମଣୋ ଭୱେତ୍ ॥114॥

ୱ୍ୟକ୍ତିଃ ସୁଖସ୍ୟ ତୁ ଭୱେନ୍ନ ତ୍ୱାଧିକ୍ୟଂ ସୁଖସ୍ୟ ଚ ।
ବଲଜ୍ଞାନାଧିକତ୍ୱଂ ଚ ତେଭ୍ୟୋଽପି ବ୍ରହ୍ମଣଃ ସଦା ।
ଆଧିକସ୍ୟ ତ୍ୱନିତ୍ୟତ୍ୱେ ନ କିଞ୍ଚିତ୍ଜ୍ଞାନମୀଯତେ ॥115॥

ଶୃଣ୍ୱେୱୀର ଉଗ୍ରମୁଗ୍ର ଦମାଯନ୍ନନ୍ୟମନ୍ୟମତିନେନୀଯମାନଃ ।
ଏଧମାନଧ୍ୱନୁଭଯସ୍ୟ ରାଜା ଚୋଷ୍କାଯତେ ୱିଶ ଇନ୍ଦ୍ରୋ ମନୁଷ୍ୟାନ୍ ॥116॥

ପରା ପୂର୍ୱେଷାଂ ସଖ୍ୟା ୱୃଣକ୍ତି ୱିତର୍ତୁରାଣୋ ଅପରେଭିରେତି ।
ଅନାନୁଭୂତୀରୱଧୂନ୍ୱନଃ ପୂର୍ୱୀରିନ୍ଦ୍ରଃ ଶରଦସ୍ତର୍ତରୀତି ॥117॥

ଦିୱେ ଦିୱେ ସଦୃଶୀରନ୍ୟମର୍ଧଂ କୃଷ୍ଟା ଅସେଧଦପ ସଦ୍ମନୋଜାଃ ।
ଅହଂ ଦାସା ୱୃଷଭୋ ୱସ୍ନଯନ୍ତୋଦଞ୍ଜେ ୱର୍ଚିନଂ ଶମ୍ବରଂ ଚ ॥118॥

ତଂ ଭୂତିରିତି ଦେୱା ଉପାସାଞ୍ଚକ୍ରିରେ ତେ ବଭୂୱୁସ୍ତସ୍ମାଦ୍ୱାପ୍ୟେତର୍ହି ସୁପ୍ତୋ ।
ଭୂର୍ଭୁରିତ୍ୟେୱ ପ୍ରଶ୍ୱସିତ୍ୟଭୂତିରିତ୍ୟସୁରାସ୍ତେ ହ ପରାବଭୂୱୁଃ ॥119॥

ଗମଯିତ୍ୱାଽନ୍ୟନ୍ନୱତରଂ କଲ୍ୟାଣତରଂ ରୂପଂ କୁରୁତେ ପିତ୍ର୍ୟଂ ୱା ଗାନ୍ଧର୍ୱଂ
ୱା ଦୈୱଂ ୱା ପ୍ରାଜପତ୍ୟଂ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଂ ୱାଽନ୍ୟେଷାଂ ଭୂତାନାମ୍ ॥120॥

" ପ୍ରଯାନ୍ତି ପରମାଂ ସିଦ୍ଧିମୈହିକାମୁଷ୍ମିକୀଂ ଦ୍ରୁତମ୍ ।

ଯା ନ ପ୍ରାପ୍ୟଃସୁରୈଃ ସର୍ୱୈରକ୍ଷଯ୍ୟା କ୍ଲେଶୱର୍ଜିତା ॥121॥

ନ ତାଂ ଗତିଂ ପ୍ରପଦ୍ୟନ୍ତେ ୱିନା ଭାଗୱତାନ୍ ନରାନ୍ । "
"ଅୱଜାନନ୍ତି ମାଂ ମୂଢା ମାନୁଷୀଂ ତନୁମାଶ୍ରିତାମ୍ ॥122॥

ପରଂ ଭାୱମଜାନନ୍ତୋ ମମ ଭୂତମହେଶ୍ୱରମ୍ ।
ମୋଘଶା ମୋଘକର୍ମାଣୋ ମୋଘଜ୍ଞାନା ୱିଚେତସଃ ॥123॥

ରାକ୍ଷସୀମାସୁରୀଂ ଚୈୱ ପ୍ରକୃତିଂ ମୋହିନୀଂ ଶ୍ରିତାଃ ।
ମହାତ୍ମାନସ୍ତୁ ମାଂ ପାର୍ଥ ଦୈୱୀଂ ପ୍ରକୃତିମାଶ୍ରିତାଃ ॥124॥

ଭଜନ୍ତ୍ୟନନ୍ୟମନସୋ ଜ୍ଞାତ୍ୱା ଭୂତାଦିମୱ୍ୟଯମ୍ ।
ଅଭଯଂ ସତ୍ତ୍ୱସଂଶୁଦ୍ଧିର୍ଜ୍ଞାନଯୋଗୱ୍ୟୱସ୍ଥିତିଃ ॥125॥

ଦାନଂ ଦମଶ୍ଚ ଯଜ୍ଞାଶ୍ଚ ସ୍ୱାଧାଯସ୍ତପ ଆର୍ଜୱମ୍ ।
ଅହିଂସା ସତ୍ୟମକ୍ରୋଧସ୍ତ୍ୟାଗଃ ଶାନ୍ତିରପୈଶୁନମ୍ ॥126॥

ଦଯା ଭୂତେଷ୍ୱଲୋଲୁତ୍ୱଂ ମାର୍ଦୱଂ ହ୍ରୀରଚାପଲମ୍ ।
ତେଜଃ କ୍ଷମା ଧୃତିଃ ଶୌଚମଦ୍ରୋହୋ ନାତିମାନିତା ॥127॥

ଭୱନ୍ତି ସମ୍ପଦଂ ଦୈୱୀମଭିଜାତସ୍ୟ ଭାରତ ।
ଦମ୍ଭୋ ଦର୍ପୋଽଭିମାନଶ୍ଚ କ୍ରୋଧଃ ପାରୁଷ୍ୟମେୱ ଚ ॥128॥

ଅଜ୍ଞାନଂ ଚାଭିଜାତସ୍ୟ ପାର୍ଥ ସମ୍ପଦମାସୁରୀମ୍ "
" ମାମାତ୍ମପରଦେହେଷୁ ପ୍ରଦ୍ୱିଷନ୍ତୋଽଭ୍ୟସୂଯକାଃ ॥129॥

ତାନହଂ ଦ୍ୱିଷତଃ କ୍ରୂରାନ୍ ସଂସାରେଷୁ ନରାଧମାନ୍ ।
କ୍ଷିପାମ୍ୟଜସ୍ରମଶୁଭନାସୁରିଷ୍ୱେୱ ଯୋନିଷୁ ॥130॥

ଆସୁରୀଂ ଯୋନିମାପନ୍ନା ମୂଢା ଜନ୍ମନି ଜନ୍ମନି ।

ମାମପ୍ରାପ୍ୟୈୱ କୌନ୍ତେୟ ତତୋ ଯାନ୍ତ୍ୟଧମାଂ ଗତିମ୍ "॥131॥

"ଦ୍ୱିୱିଧୋ ଭୂତସର୍ଗୋଽତ୍ର ଦୈୱ ଆସୁର ଏୱ ଚ ।
ୱିଷ୍ଣୁଭକ୍ତିପରୋ ଦୈୱୋ ୱିପରୀତସ୍ତଥାଽଽସୁରଃ॥132॥

ଦେୱାନାଂ ପରମୋ ଧର୍ମଃ ସଦା ଯଜ୍ଞାଦିକାଃ କ୍ରିଯାଃ ।
ସ୍ୱାଦ୍ୟାଯସ୍ତତ୍ତ୍ୱୱେଦିତ୍ୱଂ ୱିଷ୍ଣୁପୂଜାରତିଃ ସ୍ମୃତିଃ॥133॥

ଦୈତ୍ୟାନାଂ ବାହୁଶାଲିତ୍ୱଂ ମାତ୍ସର୍ଯଂ ଯୁଦ୍ଧସକ୍ରିଯା ।
ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରପ୍ରୱେଦିତ୍ୱଂ ଶିୱପୂଜାରତିଃ ସ୍ମୃତିଃ॥134॥

ୱର୍ଣାଶ୍ରମାଚାରୱତ୍ତ୍ୱଂ ସ୍ୱାଧାଯୋ ଭକ୍ତିରଚ୍ୟୁତେ ।
ଶିୱେ ସୂର୍ଯେ ତଥା ଦେୱ୍ୟାଂ ସ୍ୱଭାୱୋ ମାନୁଷଃ ସ୍ମୃତଃ॥135॥

ଅନାଦିୱୈଷ୍ଣୱା ଏୱ ଦେୱତାସୁ ସ୍ୱଭାୱତଃ ।
ୱିପରୀତାସ୍ତତୋ ଦୈତ୍ୟାଃ ସଦୈୱାନାଦିକାଲତଃ॥136॥

ମାନୁଷା ମିଶ୍ରମତଯୋ ୱିମିଶ୍ରଗତଯୋଽପି ଚ "।
ଇତ୍ୟାଦିୱାକ୍ୟସନ୍ଦର୍ଭୈର୍ଜ୍ଞାଯତେଽନାଦିଯୋଗ୍ୟତା॥137॥

ଯଦ୍ୟନାଦିୱିଶେଷୋ ନ ସାମ୍ପ୍ରତଂ କଥମେୱ ସଃ ।
ଅଦୃଷ୍ଟାଦେୱ ଚାଦୃଷ୍ଟଂ ସ୍ୱୀକୃତଂ ସର୍ୱୱାଦିଭିଃ॥138॥

ଆକସ୍ମିକୋ ୱିଶେଷଶ୍ଚେଦଦୃଷ୍ଟେ କ୍ୱଚିଦିଷ୍ୟତେ ।
ସର୍ୱତ୍ରାକସ୍ମିକତ୍ୱଂ ସ୍ୟାନ୍ନାଦୃଷ୍ଟାପେକ୍ଷତା ଭୱେତ୍॥139॥

ଆଦୃଷ୍ଟାଚ୍ଚେଦ୍ୱିଶେଷୋଽଯମନାଦିତ୍ୱଂ କୁତୋ ନ ତତ୍ ।
"ନ ଚାନ୍ୟଭେଦୱଦ୍ୱିଷ୍ଟୌ ଭେଦସ୍ତଦ୍ଦର୍ଶିନାମପି॥140॥

ଦୃଶ୍ୟତେ ପ୍ରତ୍ୟଭିଜ୍ଞୈୱ ବହୁରୂପେଷୁ ଦୃଶ୍ୟତେ ।

ବହୁତ୍ୱଂ ଚ ୱିଶେଷେଣ ନ ଭେଦେନ କଥଞ୍ଚନ ॥141॥

ପ୍ରତ୍ୟଭିଜ୍ଞା ଚ ଯେଷାଂ ନ ତେଽପି ତନ୍ମୁଷ୍ଟଦୃଷ୍ଟଯଃ ।
ଭେଦଂ ନୈୱ ପ୍ରପଶ୍ୟନ୍ତି ଭେଦମନ୍ୟେଭ୍ୟ ଏୱ ଚ ॥142॥

ପଶ୍ୟନ୍ତ୍ୟେୱଂ ହରିସ୍ତେଷାଂ ସନ୍ଦର୍ଶଯତି ନାନ୍ୟଥା" ।
ଏୱଂ ବୃହତ୍ସଂହିତାଯାଂ ୱଚନଂ ନ ପୁରାଣଗମ୍ ॥143॥

ଲୋକଦର୍ଶନୱାଦ୍ୟେୱ ୱେଦରୋଧାଯ ଶକ୍ନୁଯାତ୍ ।
ଅପରୀକ୍ଷିତଦୃଷ୍ଟିଶ୍ଚ ପରୀକ୍ଷାପୂର୍ୱଦର୍ଶନମ୍ ॥144॥

ନିଷେଦ୍ଧୁଂ ଶକ୍ନୁଯାତ୍ କ୍ୱାପି ଦେୱଦତ୍ତାଦିଦୃଷ୍ଟିୱତ୍ ।
ନ ଚ ନିଶ୍ଚିତଭେଦସ୍ୟ ଦର୍ଶନେଽସ୍ତି ପୁରାଣଗମ୍ ॥145॥

ୱାକ୍ୟଂ କ୍ୱଚିଦ୍ଧି ସଂମୁଗ୍ଧଂ ଦର୍ଶନଂ ତତ୍ର ଗମ୍ୟତେ ।
ଅପରୀକ୍ଷିତମେୱାତ୍ର ୱେଧାଦିକମଧୀଶିତୁଃ ॥146॥

ପରୀକ୍ଷାଦର୍ଶନେ ନୈୱ ଦୃଶ୍ୟତେ କେନଚିତ୍ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ନିର୍ଦୋଷମେୱ ତଂ ବ୍ରହ୍ମା ଦଦର୍ଶାଶେଷରୂପିଣମ୍ ॥147॥

ନିର୍ଦୋଷମେୱ ରୁଦ୍ରୋଽନ୍ଦ୍ରାଙ୍ ନିର୍ଦୋଷଂ ତଂ ପୁରନ୍ଦରଃ ।
ନିର୍ଦୋଷାଣ୍ୟସ୍ୟ ରୂପାଣି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ୟେୱଂ ସୁରୋଽମୈଃ ॥148॥

ଅନ୍ୟେ ସଦୋଷାଃ ସର୍ୱେଽପି ନିର୍ଦୋଷୋ ହରିରେକଲଃ " ।
ଇତି ୱର୍କଶ୍ରୁତେଶ୍ଚୈୱ ସଦୋଷଂ ନାସ୍ୟ ଦର୍ଶନମ୍ ॥149॥

"ଅୱିଦ୍ଧୋ ୱିଦ୍ଧୱଦ୍ୱିଷ୍ଣୁରଜାତୋ ଜାତୱନ୍ମୃଷା ।
ଅବଦ୍ଧୋ ବଦ୍ଧୱଚ୍ଚୈୱ ଦର୍ଶଯତ୍ୟମିତଦ୍ୟୁତିଃ " ॥150॥

ଇତି ପୈଙ୍ଗିଶ୍ରୁତିଶ୍ଚୈୱ ପ୍ରାହ ନିର୍ଦୋଷତାଂ ହରେଃ ।

"ଅପରୀକ୍ଷିତଦୃଷ୍ଟ୍ୟେୱ ସଦୋଷୋ ଦୃଶ୍ୟତେ ହରିଃ ॥151॥

ପରୀକ୍ଷାଦର୍ଶନେ ନୈୱ ଦୃଶ୍ୟୋ ଦୋଷୋ ହରେଃ କ୍ୱଚିତ୍ " ।
ଇତି ପୈଙ୍ଗିଶ୍ରୁତିଶ୍ଚାହ ପ୍ରମାଣଂ ହି ପରୀକ୍ଷିତୁମ୍ ॥152॥

ନ ପରୀକ୍ଷାଽନୱସ୍ଥା ସ୍ୟାତ୍ ସାକ୍ଷିସିଦ୍ଧେ ତ୍ୱସଂଶଯାତ୍ ।
ମାନସେ ଦର୍ଶନେ ଦୋଷାଃ ସ୍ଯୁର୍ନ ୱୈ ସାକ୍ଷିଦର୍ଶନେ ॥153॥

ସୁଦୃଢୋ ନିର୍ଣଯୋ ଯତ୍ର ଜ୍ଞଯଂ ତତ୍ ସାକ୍ଷିଦର୍ଶନମ୍ ।
ଇଚ୍ଛା ଜ୍ଞାନଂ ସୁଖଂ ଦୁଃଖଂ ଭଯାଭଯକୃପାଦଯଃ ॥154॥

ସାକ୍ଷିସିଦ୍ଧା ନ କଶ୍ଚିଦ୍ଧି ତତ୍ର ସଂଶଯୱାନ୍ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଯତ୍ କ୍ୱଚିଦ୍ୱ୍ୟଭିଚାରି ସ୍ୟାଦ୍ଦର୍ଶନଂ ମାନସଂ ହି ତତ୍ ॥155॥

ମନଶ୍ଚକ୍ଷୁର୍ଦର୍ଶନାଦେରପି ଯତ୍ରୈୱ ସାକ୍ଷିଣା ।
ପ୍ରାମାଣ୍ୟଂ ସୁଗୃହୀତଂ ସ୍ୟାତ୍ ତତ୍ପରୀକ୍ଷିତଦର୍ଶନମ୍ ॥156॥

ନ ଜ୍ଞାନଦୃଷ୍ଟିମାତ୍ରେଣ ପ୍ରାମାଣ୍ୟଂ ତସ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟତେ ।
ନିଯମେନ ସୁଖାଦ୍ୟେଷୁ ପ୍ରାମାଣ୍ୟଂ ସାକ୍ଷିଗୋଚରମ୍ ॥157॥

ସ୍ୱପ୍ରାମାଣ୍ୟଂ ସଦା ସାକ୍ଷୀ ପଶ୍ୟତ୍ୟେୱ ସୁନିଶ୍ଚଯାତ୍ ।
ଜ୍ଞାନସ୍ୟ ଗ୍ରାହକେଣୈୱ ସାକ୍ଷିଣା ମାନତାମିତେଃ ॥158॥

ଦୋଷାଭାୱେ ପ୍ରମାଣତ୍ୱଂ ଦୋଷାଭାୱସ୍ୟ ସାକ୍ଷିଣା ।
ନିଶ୍ଚିତତ୍ୱଂ କ୍ୱଚିଚ୍ଚୈୱ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରାମାଣ୍ୟମିଷ୍ୟତେ ॥159॥

ଅତୋ ନ ସର୍ୱମାନାନାଂ ପ୍ରାମାଣ୍ୟଂ ନିଶ୍ଚିତଂ ଭୱେତ୍ ।
ସାକ୍ଷିଣା ନିଶ୍ଚିତଂ ଯତ୍ର ତତ୍ପ୍ରାମାଣ୍ୟସ୍ୱଲକ୍ଷଣମ୍ ॥160॥

ନ ହି କଶ୍ଚିତ୍ ସୁଖାଦ୍ୟେଷୁ ସଂଶଯଂ କୁରୁତେ ଜନଃ ।

ନ ଚୈୱାଖିଲମାନାନି ନିଶ୍ଚିନୋତ୍ୟଖିଲୋ ଜନଃ ॥161॥

ତସ୍ମାଦନୁଭୱାରୂଢଂ କିମର୍ଥମପଲଭ୍ୟତେ ।
ଦୋଷାଭାୱାଦିକଂ ଚୈୱ ସାକ୍ଷୀ ସମ୍ୟକ୍ ପ୍ରପଶ୍ୟତି ॥162॥

ତପ୍ରୀକ୍ଷିତମାନେନ ନ ଦୋଷୋ ୱିଷ୍ଣୱି କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଅପରୀକ୍ଷିତଦୃଷ୍ଟିସ୍ତୁ କସ୍ମିନ୍ନର୍ଥେ ନ ୱିଦ୍ୟତେ ॥163॥

ତପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷୱିରୁଦ୍ଧାର୍ଥେ ନାଗମସ୍ୟାପି ମାନତା ।
ଉପଜୀୱ୍ୟମକ୍ଷଜଂ ଯତ୍ର ତଦନ୍ୟତ୍ର ୱିପର୍ଯଯଃ ॥164॥

ଲୌକିକୱ୍ୟୱହାରେଽତ୍ର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷସ୍ୟୋପଜୀୱ୍ୟତା ।
ଅୱତାରାଦିଦୃଷ୍ଟୌ ସ୍ୟାଦାଗମସ୍ୟୋପଜୀୱ୍ୟତା ॥165॥

ଆଗମେନ ହି ୱିଷ୍ଣୁତ୍ୱଂ ଜ୍ଞାତ୍ୱା ଦୋଷୋଽତ୍ର କଲ୍ପ୍ୟତେ ।
ନ ଚେତ୍ ସ୍ୟାଦ୍ଦୋଷୱାନନ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧିଂ ହି ଲକ୍ଷଣମ୍ ॥166॥

କସ୍ୟଚିଦ୍ଦୋଷୱତ୍ତ୍ୱଂ ସ୍ୟାଦିତିମାତ୍ରେଽକ୍ଷଜଂ ଭୱେତ୍ ।
ନ ୱିଷ୍ଟୋର୍ଦୋଷୱତ୍ତ୍ୱେ ହି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଂ ୱର୍ତତେ ସ୍ୱତଃ ॥167॥

କେଚିତ୍ ପଶ୍ୟନ୍ତି ଦୋଷାନିତ୍ୟତ୍ରାପି ସ୍ୟାନ୍ନ ଚାକ୍ଷଜମ୍ ।
ପୌରାଣଂ ୱାକ୍ୟମେୱାତ୍ର ତଚ୍ଛ୍ରୁତ୍ୟୈୱ ୱିରୁଦ୍ଧ୍ୟତେ ॥168॥

ପୁରାଣସ୍ୟୋପଜୀୱ୍ୟଶ୍ଚ ୱେଦ ଏୱ ନ ଚାପରଃ ।
ତଦ୍ୱିରୋଧେ କଥଂ ମାନଂ ତତ୍ ତତ୍ର ଚ ଭୱିଷ୍ୟତି ॥169॥

ଅପରୀକ୍ଷିତଦୃଷ୍ଟିଶ୍ଚ କଥମେୱାକ୍ଷଜଂ ଭୱେତ୍ ।
ଯଦ୍ୟେୱଂ ଦେୱଦତ୍ତାଦିଭ୍ରମଃ କିଂ ନାକ୍ଷଜଂ ଭୱେତ୍ ॥170॥

ଯାୱଚ୍ଛକ୍ତି ପରୀକ୍ଷାଯାମୁପଜୀୱ୍ୟସ୍ୟ ୱାଧନେ ।

ଦୋଷୋ ନାଶୋଧିତେ ଦୋଷ ଉପଜୀଷ୍ୟତ୍ୱମସ୍ତ୍ୱଲମ୍ ॥171॥

ଭ୍ରମେଽପ୍ୟଭ୍ରମଭାଗୋଽସ୍ତି ତନ୍ମାତ୍ରମୁପଜୀଷ୍ୟ ହି ।
ବାଧକଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟତଃ ସ୍ୟାନ୍ନ ଚୈଷଂ ସୁପରୀକ୍ଷିତେ ॥172॥

ସର୍ୱଂ ତଦୁପଜୀଷ୍ୟୈଷ ପ୍ରମାଣଂ ୱର୍ତତେ ଯତଃ ।
କଥଂ ବ୍ରହ୍ମେତି ତଜ୍ଜ୍ଞେଯଂ ସର୍ୱଜ୍ଞତ୍ୱାଦିଲକ୍ଷଣମ୍ ॥173॥

ୱିହାଯ ଯସ୍ମାତ୍ କସ୍ୟାଚିତ୍ସ୍ୱରୂପସ୍ୟୈଷ ଚେଦ୍ୟଦି ।
ଉପଜୀଷ୍ୟତ୍ୱମେତସ୍ମାଦ୍ବ୍ୟାଶୂଉଂ ଯାୱତା ଭୱେତ୍ ॥174॥

ତାୱତୈୱୋପଜୀଷ୍ୟତ୍ୱଂ ସ୍ୱରୂପସ୍ୟୈଷ ନ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ସର୍ୱଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତଂ ଚ ସ୍ୱରୂପଂ ଯଦି ଭଣ୍ୟତେ ॥175॥

ଅସ୍ତୁ ନୋ ନୈଷ ହାନିଃ ସ୍ୟାତ୍ ସ୍ୱପକ୍ଷାଶ୍ଚାଯମଞ୍ଜସା ।
ଯସ୍ମାଦଦ୍ୱିତ ଏୱାର୍ଥ ଶବ୍ଦାନାମପି ସର୍ୱଶଃ ॥176॥

ୱିଶେଷସାମାନ୍ୟତଯା ସ୍ୱରୂପମଖିଲଂ ଭୱେତ୍ ।
ପୁରୋୱର୍ତିତ୍ୱପୂର୍ୱାଣି ଦେୱଦତ୍ତାଦିକଭ୍ରମେ ॥177॥

ୱ୍ୟାୱର୍ତଯନ୍ତି ତଦ୍ରୂପଂ ଚୈତ୍ରମାତ୍ରାଦ୍ୱିନୈୱ ହି ।
ବ୍ରହ୍ମଣୋ ନିର୍ୱିଶେଷତ୍ୱାଦ୍ୱ୍ୟାୱର୍ତଯତି କିଂ ପୁନଃ ॥178 ॥

ଯସ୍ମାତ୍ କସ୍ମାଚ୍ଚଦପ୍ୟର୍ଥାତ୍ ତାୱଚ୍ଚେତ୍ ସିଦ୍ଧସାଧନମ୍ ।
ଚିନ୍ମାତ୍ରତ୍ୱଂ ଚ ନୈୱେଷ୍ଟମୱିଶେଷତ୍ୱୱାଦିନଃ ॥179॥

ତାୱନ୍ମାତ୍ରଂ ଯଦୀଷ୍ଟଂ ସ୍ୟାତ୍ ସର୍ୱଜ୍ଞତ୍ୱଂ କୁତୋ ନ ତତ୍ ।
ଚିନ୍ମାତ୍ରାଭେଦସାଧ୍ୟେଽପି ସିଦ୍ଧଂ ତପ୍ତିୱାଦିନଃ ॥180॥

ସ୍ୱାଭେଦାଙ୍ଗୀକୃତେରେୱ ଚିତ୍ତ୍ୱଂ ସ୍ୱସ୍ୟାପି ଯନ୍ମତମ୍ ।

ସର୍ୱାପେକ୍ଷତଯା ସର୍ୱଜ୍ଞତ୍ୱମିତ୍ୟୱ ତନ୍ନ ହି ॥181॥

ଇତି ଚେଚ୍ଚେତନତ୍ୱଂ ଚ ଜ୍ଞତ୍ୱଂ ନ ଜ୍ଞେଯୱର୍ଜିତମ୍ ।
ସ୍ୱଜ୍ଞେଯତ୍ୱଂ ଚ ନୈୱାସୌ ମନ୍ୟତେ ସୱିଶେଷତଃ॥182॥

ସ୍ୱଶବ୍ଦୋଽପି ପରାପେକ୍ଷସ୍ତସ୍ମାଦ୍ୟ୍ୟାୱୃତ୍ତିରେୱ ହି ।
ସ୍ୱଶବ୍ଦାର୍ଥ ଇତି ପ୍ରୋକ୍ତଃ ସ୍ୱରୂପଂ ନାମ କିଂ ନ ଚେତ୍॥183॥

ରୂପଶବ୍ଦେନ ପୂର୍ଣତ୍ୱାତ୍ ତଚ୍ଚ ସାମାନ୍ୟତାୱଚଃ ।
ନ ସ୍ୱରୂପାଭିଧାଯି ସ୍ୟାଦ୍ୱୈଯର୍ଥ୍ୟଂ ସ୍ୱରୱସ୍ୟ ଯତ୍॥184॥

ଚେତନସ୍ୟ ସ୍ୱଭାୱେ ହି ଚୈତନ୍ୟମିତି ଗୀଯତେ ।
ତସ୍ମାଦ୍ୱିଶେଷବାହୁଲ୍ୟଂ ଚୈତନ୍ୟସ୍ୟ ୱିଶେଷତଃ॥185॥

ନ ଜ୍ଞେଯଜ୍ଞାତୃହୀନଂ ହି ଜ୍ଞାନଂ ନାମ କ୍ୱଚିଦ୍ଭୱେତ୍ ।
ଜ୍ଞେଯଜ୍ଞାନୱିହୀନଶ୍ଚ ଜ୍ଞ ଇତ୍ୟତ୍ର ନ ଚ ପ୍ରମା॥186॥

ଜ୍ଞାତୃଜ୍ଞେଯୱିହୀନଂ ଚ ଜ୍ଞାନଂ ଚେଦ୍ଭୋକ୍ତୃଭୋଗ୍ୟତଃ ।
ହୀନଂ ଭୋଜନମେୱ ସ୍ୟାତ୍ ତାଡନଂ କର୍ତୃତାଡ୍ୟତଃ॥187॥

ନିତ୍ୟତ୍ୱାତ୍ ତାଦୃଶଂ ଚ ସ୍ୟାଦିତି ଚେନ୍ନିତ୍ୟୱାଗପି ।
ୱାଚ୍ୟୱକ୍ତୃୱିହୀନା ସ୍ୟାନ୍ନ ହି ସା ଚୈୱ ତାଦୃଶୀ ॥188॥

ଦ୍ରଷ୍ଟାରୋ ୱେଦୱୋଚୋ ହି ସନ୍ତି ୱାଚ୍ୟାନି ଚାଞ୍ଜସା ।
ନିତ୍ୟୋ ଦ୍ରଷ୍ଟା ଚ ୱାଚ୍ୟଶ୍ଚ ଭଗୱାନେୱ ଚ ସ୍ୱୟମ୍॥189॥

ନ ହି ୱକ୍ତୃୱିହୀନା ଚ ୱାଚ୍ୟହୀନାଽପି ୱାକ୍ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଜ୍ଞାତୃଜ୍ଞେଯୱିହୀନଂ ଚ ଜ୍ଞାନମେୱ ନ ତଦ୍ଭୱେତ୍॥190॥

ନ ହି ନିତ୍ୟୋଽପି ୱକ୍ତାଽସ୍ତି ୱାକ୍ୟୱାଚ୍ୟୱିୱର୍ଜିତଃ ।

ଜ୍ଞାନଞ୍ଚେଯୱିହୀନଶ୍ଚ ଜ୍ଞୋଽପ୍ୟେୱଂ ନୈୱ ୱିଦ୍ୟତେ ॥191॥

କିଞ୍ଚ ସର୍ୱୱିଲୋପଶ୍ଚ କେନ ମାନେନ ଗମ୍ୟତେ ।
ସର୍ୱେଣ ସହ ତଦ୍ୱାକ୍ୟମର୍ଥଶ୍ଚ ଯଦି ଗୃହ୍ୟତେ ॥192॥

ତଦଭାୱେ ନ ସର୍ୱସ୍ୟ ନାପଲାପୋ ଭୱେତ୍ ତଦା ।
ନ ଗୃହ୍ୟତେ ଚେତ୍ ତନ୍ନ୍ୟାଯାଦପଲାପୋ ନ ହି କ୍ୱଚିତ୍ ॥193॥

ଉପପତ୍ତିୱିହୀନସ୍ୟ ୱାକ୍ୟସ୍ୟାର୍ଥୋ ନ ଗମ୍ୟତେ ।
ଉପକ୍ରମାଦିଲିଙ୍ଗାନାଂ ବଲୀଯୋ ହ୍ୟୁତ୍ତରୋତ୍ତରମ୍ ॥194॥

ଶ୍ରୁତ୍ୟାଦୌ ପୂର୍ୱପୂର୍ୱଂ ଚ ବ୍ରହ୍ମତର୍କୱିନିର୍ଣଯାତ୍ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମୁପପତ୍ତିଶ୍ଚ ବହ୍ୱଶ୍ଚାଗମା ଯଦା ॥195॥

ୱିରୁଧ୍ୟନ୍ତେ ନ ଚାର୍ଥୋଽସ୍ତି ଯତ୍ର ଲିଙ୍ଗୱିରୋଧିତା ।
ସ ଏୱାର୍ଥଃ କଥଂ ଗ୍ରାହ୍ୟ ଉପପନ୍ନେଽୱିରୋଧିନି ॥196॥

ମୁଖ୍ୟାର୍ଥେ ୱିଦ୍ୟମାନେ ତୁ କ୍ୱ ସାର୍ୱଜ୍ଞଂ ନିଷିଧତେ ।
ଅତଃ ସର୍ୱଗୁଣୈର୍ଯୁକ୍ତଂ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍ଗୀକାର୍ଯମେୱ ହି ॥197॥

ଅପଲାପୋଽପି ସର୍ୱସ୍ୟ ନ କଥଞ୍ଚନ ଯୁଜ୍ୟତେ ।
ଅନାଦିଯୋଗ୍ୟତା ଚୋକ୍ତା ତେନ ଗ୍ରାହ୍ୟେୱ ସର୍ୱଥା ॥198॥

ମୁକ୍ତାନାଂ ତାରତମ୍ୟଂ ଚ ମାନୈରୁକ୍ତୈର୍ନ ଚାଲ୍ୟତେ ।
ଜ୍ଞାନିନୋଽପି ଯତୋ ନିତ୍ୟଂ କୁର୍ୱନ୍ତି ଶୁଭମେୱ ହି ॥199॥

ତାରତମ୍ୟଂ ତୁ ମୁକ୍ତୌ ଚ ତେନୈୱାଧୱସୀଯତେ ।
ତାରତମ୍ୟଂ ନ ଚେନ୍ମୁକ୍ତୌ କୁତଃ କୁର୍ୟୁଃ ଶୁଭଂ ପୁନଃ ॥200॥

କୃଚ୍ଛ୍ରେଣାପି ତପୋ ଜ୍ଞାନଂ କର୍ମାପ୍ୟେତେ ଚରନ୍ତି ହି ।

ବିଭ୍ୟତି ସ୍ମାଶୁଭାନ୍ନିତ୍ୟଂ ସକାମାଶ୍ଚ ଶୁଭେ ସଦା ॥201॥

ନ ଚ ସ୍ୱଭାୱ ଏୱାଯଂ ଭଯପୂର୍ୱପ୍ରୱୃତ୍ତିତଃ ।
କୃଚ୍ଛ୍ରେଣାଚରଣାଚ୍ଚୈୱ ଶୁଭସ୍ୟୈ ୱ ପୁନଃ ପୁନଃ ॥202॥

ତାଦୃଶୋଽପି ସ୍ୱଭାୱଶ୍ଚେଦଙ୍ଗସ୍ୟାପି ଭୱେତ୍ ତଥା ।
ଫଲୱତ୍ତ୍ୱେ ପ୍ରମାଣଂ ଚେତ୍ ତତ୍ରଙ୍ଗସ୍ୟ ସମଂ ହି ତତ୍ ॥203॥

'ନିଷ୍କାମଂ ଜ୍ଞାନପୂର୍ୱଂ ଚ ନିୱୃତ୍ତମିହ ଚୋଚ୍ୟତେ ।
ନିୱୃତ୍ତଂ ସେୱମାନସ୍ତୁ ବ୍ରହ୍ମାଭ୍ୟେତି ସନାତନମ୍ ' ॥204॥

'ଶୁଭେନାନନ୍ଦୱୃଦ୍ଧିଃ ସ୍ୟାତ୍ ହ୍ରାସଶ୍ଚୈୱାଶୁଭେନ ହି ।
ଜ୍ଞାନିନୋଽପି ଯତସ୍ତେନ କର୍ତ୍ତୱ୍ୟଂ ଶୁଭମେୱ ତୈଃ' ॥205॥

'ଉପାସ୍ତେ ସ ଯ ଆତ୍ମାନଂ କ୍ଷୀଯତେ ନାସ୍ୟ କର୍ମ ହି ।
ଅସ୍ମାଦ୍ଧ୍ୟୱାତ୍ମନୋ ଯଦ୍ୟତ୍ କାମଯେତ୍ ସୃଜତେ ଚ ତତ୍ ॥206॥

ଅୱିଦ୍ୱାନ୍ ବହୁକର୍ମାଽପି ହ୍ୟନ୍ତୱତ୍ଫଲମାପ୍ନୁଯାତ୍ ।
ଯଦେୱ ୱିଦ୍ୟଯା କୁର୍ଯାତ୍ ତଦେୱ ହ୍ୟତିୱୀର୍ଯୱତ୍ ॥207॥

ଇତ୍ୟାଦିୱାକ୍ୟସାମର୍ଥ୍ୟାତ୍ ତାରତମ୍ୟଂ ୱିମୁକ୍ତିଗମ୍ ।
ନ ଚାତ୍ରୋପାସକସ୍ୟୈୱ ଫଲମକ୍ଷଯମୁଚ୍ୟତେ ॥208॥

ନ ହି ଜ୍ଞାନଂ ୱିନା କ୍ୱାପି ଫଲସ୍ୟାକ୍ଷଯତା ଭୱେତ୍ ।
ଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରେଣ ଚେତ୍ ତସ୍ୟ ନାସ୍ମତ୍ପକ୍ଷପ୍ରତୀପତା ॥209॥

ଜ୍ଞାନୋତ୍ତରସ୍ୟୈୱମପି ହ୍ୟକ୍ଷଯତ୍ୱଂ ନ ଚାନ୍ୟଥା ।
ପୂର୍ୱଭାୱିଶୁଭାନାଂ ହି ଜ୍ଞାନେନୈୱ କୃତାର୍ଥତା ॥210॥

ପ୍ରାରବ୍ଧାନାଂ ତୁ ଭୋଗେନ ତଜ୍ଜ୍ଞାନୋତ୍ତରକର୍ମଣାମ୍ ।
ମୁକ୍ତାୱନୁପ୍ରୱେଶଃ ସ୍ୟାଦନ୍ୟଥା ତତ୍କୃତିର୍ନ ହି ॥211॥

ଜ୍ଞାନାତ୍ ପୂର୍ୱାଣି କର୍ମାଣି ଶୁଭାନି ଜ୍ଞାନସିଦ୍ଧୟେ ।
ଅକାମ୍ୟାନି ନିଷିଦ୍ଧାନି ଜ୍ଞାନରୋଧାୟ ଭୁକ୍ତୟେ ॥212॥

ଯୋଗ୍ୟତାଯା ବଲାଦ୍ୟଶ୍ଚ ଶୁଭବାହୁଲ୍ୟମାଦିତଃ ।
ଜ୍ଞାନବାହୁଲ୍ୟମେୱୈତତ୍ କୁର୍ଯାନ୍ନାନ୍ୟସ୍ୟ କାରଣମ୍ ॥213॥

ଜ୍ଞାନସ୍ୟ ଭକ୍ତିଭାଗତ୍ୱାଭକ୍ତିର୍ଜ୍ଞାନମିତୀର୍ଯତେ ।
ଜ୍ଞାନସୈ୍ୟୱ ୱିଶେଷୋ ଯଭକ୍ତିରିତ୍ୟଭିଧୀୟତେ ॥214॥

ପରୋକ୍ଷତ୍ୱାପରୋକ୍ଷତ୍ୱେ ୱିଶେଷୌ ଜ୍ଞାନଗୌ ଯଥା ।
ସ୍ନେହଯୋଗୋଽପି ତଦ୍ୱତ୍ ସ୍ୟାଦ୍ୱିଶେଷୋ ଜ୍ଞାନଗୋଽପରଃ ॥215॥

ଇତ୍ୟଭିପ୍ରାଯତଃ ପ୍ରାଯୋ ଜ୍ଞାନମେୱ ୱିମୁକ୍ତୟେ ।
ୱଦନ୍ତି ଶ୍ରୁତଯଃ ସୋଽଯଂ ୱିଶେଷୋଽପି ହ୍ୟୁଦୀର୍ଯତେ ॥216॥

ଭକ୍ତିର୍ଜ୍ଞାନମିତି କ୍ୱାପି ନ ହି ଦ୍ୱେଷଯୁତା ଦୃଶିଃ ।
ପୁରୁଷାର୍ଥାଯ ଭୱତି ସର୍ୱଶ୍ରୁତିୱିରୋଧତଃ ॥217॥

‘ଚେତନସ୍ୟ ଦ୍ୱଯଂ ଭୋଗ୍ୟଂ ସଂସାରୋ ମୁକ୍ତିରେୱ ଚ ।
ସଂସାରସ୍ତ୍ରିୱିଧସ୍ତତ୍ର ସ୍ୱର୍ଗୋ ମଧ୍ୟମଧସ୍ତଥା ॥218॥

ମୁକ୍ତିଶ୍ଚ ୱିୱିଧା ତତ୍ର ସୁଖଂ ନିତ୍ୟଂ ତଥାଽପରମ୍ ।
ନିତ୍ୟଦୁଃଖମିତି ଜ୍ଞେଯଂ ସାଧନଂ ସଂସୃତାୱପି ॥219॥

କାମ୍ୟଂ କର୍ମ ନିଷିଦ୍ଧଂ ଚ ସାଜ୍ଞାନମିତି ନିଶ୍ଚଯଃ ।
ଦ୍ୱେଷୋ ଭକ୍ତିଶ୍ଚ ମୁକ୍ତୌ ତୁ ମୁକ୍ତିଦ୍ୱଯୱିଧାଯକମ୍ ॥220॥

ଇତି ପୈଙ୍ଗିଶ୍ରୁତେର୍ଦ୍ୱେଷୋ ନୈୱ ସନ୍ମୁକ୍ତିକାରଣମ୍ ।
ଅସନ୍ମୁକ୍ତେଃ କାରଣଂ ଚ ମୁକ୍ତାୱିତ୍ୟତ୍ର କେଶୱଃ ॥221॥

ମୁକ୍ତିଶବ୍ଦୋଦିତୋ ମୋକ୍ଷଂ ସ୍ୱଭକ୍ତାନାଂ କରୋତି ଯତ୍ ।
ଦ୍ୱେଷତୋଽପି ୱିମୁକ୍ତିଶ୍ଚେନ୍ମହାତାପ୍ୟର୍ଯରୋଧନମ୍ ॥222॥

ଭକ୍ତ୍ୟା ପ୍ରସନ୍ନତୋ ଦେୱାନ୍ମୁକ୍ତିରିତ୍ୟେୱ ତଦ୍ଗୁଣାନ୍ ।
ୱଦନ୍ତି ଶ୍ରୁତଯଃ ସର୍ୱାଃ ପୁରାଣାନ୍ୟାଗମା ଅପି ॥223॥

ଯଦି ଦ୍ୱେଷେଣ ମୁକ୍ତିଃ ସ୍ୟାଦ୍ୱକ୍ତୱ୍ୟା ଦୋଷସଞ୍ଚଯଃ ।
ସ୍ମର୍ତୱ୍ୟୋ ଭଗୱାନ୍ ନିତ୍ୟମିତ୍ୟର୍ଥେ ନୈୱ ହି କ୍ୱଚିତ୍ ॥224॥

ଦ୍ୱେଷାଦିୱ ଗୁଣାନାହ ପୁରାଣେ କ୍ରୁଦ୍ଧୱାକ୍ୟୱତ୍ ।
ଯଥା କୃଦ୍ଧଃ ପିତା ପୁତ୍ରଂ ମରେତ୍ୟାକ୍ଷେପପୂର୍ୱକମ୍ ॥225॥

ପ୍ରୋକ୍ତସ୍ୟାନ୍ୟସ୍ୟ କୃତ୍ୟର୍ଥଂ ୱଦତ୍ୟେୱଂ ପୁରାଣଗମ୍ ।
ୱାକ୍ୟଂ ଶ୍ରୁତିୱିରୋଧେନ ସ୍ୱୱିରୋଧେନ ଚାଞ୍ଜସା ॥226॥

ବହ୍ୱାଗମୱିରୋଧାଚ୍ଚ ନ ଦ୍ୱେଷାନ୍ମୁକ୍ତିୱାଚକମ୍ ।
'ତମୋ ଦ୍ୱେଷେଣ ସଂଯାତି ଭକ୍ତ୍ୟା ମୁକ୍ତିଂ ତଥୈୱ ଚ ॥227॥

ୱିଷ୍ଣୌ ୱିଷ୍ଣୁପ୍ରସାଦେନ ୱିଲୋମତ୍ୱେନ ଚାଞ୍ଜସା' ।
ଇତି ଷାଡ୍ଗୁଣ୍ୟୱଚନମପ୍ୟୁକ୍ତାର୍ଥନିଯାମକମ୍ ॥228॥

ମହାତାପ୍ୟର୍ଯରୋଧେ ଚ କଥଂ ୱାକ୍ୟଂ ପ୍ରମାଣତାମ୍ ।
ଯାତି ସର୍ୱାର୍ଥରୂପଂ ହି ମହାତାପ୍ୟର୍ଯମିଷ୍ୟତେ ॥229॥

ୱାଚକତ୍ୱଂ ହି ତାପ୍ୟର୍ଯଂ ଯଦର୍ଥା ଅଖିଲା ରୱାଃ ।

ସୋଽର୍ଥଃ କଥଂ ପରିତ୍ୟାଜ୍ୟ ଏକଶବ୍ଦସ୍ୟ ସଂଶଯେ ॥230॥

ଅତୋ ୱିଜ୍ଞାନଭକ୍ତିଭ୍ୟାଂ ପୁରୁଷାର୍ଥଃ ପରୋ ଭୱେତ୍ ।
'ଯସ୍ୟ ଦେୱେ ପରା ଭକ୍ତିର୍ଯଥା ଦେୱେ ତଥା ଗୁରୌ ॥231॥

ତସ୍ୟୈତେ କଥିତା ହ୍ୟର୍ଥାଃ ପ୍ରକାଶନ୍ତେ ମହାତ୍ମନଃ ' ।
'ଭକ୍ତ୍ୟା ଜ୍ଞାନଂ ତତୋ ଭକ୍ତିସ୍ତୋତୋ ଦୃଷ୍ଟିସ୍ତତଶ୍ଚ ସା ॥232॥

ତତୋ ମୁକ୍ତିସ୍ତତୋ ଭକ୍ତିଃ ସୈୱ ସ୍ୟାତ୍ ସୁଖରୂପିଣୀ' ।
'ଭକ୍ତ୍ୟା ପ୍ରସନ୍ନୋ ଭଗୱାନ୍ ଦଦ୍ୟାଜ୍ଜ୍ଞାନମନାକୁଲମ୍ ॥233॥

ତଯୈୱ ଦର୍ଶନଂ ଯାତଃ ପ୍ରଦଦ୍ୟାନ୍ମୁକ୍ତିମେତଯା' ।
'ନାହଂ ୱେଦୈର୍ନ ତପସା ନ ଦାନେନ ନ ଚେଜ୍ୟଯା ॥234॥

ଶକ୍ୟଂ ଏୱଂୱିଧୋ ଦ୍ରଷ୍ଟୁଂ ଦୃଷ୍ଟୱାନସି ମାଂ ଯଥା ।
ଭକ୍ତ୍ୟା ତ୍ୱନନ୍ୟଯା ଶକ୍ୟ ଅହମେୱଂୱିଧୋଽର୍ଜୁନ ॥235॥

ଜ୍ଞାତୁଂ ଦ୍ରଷ୍ଟୁଂ ଚ ତତ୍ତ୍ୱେନ ପ୍ରୱେଷ୍ଟୁଂ ଚ ପରନ୍ତପ' ।
ଇତ୍ୟାଦିୱାକ୍ୟତଶ୍ଚୈୱ ସୋଽଯମୁକ୍ତାର୍ଥ ଈଯତେ ॥236॥

ନ ଚ ପ୍ରସାଦମାପ୍ନୋତି ଦ୍ୱେଷାଭକ୍ତ୍ୟା ତମାପ୍ନୁଯାତ୍ ।
ଇତି ଦୃଷ୍ଟାନୁସାରିତ୍ୱମପ୍ୟସ୍ମିନ୍ନର୍ଥ ଈଯତେ ॥237॥

'ଯେ ପୃଥଗ୍ୱିହିତା ୱିଷ୍ଣୋର୍ଗୁଣା ୱେଦେନ ସାଦରମ୍ ।
ତ ଏୱ ଦୃଷ୍ଟୱୈଲୋମ୍ୟାଦଙ୍ଗୀକାର୍ଯା ନ ଚାପରମ୍ ॥238॥

ଅନ୍ୟଦୃଷ୍ଟାନୁସାରେଣ ୱାସୁଦେୱେଽପି ଗୃହ୍ୟତେ ।
ଦୋଷାଭାୱଶ୍ଚ ଯେ ୱେଦୈରୁଦିତା ଅୱିହାଯ ତାନ୍ ॥239॥

ଅନୁକ୍ତା ଅପି ଚ ଗ୍ରାହ୍ୟା ମହାତାତ୍ପର୍ଯଶକ୍ତିତଃ ।
ଏୱଂ ବୃହତ୍ସଂହିତାୱାକ୍ ସିଦ୍ଧାନ୍ତା ହି ତଦୀରିତଃ ॥240॥

ତାରତମ୍ୟେନ ତଭକ୍ତେଷ୍ୱପି ଭକ୍ତିର୍ୱିନିଶ୍ଚଯାତ୍ ।
କର୍ତୱ୍ୟଷାଽପି ତଭକ୍ତିର୍ଲୋକୱେଦାନୁସାରତଃ ॥241॥

ଯୋ ହି ଭକ୍ତଃ ପ୍ରଧାନେ ସ୍ୟାତ୍ ତଦୀଯେଷ୍ୱପି ଭକ୍ତିମାନ୍ ।
ଦୃଷ୍ୟତେ ଽସୌ ନିଯମତୋ ୱିପରୀତୋ ୱିପର୍ଯଯେ ॥242॥

ୱ୍ୟଭିଚାରୋ ଯଦି କ୍ୱାପି ଭକ୍ତିହ୍ରାସୋଽତ୍ର କଲ୍ପ୍ୟତେ ।
ଭକ୍ତିଦୋଷୋ ହ୍ୟସୌ ଯନ୍ନ ତଭକ୍ତେଷ୍ୱପି ଭକ୍ତିମାନ୍ ॥243॥

ତାରତମ୍ୟେନ ତେଷ୍ୱଦ୍ଧା ଭକ୍ତିର୍ଦୃଷ୍ଟାନୁସାରତଃ ।
ୱିଷ୍ଣୁପ୍ରସାଦାନୁସାରାତ୍ କାର୍ଯା ଦୋଷସ୍ତଦନ୍ୟଥା ॥244॥

ସ୍ୱପ୍ରୀତ୍ୟନୁସୃତୌ ପ୍ରୀତିର୍ଲୋକେଽପ୍ୟଦ୍ଧୈୱ ଦୃଶ୍ୟତେ ।
ତାରତମ୍ୟପରିଜ୍ଞାନମପ୍ୟେତେନୈୱ ସାଧନମ୍ ॥245॥

'ଲକ୍ଷ୍ମୀୱିରିଞ୍ଚୱାଣୀଶଗିରିଜେନ୍ଦ୍ରା ଗିରାଂ ପତିଃ ।
ସୂର୍ଯାଦଯଶ୍ଚ କ୍ରମଶୋ ଭଗୱତ୍ପ୍ରୀତିଗୋଚରାଃ ॥246॥

ତେଷୁ ଭକ୍ତିଃକ୍ରମେଣୈୱ କାର୍ଯା ନିତ୍ୟଂ ମୁମୁକ୍ଷୁଭିଃ ।
ସର୍ୱେଽପି ଗୁରୱଶ୍ଚୈତେ ପୁରୁଷସ୍ୟ ସଦୈୱ ହି ॥247॥

ତସ୍ମାତ୍ ପୂଜ୍ୟାଶ୍ଚନମ୍ୟାଶ୍ଚଧ୍ୟେଯାଶ୍ଚ ପରିତୋ ହରିମ୍ । '
ଇତି ଷାଡ୍ଗୁଣ୍ୟୱଚନାଦପ୍ୟେଷୋଽର୍ଥୋଽୱସୀଯତେ ॥248॥

'ହରିଭକ୍ତିଃ କ୍ରମେଣୈୱ ତଦୀଯେଷୁ ହରିସ୍ମୃତିଃ ।

ହରିସ୍ତୁତିସ୍ତତ୍ସ୍ମୃତିଶ୍ଚ ତତ୍ସ୍ତୁତିର୍ହରିପୂଜନମ୍ ॥249॥

ତତ୍ପୂଜା ୱିହିତାତ୍ୟାଗ ଇତି ମୁକ୍ତେଃ କ୍ରମେଣ ହି ।
ନିଯମାତ୍ ସାଧନାନ୍ୟେୱ ନିତ୍ୟସାଧ୍ୟାନି ଚାଖିଲୈଃ ’ ॥250॥

ଇତି ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତରଂ ସାଧନସ୍ୟ ୱିନିର୍ଣଯେ ।
ପ୍ରଶ୍ନୋତ୍ତେ ପଞ୍ଚରାତ୍ରେ ହି ସାଧନସ୍ୟ ୱିନିର୍ଣଯଃ ॥251॥

ହରିଦ୍ୱେଷୋ ନ ଶୁଭଦଃ ସଦ୍ଦ୍ୱେଷତ୍ୱାଦ୍ୟଥା ଗୁରୋଃ ।
କ୍ରମାଭକ୍ତିର୍ହରିପ୍ରୀତିକାରଣଂ ତତ୍ପ୍ରିଯୋପଗା ॥252॥

ଭକ୍ତିର୍ଯତୋ ଯଥା ସ୍ୱସ୍ମିନ୍ନିତ୍ୟାଦ୍ୟା ଯୁକ୍ତିରତ୍ର ଚ ।
ପ୍ରାଧାନ୍ୟତାରତମ୍ୟାନୁସାରିଣୀ ଭକ୍ତିରୁତ୍ତମା ॥253॥

ପ୍ରୀତିଦୈୱ ହରେର୍ଯସ୍ମାଭକ୍ତିଃ ସା ସ୍ୱୋପଗା ଯଥା ।
ଇତି ୱା ଜ୍ଞାନକର୍ମାଦିଫଲଂ ଟୈଷୁ କ୍ରମୋପଗମ୍ ॥254॥

॥ଫଲଶ୍ରୁତ୍ୟଧିକରଣମ୍ ॥

ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟତାରତମ୍ୟେନ ଫଲଂ ହି ଫଲିନାଂ ଭୱେତ୍ ।
ଅଶୁଭଂ ତ୍ୱଶୁଭେଽପ୍ୟେଷାଂ ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟାତ୍ ପ୍ରୀତିତୋ ହରେଃ ॥255॥

ଆଜ୍ଞଯା ଚାନ୍ୟଗଂ ନୈୱ ଭୋଗାଯ ଭୱତି କ୍ୱଚିତ୍ ।
‘ପୁଣ୍ୟମେୱାମୱାପ୍ନୋତି ନ ଦେୱାନ୍ ପାପମାପ୍ନୁଯାତ୍’ ॥256॥

ଇତ୍ୟାଦିଶ୍ରୁତଯୋ ମାନମୁକ୍ତେଽର୍ଥେ ଯୁକ୍ତଯୋଽପରାଃ ।
‘ଉପାସନାଧର୍ମଫଲଂ ଯତୋ ଦେହାନ୍ତରେ ସ୍ଥିତିଃ ॥257॥

ୱାସୁଦେୱାଜ୍ଞଯା ଟୈୱ ପୂର୍ୱକର୍ମାନୁସାରତଃ ।

ପ୍ରେରଯନ୍ତି ହି ତେ ଜୀୱାନ୍ ପୁଣ୍ୟପାପେଷୁ ନିତ୍ୟଶଃ ॥258॥

ଅରାଗଦ୍ୱେଷତଶ୍ଚୈୱ କଥଂ ଦୋଷାନୱାପ୍ନୁୟୁଃ ।
ହର୍ଯାଜ୍ଞାକରଣାଦେୱ ପୁଣ୍ୟମେଭିରୱାପ୍ୟତେ ॥259॥

ହରିପୂଜେତି ଚୋଦ୍ଦେଶାତ୍ କଥଂ ନ ଶୁଭମାପ୍ନୁୟୁଃ ।
ଅତୋ ଯଥାକ୍ରମଂ ଧର୍ମାଜ୍ଞାନଯୋଃ ଫଲମଞ୍ଜସା ॥260॥

ସର୍ୱପ୍ରାଣଗତଂ ଦେୱାଃ ପ୍ରାପ୍ନୁୱନ୍ତ୍ୟା ୱିରିଞ୍ଚିତଃ ।
ଦେୱା ଏୱ ହି ଦେୱାନାଂ ୱିଶିଷ୍ଟା ୱିନିଯାମକାଃ ॥261॥

ବ୍ରହ୍ମା ବ୍ୟଖିଲଦେୱାନାଂ ନରାଣାଂ ଚ ନିଯାମକଃ ।
ଅତଃ ସର୍ୱଗୁଣାନେଷଃ ପ୍ରାପ୍ନୋତ୍ୟଧିକମନ୍ୟତଃ ॥262॥

ଦ୍ରୱ୍ୟସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟୱିଜ୍ଞାନପ୍ରଯତ୍ନୈରଧିକଂ ଫଲମ୍ ।
ଦେୱାନାମନ୍ୟଗଂ ଚାପି ତେଷୁ ହି ବ୍ରହ୍ମଣୋଽଧିକମ୍ ’ ॥263॥

ବୃହତ୍ତନ୍ତ୍ରୋଦିତଂ ୱାକ୍ୟଂ ହରିଣା ଫଲନିର୍ଣଯେ ।
ଲୋକେଽପ୍ୟେତାଦୃଶଗୁଣୈଃ ଫଲାଧିକ୍ୟଂ ହି ଦୃଶ୍ୟତେ ॥264॥

ଏୱଂ ଚ କଲିପୂର୍ୱାଣାମସୁରାଣାଂ ମହତ୍ତ୍ୱଲମ୍ ।
ଅଶୁଭେଷୁ ସଦୈୱ ସ୍ୟାଦ୍ଭିଥ୍ୟାଜ୍ଞାନାଦିକେଷୁ ହି ॥265॥

‘ଶୁଭାଶୁଭଫଲଂ ଦେୱା ଅସୁରାଶ୍ଚ ସମାପ୍ନୁୟୁଃ ।
କ୍ରମେଣୈୱ ଯଥାଶକ୍ତି ଯଥା ଯେ ଯେ ପ୍ରଯୋଜକାଃ ॥266॥

ପ୍ରେରକା ଅପି ପାପାନାଂ ନ ଦେୱାଃ ପାପମାପ୍ନୁୟୁଃ’ ।
ଇତି ପ୍ରକାଶିକାଯାଂ ହି ପ୍ରୋୱାଚ ହରିରଞ୍ଜସା ॥267॥

'ଯଦ୍ୟପ୍ୟୱଂ ସୁରାଣାଂ ଚ ଦୈତ୍ୟାନାଂ ଚ ମହତ୍ତ୍ୱଲମ୍ ।
ଶୁଭାଶୁଭେଭ୍ୟ ଏୱଂ ଚ କର୍ତୁଶ୍ଚ ସ୍ୟାଦ୍ୟଥୋଦିତମ୍ ॥268॥

ତସ୍ମାନ୍ନିରଯମାନୁଷ୍ୟସ୍ୱର୍ଗମୁକ୍ତ୍ୟୁପଭୋଗିନଃ ।
ମାନୁଷୋଉମମାରଭ୍ୟ ଦେୱାସ୍ତୁ ନିରଯଂ ୱିନା ॥269॥

ଅସୁରାସ୍ତୁ ୱିନା ମୁକ୍ତିଂ ତମୋଽନ୍ଧମପି ଚାପ୍ନୁଯୁଃ ' ।
ଇତି ତତ୍ତ୍ୱୱିୱେକୋକ୍ତଂ ସ୍ୱଯଂ ଭଗୱତା ୱଚଃ ॥270॥

॥ଅନ୍ଧ୍ୟାଧିକରଣମ୍ ॥

ଜ୍ଞାନଦା ଅପି ଚାଚାର୍ଯା ୱିଶେଷାତ୍ ଫଲମାପ୍ନୁଯୁଃ ।
'ମୁକ୍ତାୱଷ୍ଟଗୁଣଂ ଶିଷ୍ୟାଦ୍ଗୁରୁରାପ୍ନୋତି ଶୋଭନମ୍ ॥271॥

ତଦ୍ଗୁରୁର୍ଦ୍ୱିଗୁଣଂ ତସ୍ମାତ୍ ସାର୍ଧଂ ତାୱତ୍ ତତୋଽପରେ।
ଦେୱାଃ ସହସ୍ରଗୁଣିତଂ କ୍ରମାତ୍ ତସ୍ମାଦ୍ୟଥୋଉରମ୍ ॥272॥

ବ୍ରହ୍ମା ମହୌଘଗୁଣିତମେୱଂ ଫଲୱିନିର୍ଣଯଃ '।
ଇତ୍ୟାହ ଭଗୱାନ୍ ଶାସ୍ତ୍ରେ ଗୁରୁୱୃତ୍ତାଭିଧେ ସ୍ୱଯମ୍ ॥273॥

ଯୁକ୍ତଂ ଚ ତନ୍ନ ଗୋଦାତା ଗୋମାତ୍ରଫଲମାପ୍ନୁଯାତ୍ ।
'ଯ ଇମଂ ପରମଂ ଗୁହ୍ୟଂ ମଭକ୍ତେଷ୍ୱଭିଧାସ୍ୟତି ॥274॥

ଭକ୍ତିଂ ମଯି ପରାଂ କୃତ୍ୱା ମାମେୱୈଷ୍ୟତ୍ରସଂଶଯଃ ।
ନ ଚ ତସ୍ମାନ୍ମନୁଷ୍ୟେଷୁ କଶ୍ଚିନ୍ମେ ପ୍ରିଯକୃତ୍ତମଃ ॥275॥

ଭୱିତା ନ ଚ ମେ ତସ୍ମାଦନ୍ୟଃ ପ୍ରିଯତରୋ ଭୁୱି' ।
ଇତ୍ୟାହ ଭଗୱାନେୱମପି ପାତ୍ରମପେକ୍ଷ୍ୟତେ ॥276॥

॥ମୁକ୍ତିଫଲାଧିକରଣମ୍॥

ଏୱମେୱାୱିରୋଧେନ ପ୍ରାରବ୍ଧସ୍ୟେୱ କର୍ମଣଃ ।
ଜ୍ଞାନଂ ଦୃଷ୍ଟଫଲଂ ପ୍ରୋକ୍ତଂ ମୁକ୍ତିଶ୍ଚେହୈୱ ଲଭ୍ୟତେ ॥277॥

॥ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯ ୱିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରାନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ତୃତୀଯାଧ୍ୟାଯଃ (ସାଧନାଧ୍ୟାଯଃ) ॥3॥

ଚତୁର୍ଥାଧ୍ୟାଯଃ (ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରାନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ତୃତୀଯାଧ୍ୟାଯସ୍ୟ ଚତୁର୍ଥଃ ପାଦଃ ॥3-4॥
ଚତୁର୍ଥୋଽଧ୍ୟାଯଃ (ଫଲାଧ୍ୟାଯଃ) ॥4॥
ପ୍ରଥମଃ ପାଦଃ ॥4-1॥

ସମନ୍ୱଯାୱିରୋଧାଭ୍ୟାଂ ସିଦ୍ଧେ ୱସ୍ତୁନି ସାଧନେ ।
ୱିଚାରିତେଷ୍ୱଶେଷେଷୁ ସାଧନେଷୁ ୱିଶେଷତଃ ॥01॥

॥ଆୱୃତ୍ତ୍ୟଧିକରଣମ୍॥

ନିତ୍ୟଶଃ କାର୍ଯମତ୍ୟନ୍ତମୱଶ୍ୟୟାୱି ସାଧନମ୍ ।
ଚିନ୍ତ୍ୟତେ ପ୍ରଥମଂ ତତ୍ର ଶ୍ରୱଣାଦି ସକୃତ୍କ୍ରିଯା ॥02॥

ଆୱୃତ୍ତିର୍ୱେତ୍ତି ସନ୍ଦେହେ କର୍ତୱ୍ୟାଽଽୱୃତ୍ତିରେୱ ହି ।
ଉପଦେଶୋଽତତ୍ତ୍ୱମସୀତ୍ୟାଦି ହ୍ୟସକୃଦେୱ ଯତ୍ ॥03॥

"ଲିଙ୍ଗାଲ୍ଲାତୱ୍ୟତଃ ପୂର୍ୱମୃଜୋର୍ବ୍ରହ୍ମତ୍ୱତଃ ଶତାତ୍ ।
ଶୁଶ୍ରାୱୋଗ୍ରତପା ନାମ ଯୋଗ୍ୟୋ ରୁଦ୍ରପଦସ୍ୟ ଯଃ ॥04॥

ସାର୍ଧଂ ପରାର୍ଧଂ ୱିଷ୍ଣୋସ୍ତୁ ଗୁଣାନ୍ ଭକ୍ତ୍ୟା ସଦୋଦ୍ୟତଃ ।
ତତ୍ତ୍ୱିଭାଗମୁପାସାଂ ଚ ଚକ୍ରେ ସମ୍ଭୃତମାନସଃ ॥05॥

ଦଶମନ୍ୱନ୍ତରଂ ଶକ୍ରପଦଯୋଗ୍ୟୋ ଗରୁତ୍ମତଃ ।

ପଦଯୋଗ୍ୟାତ୍ ସୁମନସଃ ସୁନନ୍ଦୋ ନାମ ଚାଶୃଣୋତ୍ ॥06॥

ଉପାସାଂ ଚକ୍ରଉଦ୍ୟୁକ୍ତୋ ମନ୍ୱନ୍ତରଚତୁଷ୍ଟୟମ୍ ।
ସୂର୍ଯାଚନ୍ଦ୍ରମସୋଶ୍ଚୈୱ ପଦଯୋଗେୀ ସୁତେଜସୌ ॥07॥

ସୁରୂପଃ ଶାନ୍ତରୂପଶ୍ଚ ମନ୍ୱନ୍ତରଚତୁଷ୍ଟୟମ୍ ।
ଅଶୃଣ୍ୱତାଂ ସୁମନସୋ ମନ୍ୱନ୍ତରମୁପାସତାମ୍ ॥08॥

ତତଃ ପ୍ରୋକ୍ତାସ୍ତୁତେ ସର୍ୱେ ଭକ୍ତ୍ୟାଗ୍ରତପଆଦୟଃ ।
ଅପଶ୍ୟନ୍ ପରମଂ ୱିଷ୍ଣୁଂ ତପ୍ରସାଦୈଧ୍ୃତାଃ ସଦା" ॥09॥

ଇତ୍ୟୁକ୍ତଂ ୱିଷ୍ଣୁନା ସାକ୍ଷାତ୍ ଗ୍ରନ୍ଥେ ସଉତ୍ତ୍ୱସଙ୍ଜିତେ ।
ଆମ୍ନେତି ନାମ କଥିତଂ ସାକ୍ଷାନ୍ନାରଯଣସ୍ୟ ହି ॥10॥

॥ଆମ୍ନାଧିକରଣମ୍॥

'ଆମ୍ ବ୍ରହ୍ମ ମହାଂସ୍ତାରଃ ପରମେଶଃ ଶୁଚିଶ୍ରୱାଃ ।
ୱିଷ୍ଣୁର୍ନାରାଯଣୋଽନନ୍ତ ଇତି ଶ୍ରୀପତିରୀର୍ଯତେ ' ॥11॥

ଇତି ପୈଙ୍ଗିଶ୍ରୁତିଶ୍ଚୈୱ ତଥୈୱ ପରମଶ୍ରୁତିଃ ।
'ଓମାମ୍ନା ଭଗୱାନ୍ ୱିଷ୍ଣୁରାମ୍ନାନନ୍ଦୋଽକ୍ଷରଃ ସ୍ୱରାଟ୍ ॥12॥

ୱିଶ୍ୱତ୍ରାତା ନୃସିଂହୋଽଜୋ ନାରାଯଣ ଉରୁକ୍ରମଃ ।
'ଅନସୂଯା ତଥୈୱାତ୍ରେର୍ଜଙ୍ଘେ ପୁତ୍ରାନକଲ୍ପଯାନ୍ ॥13॥

ଦତ୍ତଂ ଦୂର୍ୱାସସଂ ସୋମମାମ୍ନେଶବ୍ରହ୍ମସମ୍ଭୱାନ୍' ।
ଇତି ଭାଗୱତେ ଚୈୱ ତସ୍ମାଦାମ୍ନା ଜନାର୍ଦନଃ ॥14॥

ତସ୍ମାଦୁପାସ୍ୟୋ ୱିଷ୍ଣୁରିତି ଜ୍ଞାତବ୍ୟଃ ସଜ୍ଜନୈଃ ସଦା ।

ତଥୈୱୋପାସତେ ସନ୍ତସ୍ତଥୈୱୋପଦିଶନ୍ତି ଚ ॥15॥

ଆଦାନାର୍ଥତ୍ୱତଶ୍ଚାଯମାମ୍ନଶ୍ଚଃ ପତିଂ ୱଦେତ୍ ।
ସ୍ୱାମୀ ମେ ୱିଷ୍ଣୁରିତ୍ୟେୱ ନିତ୍ୟଦୋପାସ୍ୟମଞ୍ଜସା ॥16॥

'ସ୍ୱାମୀ ୱିଷ୍ଣୁରିତି ଧାନଂ ୱିଶେଷଣୱିଶେଷ୍ୟତଃ ।
କର୍ତ୍ତୱ୍ୟଂ ସର୍ୱଥୈୱୈତନ୍ନ କଥଞ୍ଚନ ୱିସ୍ମରେତ୍ ' ॥17॥

ଇତି ସତ୍ତତ୍ୱୱଚନଂ ଷାଡ୍ଗୁଣ୍ୟୱଚନଂ ପରମ୍ ।
'ମମ ସ୍ୱାମୀ ହରିର୍ନିତ୍ୟଂ ସର୍ୱସ୍ୟ ପତିରେୱ ଚ ॥18॥

ଇତି ଧେୟଃ ସର୍ୱଦୈୱ ଭଗୱାନ୍ ୱିଷ୍ଣୁରୱ୍ୟୟଃ ।

॥ନପ୍ରତୀକାଧିକରଣମ୍॥

ପ୍ରତୀକୱିଷୟତ୍ୱେନ ନ କାର୍ଯା ୱିଷ୍ଣୁଭାୱନା ॥19॥

ପ୍ରତୀକଂ ନୈୱ ୱିଷ୍ଣୁର୍ୟନ୍ମିଥ୍ୟୋପାସା ହ୍ୟନର୍ଥଦା ।
ଯୋଽନ୍ୟଥା ସନ୍ତମାତ୍ମେଶମନ୍ୟଥା ପ୍ରତିପଦ୍ୟତେ ॥20॥

କିଂ ତେନ ନ କୃତଂ ପାପଂ ଚୋରେଣାତ୍ମାପହାରିଣା ।
"ଯୋଽନ୍ୟଥା ସନ୍ତମାତ୍ମାନମନ୍ୟଥା ପ୍ରତିପଦ୍ୟତେ ॥21॥

କିଂ ତେନ ନ କୃତଂ ପାପାଂ ଚୋରେଣାତ୍ମାପହାରିଣା" ।
'ଯୋଽନ୍ୟଥୈୱ ସ୍ଥିତଂ ୱିଷ୍ଣୁମନ୍ୟଥା ପ୍ରତିପଦ୍ୟତେ ॥22॥

କିଂ ତେନ ନ କୃତଂ ପାପଂ ଚୋରେଣ ବ୍ରହ୍ମହାରିଣା' ।
'ସ୍ୱାତ୍ମାନଂ ପ୍ରତିମାଂ ୱାଽପି ଦେୱତାନ୍ତରମେୱ ୱା ॥23॥

ଚେତନାଚେତନଂ ୱାଽନ୍ୟଦ୍ ଧାଯେଦ୍ୟଃ କେଶୱସ୍ମିତି ।

କିଂ ତେନ ନ କୃତଂ ପାପଂ ଚୋରେଣେଶାପହାରିଣା' ॥24॥

'ଯୋଽନ୍ୟଦ୍ୱିଷ୍ଣୁରିତି ଧାଯେଦ୍ୱିଷ୍ଣୁରନ୍ୟଦିତି ସ୍ମ ୱା ।

ଅନ୍ଧେ ତମସି ମଜ୍ଜେତ୍ ସ ଯତ୍ର ନୈୱୋଦ୍ଧ୍ରିତିଃ କ୍ୱଚିତ୍' ॥25॥

'ଯୋଽନ୍ୟଦ୍ୱିଷ୍ଣୁରିତି ଧାଯେଦ୍ୱିଷ୍ଣୁରନ୍ୟଦିତି ସ୍ମ ୱା ।

ଅନ୍ୟଥାଧାନଦୋଷେଣ ସୋଽନ୍ଧେ ତମସି ମଜ୍ଜତି ॥26॥

'ଯୋଽନ୍ୟଦ୍ୱିଷ୍ଣୁରିତି ଧାଯେଦ୍ୱିଷ୍ଣୁରନ୍ୟଦିତି ସ୍ମ ୱା ।

ମହାତମସି ମଗ୍ନସ୍ୟ ତସ୍ୟ ନୈୱୋଦ୍ଧ୍ରିତିଃ କ୍ୱଚିତ୍ ' ॥27॥

ଯକ୍ଶ୍ଚିଦନ୍ୟଥାସଂସ୍ଥମନ୍ୟଥାଧାତମଞ୍ଜସା ।

ଧାତୁର୍ମହାଦୋଷକରଂ ୱିଷ୍ଣୁଃ କିମୁ ସର୍ୱେଶ୍ୱରୋ ହରିଃ' ॥28॥

ଯକ୍ଶ୍ଚିଦନ୍ୟଥାସଂସ୍ଥମନ୍ୟଥାଧାତମଞ୍ଜସା ।

ମହାଦୋଷକରଂ ୱିଷ୍ଣୁଃ କିମୁ ସର୍ୱେଶ୍ୱରେଶ୍ୱରଃ ॥29॥

ଯକ୍ଶ୍ଚିଦନ୍ୟଥାସଂସ୍ଥମନ୍ୟଥାଧାତମଞ୍ଜସା ।

ଅନର୍ଥକାରଣଂ ଲୋକେ କିମୁ ସର୍ୱେଶ୍ୱରେଶ୍ୱରଃ ॥30॥

ନ କିଞ୍ଚିଦନ୍ୟଥା ଜ୍ଞେଯଂ ଧେଯଂ ୱା ତେନ କୁତ୍ରଚିତ୍ ।

କିମୁ ସର୍ୱୋଉମୋ ୱିଷ୍ଣୁର୍ଜ୍ଞେଯୋ ନୀଚତଯା କ୍ୱଚିତ୍ ॥31॥

ତସ୍ମାଦ୍ୱସ୍ତୁ ଯଥାରପଂ ଜ୍ଞେଯଂ ଧେଯଂ ଚ ସର୍ୱଦା ।

କାରଣଂ ପୁରୁଷାର୍ଥସ୍ୟ ନାନ୍ୟଥା ଭୱତି କ୍ୱଚିତ୍ ॥32॥

ଇତି ଶ୍ରୁତିପୁରାଣୋକ୍ତିବଲତୋ ନ ପ୍ରତୀକତା ।

ଧେଯା ୱିଷ୍ଣୋଃ କ୍ୱଚିଦ୍ୟସ୍ମାନ୍ମିଥ୍ୟାଜ୍ଞାନମନର୍ଥଦମ୍ ॥33॥

ଇତ୍ୟଭିପ୍ରେତ୍ୟ 'ନ ହି ସ ' ଇତ୍ୟାହ ଭଗୱାନ୍ ପ୍ରଭୁଃ ।
ପ୍ରତୀକସଂସ୍ଥିତତ୍ୱେନ ଧେଯୋ ୱିଷ୍ଣୁର୍ନ ଚାନ୍ୟଥା ॥34॥

॥ବ୍ରହ୍ମାଧିକରଣମ୍ ॥

ବ୍ରହ୍ମେତି ଚ ସଦା ଧେଯୋ ଭଗୱାନ୍ ୱିଷ୍ଣୁରଞ୍ଜସା ।
ଉତ୍କୃଷ୍ଟା ବ୍ରହ୍ମଶବ୍ଦାର୍ଥଃ ପୂର୍ଣତ୍ୱଂ ବ୍ରହ୍ମତା ଯତଃ ॥35॥

ଆଧ୍ୟୱ୍ୟାଦିନିମିତ୍ତେନ ୱିକ୍ଷିପ୍ତମନସୋଽପି ତୁ ।
ଧେଯୋଽୱ ବ୍ରହ୍ମତାଂ ନିତ୍ୟଂ ୱିଷ୍ଣୋର୍ଭକ୍ତ୍ୟା ନିରନ୍ତରମ୍ ॥36॥

ଇତି ପ୍ରକାଶିକାଯାଂ ଚ ୱଚନଂ ୱିଷ୍ଣୁନେରିତମ୍ ।
ନାମ୍ନେତି ସୂତ୍ରମୀଶସ୍ୟ ଜୀୱତ୍ୱପ୍ରତିପାଦକମ୍ ॥37॥

ଆତ୍ମଶବ୍ଦଂ ଯତୋ ହେତୁଂ କୃତ୍ୱା ଜୀୱଂ ନ୍ୟୱାରୟତ୍ ।
ସ୍ୱଶବ୍ଦାତ୍ ପ୍ରାଣଭୃଚ୍ଚୈୱ ନୋକ୍ତ ଇତ୍ୟେୱ ୱେଦରାଟ୍ ॥38॥

ଯଦ୍ୟାତ୍ମଶବ୍ଦ ଜୀୱେଽପି କଥଂ ୱିନିୱାରଯେତ୍ ।
ଆତ୍ମଶବ୍ଦୋଦିତସ୍ତସ୍ମାଦ୍ୱିଷ୍ଣୁରେୱ ନ ଚାପରଃ ॥39॥

'ଆତ୍ମବ୍ରହ୍ମାଦଯଃ ଶବ୍ଦାସ୍ତମୃତେ ୱିଷ୍ଣୁମଶ୍ୱ୍ୟଯମ୍ ।
ନ ୱଦନ୍ତି ଯତୋ ନାପ୍ତାଽପି ତୈର୍ଗୁଣପୂର୍ଣତା' ॥40॥

ନାରାଯଣାଧ୍ୟାତ୍ମଗତମିତି ଯଦ୍ୱୈଷ୍ଣୱଂ ୱଚଃ ।
ଯଦି ଜୀୱେଶଯୋର୍ଭେଦପତିରୈକ୍ୟଂ ଚ ମନ୍ୟତେ ॥41॥

ଆତ୍ମଶବ୍ଦଂ କଥଂ ତସ୍ମାନ୍ନିୱାରଯତି ଯୁକ୍ତିତଃ ।

ଭେଦସ୍ୟ ୱ୍ୟପଦେଶଂ ଚ ସ୍ଥିତିଂ ଚାଦନମେୱ ଚ ॥42॥

ଭେଦଦାର୍ଢ୍ୟେ ହେତୁମାହ ତାତ୍ପର୍ଯଂ ସ ଜଗତ୍ପତିଃ ।
ୱ୍ୟାୱହାରିକଭେଦସ୍ଟେତ୍ କ୍ୱାସାୱଜ୍ଞ୍ୟାୱହାରିକଃ ॥43॥

ୱ୍ୟାୱହାରିକମିତ୍ୟେୱ ୱଚନଂ ୱ୍ୟାୱହାରିକମ୍ ।
ଉତ ନେତି ୱିକଲ୍ପେ ତୁ ଯଦି ସ୍ୟାଦ୍ୱ୍ୟାୱହାରିକମ୍ ॥44॥

ତସ୍ୟାପି ବାଧତା ଚେତ୍ ସ୍ୟାତ୍ ଭେଦଃ ସ୍ୟାତ୍ ପାରମାର୍ଥିକଃ ।
ଅୱ୍ୟାୱହାରିକତ୍ୱଂ ଚେଭେଦୋଽଯଂ ସତ୍ୟତାଂ ଗତଃ ॥45॥

ଏକସ୍ୟାସତ୍ୟତାଯାଂ ହି ଦ୍ୱଯୋରେୱ ୱିରୁଦ୍ଧଯୋଃ ।
ଅନ୍ୟସ୍ୟ ସତ୍ୟତୈୱ ସ୍ୟାଦିତି କେନ ନିୱାର୍ଯତେ ॥46॥

ଅସତ୍ୟଂ ନୋକ୍ତମିତ୍ୟୁକ୍ତେ ସତ୍ୟମୁକ୍ତମିତି ପ୍ରଜାଃ ।
ଜାନନ୍ତ୍ୟୁକ୍ତଂ ତୁ ନୋ ସତ୍ୟମିତ୍ୟୁକ୍ତେଽସତ୍ୟତାମପି ॥47॥

ନ ସ୍ୱପ୍ନେଽପି ଦ୍ୱଯଂ ମିଥ୍ୟା ତତ୍ତ୍ରୈକଂ ସତ୍ୟମେୱ ହି ।
ଭାୱାଭାୱାୱୁଭୌ ତତ୍ର କଥଂ ମିଥ୍ୟା ଭୱିଷ୍ୟତଃ ॥48॥

ଭାୱସ୍ୟ ହି ନିଷେଧେ ତୁ ନାଭାୱସ୍ୟ ନିଷେଧନମ୍ ।
ସ୍ୱୱାଚୋଽସତ୍ୟତା ଚେତ୍ ସ୍ୟାତ୍ ତସ୍ମାଭେଦସ୍ୟ ସତ୍ୟତା ॥49॥

ତସ୍ମାଜ୍ଜୀୱେଶଯୋର୍ଭେଦ ଉକ୍ତନ୍ୟାଯେନ ଗମ୍ୟତେ ।
ଏତସ୍ମାଦାମ୍ନଶଦ୍ଘୋଽଯଂ ପରମାତ୍ମାଭିଧା ଭୱେତ୍ ॥50॥

ପ୍ରତୀକୱିଷଯତ୍ୱେନ ୱିଷ୍ଣୁଦୃଷ୍ଟିର୍ନ ତଦ୍ଭୱେତ୍ ।
ପ୍ରତୀକେ ୱିଷ୍ଣୁରିତ୍ୟେୱ ତସ୍ମାତ୍ କାର୍ଯା ହ୍ୟୁପାସନା ॥51॥

ନ ଚ ୱିଷ୍ଣୁଃ ପ୍ରତୀକଂ ଯତ୍ ତସ୍ମାତ୍ ନାମ୍ନ୍ୟୁପାସନା ।

ଇତି ପକ୍ଷୋ ଯଦା ବ୍ରହ୍ମଦୃଷ୍ଟିଶ୍ଚାତ୍ର ୱିରୁଧ୍ୟତେ ॥52॥

ସ ନେତି ଯୁକ୍ତିସ୍ତତ୍ରାପି ସମେତ୍ୟୁକ୍ତୱିରୁଦ୍ଧତା ।
ଯଦ୍ୟପ୍ୟୁତ୍କର୍ଷମାତ୍ରେଣ ହ୍ୟତଦ୍ଭାୱେଽପ୍ୟୁପାସନା ॥53॥

ଉତ୍କର୍ଷ ଆତ୍ମନୋଽପି ସ୍ୟାଚ୍ଚେତନତ୍ୱାଦଚେତନାତ୍ ।
ତସ୍ମାଦତତ୍ତ୍ୱଂ ନୋପାସ୍ୟମିତି ୱେଦୱିଦୋ ମତମ୍ ॥54॥

ଉତ୍କର୍ଷାଦ୍ବ୍ରହ୍ମତାଧାନେ ଯଦି ସ୍ୟାତ୍ ଫଲମଞ୍ଜସା ।
ବ୍ରହ୍ମଣୋ ନୀଚତାଧାନନାଦନର୍ଥଃ କିଂ ନ ଜାୟତେ ॥55॥

ଅଚେତନସ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମତ୍ୱଧାନେ ତୁଷ୍ଟିର୍ନ ହି କ୍ୱଚିତ୍ ।
ନୀଚସ୍ୟ ସ୍ୱାତ୍ମତାଧାନାତ୍ କୁପ୍ୟତି ବ୍ରହ୍ମ ଲୋକୱତ୍ ॥56॥

ଚଣ୍ଡାଲୋ ନୃପ ଇତ୍ୟୁକ୍ତେ ନୃପଶ୍ଚଣ୍ଡାଲ ଇତ୍ୟପି ।
କୋ ୱିଶେଷଃ ପରିଜ୍ଞାତେ ନୃପେଣ ସ୍ୟାତ୍ କଥଞ୍ଚନ ॥57॥

ପୁରତୋ ନରଦେୱସ୍ୟ ଚାଣ୍ଡାଲୋ ଯଦି ପୂଜ୍ୟତେ ।
ରାଜୱତ୍ କିଂ ନ କୋପଃ ସ୍ୟାଦ୍ରାଙ୍ଗୋ ଲୋକେଽଭିପଶ୍ୟତି ॥58॥

ରାଜ୍ଞସ୍ତୁ ପୁରତଃ ପ୍ରୋକ୍ତେ ଚଣ୍ଡାଲେ ନୃପ ଇତ୍ୟପି ।
ଆତ୍ମାନଂ ସ ଇତି ପ୍ରୋକ୍ତମିତିୱଦ୍ଧ୍ୟେୱ କୁପ୍ୟତି ॥59॥

ଅଭେଦେନୈତଯୋର୍ଧାନେ କୋ ୱିଶେଷୋ ୱଚସ୍ୟପି ।
ଅଯଂ ରାଜା ତ୍ୱମିତ୍ୟୁକ୍ତେ ଚଣ୍ଡାଲେଽଥ ନୃପେଽପି ଚ ॥60॥

ଚଣ୍ଡାଲ ଇତି ତୁ ପ୍ରୋକ୍ତେ ସମମେୱ ହି ଦୂଷଣମ୍ ।
ଧାତେଽପ୍ୟେକସ୍ୟ ତଦ୍ଭାୱେ ତଦ୍ଭାୱଽନ୍ୟସ୍ୟ କିଂ ନ ତତ୍ ॥61॥

ନ ଚୈୱ ତଦୱିଜ୍ଞାତଂ ସର୍ୱଜ୍ଞବ୍ରହ୍ମଣା କ୍ୱଚିତ୍ ।

ତସ୍ମାଦପେଶଲଂ ସର୍ୱମନ୍ୟସ୍ୟ ବ୍ରହ୍ମତାୱଚଃ ॥62॥

ତସ୍ମାଦ୍ୟଥୋକ୍ତମାର୍ଗେଣ ବ୍ରହ୍ମୋପାସ୍ୟଂ ମୁମୁକ୍ଷୁଭିଃ ।

॥ତଦଧିଗମାଧିକରଣମ୍॥

ତଥୋପାସ୍ୟାଞ୍ଜସା ଦୃଷ୍ଟଂ ବ୍ରହ୍ମ ପାପଂ ଚ ଭସ୍ମସାତ୍ ॥63॥

କରୋତି ନିଖିଲଂ ପୂର୍ୱଂ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟସ୍ୟାପ୍ୟସଙ୍ଗତାମ୍ ।
କରୋତି ତଦ୍ଦ୍ୱିଷଶ୍ଚୈୱଂ ପୁଣ୍ୟନାଶୋଽପ୍ୟସଙ୍ଗତା ॥64॥

ଯଦେୱ ୱିଦ୍ୟଯେତ୍ୟତ୍ର ପୂର୍ୱୋକ୍ତାଦ୍ଧି ୱିଶିଷ୍ୟତେ ।
ପୂର୍ୱଂ ସ୍ୱର୍ଗାଦିଲବ୍ଧ୍ୟର୍ଥଂ ୱୀର୍ଯୱତ୍ତ୍ୱେନ ଚୋଦିତମ୍ ॥65॥

କର୍ମ ୱିଦ୍ୟାଯୁତଂ ପଶ୍ଚାତ୍ନୋକ୍ଷେ ୱୀର୍ଯପ୍ରଦଂ ଦ୍ୱିତି ।
ତତୋ ଭୋଗେନ ପୁଣ୍ୟଂ ଚ କ୍ଷପଯିତ୍ୱେତରତ୍ ତଥା ॥66॥

ବ୍ରହ୍ମଦ୍ୱିଟ୍ ବ୍ରହ୍ମଦର୍ଶୀ ଚ ତମୋମୋକ୍ଷାୱାପ୍ନୁତଃ ।
'ବ୍ରହ୍ମଣାଂ ଶତକାଲାତ୍ ତୁ ପୂର୍ୱମାରବ୍ଧସଙ୍କ୍ଷଯଃ ॥67॥

"ବ୍ରହ୍ମଣସ୍ତ୍ୱେୱ ତାୱତ୍ତ୍ୱଂ ପଞ୍ଚାଶଦ୍ବ୍ରହ୍ମଣସ୍ତଥା ।
ରୁଦ୍ରସ୍ୟ ୱିଂଶଦେୱ ସ୍ୟାଦୀନ୍ଦ୍ରସ୍ୟାର୍କାଦିକେ ଦଶ ॥68॥

ଅନ୍ୟେଷାଂ ବ୍ରହ୍ମମାତ୍ରସ୍ୟ ତ୍ୱନ୍ତ ଆରବ୍ଧସଙ୍କ୍ଷଯଃ ।
ବ୍ରହ୍ମଣୈୱ ସହାତଶ୍ଚ ପରଂ ନାରାଯଣଂ ୱ୍ରଜେତ୍"

ଇତି ସତ୍ତ୍ୱୱଚନଂ ସ୍ୱଯଂ ଭଗୱତୋଦିତମ୍ ।

॥ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯ ୱିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରାନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ଚତୁର୍ଥାଧ୍ୟାଯସ୍ୟ ପ୍ରଥମଃ ପାଦଃ ॥4-1॥

ଦ୍ୱିତୀୟଃ ପାଦଃ ॥4-2॥

ଦେୱାନାଂ ଚ ମନୁଷ୍ୟାଣାମେତାୱତ୍ ସମମେୱ ହି ॥01॥

ଉତ୍କ୍ରାନ୍ତିମାର୍ଗୌ ଦେୱାନାଂ ନ ପ୍ରାଯେଣ ଭୱିଷ୍ୟତି ।
କର୍ମକ୍ଷଯସ୍ତଥୋତ୍କ୍ରାନ୍ତିର୍ମାର୍ଗୋ ଭୋଗଚତୁଷ୍ଟଯମ୍ ॥02॥

ଫଲଂ ମୋକ୍ଷ ଇତି ପ୍ରୋକ୍ତଃ କ୍ରମାତ୍ ପାଦେଷୁ ଚୋଦିତଃ ।
ସ୍ରଷ୍ଟୃଷ୍ୱେୱ ଚ ସୃଜ୍ୟାନାଂ ପ୍ରୱେଶୋ ବ୍ରହ୍ମଣୋ ଲଯେ ॥03॥

ଦେୱାନାଂ ମାର୍ଗ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟୋ ନାର୍ଚିରାଦିର୍ନ ଚୋତ୍କ୍ରମଃ ।
ସ୍ରଷ୍ଟୁସ୍ତୁ ଗ୍ରାସଭୂତସ୍ୟ ଦେହସ୍ତତ୍ର ଲଯଂ ୟୁଜେତ୍ ॥04॥

ଯତଃ ସୃଜସ୍ୟ ଦେୱସ୍ୟ ନୈୱୋତ୍କ୍ରାନ୍ତସ୍ତତୋ ଭୱେତ୍ ।
ଲଯାଚ୍ଚୈୱାର୍ଚିରାଦୀନାଂ ଲୋକାନାମପି ସର୍ୱଶଃ ॥05॥

କଥଂ ମାର୍ଗୋ ଭୱେତ୍ ତେଷାଂ ୱିଶତାମୁତ୍ତରଂ ସ୍ୱତଃ ।
ଜାତାନାଂ ମାନୁଷେ ଲୋକେ ଦେୱାନାଂ ତୁ କଦାଚନ ॥06॥

ଉତ୍କ୍ରାନ୍ତିମାର୍ଗୌ ଭୱତୋ ନ ତଦା ମୁକ୍ତିରିଷ୍ୟତେ ।
ଅନ୍ୟେଷାମପି ସାକ୍ଷାତ୍ ତୁ ମୁକ୍ତିଃ ପ୍ରାପ୍ୟପି ତଂ ହରିମ୍ ।
ସହୈୱ ବ୍ରହ୍ମଣା ଭୂଯାଦିତି ଶାସ୍ତ୍ରସ୍ୟ ନିର୍ଣଯଃ ॥07॥

‘କ୍ଷ୍ମାଽୟୋଽନଲାନିଲୱିଯତ୍କ୍ଷନଇନ୍ଦ୍ରିଯାର୍ଥ ଭୂତାଦିଭିଃ ପରିୱୃତଃ ପ୍ରତିସଞ୍ଜିଘୃକ୍ଷୁଃ ।
ଅୱ୍ୟାକୃତଂ ୱିଶତି ଯର୍ହି ଗୁଣତ୍ରଯାତ୍ମା କାଲଂ ପରଂ ସ୍ୱମନୁଭୂଯ ପରଃ ସ୍ୱଯମ୍ଭୂଃ ॥08॥

ଏୱଂ ପରେତ୍ୟ ଭଗୱନ୍ତମନୁପ୍ରୱିଷ୍ଟାଃ ଯେ ଯୋଗିନୋ ଜିତମରୁନ୍ମନସୋ ୱିରାଗାଃ ।
ତେନୈୱ ସାକମମୃତଂ ପୁରୁଷଂ ପୁରାଣଂ ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରଧାନମୁପଯାନ୍ତ୍ୟଗତାଭିମାନାଃ ॥09॥

‘ଭଗୱନ୍ତମନୁପ୍ରାପ୍ତା ଅପି ତୁ ବ୍ରହ୍ମଣା ସହ ।

ପରମଂ ମୋକ୍ଷମାଯାନ୍ତି ଲିଙ୍ଗଭଙ୍ଗେନ ଯୋଗିନଃ’ ॥10॥

‘ପ୍ରାପ୍ତା ଅପି ପରଂ ଦେୱଂ ସହୈୱ ବ୍ରହ୍ମଣା ପୁନଃ ।

ଆନନ୍ଦୱ୍ୟକ୍ତିମାଯାନ୍ତି ପୂର୍ଣାଂ ଲିଙ୍ଗସ୍ୟ ଭଙ୍ଗତଃ ॥11॥

ଇତି ଶ୍ରୁତିପୁରାଣୋକ୍ତିବଲାଦ୍ୱିଜ୍ଞାଯତେ ଚ ତତ୍ ।

ଭୋଗସ୍ତୁ ସର୍ୱଦେୱାନାଂ ନରାଦୀନାଂ ଚ ୱିଦ୍ୟତେ ॥12॥

ତତ୍ର ପ୍ରୱେଶୋ ଦେୱାନାମୁତ୍ତରୋତ୍ତରତଃ କ୍ରମାତ୍ ।

ଉଚ୍ୟତେ ଦେହଗାନାଂ ଚ ୱୃତ୍ତିନାମେୱମେୱ ତୁ ॥13॥

ତତ୍ର ମୋକ୍ଷସ୍ୱରୂପଂ ତୁ ୱାଦିନଃ ପ୍ରତିଭାଶ୍ରଯାତ୍ ।

ନାନା ୱଦନ୍ତି ପୁଂସାଂ ହି ମତଯୋ ଗୁଣଭେଦତଃ ॥14॥

ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ପ୍ରଜାଯନ୍ତେ ତମସୈୱାନ୍ୟଥାମତିଃ ।

ରଜସା ମିଶ୍ରବୁଦ୍ଧିତ୍ୱଂ ସତ୍ତ୍ୱେନୈୱ ଯଥା ମତିଃ ॥15॥

ଗୁଣାତୀତା ୱିମୁକ୍ତାନାଂ ମତିଃ ଶୁଦ୍ଧଚତିର୍ଯତଃ ।

ସମ୍ୟଗେୱାଥ ନିତ୍ୟା ଚ ତତ୍ତତ୍ତ୍ୱାହାମ୍ୟ ଯୋଗତଃ ॥16॥

ବହୁଲା ଚାତିୱିଶଦା ସ୍ପଷ୍ଟା ଚୈୱ ଶ୍ରିଯୋ ମତିଃ ।

ମହାଶୁଦ୍ଧଚତିତ୍ୱେନ ତତୋଽପ୍ୟତିମାହାଚିତିଃ ॥17॥

ଅଶେଷୋରୁୱିଶେଷାଣାମତିସ୍ପଷ୍ଟତଯା ଦୃଶିଃ ।

ନିତ୍ୟମେକପ୍ରକାରା ଚ ନାରାଯଣମତିଃ ପରା ॥18॥

ସୂର୍ଯପ୍ରଭାୱଦଖିଲଂ ଭାସଯନ୍ତୀ ନିରନ୍ତରା ।

ନିର୍ଲେପା ୱୀତଦୋଷା ଚ ନିତ୍ୟମେୱାୱିକାରିଣୀ ॥19॥

ୱିଶେଷାଂସ୍ତତ୍ତ୍ୱତାଂସ୍ତ୍ୟକ୍ତ୍ୱା ପ୍ରାଯସ୍ତଲ୍ଲକ୍ଷଣା ଶ୍ରିଯଃ ।
ତଥୈୱ ସ୍ପଷ୍ଟତାଭାୱାତ୍ ତଉନ୍ତ୍ରତ୍ୱାତ୍ ତୁ କେୱଲମ୍ ॥20॥

ନ ତାଦୃଶୀ ବ୍ରହ୍ମଣସ୍ତୁ ପ୍ରାଯ ଏୱଂ ଶ୍ରିଯୋ ଯଥା ।
ମୁକ୍ତାନାଂ ତୁ ତଦନ୍ୟେଷାଂ ସମୁଦ୍ରତରଲୋପମା ॥21॥

ଅଗ୍ନିଜ୍ୱାଲାୱଦେୱ ସ୍ୟାତ୍ ସ୍ମୃତିଗାନାଂ ଦୃଷୋ ଭୱଃ ।
ଏୱଂ ୱିଧେଷୁ ଜ୍ଞାନେଷୁ ତମସା ମୁଷ୍ଟଦୃଷ୍ଟଯଃ ॥22॥

ଖଦ୍ୟୋତସଦୃଶାତ୍ୟଲ୍ପଜ୍ଞାନତ୍ୱାଦନ୍ୟଥାଦୃଶଃ ।
ୱଦନ୍ତି ୱାଦିନୋ ମୋକ୍ଷଂ ନାନାମତସମାଶ୍ରଯାତ୍ ॥23॥

ଆଶ୍ରିତ୍ୟ ପ୍ରତିଭାମାହ ଜିନସ୍ତତ୍ରାତିତାମସୀମ୍ ।
ଜ୍ଞାନାତ୍ କର୍ମକ୍ଷଯାନ୍ମୋକ୍ଷୋ ଭୱେଦ୍ଦେହାଖ୍ୟପଞ୍ଜରାତ୍ ॥24॥

ପଞ୍ଜରୋନ୍ମୁକ୍ତଖଗୱଦଲୋକାକାଶଗୋଚରଃ ।
ନିତ୍ୟମୂର୍ଧ୍ୱଂ ୱ୍ରଜତ୍ୟେୱ ପୁଦ୍ଗଲୋ ହସ୍ତପାଦୱାନ୍ ॥25॥

ଇତି ତତ୍ କେନ ମାନେନ ମୋକ୍ଷରୂପଂ ପ୍ରଦର୍ଶ୍ୟତେ ।
ଗତିରୂର୍ଧ୍ୱା ଚ ଦୁଃଖେତା ଗତିତ୍ୱାଲ୍ଲୌକିକୀ ଯଥା ॥26॥

ଇତ୍ୟୁକ୍ତେ ଚାନୁମାନୈକଶରଣସ୍ୟ କିମୁତ୍ତରମ୍ ।
ଅନୂର୍ଧ୍ୱଗତିତା ତତ୍ର ଯଦ୍ୟୁପାଧ୍ଯଃ ଖଗସ୍ୟ ଚ ॥27॥

ଦୂରୋର୍ଧ୍ୱଗମନେ ଦୁଃଖମିତି ସାଧାନୁଗୋ ନ ସଃ ।
ପ୍ରତିସାଧନରୂପସ୍ୟ ନାନୁମାନସ୍ୟ ଦୂଷଣମ୍ ॥28॥

ଉପାଧ୍ଯଃ ପ୍ରତିରୂପଂ ହି ସାଧନଂ ତନ୍ନ ଚାପରମ୍ ।
ଅଥାପି ସଶରୀରତ୍ୱଂ ଚାତ୍ରୋପାଧ୍ୟର୍ନ ୱୈ ଭୱେତ୍ ॥29॥

ଗତିତ୍ୱଂ ଯତ୍ର ଦେହିତ୍ୱମିତି ଯସ୍ୟାଧନାନୁଗମ୍ ।
ଆଗମାନନୁସାରିତ୍ୱେ ପ୍ରସଙ୍ଗୋଽଯଂ ଯତସ୍ତତଃ ॥30॥

ନାପସିଦ୍ଧାନ୍ତତା ଦୋଷଃ ପ୍ରସଙ୍ଗେ ଯଦି ସା ଭୱେତ୍ ।
ତଦୈୱାତିପ୍ରସଙ୍ଗଃ ସ୍ୟାନ୍ନ ପ୍ରସଙ୍ଗଃ କ୍ୱଚିଦ୍ଭୱେତ୍ ॥31॥

ଲୋକାକାଶଗତିତ୍ୱଂ ଚେଦୁପାଧିଃ ସାଧନାନୁଗଃ ।
ସୋଽପୀଚ୍ୟତ୍ତେ ୱଦେତ୍ କିଂ ସ ତସ୍ମାତ୍ତେଦୋଦିତୋ ଭୱେତ୍ ॥32॥

ମୋକ୍ଷ ଏୱଂ ସ୍ୱଯଂ ୱିଷ୍ଣୁର୍ଯଦ୍ୟପୀଶୋ ହ୍ୟଶେଷୱିତ୍ ।
ଚକାର ସୌଗତମନଂ ମୋହାଯୈୱ ଚକାର ଯତ୍ ॥33॥

ଅସୁରାଣାମଯୋଗ୍ୟାନାଂ ୱେଦମାର୍ଗେ ପ୍ରୱର୍ତ୍ତତାମ୍ ।
ଅତୋଽସୁରାଧିକାରତ୍ୱାନ୍ନ ଗ୍ରାହ୍ୟଂ ତନ୍ମତଂ କ୍ୱଚିତ୍ ॥34॥

ଚତୁଷ୍କୋଟିକଂ ତଚ୍ଚୋକ୍ତଂ ଶୂନ୍ୟଂ ୱିଜ୍ଞାନମେକଲମ୍ ।
ଅନୁମେଯବହିସ୍ତତ୍ତ୍ୱଂ ତଥା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷବାହ୍ୟଗମ୍ ॥35॥

ଇତି ତତ୍ର ତୁ ଯେ ଶୂନ୍ୟଂ ୱଦନ୍ତ୍ୟଜ୍ଞାନମୋହିତାଃ ।
ତେ ମୋକ୍ଷଂ ତାଦୃଶଂ ବ୍ରୂଯୁର୍ନିଃ ଶଙ୍କଂ ମାଯିନୋ ଯଥା ॥36॥

ନ କିଞ୍ଚିନ୍ମୁକ୍ତ୍ୟୱସ୍ଥାଯାମାତ୍ମାତ୍ମୀଯମଥାପି ୱା ।
ଏକସ୍ମିନ୍ ସଂସୃତେର୍ମୁକ୍ତେ ନ କିଞ୍ଚିଦୱଶିଷ୍ୟତେ ॥37॥

ତସ୍ୟୱୃତ୍ତ୍ୟୈୱ ଭେଦୋଽଯଂ ଚେତନାଚେତନାତ୍ମକଃ ।
ଦୃଶ୍ୟତେ ସଂସୃତେର୍ଧ୍ୱଂସେ ନିର୍ୱିଶେଷୈୱ ଶୂନ୍ୟଥା ॥38॥

ନ ସତ୍ତ୍ୱଂ ନୈୱ ଚାସତ୍ତ୍ୱଂ ଶୂନ୍ୟତତ୍ତ୍ୱସ୍ୟ ୱିଦ୍ୟତେ ।
ନ ସୁଖତ୍ୱଂ ନ ଦୁଃଖତ୍ୱଂ ନ ୱିଶେଷୋଽପି କଶ୍ଚନ ॥39॥

ନିର୍ୱିଶେଷଂ ସ୍ୱଯଂଭାତଂ ନିର୍ଲେପମଜରାମରମ୍ ।
ଶୂନ୍ୟଂ ତତ୍ତ୍ୱମସଂବାଧଂ ନାନାସଂୱୃତିୱର୍ଜିତମ୍ ॥40॥

ଅଶେଷଦୋଷରହିତଂ ମନୋୱାଚାମଗୋଚରମ୍ ।
ମୋକ୍ଷ ଇତ୍ୟୁଚ୍ୟତେଽସଭିର୍ନାନାସଂୱୃତିଦୂଷିତମ୍ ॥41॥

ସଂସୃତ୍ୟୱସ୍ଥା ୱିଜ୍ଞେଯ ସଂୱୃତ୍ୟୈୱ ୱିଶିଷ୍ୟତେ ।
ସ୍ଥିତଯା ଧ୍ୱସ୍ତଯା ଚୈୱ ସଂସୃତିର୍ମୋକ୍ଷ ଇତ୍ୟପି ॥42॥

କେଚିତ୍ ତେଷ୍ୱନ୍ୟଥା ପ୍ରାହୁଃ ସଂୱୃତ୍ୟୈୱ ତ୍ୱନେକଧା ।
ଅୱଚ୍ଛିନ୍ନଂ ମହାଶୂନ୍ୟଂ ନାନା ପୁଦ୍ଗଲଶବ୍ଦିତମ୍ ॥43॥

ଯସ୍ୟ ଶୂନ୍ୟୈକରସତା ଜ୍ଞାନାତ୍ ସା ତ୍ୱପଗଚ୍ଛତି ।
ନ ପୁଦ୍ଗଲତ୍ୱନିର୍ମୁକ୍ତୋ ମହାଶୂନ୍ୟତ୍ୱମେଷ୍ୟତି ॥44॥

ସଂୱୃତ୍ୟା ଯସ୍ତ୍ୱଚ୍ଛିନ୍ନୋ ଦୁଃଖାନ୍ୟନୁଭୱତ୍ୟଲମ୍ ।
ଇତ୍ୟେୱଂ ମାଯିଷ୍ଟାହୁରେକଜୀୱତ୍ୱୱାଦିନଃ ॥45॥

ବହୁଜୀୱମତାଶ୍ଚେତି ମାଯା ତେଷାଂ ତୁ ସଂୱୃତିଃ ।
ନିର୍ୱିଶେଷତ୍ୱୱାଚୈୱ ଶୂନ୍ୟଂ ବ୍ରହ୍ମେତି ନୋ ଭିଦା ॥46॥

ସଚ୍ଚିତ୍ସୁଖାଦିକଂ ଚୈୱ କିଂ କୁତୋଽଖଣ୍ଡୱାଦିନଃ ।
ୱ୍ୟାୱର୍ତ୍ୟମାତ୍ରଭେଦସ୍ତୁ ୱିଦ୍ୟତେ ଶୂନ୍ୟୱାଦିନଃ ॥47॥

ଅନୃତାଦେରପୋହଂ ତୁ ସ୍ୱଯମେୱ ହି ମନ୍ୟତେ ।
ନିର୍ୱିଶେଷତ୍ୱତୋ ନୈୱ ୱିଶେଷୋ ବ୍ରହ୍ମଶୂନ୍ୟଯୋଃ ॥48॥

ପ୍ରାମାଣ୍ୟାଦି ଚ ୱେଦସ୍ୟ ଫଲତଃ ସ୍ୱଯମେୱ ହି ।
ଅତତ୍ୱାୱେଦକଂ ଯସ୍ମାତ୍ ପ୍ରମାଣଂ ତେନ କଥ୍ୟତେ ॥49॥

ଅତତ୍ତ୍ୱାୱେଦକତ୍ୱଂ ଯଦପ୍ରାମାଣ୍ୟଂ ସତାଂ ମତମ୍ ।
ଦୀର୍ଘଭ୍ରାନ୍ତିକରୀ ଚେତ୍ ସ୍ୟାଦତତ୍ତ୍ୱାୱେଦକପ୍ରମା ॥50॥

ରଜ୍ଜୁସର୍ପାଦିୱିଜ୍ଞାନାଦପ୍ୟାଧିକ୍ୟାଦମାନତା ।
ସ୍ୟାଦଗମସ୍ୟାନିୱର୍ତ୍ୟମହାମୋହପ୍ରଦତ୍ୱତଃ ॥51॥

ତଲନୈଲ୍ୟାଦିୱିଜ୍ଞାନମାକାଶେ ମାନତାଂ ୱ୍ରଜେତ୍ ।
ଛତ୍ରାକାରତ୍ୱୱିଜ୍ଞାନଂ ଚନ୍ଦ୍ରପ୍ରାଦେଶତାମତିଃ ॥52॥

ନିର୍ଭେଦତ୍ୱଂ ତୁ ଶୂନ୍ୟସ୍ୟ ତେନାପ୍ୟଙ୍ଗୀକୃତଂ ସଦା ।
ସତ୍ତ୍ୱାସତ୍ତ୍ୱାଦିଧର୍ମାଣାମଭାୱ ଉଭୟୋର୍ମତଃ ॥53॥

ନ ହି ସପ୍ରତିଯୋଗିତ୍ୱଂ ଶୂନ୍ୟତ୍ୱଂ ତେନ ଚେଷ୍ୟତେ ।
ନ ଚ ଦୁଃଖୱିରୋଧିତ୍ୱାଦନ୍ୟା ହ୍ୟାନନ୍ଦତେଷ୍ୟତେ ॥54॥

ମାୟିନା ଶୂନ୍ୟପକ୍ଷେଽପି ଜ୍ଞାନଂ ଜାଡ୍ୟୱିରୋଧି ଚ ।
ଧର୍ମା କେଽପି ନ ସନ୍ତ୍ୟେୱ କୋ ୱିଶେଷସ୍ତତସ୍ତଯୋଃ ॥55॥

ଏତାଦୃଶାନାଂ ପକ୍ଷାଣାଂ ଦୂଷଣଂ ପ୍ରଭୁଣା କୃତମ୍ ।
ସ୍ୱପକ୍ଷସାଧନେନୈୱ 'ନାଭାୱ' ଇତି ଚୋକ୍ତିତଃ ॥56॥

ଆତ୍ମଭାୱେ ପୁମର୍ଥଃ କ ଇଷ୍ଟସ୍ୟାତ୍ମାଽଽୱଧିର୍ଯତଃ ।
ଯଦି ନାତ୍ମାୱଧିର୍ମୋକ୍ଷୋ ମୋକ୍ଷଃ ସ୍ୟାତ୍ସଟଶୂନ୍ୟତା ॥57॥

କଲ୍ପିତତ୍ୱାଦ୍ୱିଶେଷାଣାଂ ମାୟିନୋଽପି ସମଂ ହି ତତ୍ ।
ଦୃଶ୍ୟମାନେ ୱିଶେଷେଽପି ଯଦି ଚେଦୱିଶେଷତା ॥58॥

ଫଟଭାୱୋଽୱିଶେଷଃ ସ୍ୟାତ୍ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟସ୍ତଦନାଗତଃ ।

ନ ମୋକ୍ଷୋ ୱିମତୋ ଯସ୍ମାଦଦେହୋ ଫଟଶୂନ୍ୟତା ॥59॥

ଯଥେତ୍ୟୁକ୍ତୋ ୱଦେତ କିଂ ସ ଯୋଽନୁମାମାତ୍ର ମାନକଃ ।
ନ ଚ ମାଯୀ ୱଦେତ୍ ତତ୍ର ପୂର୍ୱୋକ୍ତେନୈୱ ୱର୍ତ୍ମନା ॥60॥

ଅମାନତ୍ୱାତ୍ ଶ୍ରୁତେସ୍ତସ୍ୟ ନ ଚାଦେହତ୍ୱୱାଦିନୀ ।
ଶ୍ରୁତିଃ କାଚିଦଦେହତ୍ୱମପ୍ରାକୃତଶରୀରତାମ୍ ॥61॥

ମୋକ୍ଷେ ଭୋଗଂ ଯତୋ ବ୍ରୂତେ ଜକ୍ଷନ୍ କ୍ରୀଡନ୍ନିତି ଶ୍ରୁତିଃ ।
ନିର୍ଦୁଃଖତ୍ୱାନ୍ନ ତତ୍ଦୋକ୍ଷଃ ପ୍ରତିପନ୍ନଂ ଯଥେତି ଚ ॥62॥

ଅନୁମାନଦୂଷଣଂ କିଂ ସ୍ୟାଦ୍ୱାଦିନୋଃ ଶୂନ୍ୟମାୟିନୋଃ ।
ଦୁଃଖଂ ଦୁଃଖାଦଭିନ୍ନତ୍ୱାତ୍ଦୋକ୍ଷୋଽପି ସ୍ୟାଦସଂଶୟମ୍ ॥63॥

ଭେଦେ ସନ୍ଦିତତୈୱ ସ୍ୟାଦିତ୍ୟାଦିତ୍ୟାଦ୍ୟମିତଦୋଷତଃ ।
ହେୟଂ ମାଯାମତେନୈୱ ସହ ଶୂନ୍ୟମତଂ ବୁଧୈଃ ॥64॥

ଏୱଂ ୱିଜ୍ଞାନୱାଦୋଽପି ଜ୍ଞାନମାତ୍ରୱିଶେଷତଃ ।
ତସ୍ୟାପି ଭଙ୍ଗୁରତ୍ୱାଦିୱିଶେଷମପହାଯ ହି ॥65॥

ଅଦ୍ୱୈତତାମତଂ ସାକ୍ଷାଦୁକ୍ତଦୋଷସ୍ତତୋ ଭୱେତ୍ ।
କାଲୋ ନ କେୱଲଜ୍ଞାନୀ କାଲତ୍ୱାତ୍ ପ୍ରତିପନ୍ନୱତ୍ ॥66॥

ଏତଯାଽନୁମଯା ରୋଧାନ୍ନ ତାଦୃଙ୍ମୋକ୍ଷରୂପତା ।
ଯଦି କାଲୋଽପି ନେତ୍ୟାହ କଦେତି ପ୍ରଶ୍ନ ଉତ୍ତରମ୍ ॥67॥

କିଂ ୱକ୍ଷ୍ୟତି ଯଦାୱସ୍ଥାଂ ୱଦେତ୍ ସା ପକ୍ଷତାଂ ୱ୍ରଜେତ୍ ।
ଅୱସ୍ଥାତ୍ୱାଦିତି ହ୍ୟେୱ ହେତୁଃ ସାଽପି କଦେତି ଚ ॥68॥

ପୃଷ୍ଟେ କାଲଶ୍ଚ ୱକ୍ତୱ୍ୟୋ ନାକାଲତ୍ୱଂ ତତୋ ଭୱେତ୍ ।

ନ କାଲ ଇତି ସାମାନ୍ୟନିଷେଧେ କାଲଗପ୍ରମା ॥69॥

ନିରୁଣଦ୍ଧି ସମଶ୍ଚାଯଂ ତ୍ରଯାଣାମୁକ୍ତୱାଦିନାମ୍ ।
ଏକଜୀୱତ୍ୱପକ୍ଷେ ତୁ କାଲାଭାୱାଦିଯଂ ପ୍ରମା ॥70॥

କୁପିତା କାଲମାଧାଯ ଦ୍ୱୈତମେୱୋପପାଦଯେତ୍ ।
ୱିମତଃ ପ୍ରପଞ୍ଚୱାନ୍ କାଲଃ କାଲତ୍ୱାତ୍ ପ୍ରତିପନ୍ନୱତ୍ ॥71॥

ଇତି ଚାନ୍ୟାନୁମୈକତ୍ୱଂ ଜୀୱସ୍ୟ ୱିନିୱାରଯେତ୍ ।
କାଲଶବ୍ଦେଶ୍ଚରୈକତ୍ୱମତାନ୍ୟପ୍ୟେୱମେୱ ହି ॥72

ନିରାକୃତାନିତେଷାଂ ଚ ସମତ୍ୱାତ୍ ପକ୍ଷଦୋଷଯୋଃ ।
ଜ୍ଞାନଂ ସ୍ୱରସଭଙ୍ଗେ୍ୟୱ ନିତ୍ୟସନ୍ତାନମିଷ୍ୟତେ ॥73॥

ୱୌଦ୍ଧାଭ୍ୟାମପରାଭ୍ୟାଂ ତୁ ତତ୍ରାପ୍ୟୁକ୍ତାନୁମା ରିପୁଃ ।
ମୋକ୍ଷୋ ନ ଶୁଦ୍ଧୱିଜ୍ଞାନସନ୍ତାନୀ କାଲଗତ୍ୱତଃ ॥74॥

ପ୍ରତିପନ୍ନୋ ଯଥେତ୍ୟେତଦନୁମାନଂ ତଦୁତ୍ତରମ୍ ।
ଅନୁମାନାନି ସର୍ୱାଣି ପ୍ରତିସାଧନଯୋଗତଃ ॥75॥

ନିଷିଦ୍ଧାନୁଭଙ୍ଗେ୍ୟୱ ଶ୍ରୁତଯଶ୍ଚାସ୍ମଦୁକ୍ତିଗାଃ ।
ସାଙ୍ଖ୍ୟନୈଯାଯିକାଦ୍ୟାଶ୍ଚ ପ୍ରାହୁର୍ମୋକ୍ଷଂ ଚ ନିଃସୁଖମ୍ ॥76॥

ଇଚ୍ଛାଦ୍ୱେଷପ୍ରଯତ୍ନାଦେରପି ସର୍ୱାତ୍ମନା ଲଯମ୍ ।
ତତ୍ରାହୁର୍ନୈତଦପ୍ୟତ୍ର ଶୋଭନଂ ଶ୍ରୁତଯୋ ଯତଃ ॥77॥

ମହାନନ୍ଦଂ ଚ ଭୋଗଂ ଚ ନିଯମେନ ୱଦନ୍ତି ହି ।
ପ୍ରାକୃତପ୍ରିଯହାନିସ୍ଥ ପ୍ରିଯାସ୍ପୃଷ୍ଟିରିତୀର୍ଯତେ ॥78॥

ଅପ୍ରିଯଂ ପ୍ରତିକୂଲଂ ତଦୱିଶେଷେଣ ଶବ୍ଦିତମ୍ ।

ନାସ୍ତି ହ୍ୟପ୍ରାକୃତଂ ଦୁଃଖଂ ସତୋ ଜୀୱସ୍ୟ କୁତ୍ରଚିତ୍ ॥79॥

ପ୍ରିଯଂ ସ୍ୱରୂପମେୱାସ୍ୟ ବଲାନନ୍ଦାଦିୱାକ୍ୟତଃ ।
ହେଯତ୍ୱାଦପ୍ରିଯସ୍ୟେୱ ପ୍ରିଯହାନେରନିଷ୍ଟତଃ ॥80॥

ନ ସମସ୍ତପ୍ରିଯାଭାୱୋ ମୋକ୍ଷେ ପ୍ରୋକ୍ତୋ ତୁ ଯୁଜ୍ୟତେ ।
ଅପ୍ରିଯସ୍ୟ ସ୍ୱରୂପତ୍ୱମସୁରେଷ୍ୱେ ହି ଶ୍ରୁତମ୍ ॥81॥

ଅସୁରା ନୈୱମେୱଂ ଚ ନୈୱଂ ଚାଖିଲମାନୁଷାଃ ।
ଇତ୍ୟାମ୍ପ୍ରିଯହାନାଯା କୋ ଯତେତ ଚ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ॥82॥

ସଙ୍ଜ୍ଞା ନାସ୍ତୀତ୍ୟପି ହ୍ୟସ୍ୟ ନାମୁକ୍ତଞ୍ଚେଯତେତି ହି ।
ଧର୍ମାନୁଚ୍ଛିତ୍ତିମେୱାସ୍ୟ ଯତୋ ୱକ୍ତ୍ୟୁତ୍ତରଶ୍ରୁତିଃ ॥83॥

ଅଶଙ୍କ୍ୟାସ୍ୟ ଜ୍ଞାନହାନିଂ ମୈତ୍ରେଯ୍ୟା ମୋହମାହ ମାମ୍ ।
ଭୱାନିତ୍ୟୁକ୍ତୱତ୍ୟା ହି ନାହଂ ମୋହଂ ୱଦାମି ତେ ॥84॥

ଇତ୍ୟୁକ୍ତ୍ୱା ଯାଜ୍ଞୱଲ୍କ୍ୟୋ ହି ସ୍ୱରୂପନାଶମୂଚିୱାନ୍ ।
ଜ୍ଞାନରୂପସ୍ୟ ୱିଜ୍ଞାନନାଶସ୍ତନ୍ନାଶ ଏୱ ଯତ୍ ॥85॥

ଇତି ଶୂନ୍ୟମତୋଚ୍ଛିତ୍ତ୍ୟୈ ପୁନରାନନ୍ଦପୂର୍ୱକାନ୍ ।
ଧର୍ମନାହ୍ୟାପ୍ୟନୁଚ୍ଛିନ୍ନାଂସ୍ତାର୍କିକୈର୍ୱନିୱାରିତାନ୍ ॥86॥

ମାତ୍ରାସଂସର୍ଗମପ୍ୟାହ ତଥା ମାଧ୍ୟନ୍ଦିନଶ୍ରୁତିଃ ।
ଆଚିକ୍ଷେପ ମତଂ ତଚ୍ଚ ଯସ୍ମିନ୍ନ ୱିଷଯାଦନମ୍ ॥87॥

ଘ୍ରାଣାଦିଭୋଗଭାୱସ୍ୟ ତ୍ୱନିଷ୍ଟତ୍ୱହୃଦା ଶ୍ରୁତିଃ ।
ଯେନେଦମଖିଲଂ ୱେଦ ୱିଜ୍ଞାତାରଂ ସ୍ୱମେୱ ଚ ॥88॥

କେନ ତଂ ଚ ୱିଜାନୀଯାଦିତ୍ୟନିଷ୍ଟଂ ହି ସର୍ୱଥା ।

ନାଖିଲଜ୍ଞାପକୋ ୱିଷ୍ଣୁରଜ୍ଞେଯୋ ନିଯମେନ ହି ॥89॥

ତଜ୍ଜ୍ଞାନାର୍ଥଂ ହି ୱାଦାନାମଖିଲାନାଂ ପ୍ରୱର୍ତନମ୍ ।
ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷମାମ୍ନାଜ୍ଞାନାୱିରୋଧାନୁଭୱାଦପି ॥90॥

ନ ସ୍ୱଜ୍ଞାନିତାଯାଂ ଚ ୱିରୋଧଃ କଶ୍ଚନେଯତେ ।
କର୍ତୃକର୍ମୱିରୋଧଶ୍ଚ ନିତ୍ୟାନୁଭୱରୋଧତଃ ॥91॥

କଥମେୱ ପଦଂ ଗଚ୍ଛେଦ୍ୱିରୋଧୋଽଦୃଷ୍ଟବାଧନମ୍ ।
'ସୋଽଶ୍ନୁତେ ସର୍ୱକାମାଂଶ୍ଚ' 'କାମାନ୍ନୀ କାମାରୂପ୍ୟଥ' ॥92॥

ଇତ୍ୟାଦିଶ୍ରୁତଯଶ୍ଚୋକ୍ତମର୍ଥମେୱ ୱଦନ୍ତି ହି ।
ଅସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟାଦିୱେତ୍ୟୁକ୍ତଂ ନ ଦ୍ୱୈତାଭାୱତଃ କ୍ୱଚିତ୍ ॥93॥

ଆମ୍ନୈୱାଭୂଦିତି ହ୍ୟସ୍ମାଦୱିଶେଷପ୍ରସଙ୍ଗତଃ ।
"ଅସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟୋପମାଭେଦଭେଦେଷ୍ୱିୱ ଉଦୀରିତଃ" ॥94॥

ଶବ୍ଦତତ୍ୱ ଇତି ପ୍ରୋକ୍ତଂ ମୈତ୍ରୋଯୁକ୍ତୋଉରଂ ଚ କିମ୍ ।
ସୁଖାଦିଧର୍ମହାନୌ ତୁ ମୁକ୍ତେଃ କିଂ ଚ ପ୍ରଯୋଜନମ୍ ॥95॥

ଯଦ୍ୟର୍ଥୋ ଦୁଃଖହାନିଃ ସ୍ୟାଦନର୍ଥଃ ସୁଖନାଶନମ୍ ।
ତଯୋଶ୍ଚ ଦୁଃଖହାନାଦ୍ଧି ସୁଖନାଶୋଽଧିକୋ ଭୱେତ୍ ॥96॥

ପ୍ରାପ୍ୟପି ଦୁଃଖଂ ସୁମହତ୍ ସୁଖଲେଶାପ୍ତଯେ ଜନଃ ।
ଯତତେ ସୁଖହାନୌ ହି କୋ ମୋକ୍ଷାଯ ଯତେତ୍ ପୁମାନ୍ ॥97॥

ଅଲ୍ପଞ୍ଚ ସୁଖନାଶାଦ୍ଧି ୱିଭେତ୍ୟତିତରାଂ ଜନଃ ।
ମହଚ୍ଚ ଦୁଃଖମାପ୍ନୋତି ସୁଖନାଶନିୱୃତଯେ ॥98॥

ନ ଚ ରାଗନିମିତ୍ତଂ ତଦ୍ୱୀତରାଗା ଅପି ସ୍ଫୁଟମ୍ ।

ନାରଦାଦ୍ୟାଃ ସୁଖାର୍ଥାଯ ସହନ୍ତେ ଦୁଃଖମଞ୍ଜସା ॥99॥

ଯୁଦ୍ଧାଦିଦର୍ଶନଂ ଯସ୍ମାତ୍ ସୁଦୁଃଖେନାପି କୁର୍ୱତେ ।

"ଯଦେନ୍ଦ୍ରୱୈରୋଚନଯୋର୍ବ୍ରହ୍ମାସ୍ତ୍ରାଭ୍ୟାଂ ସୁତାପିତାଃ ॥100॥

ଅପି ନୈୱାଜହୁର୍ଯୁଦ୍ଧରସାତ୍ ତେ ନାରଦାଦଯଃ" ।

ଇତି ସ୍କନ୍ଦୱଚସ୍ତସ୍ମାତ୍ ସୁଖାଭାୱାଯ କୋ ଯତେତ୍ ॥101॥

ୱିମତୋ ଦୁଃଖଯୁଗ୍ୟସ୍ମାଚ୍ଚେତନଃ ସନ୍ ସୁଖୋଜ୍ଝିତଃ ।

ପ୍ରତିପନ୍ନୋ ଯଥେତ୍ୟୱ ଚାନୁମା କେନ ୱାର୍ଯତେ ॥102॥

ସର୍ୱଶ୍ରୁତି ପୁରାଣେଷୁ ସୁଖଭାୱୋକ୍ତିତସ୍ତଥା ।

ମୁକ୍ତୌ ନ ଗ୍ରାହ୍ୟମେୱୈତତ୍ ସୁଖାଭାୱମତଂ ବୁଧୈଃ ॥103॥

"ସୋଽନାନନ୍ଦାଦ୍ୱିମୁକ୍ତଃ ସନ୍ନାନନ୍ଦୀ ଭୱତି ସ୍ଫୁଟମ୍" ।

"ନିର୍ଗୁଣେ ବ୍ରହ୍ମଣି ମଯି ଧାରଯନ୍ ୱିଶଦଂ ମନଃ ॥104॥

ପରମାନନ୍ଦମାପ୍ନୋତି ଯତ୍ର କାମୋଽୱସୀଯତେ" ।

" ନ ୱିଷ୍ଣୁସଦୃଶଂ ଦୈୱଂ ନ ମୋକ୍ଷସଦୃଶଂ ସୁଖମ୍ ॥105॥

ନ ୱେଦ ସଦୃଶଂ ୱାକ୍ୟଂ ନ ୱର୍ଣୋଙ୍କାରସଂମିତଃ" ।

"ଯତ୍ରାନନ୍ଦାଶ୍ଚ ମୋଦାଶ୍ଚ ମୁଦଃ ପ୍ରମୁଦଃ ଆସତେ ॥106॥

କାମସ୍ୟ ଯତ୍ରାପ୍ତାଃ କାମାସ୍ତତ୍ର ମାମମୃତଂ କୃଧି" ।

ଇତି ଶ୍ରୁତିପୁରାଣାନି ତତ୍ର ତତ୍ର ୱଦନ୍ତି ହି ।

ଅତୋ ମୋକ୍ଷେ ସୁଖାଭାୱ ତି ଯତ୍କିଞ୍ଚଦେୱ ହି ॥107॥

ଶିରଃ କରାଦ୍ୟଭାୱଶ୍ଚ ନ ମୁକ୍ତସ୍ୟ ଭୱେତ୍ କ୍ୱଚିତ୍ ।
ଶ୍ରୁତଯଶ୍ଚ ପୁରାଣାନି ମାନମତ୍ର ବହୂନି ଚ ॥108॥

ନ ୱର୍ତତେ ଯତ୍ର ରଜସ୍ତମସ୍ତଯୋଃ ସତ୍ତ୍ୱଂ ଚ ମିଶ୍ରଂ ନ ଚ କାଲୱିକ୍ରମଃ ।
ନ ଯତ୍ର ମାଯା କିମାପରେ ହରେରନୁୱ୍ରତା ଯତ୍ର ସୁରାସୁରାର୍ଚିତାଃ ॥109॥

ଶ୍ୟାମାୱଦାତାଃ ଶତପତ୍ରଲୋଚନାଃ ପିଶଙ୍ଗୱସ୍ତ୍ରାଃ ସୁରୁଚଃ ସୁପେଶସଃ ।
ସର୍ୱେ ଚତୁର୍ଭାହୱ ଉଦ୍ଧିଷନ୍ମଣିପ୍ରୱେକନିଷ୍କାଭରଣାଃ ସୁୱର୍ଚସଃ ॥110॥

ପ୍ରୱାଲୱୈଦୂର୍ଯମୃଣାଲୱର୍ଚସାଂ ପରିସ୍ଫୁରତ୍କୁଣ୍ଡଲମୌଲିମାଲିନାମ୍ ।
ଭ୍ରାଜିଷ୍ଣୁଭିର୍ଯଃ ପରିତୋ ୱିରାଜତେ ଲସଦ୍ୱିମାନାୱଲିଭିର୍ମହାତ୍ମନାମ୍ ॥111॥

ୱିଦ୍ୱୋଉମାନପ୍ରମଦୋତ୍ତମାଭିଃ ସୱିଦ୍ୟୁଦଭ୍ରାୱଲିଭିର୍ୟଥା ନଭଃ ।
ଶ୍ରୀର୍ଯତ୍ର ରୂପିଣ୍ୟୁରୁଗାୟପାଦଯୋଃ କରୋତି ମାନଂ ବହୁଧା ୱିଭୂତିଭିଃ" ॥112॥

"ଋଚାଂ ତ୍ୱଃ ପୋଷମାସ୍ତେ ପୁପୁଷ୍ୱାନ୍ ଗାୟତ୍ରଂ ତ୍ୱୋ ଗାୟତି ଶକ୍ୱରୀଷୁ ।
ବ୍ରହ୍ମା ତ୍ୱୋ ୱଦତି ଜାତୱିଦ୍ୟାଂ ଯଜ୍ଞସ୍ୟ ମାତ୍ରାଂ ୱିମିମୀତ ଉ ତ୍ୱଃ" ॥113॥

କାମାନ୍ନରୂପୀ ଚରତୀତିପୂର୍ୱଶ୍ରୁତ୍ୟା ପୁରାଣୋକ୍ତିଭିରପ୍ୟଦୋଷଃ ।
ଦେହଃ ସ୍ୱରୂପାତ୍ମକ ଏୱ ତେଷାଂ ମୁକ୍ତିଂ ଗତାନାମପି ଚେଯତେ ହି ॥114॥

ଶିରଃକରାଦ୍ୟୈରପି ମୁକ୍ତିଭାଜୋ ଯୁକ୍ତା ଯତସ୍ତେ ପୁରୁଷା ଇଦାନୀମ୍ ।
ଯଥେତି ପୂର୍ୱା ଅନୁମାଶ୍ଚ ଜୀୱସ୍ୱରୂପମଙ୍ଗାଦିକମାୱଯନ୍ତି ॥115॥

ନ ବ୍ରହ୍ମରୂପତ୍ୱମମୁଷ୍ୟ ଦେହିନୋ ମୁକ୍ତାୱପି ସ୍ୟାତ୍ ପ୍ରମଯା କଥଞ୍ଚିତ୍ ।
ସ ବ୍ରହ୍ମଣା ସହିତୋଽଶେଷଭୋଗାନ୍ ଭୁଙ୍କ୍ତେ ତଥୋପେତ୍ୟ ସୁଖାର୍ଣୱଂ ତମ୍ ॥116॥

ଯଉପ୍ରଂ ଜ୍ୟୋତିରୁପେତ୍ୟ ଜୀୱୋ ନିଜସ୍ୱରୂପତ୍ୱମୱାପ୍ୟ କାମାନ୍ ।
ଭୁଙ୍କ୍ତେ ସ ଦେୱଃ ପୁରୁଷୋଉମୋଽଜଃ ଆମ୍ନେତି ଚୋକ୍ତୋ ଗୁଣପୂର୍ତିହେତୋଃ ॥117॥

ସେତୁଃ ସ ଦେୱୋଽଖିଲମୁକ୍ତିଭାଜା-ମୁତାମୃତସ୍ୟେଷ୍ଟ ଇହେଶିତା ଯତ୍ ।
ଇତ୍ୟାଦିୱାକ୍ୟୈର୍ଭଗୱଦ୍ୱଶଃ ସନ୍ ଭୁଙ୍କ୍ତେଽଖିଲାନ୍ ମୁକ୍ତିଗତୋଽପି ଭୋଗାନ୍ ॥118॥

କାଲୋଽପ୍ୟସୌ ନୈକ୍ୟଯୁତଃ ପରେଣ ଜୀୱସ୍ୟ କାଲୋ ଯତ ଏଷ ଯଦ୍ୱତ୍ ।
ଇତ୍ୟାଦିକା ଅପ୍ୟନୁମାଃ ପ୍ରମାଣଂ ମୁକ୍ତୌ ଚ ଜୀୱସ୍ୟ ପରତ୍ୱରୋଧେଃ ॥119॥

କଥଂ ଚ ଯଃ ପୂର୍ୱମସୌ ନ ପଶ୍ଚାଭୱେତ୍ ସ ଏୱେତ୍ୟପି ଯୁକ୍ତିମେତି ।
ଯତୋ ନ ଦୃଷ୍ଟଂ ଯଦଭୂନ୍ନ ପୂର୍ୱଂ ପଶ୍ଚାତ୍ ତଦାସେତି କୁତଶ୍ଚ କିଞ୍ଚିତ୍ ॥120॥

ନ ଚୈୱ ମୁକ୍ତୌ ନ ହରେଃ ପୃଥକ୍ତ୍ୱମୈକ୍ୟଂ ତଥା ସ୍ୟାଦିତି ଯୁକ୍ତମେତି ।
ଯତୋ ନ କୁତ୍ରାପି ଭିଦାଭିଦା ଚ ଦୃଷ୍ଟା ଚିତଶ୍ଚେତନଯା କୁତଶ୍ଚିତ୍ ॥121॥

ଇଚ୍ଛଂମତାନି ଭ୍ରମଜାନି ଯସ୍ମାଦ୍ଭୋକ୍ଷଂ ସମୁଦ୍ଦେଶ୍ୟମପି ଭ୍ରମେଣ ।
ୱିଦୁର୍ନ ସମ୍ୟଗ୍ୟଦପୀହ ଲୌକିକାଃ ସୁଖଂ ମମ ସ୍ୟାଚ୍ଚ ସଦେତି ଜାନତେ ॥122॥

ଔଦାର୍ଯମୁଚ୍ଚାୱଚଶକ୍ତିରାମ୍ସ୍ୱରୂପଦାର୍ଢ୍ୟଂ ଚ ନିଜସ୍ୱଭାୱଃ ।
ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟମାପୂର୍ଣୱିଶେଷଯୋଗ୍ୟତା ୱିରୋଧହାନିଶ୍ଚ ଚତୁର୍ଥପାଦେ ॥123॥

ୱ୍ୟୱସ୍ଥିତିସ୍ତ୍ୱୱିଶେଷସ୍ଥିତିଶ୍ଚ ନିଷେଧସାମାନ୍ୟୱିଧିକ୍ରିଯାଣାମ୍ ।
ୱିଭକ୍ତତା ଚାତ୍ୱରଯୈୱ ସିଦ୍ଧିର୍ୱପକ୍ଷସପ୍ରାପ୍ତିୱିରୁଦ୍ଧହେତଓଃ ॥124॥

ସୁଶକ୍ୟତା ଶଶ୍ୱଦତିପ୍ରସିଦ୍ଧିର୍ୱୈକୱିନ୍ୟାସୱିଚାରସଙ୍ଜ୍ଞାଃ ।
ନାନାପ୍ରୱୃତ୍ତିଃ କୃତକୃତ୍ୟତା ଚ ୱିପକ୍ଷତର୍କାଃ ସମତୀତପାଦେ ॥125॥

ମହାଫଲତ୍ୱଂ ପ୍ରତ୍ୟୱିଭକ୍ତତା ଚ ସନ୍ଧିଗ୍ରହଃ ସାଧନମାପ୍ତକୃତ୍ୟମ୍ ।
ୱିଶେଷକାର୍ଯଂ କୃତିସଂସ୍ଥିତିଶ୍ଚ ସୁଯୁକ୍ତଯୋ ନିର୍ଣଯଗାଃ ସ୍ୱପକ୍ଷେ ॥126॥

ୱ୍ୟାମିଶ୍ରତା କାର୍ଯକରତ୍ୱମର୍ଥକ୍ଲୃପ୍ତିଃ ସୁଦାର୍ଢ୍ୟଂ ପରତନ୍ତ୍ରତା ଚ ।
ସମାନଧର୍ମଃ କୃତଶେଷତା ଚ ଲୋକୋପମା ପୂର୍ୱମତାନୁସାରାଃ ॥127॥

ୱିଶେଷସାମ୍ୟଶ୍ରୁତିରାଢ୍ୟତା ଚ ସମାନଲୋପୋ ମହିମା ୱିଶେଷଃ ।
କୃତାର୍ଥତା ଶଶ୍ୱଦନୁପ୍ରୱୃତ୍ତିଃ ସିଦ୍ଧାନ୍ତନିର୍ଣୀତିୱିଶିଷ୍ଟହେତୱଃ॥128॥

॥ନୈକସ୍ମିନ୍ନଧିକରଣମ୍॥

ପ୍ରଧାନୱାଯୁସ୍ୱିହ ୱାଯୁନାମା ଭୂତେଷ୍ୱିତି ପ୍ରୋକ୍ତଗତୋଽପି ଯୁକ୍ତ୍ୟା ।
ଯସ୍ମାତ୍ ଶ୍ରୁତୌ ପୱତେ ଚେତି ଭୂରିପ୍ରୋକ୍ତୋ ଯତୋ ଭୂତମାନୀ ଚ ସୋଽପି॥129

ମହାମାନୀ ତ୍ୱଲ୍ଲୱାନୀ ଚ ଯସ୍ମାତ୍ ତଚ୍ଚେନାପ୍ୟୁଚ୍ୟତେ ତେନ ସୋଽପି ।

॥ପରାଧିକରଣମ୍॥

ତସ୍ମିନ ଲଯଂ ଯାନ୍ତି ଭୂତାନ୍ୟଶେଷକ୍ରମାୱରୋଧେନ ସ ଏୱ ୱିଷ୍ଣୌ॥130॥

ଇନ୍ଦ୍ରାଦୀନାଂ ତତ୍ର ଲଯଃ କ୍ରମଂ ତୁ ପ୍ରୋକ୍ତଂ ୱିଶେଷାଦନୁସୃତ୍ୟ ନାନ୍ୟତ୍ ।
ତସ୍ମାଦଶେଷା ଗିରିଜାଂ ପ୍ରୱିଶ୍ୟ ତଯୈୱ ରୁଦ୍ରଂ ସହ ତେନ ୱାଣୀମ୍॥131॥

ତଯା ପତିଂ ପ୍ରାପ୍ୟ ସହୈୱ ତେନ ଲଯଂ ହରୌ ଯାନ୍ତି ସମସ୍ତଜୀୱାଃ ।
ସୋମସ୍ତୁ ୱାରୀଶଯୁତୋଽନିରୁଦ୍ଧଂ ୱିଶତ୍ୟସୌ କାମମସୌ ତୁ ୱାରୁଣୀମ୍॥132॥

ସା ଶେଷଦେୱଂ ସ ଗିରଂ ଚ ସୈୱ ୱାଯୁଂ ୱିଶତ୍ୟଞ୍ଜ ଇତୀହ ନିର୍ଣଯଃ ।
ଉମାଗିରୀଶାୱିତି ଭାରତୀରାୱିତି ସ୍ମ ୱାଦ୍ୱେଦଗତା ବ୍ରୱୀତି॥133॥

ଅହୀନ୍ଦ୍ରପତ୍ନୀମହିପଂ ୱିରିଞ୍ଚପତ୍ନୀଂ ୱିରିଞ୍ଚଂ ଚ ୱିମୁକ୍ତିକାଲେ ।
ତ ଏୱ ଯତ୍ତତ୍ପଦମାପ୍ନୁୱନ୍ତି ତକ୍ଷାଲ ଏତାନ୍ ସମୁପାସ୍ୟ ଜୀୱଃ॥134॥

ବ୍ରହ୍ମତ୍ୱକାଲେ ପ୍ରୱିଶନ୍ତି ଚୈତାନିତି ସ୍ମ ୱାକ୍ ତାଦୃଶତାମୁପୈତି ।
ସୂର୍ଯୋଗ୍ନିଯୁକ୍ତୋ ଗୁରୁମାପ୍ୟ ତେନ ଶକ୍ରଂ ସହୈତେନ ସୁପର୍ଣପତ୍ନୀମ୍॥135॥

ତଯା ସୁପର୍ଣଂ ସହ ତେନ ୱାଣୀଂ ବ୍ରହ୍ମାଣମେତଦ୍ଭତଏୱ ଯାତି ।
ଇନ୍ଦ୍ର ପ୍ରୱେଶସ୍ତୁ ଯଦୋଚ୍ୟତେଽତ୍ର ତଦା ହ୍ୟୁମେତ୍ୟେୱ ସୁପର୍ଣପତ୍ନୀ ॥136॥

ଉକ୍ତା ସୁପର୍ଣଶ୍ଚ ଗିରୀଶନାମ୍ନା ତତୋ ୱିରୋଧଶ୍ଚ ନ କଶ୍ଚନାତ୍ର ।
ଭୃଗାଦ୍ୱଯୋ ଦକ୍ଷମୱାପ୍ୟ ତେନ ପ୍ରାପ୍ୟେନ୍ଦ୍ରମେତେନ ସୁପର୍ଣପତ୍ନୀମ୍ ॥137॥

ୱିଶନ୍ତି ଯେ ମନୱୋ ରାଜମୁଖ୍ୟା ମନୁଂ ପ୍ରୱିଶ୍ୟାତ୍ର ଗତା ମହେନ୍ଦ୍ରମ୍ ।
ଆକାଶ ଉର୍ୱୀଂ ଚ ଗୁରୁଂ ପ୍ରୱିଶ୍ୟ ତେନୈୱ ଯାତଃ ପୁରୁହୂତଦେୱମ୍ ॥138॥

ସନାଦଯୋ ଯତଯଃ କାମମେୱ ୱିଶନ୍ତି ଶିଷ୍ଟା ଅପି ହୟ୍ୟୱାହମ୍ ।
ୱର୍ଣାଶ୍ରମାଚାରରତା ମନୁଷ୍ୟା ଧର୍ମଂ ମନୁ ସୋଽପି ସମେତ କାଲେ ॥139॥

ତମେୱ ସର୍ୱେ ପିତରଃ ସୁରାନୁଗାଃ ସର୍ୱେ କୁବେରଂ ସ ଚ ସୋମମେୱ ।
ୱିମୁକ୍ତିକାଲେ ପ୍ରୱିଶନ୍ତ୍ୟଭୀକ୍ଷ୍ଣଂ ଭୋଗାଂଶ୍ଚ ତଦ୍ଦେହଗତାଃ ପ୍ରଭୁଞ୍ଜତେ ॥140॥

ଆନନ୍ଦସୁୟ୍ୟକ୍ତିରମୁତ୍ର ତେଷାଂ ଭୱତ୍ୟତଶ୍ଚେଷ୍ଟତ ଏୱ ନିର୍ଗତାଃ ।
କ୍ରୀଡନ୍ତି ଭୂଯଶ୍ଚ ସମାୱିଶନ୍ତି ତାନେୱ ସାଯୁଜ୍ୟମିଦଂ ୱଦନ୍ତି ॥141॥

ସାଯୁଜ୍ୟହୀନାସ୍ତୁଲଯେ ତୁ ସର୍ୱେ ପ୍ରୋକ୍ତେନ ମାର୍ଗେଣ ୱିଶନ୍ତି ସୃଷ୍ଟୌ ।
ୱହିଶ୍ଚ ନିର୍ଯାନ୍ତି ତତୋଽନ୍ୟଦାଽପି ସାଯୁଜ୍ୟଭାଜାଂ ଭୱତି ପ୍ରୱେଶଃ ॥142॥

ଉକ୍ତଂ ସମସ୍ତଂ ପରମଶ୍ରୁତୌ ହି ପ୍ରୋକ୍ତଂ ଚ ସର୍ଗକ୍ରମତୋ ୱିପର୍ଯଯଃ ।
ମୁକ୍ତୌଲଯେ ଯଦ୍ୱଦଥୋ ଲଯଶ୍ଚ ୱିପର୍ଯଯେଣେତ୍ୟୱଦଦ୍ଭିରାଂପ୍ରଭୁଃ ॥143॥

ଲଯେ ଯତୋ ମୁକ୍ତିରିଯଂ ସୁରାଣାଂ ଭୋଗୋ ୱିଶେଷେଣ ଚ ଯଂ ୱଦିଷ୍ୟତି ।
ଉକ୍ତଶ୍ଚ ବିମ୍ୱପ୍ରତିବିମ୍ୱଭାୱଃ ପିଙ୍ଗଶ୍ରୁତାୱୁକ୍ତଲଯାନୁସାରତଃ ॥144॥

ବିମ୍ୱେ ଲଯୋ ଯନ୍ନିଯତଶ୍ଚ ମୁକ୍ତୌ ଚିଦାତ୍ମନାଂ ତଦ୍ୱଶତା ଚ ସର୍ୱଦା ।
ତେଜୋଽଭିଧାଂ ତୁ ଶ୍ରିଯମାପ୍ୟ ୱିଷ୍ଣୁମଗ୍ରେ ତତଃ ପୁତ୍ରତଯୈୱ ୱାଯୁଃ ॥145॥

ଆପ୍ତଃ ପ୍ରସୂତଃ ପୁନରେୱ ୱିଷ୍ଣୁଂ ପ୍ରୱିଶ୍ୟ ମୁକ୍ତଃ ପ୍ରଲଯେଽତ୍ର ତିଷ୍ଠତି ।
ସର୍ୱେଽପି ତେ ମୁକ୍ତଗଣା ଅମନ୍ଦସାନ୍ଦ୍ରଂ ନିଜାନନ୍ଦମଶେଷତୋଽପି ॥146॥

ଭୁଞ୍ଜନ୍ତ ଏୱାସତ ଈଶଦେହେ ଲଯେଽଥ ସର୍ଗେ ବହିରେୱ ଯାନ୍ତି ।
ପ୍ରଯାତି ଧର୍ମଂ ନିର୍ଋତିସ୍ଥଶକ୍ରଂ ମରୁଦ୍ଗଣାଃ ପାର୍ଷଦାସ୍ତଥୈୱ ॥147॥

ସର୍ୱେଽନିରୁଦ୍ଧଂ ପୃତନାଧିପାଦ୍ୟାସ୍ତୁରଶ୍ଚରୁତିର୍ହୀଙ୍ଗମିଯଂ ୱିମୁକ୍ତିଃ ।

॥ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯ ୱିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରାନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ଚତୁର୍ଥାଧ୍ୟାଯେ ଦ୍ୱିତୀଯଃ ପାଦଃ ॥4-2॥

ତୃତୀଯଃ ପାଦଃ ॥4-3॥

ଉତ୍କ୍ରାନ୍ତମାର୍ଗଶ୍ଚ ୱିମୁକ୍ତଗମ୍ୟଂ ପାଦୋଦିତଂ ସୁକ୍ରମୱିକ୍ରମୌ ଚ ।
ସାନ୍ତାନିକପ୍ରାପ୍ତିରଭୀଷ୍ଟତା ଚ ସୌକର୍ଯମିତ୍ୟନ୍ୟମତସ୍ୟ ତର୍କାଃ ॥01॥

ୱିଶେଷସଞ୍ଜ୍ଞାପ୍ତିରୁରୁତ୍ୱମାପ୍ତିଃ କ୍ରମାନୁରାଗଃ କଥିତାନୁୱୃତ୍ତିଃ ।
ସିଦ୍ଧାନ୍ତନିର୍ଣୀତିକରାଃ ..... ॥02॥

॥କାର୍ଯାଧିକରଣମ୍॥

.....ପ୍ରତୀକଂ ଦେହାଦିକଂ ତଦ୍ଗତମେୱ ଯେ ନରାଃ ।
ଉପାସତେ ତେ ପୁରତଃ ସମାପ୍ନୁଯୁର୍ବ୍ରହ୍ମାଣମାସ୍ଥାଵ୍ଗତିମାପ୍ୟ ୱିଷ୍ଣୁମ୍ ॥03॥

ପ୍ରାପ୍ନୁନ୍ତ୍ୟତୋଽନ୍ୟେଽପି ତମାପ୍ୟ ତସ୍ମାତ୍ ହରିଂ ଗତା ମୁକ୍ତିଭାଜଃ ପରାନ୍ତେ ।

॥ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯ ୱିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରାନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ଚତୁର୍ଥାଧ୍ୟାଯେ ତୃତୀଯଃ ପାଦଃ ॥ 4-3॥

ଚତୁର୍ଥଃ ପାଦଃ ॥4-4॥

ଅତିକ୍ରମୋକ୍ତିଃ କୃତିରର୍ଥଲାଭଃ ପରାଗତିଃ ପାରଗତିସ୍ତଦୋକଃ ॥01॥

ସମସ୍ତକାର୍ଯଂ ୱଶିତା ଚ ୱିଶ୍ୱସମ୍ଭାୱନା ଯୁକ୍ତଯସ୍ତ୍ୱନ୍ୟପକ୍ଷେ ।
ସାମାନ୍ୟରୂପଂ ପ୍ରତିଭାନମୁକ୍ତିରାଶ୍ଚର୍ଯତା କୃତ୍ରିମତାସ୍ତଦୋଷଃ ॥02॥

ୱିଶେଷକ୍ଲୃପ୍ତିଃ କୃତନିଶ୍ଚଯଶ୍ଚ ମାହାତ୍ମ୍ୟମିତ୍ୟେୱ ସୁନିର୍ଣଯାର୍ଥାଃ ।

॥ଅନନ୍ୟାଧିପତ୍ୟଧିକରଣମ୍॥

ଅନନ୍ୟଭୃତ୍ୟତ୍ୱମିହୋଦିତେଭ୍ୟସ୍ତ୍ୱନ୍ୟସ୍ୟ ଭୃତ୍ୟତ୍ୱନିୱାରଣାଯ ॥03॥

ପତିଂ ଯଦେଷାମପି ୱିଷ୍ଣୁମାହ ହ୍ୟୁତାମୃତତ୍ୱସ୍ୟ ପତିତ୍ୱୱାଗ୍ଭରେଃ ।
ଏତେଽପି ଚାନ୍ୟାଧିପତିତ୍ୱଯୁକ୍ତା ୱିଷ୍ଣ୍ୱନ୍ୟଚିତ୍ତ୍ୱେନ ଯଥା ପୁମାଂସଃ ॥04॥

ପ୍ରସିଦ୍ଧଭାଜସ୍ତ୍ୱିତି ଚାନୁମୈୱ ହ୍ୟଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧୈ ଭୱତୀହ ନିଶ୍ଚଯାତ୍ ।
ମୁକ୍ତିସ୍ୱକୀଯାୱରଯନ୍ତୃତାଽସ୍ତି ମୁକ୍ତାୱପି ବ୍ରହ୍ମପୁରଃସୁରାଣାମ୍ ॥05॥

ଅନେନ ଦେୱେନ ତଥାଽମୁନା ଚ ହୀଷ୍ଟେ ପରାର୍ୱାକ୍ତନଲୋକିନାମିତି ।
ଫଲଂ ଶ୍ରୁତିର୍ଜ୍ଞାନତ ଆହ ମୁକ୍ତାୱେତଚ୍ଛ ସର୍ୱାଶୁଭନାଶଲିଙ୍ଗାତ୍ ॥06॥

ଲୋକାଦିପତ୍ୟଂ ଚ ୱିଧାତୁରେୱ ସର୍ୱାମ୍ନେତ୍ୟାହ ତୁରଶ୍ରୁତିଶ୍ଚ ।
ସର୍ୱେ ବଲିଂ ଦେୱଗଣା ୱହନ୍ତୀତ୍ୟେତଚ୍ଚ ନାନ୍ୟସ୍ୟ ତୁ ଯୁକ୍ତିମେତି ॥07॥

ଲୋକା ଇତୀହାପି ତୁ ଲୋକିନାଂ ୱଚୋ ଲୋକା ଇତି ହ୍ୟେୱ ରୱଃ ପ୍ରଜାସୁ ।
ପ୍ରଯୁଜ୍ୟତେ ସର୍ୱଜନୈଃ ସଦୈୱ ତଦ୍ୱାନିନୋ ଲୋକପଦେନ ଚୋକ୍ତାଃ ॥08॥

ତଦ୍ୱାସ୍ତୁ ମୁକ୍ତା ଇହ ଲୋକଶବ୍ଦା ଅନ୍ୟୋନ୍ୟନାଥା ଇତି ପୈଙ୍ଗିନାଂ ଶ୍ରୁତିଃ ।
ଅଲୋକଶବ୍ଦେନ ୱିମୁକ୍ତିଭାଜୋ ୱାଚ୍ୟାଃ ପଦଂ ତାଦୃଗପୀହ ଯୁକ୍ତମ୍ ॥9॥

ଲୋକାଭିଧାଶ୍ଚାପି ଯତୋ ହି ମୁକ୍ତାଃ ପ୍ରକାଶରୂପାଃ ସତତଂ ଚ ସର୍ୱେ ।
ବ୍ରହ୍ମୈୱ ଲୋକାଧିପତିର୍ୱିମୁକ୍ତୋ ଭୱେଦିତି ପ୍ରାହ ତୁରଶ୍ରୁତିଶ୍ଚ ॥10॥

ନ ଚେହ ୱିଜ୍ଞାନଫଲଂ ସମୁକ୍ତଂ ଲୋକାଧିପତ୍ୟଂ ରୱିବିମ୍ୱଗେହରୌ ।
ଉକ୍ତଂ ପୃଥକ୍ ତଚ୍ଚ ପରୈୱ ଯସ୍ମାତ୍ ଭେଦୋଽମୁନେତ୍ୟାଦି ଚ ସମ୍ୟଗୁକ୍ତଃ ॥11॥

ତ୍ୱପ୍ରତ୍ୟଯଂ ଚାପ୍ୟତିହାଯ ନୈୱ ରୂପେଣ ତେନେତି ଭୱେଦିରାର୍ଥଃ ।
ଭୱତ୍ୟସାୱିତ୍ୟଣୁଶବ୍ଦମତ୍ର ୱିହାଯ ୱାକ୍ୟାନି ବହୂନି ଦୋଷଃ ॥12॥

ଅତୋ ଜଗଦ୍ୱ୍ୟାପୃତିମନ୍ତ ଏୱ ବ୍ରହ୍ମାଦଯଃ ପୂର୍ଣଗୁଣାଃ କ୍ରମେଣ ।
ଅମନ୍ଦମାନନ୍ଦମଜସ୍ରମେୱ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତ ଆତ୍ମୀଯମଜାତ୍ ସମାସତେ ॥13॥

ନମୋ ନମୋଽଶେଷୱିଶେଷପୂର୍ଣଗୁଣୈକଧାମ୍ନେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମାଯ ।
ଭକ୍ତାନୁକମ୍ପାଦତିଶୁଦ୍ଧସଂୱିତ୍ତ୍ୱେଽନୁପାଧିପ୍ରିଯସଦ୍ଗୁଣାତ୍ମନେ ॥14॥

ଯସ୍ୟ ତ୍ରୀଣ୍ୟୁଦିତାନି ୱେଦୱଚନେ ରୂପାଣି ଦିୱ୍ୟାନ୍ୟଲଂ
ୱତ୍ ତଦ୍ଦର୍ଶତମିଚ୍ଛମେୱ ନିହିତଂ ଦେୱସ୍ୟ ଭର୍ଗୋ ମହତ୍ ।
ୱାଯୋ ରାମୱଚୋନଯଂ ପ୍ରଥମକଂ ପୃକ୍ଷୋ ଦ୍ୱିତୀଯଂ ୱପୁ-
ର୍ମଧ୍ୟୋ ଯତ୍ ତୁ ତୃତୀଯମେତଦମୁନା ଗ୍ରନ୍ଥଃ କୃତଃ କେଶୱେ ॥15॥

ନିଃଶେଷଦୋଷରହିତ କଲ୍ୟାଣାଖିଲସଦ୍ଗୁଣ ।
ଭୂତିସ୍ୱଯମ୍ଭୁଶର୍ୱାଦିୱନ୍ଦ୍ୟଂ ତ୍ୱାଂ ନୌମି ମେ ପ୍ରିଯମ୍ ॥16॥

॥ଇତି ଚତୁର୍ଥୋଧ୍ୟାଯସ୍ୟ ଚତୁର୍ଥଃ ପାଦଃ ॥4-4॥

॥ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯ ୱିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରାନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନେ ଚତୁର୍ଥୋଧ୍ୟାଯଃ (ଫଲାଧ୍ୟାଯଃ) ॥4॥

॥ଇତି ଶ୍ରୀମଦାନନ୍ଦତୀର୍ଥଭଗୱତ୍ପାଦାଚାର୍ଯ ୱିରଚିତେ ଶ୍ରୀମଦ୍ବ୍ରହ୍ମସୂତ୍ରାନୁୱ୍ୟାଖ୍ୟାନମ୍ ସଂପୂର୍ଣମ୍ ॥

Please send corrections to https://forms.gle/vhpeZWakNZ537UuF8